

ský fond pre rozvoj vidieka:
ieckych oblastí

Spolufinancované ES SR 2007- 2013

Ex – ante hodnotenie Programu rozvoja vidieka SR pre
programové obdobie 2014 - 2020

ZÁVEREČNÁ SPRÁVA – časť SEA

PROUNION a.s.

máj 2014

Program rozvoja vidieka SR na programovacie obdobie 2014 – 2020

Správa o hodnotení strategického dokumentu

podľa zákona č. 24/2006 Z.z. o posudzovaní vplyvov na životné prostredie a o zmene a doplnení
niektorých zákonov v znení neskorších predpisov

Obsah

I. Základné údaje o obstarávateľovi	5
I.1. Názov	
I.2. Identifikačné číslo	
I.3. Adresa sídla	
I.4. Meno, priezvisko, adresa, telefónne číslo a iné kontaktné údaje oprávneného zástupcu obstarávateľa a miesto na konzultácie	
I.5. Meno, priezvisko, adresa, telefónne číslo a iné kontaktné údaje kontaktnej osoby, od ktorej možno dostať relevantné informácie o strategickom dokumente	
II. Základné údaje o strategickom dokumente	6
II.1. Názov	
II.2. Územie	
II.3. Dotknuté obce	
II.4. Dotknuté orgány	
II.5. Schvaľujúci orgán	
II.5.1. Orgán kompetentný na jeho prijatie	
II.5.2. Druh schvaľovacieho dokumentu	
II.6. Obsah a hlavné ciele strategického dokumentu a jeho vzťah k iným relevantným strategickým dokumentom (miera v akej strategický dokument ovplyvňuje iné plány a Programy), význam strategického dokumentu pre integráciu environmentálnych úvah, najmä s ohľadom na podporu udržateľného rozvoja a pre vykonávanie právnych predpisov v oblasti životného prostredia a ochrany zdravia obyvateľstva	
II.6.1. Strategické zameranie priorít a špecifický opis jednotlivých opatrení	8
II.6.2. Vzťah k iným strategickým dokumentom	18
II.6.2.1. Vzťah k iným strategickým dokumentom v rámci predchádzajúceho programovacieho obdobia 2007 – 2013	19
II.6.2.2. Vzťah k aktuálnym strategickým dokumentom	20
II.6.2.3. Doplnkovosť a súdržnosť s inými nástrojmi únie, Európskym štrukturálnym a investičným fondom, I. Pilierom a tematickými cieľmi stratégie Európa 2020	24
II.6.3. Miera v akej strategický dokument stanovuje rámec pre projekty a činnosti so zreteľom na miesto, povahu, veľkosť a operačné podmienky alebo alokáciu zdrojov	26
III. Základné údaje o súčasnom stave životného prostredia dotknutého územia	27

III.1. Informácie o súčasnom stave životného prostredia vrátane zdravia a jeho pravdepodobný vývoj, ak sa strategický dokument bude resp. nebude realizovať	27
III.2. Informácia vo vzťahu k environmentálne obzvlášť dôležitým oblastiam, akými sú navrhované chránené vtáče územia, územia európskeho významu, súvislá európska sústava chránených území (NATURA 2000), chránené vodohospodárske oblasti a pod.	35
III.3. Charakteristika životného prostredia vrátane zdravia v oblastiach, ktoré budú významne ovplyvnené realizáciou strategického dokumentu	40
III.3.1. Krajina a biodiverzita	40
III.3.2. Lesy a lesné hospodárstvo (LH)	43
III.3.3. Kvalita vody	44
III.3.4. Kvalita a chemický stav pôd	45
III.3.5. Klimatická zmena a poľnohospodárstvo	50
III.3.6. Spotreba vody v poľnohospodárstve	51
III.3.7. Produkcia obnoviteľných zdrojov energie z poľnohospodárstva a lesníctva	52
III.3.8. Využitie energie v poľnohospodárstve, lesníctve a potravinárstve	53
III.3.9. Zdravie obyvateľstva	54
III.3.10. Sociálno-ekonomické charakteristiky životného prostredia	56
III.3.11. Sociokultúrne charakteristiky životného prostredia	60
III.4. Environmentálne problémy vrátane zdravotných problémov, ktoré sú relevantné z hľadiska strategického dokumentu vrátane tých, ktoré sa vzťahujú na environmentálne obzvlášť dôležité oblasti, akými sú oblasti určené na základe smerníc 79/409/EHS a 92/43/EHS	64
III.5. Environmentálne ciele vrátane zdravotných cieľov zistených na medzinárodnej, národnej a inej úrovni, ktoré sú relevantné z hľadiska strategického dokumentu a spôsob zohľadnenia cieľov počas prípravy strategického dokumentu	67
III.5.1. Environmentálne ciele vychádzajúce z relevantných vybraných európskych dokumentov	67
III.5.2. Environmentálne ciele vychádzajúce z relevantných národných dokumentov	72
IV. Základné údaje o predpokladaných vplyvoch vrátane zdravia	82
IV.1. Pravdepodobne významné environmentálne vplyvy na životné prostredie a vplyvy na zdravie vrátane pravdepodobnosti trvania a frekvencie vplyvov, kumulatívneho charakteru vplyvov, rizika pre ľudské zdravie a životné prostredie, vplyvu na biodiverzitu, živočíchy, rastliny, pôdu, vodu, ovzdušie, klimatické faktory, hmotné fondy, kultúrne dedičstvo vrátane architektonického a archeologického dedičstva, vplyvu na krajinu a osobitne chránené územia a vzájomné vzťahy uvedených faktorov (primárne, sekundárne, kumulatívne, synergické, krátkodobé, strednodobé, dlhodobé, trvalé, dočasné, pozitívne aj negatívne)	82

IV.2. Hodnotenie Programu vo vzťahu k cieľom udržateľného rozvoja definovaným v Národnej stratégii trvalo udržateľného rozvoja	87
IV.3. Hodnotenie jednotlivých Opatrení vo vzťahu k ich predpokladanému vplyvu na životné prostredie	93
V. Navrhované opatrenia na prevenciu, elimináciu, minimalizáciu a čo najväčšiu kompenzáciu každého významného nepriaznivého vplyvu realizácie navrhovaného strategického na životné prostredie a zdravie	102
V.1. Všeobecné pripomienky a návrhy ku Programu	102
V.2. Návrhy na prevenciu, elimináciu, minimalizáciu a kompenzáciu vplyvov na životné prostredie a zdravie ktoré sa týkajú jednotlivých Opatrení	106
VI. Dôvody pre výber zvažovaných alternatív a popis toho, ako bolo vykonané vyhodnotenie vrátane ťažkostí s poskytovaním potrebných informácií, ako napr. technické nedostatky alebo neurčitosti, ktoré sa vyskytli pri zostavovaní požadovaných informácií	152
VII. Návrh monitorovania environmentálnych vplyvov vrátane vplyvov na zdravie	152
VII. 1. Obsah sledovania a vyhodnocovania	153
VII. 2. Organizačné zabezpečenie monitoringu	154
VII. 3. Súhrn Kapitoly VII	156
VIII. Pravdepodobne významné cezhraničné environmentálne vplyvy	157
IX. Netechnické zhrnutie poskytovaných informácií	157
X. Informácia o ekonomickej náročnosti (ak to charakter a rozsah strategického dokumentu umožňuje)	160
XI. Miesto a dátum vypracovania oznámenia	162
XII. Potvrdenie správnosti údajov	162
XII. 1. Meno spracovateľa oznámenia	162
Použitá literatúra	
Zoznam použitých skratiek	
Zoznam tabuliek	
Príloha č. 1. Harmonogram prípravy PRV 2014 - 2020	

I. Základné údaje o obstarávateľovi

I.1. Názov

Ministerstvo pôdohospodárstva a rozvoja vidieka Slovenskej republiky

I.2. Identifikačné číslo:

00156621

I.3. Adresa sídla

Dobrovičova 12

812 66 Bratislava

I.4. Meno, priezvisko, adresa, telefónne číslo a iné kontaktné údaje oprávneného zástupcu obstarávateľa a miesto na konzultácie

Ing. Martin Barbarič, generálny riaditeľ sekcie rozvoja vidieka

Ministerstvo pôdohospodárstva a rozvoja vidieka SR

Dobrovičova 12 812 66 Bratislava

email martin.barbaric@land.gov.sk

tel: 02/592 66 275

I.5. Meno, priezvisko, adresa, telefónne číslo a iné kontaktné údaje kontaktnej osoby, od ktorej možno dostať relevantné informácie o strategickom dokumente,

Miesto na konzultácie

Odbor environmentálnych činností

Ing. Zuzana Gergelová

Ministerstvo pôdohospodárstva a rozvoja vidieka SR

Dobrovičova 12 812 66 Bratislava

email: zuzana.gergelova@land.gov.sk

tel: 02/592 66 432

II. Základné údaje o strategickom dokumente

II.1. Názov

Program rozvoja vidieka 2014-2020

II.2. Územie

Program rozvoja vidieka je strategickým dokumentom národného charakteru a preto zahŕňa celé územie Slovenskej republiky.

II.3. Dotknuté obce

Dotknutými obcami sú jednotlivé obce združené do 8 samosprávnych krajov (Bratislava, Trnava, Trenčín, Nitra, Banská Bystrica, Žilina, Košice, Prešov).

II.4. Dotknuté orgány

Dotknutými orgánmi sú všetky orgány verejnej správy, ktorých záväzný posudok, súhlas, stanovisko alebo vyjadrenie vydávané podľa osobitných predpisov podmieňujú povolenie Programu a ktorých vyjadrenie sa vyžaduje pred jeho prijatím alebo schválením. MPRV SR sa bude pri implementácii Programu 2014-2020 držať princípov partnerstva ako sú definované v Európskom kódexe partnerstva spracovanom Európskou komisiou v r. 2012.

II.5. Schvaľujúci orgán

II.5.1. Orgán kompetentný na jeho prijatie

Vláda Slovenskej republiky a Európska komisia

II.5.2. Druh schvaľovacieho dokumentu

Uznesenie Vlády Slovenskej republiky

Rozhodnutie Európskej komisie

II.6. Obsah a hlavné ciele strategického dokumentu a jeho vzťah k iným relevantným strategickým dokumentom (miera v akej strategický dokument ovplyvňuje iné plány a Programy), význam strategického dokumentu pre integráciu environmentálnych úvah, najmä s ohľadom na podporu udržateľného rozvoja a pre vykonávanie právnych predpisov v oblasti životného prostredia a ochrany zdravia obyvateľstva

Návrh Programu rozvoja vidieka SR na programovacie obdobie 2014-2020 (ďalej len PRV 2014-2020) predkladá Ministerstvo pôdohospodárstva a rozvoja vidieka SR, ktorý je vypracovaný v súlade so strategickými usmerneniami, nariadením Európskeho parlamentu a rady č. 1305/2013 o podpore rozvoja vidieka prostredníctvom Európskeho poľnohospodárskeho fondu pre rozvoj vidieka (ďalej len EPFRV), ktoré ruší nariadenie č. 1698/2005 o podpore rozvoja vidieka z EPFRV a upravený podľa nariadenia č. 1310/2013 ktorým sa stanovujú niektoré prechodné ustanovenia o podpore rozvoja vidieka z Európskeho poľnohospodárskeho fondu pre rozvoj vidieka (EPFRV) a ktorým sa mení nariadenie Európskeho parlamentu a Rady (EÚ) č. 1305/2013, pokiaľ ide o zdroje a ich rozdeľovanie na rok 2014, a ktorým sa mení nariadenie Rady (ES) č. 73/2009 a nariadenia

Európskeho parlamentu a Rady (EÚ) č. 1307/2013, (EÚ) č. 1306/2013, (EÚ) č. 1308/2013 a (EÚ) č. 1303/2013, pokiaľ ide o ich uplatňovanie v roku 2014. PRV 2014-2020 vychádza z výsledkov analýzy súčasného stavu a špecifických problémov rozvoja vidieka v SR vyšpecifikovaných v rámci SWOT analýzy zo záväzkov SR vyplývajúcich z Integrovannej aproximačnej stratégie, platných právnych predpisov EÚ a medzinárodných dohovorov. Základným strategickým rámcom PRV 2014-2020 je stratégia Európa 2020 a návrh Partnerskej dohody SR 2014-2020, ktorá zahŕňa priority SR v oblasti politiky súdržnosti, rozvoja vidieka a rybného hospodárstva smerom k Európskej komisii. Pri vypracovaní Partnerskej dohody boli zohľadnené odporúčania Pozičného dokumentu Európskej komisie. PRV 2014-2020 je strategickým dokumentom národného charakteru, ktorý je postavený na princípe partnerstva a na princípe udržateľného rozvoja, čo sa prejavuje vo výbere prioritných cieľov, oblastí a opatrení. PRV 2014-2020 určuje stratégiu rozvoja vidieka. Stratégia reaguje na identifikované problémy a potreby výberom špecifických cieľov programu, programových priorít a fokusových oblastí. Stratégia prispieva k naplneniu hlavných cieľov Koncepcie a to podporou zvýšenia rastu (vyššej pridanej hodnoty), udržaniu a tvorby pracovných miest na vidieku a to všetko v súlade s ochranou životného prostredia. Tým prispieva aj k plneniu cieľov SPP a Stratégii Európa 2020.

Priority PRV 2014-2020 vychádzajú z priorít financovania určených Pozičným dokumentom Európskej komisie: 2.1 Podnikateľské prostredie priaznivé pre inovácie, 2.2 Infraštruktúra pre hospodársky rast a tvorba pracovných miest, 2.3 Rast ľudského kapitálu a zlepšenie účasti na pracovnom trhu, 2.4 Udržateľné a efektívne využívanie prírodných zdrojov, 2.5 Moderná a odborná verejná správa.

Strategickým cieľom Programu je vytváranie podmienok na trvalo udržateľný rozvoj pôdohospodárstva. Ide o to, aby na Slovensku vzniklo výkonné, multifunkčné, environmentálne orientované a v podmienkach Európskej únie a globalizácie svetového trhu konkurencieschopné pôdohospodárstvo. Realizáciou strategických záujmov vyplývajúcich z Koncepcie sa prispeje k naplneniu cieľov Stratégie Európa 2020 a to hlavne v oblasti zvyšovania zamestnanosti vidieckeho obyvateľstva, zlepšovania jeho životných podmienok a zavádzania inovácií v pôdohospodárstve, ako i ochrany životného prostredia nielen z pohľadu zdrojov, ale i ekosystémových služieb: kvality ovzdušia, pôdy, vody, potravín, biodiverzity, zdravia rastlín, zvierat, ľudí a prispôsobenie sa klimatickej zmene. Dôraz je kladený najmä na:

- zlepšenie stavu životného prostredia a krajiny v zmysle zavádzania nových ekologicky priaznivých poľnohospodárskych a lesohospodárskych postupov, efektívne využívanie zdrojov a zmiernenie zmien klímy a adaptácia na ňu,
- skvalitnenie života vo vidieckych oblastiach a diverzifikáciu vidieckeho hospodárstva v rámci vytvárania nových pracovných príležitostí, vzdelávania a obnovy a rozvoja obcí, čo prispeje k zníženiu regionálnych rozdielov vidieka na Slovensku,
- zlepšenie konkurencieschopnosti agropotravinárskeho a lesného sektora prostredníctvom inovácií, IKT, zvyšovania efektívnosti a kvality výroby so zachovaním princípov udržateľného rozvoja a princípov ekologizácie hospodárenia na vidieku.

II.6.1. Strategické zameranie priorít a špecifický opis jednotlivých opatrení

Tab. 1 Strategické zameranie priorít a špecifický opis jednotlivých opatrení

Priorita	Fokusová oblasť	Opatrenia
1: Podpora prenosu znalostí a inovácie v poľnohospodárstve, lesnom hospodárstve a vo vidieckych oblastiach	1A: podpora inovácie, spolupráce a rozvoja vedomostnej základne vo vidieckych oblastiach	1: Prenos vedomostí a zručností (čl.14)
		2: Poradenské služby (čl.15)
		16: Spolupráca (čl. 35)
	1B: Posilnenie prepojenia poľnohospodárstva, výroby potravín a lesného hospodárstva s výskumom a inováciou, a to aj na účely zlepšenia environmentálneho riadenia a výkonu	16: Spolupráca (čl. 35)
	1C: Podpora celoživotného vzdelávania a odborného vzdelávania v odvetviach poľnohospodárstva a lesného hospodárstva	1: Prenos vedomostí a zručností (čl.14)
2: Posilnenie životaschopnosti poľnohospodárskych podnikov a konkurencieschopnosti všetkých druhov poľnohospodárstva vo všetkých regiónoch a presadzovanie inovačných poľnohospodárskych technológií a udržateľného obhospodarovania lesov.	2A: Zlepšenie hospodárskeho výkonu všetkých poľnohospodárskych podnikov a uľahčenie reštrukturalizácie a modernizácie poľnohospodárskych podnikov, najmä na účely zvýšenia ich účasti na trhu, zamerania na trh a poľnohospodárskej diverzifikácie	1: Prenos vedomostí a zručností (čl.14)
		2: Poradenské služby (čl.15)
		4: Investície do hmotného majetku (čl.17)
		6: Rozvoj poľnohospodárskych podnikov a podnikania (čl.19)
		16: Spolupráca (čl. 35)
	2B: Uľahčenie vstupu poľnohospodárov s primeranými zručnosťami do odvetvia poľnohospodárstva, a najmä generačnej výmeny	1: Prenos vedomostí a zručností (čl.14)
		2: Poradenské služby (čl.15)
	2C: Zlepšenie hospodárskeho výkonu lesného hospodárstva	4: Investície do hmotného majetku (čl.17):
		8: Investície do rozvoja lesných oblastí a zlepšenie životaschopnosti lesov (čl.21)
Priorita 3: Podpora	3A: zvýšenie konkurencieschopnosti prvovýrobcov	1: Prenos vedomostí a zručností (čl.14)

organizácie potravinového reťazca vrátane spracovania poľnohospodárskych výrobkov a ich uvádzania na trh, dobrých životných podmienok zvierat a riadenia rizík v poľnohospodárstve	prostredníctvom ich lepšej integrácie do poľnohospodársko-potravinového reťazca pomocou systémov kvality, pridávania hodnoty poľnohospodárskym produktom, propagácie na miestnych trhoch a v krátkych dodávateľských reťazcoch, skupín a organizácií výrobcov a medziodvetvových organizácií	2: Poradenské služby (čl.15) 4: Investície do hmotného majetku (čl.17) 9: Zakladanie skupín a organizácií výrobcov (čl. 27) 14: Dobré životné podmienky zvierat (čl. 33) 16: Spolupráca (čl. 35)
	3B: Podpora riadenia rizík poľnohospodárskych podnikov a ich predchádzania	1: Prenos vedomostí a zručností (čl.14) 2: Poradenské služby (čl.15) 5: Obnova potenciálu poľnohospodárskej výroby zničeného prírodnými katastrofami a katastrofickými udalosťami a zavedenie vhodných preventívnych opatrení (čl.18) 17: Vzájomné fondy pre nepriaznivé poveternostné udalosti, choroby zvierat a rastlín, zamorenie škodcami a environmentálne nehody (čl.38)
Priorita 4: obnova, zachovanie a posilnenie ekosystémov, ktoré súvisia s poľnohospodárstvom a lesným hospodárstvom	4A: obnova, zachovanie a zvýšenie biologickej diverzity vrátane na územiach sústavy Natura 2000 a v oblastiach s prírodnými alebo inými osobitnými obmedzeniami a v poľnohospodárskej činnosti s vysokou prírodnou hodnotou a obnova, zachovanie ako aj zlepšenie stavu krajinných oblastí Európy	1: Prenos vedomostí a zručností (čl.14)
		2: Poradenské služby (čl.15)
		8 : Investície do rozvoja lesných oblastí a zlepšenie životaschopnosti lesov (čl.21)
		10: Agroenvironmentálno-klimatické opatrenie (čl. 28)
		11: Ekologické poľnohospodárstvo (čl. 29)
		12: Platby týkajúce sa sústavy Natura 2000 (čl.30)
		13: Platby pre oblasti s prírodnými alebo inými špecifickými obmedzeniami (čl.31)

	4B: zlepšenie vodného hospodárstva vrátane riadenia používania hnojív a pesticídov	16: Spolupráca (čl. 35)
		1: Prenos vedomostí a zručností (čl.14)
		2: Poradenské služby (čl.15)
		8: Investície do rozvoja lesných oblastí a zlepšenie životaschopnosti lesov (čl.21)
		10: Agroenvironmentálno-klimatické opatrenie (čl. 28)
		11: Ekologické poľnohospodárstvo (čl. 29)
		13: Platby pre oblasti s prírodnými alebo inými špecifickými obmedzeniami (čl.31)
	4C: Predchádzanie erózií pôdy a zlepšenie jej obhospodarovania	16: Spolupráca (čl. 35)
		1: Prenos vedomostí a zručností (čl.14)
		2: Poradenské služby (čl.15)
		8: Investície do rozvoja lesných oblastí a zlepšenie životaschopnosti lesov (čl.21)
		10: Agroenvironmentálno-klimatické opatrenie (čl. 28)
		11: Ekologické poľnohospodárstvo (čl. 29)
		13: Platby pre oblasti s prírodnými alebo inými špecifickými obmedzeniami (čl.31)
5: Propagácia efektívneho využívania zdrojov a podpora prechodu na nízkouhlíkové hospodárstvo odolné voči zmene klímy v odvetví poľnohospodárstva, potravinárstva a lesného	5A: Zvýšenie efektívnosti využívania vody v poľnohospodárstve	2: Poradenské služby (čl.15)
	5B: Zvýšenie efektívnosti využívania energie v poľnohospodárstve a pri spracovaní potravín	1: Prenos vedomostí a zručností (čl.14)
		2: Poradenské služby (čl.15)
		4: Investície do hmotného majetku (čl.17)
	5C: Uľahčenie dodávok a využívania obnoviteľných zdrojov	1: Prenos vedomostí a zručností (čl.14)

hospodárstva	energie, vedľajších produktov, odpadov, zvyškov a iných nepotravinových surovín na účely bioekonomiky	4: Investície do hmotného majetku (čl.17)
		7: Základné služby a obnova dedín vo vidieckych oblastiach (čl.20)
		8: Investície do rozvoja lesných oblastí a zlepšenie životaschopnosti lesov (čl.21)
		16: Spolupráca (čl. 35)
	5D: Zníženie emisií skleníkových plynov a amoniaku z poľnohospodárstva	1: Prenos vedomostí a zručností (čl.14)
		2: Poradenské služby (čl.15)
		4: Investície do hmotného majetku – podopatrenie 4.4 neproduktívne investície (čl. 17d)
		10: Agroenvironmentálno-klimatické opatrenie (čl. 28)
	5E: Podpora zachovania a sekvestrácie oxidu uhličitého v poľnohospodárstve a lesnom hospodárstve	1: Prenos vedomostí a zručností (čl.14)
		2: Poradenské služby (čl.15)
6: Podpora sociálneho začleňovania, zmierňovania chudoby a hospodárskeho rozvoja vo vidieckych oblastiach	6A: Uľahčenie diverzifikácie, zakladania a rozvoja malých podnikov ako aj vytvárania pracovných miest	8 : Investície do rozvoja lesných oblastí a zlepšenie životaschopnosti lesov (čl.21):
		10: Agroenvironmentálno-klimatické opatrenie (čl. 28)
		1: Prenos vedomostí a zručností (čl.14)
		6: Rozvoj poľnohospodárskych podnikov a podnikania (čl.19)
		16: Spolupráca (čl. 35)
	6B: Podpora miestneho rozvoja vo vidieckych oblastiach	19: LEADER
	6C: Rozšírenie prístupnosti, využívania a kvality informačných a komunikačných technológií (IKT) vo vidieckych oblastiach	1: Prenos vedomostí a zručností (čl.14)
		7: Základné služby a obnova dedín vo vidieckych oblastiach (čl.20)

Špecifický opis jednotlivých opatrení

Opatrenie1: Prenos znalostí a informačné aktivity

Hlavné ciele:

- zlepšiť výsledky odborného vzdelávania
- šírenie inovácií a vedomostí
- využívanie informačných a komunikačných technológií
- zabezpečenie transformovania inovatívnych myšlienok do nových produktov a služieb na podporu rastu
- vytvorenie pracovných miest a riešenie sociálnych výziev
- šírenie vedomostí, skúseností a spolupráce s výskumom na takej úrovni, aby bola dosahovaná vysoká ekonomická účinnosť a konkurencieschopnosť na jednotnom európskom trhu

Podopatrenia:

- 1.1. Podpora odborného vzdelávania a získavania zručností
- 1.2. Podpora demonštračných aktivít a informačné akcie

Opatrenie 2: Poradenské služby

Hlavné ciele:

- zvyšovanie odborných vedomostí pôdohospodárov ich odborným vzdelávaním a využívaním poradenských služieb a FAS (farmárskeho poradenského systému)
- získavať nové poznatky z legislatívy, nových technológií, ich transfer do praxe
- rozvíjať spoluprácu medzi jednotlivými subjektmi
- podporovať školenie a certifikáciu poradcov, ako aj podporu inštitucionálnych kapacít pre vybudovanie terénneho, decentralizovaného a plodinovo špecifického systému poradenstva

Podopatrenia:

- 2.1. Podpora využívania poradenských služieb
- 2.2. Podpora vzdelávania poradcov

Opatrenie 4: Investície do hmotného majetku

Hlavné ciele:

- zvýšiť efektívnosť všetkých výrobných faktorov a dosiahnuť nárast pridanej hodnoty poľnohospodárskych podnikov vrátane diverzifikácie činnosti
- podporiť investičné aktivity malých podnikov s výrazne obmedzeným prístupom k zdrojom financovania
- zastaviť negatívny trend vo využívaní závlah a zvýšiť efektívnosť využívania vody v poľnohospodárstve
- zvýšiť podiel využívania a spracovania odpadovej biomasy, rastlinných zvyškov, exkrementov živočíšnej výroby a iných OZE na produkciu energie
- podporiť predaj domácej produkcie a zvýšiť kvalitu, rozvoj krátkych dodávateľských reťazcov vrátane investícií v oblasti spracovania a odbytu/ marketingu poľnohospodárskej produkcie

- zvýšiť energetickú efektívnosť a úspory energie v pôdohospodárstve
- zabezpečiť kontinuitu pozemkových úprav a znížiť rozdrobenosť pozemkového vlastníctva
- vytvoriť novú evidenciu pozemkového vlastníctva, aby bol súlad medzi pozemkami produkčných celkov z LPIS, údajmi v katastri nehnuteľností a skutkovým stavom v teréne
- vytvoriť podmienky pre korektné nájomné vzťahy k pozemkom ako základný predpoklad pre poskytovanie priamych platieb na pôdu
- podporiť hospodárenie na pozemkoch
- zlepšiť obhospodarovanie poľnohospodárskej a lesnej pôdy
- zabezpečiť prístupy na pozemky po majetkovoprávne usporiadaných cestách
- podporiť sekvestráciu oxidu uhličitého v poľnohospodárstve a lesnom hospodárstve
- postupnou realizáciou navrhnutých zariadení a opatrení zabezpečiť nové funkčné usporiadanie krajiny z vodohospodárskeho, protierózneho a ekologického hľadiska
- vytvoriť predpoklady pre rozvoj trhu s pôdou s cieľom zlepšenia podmienok obhospodarovania pozemkov za účelom zlepšenia podmienok podnikania na pôde
- podpora udržateľného obhospodarovania lesov
- zníženie tvorby emisií skleníkových plynov vo vzťahu k zvýšeniu poľnohospodárskej produkcie
- zachovanie kvality vôd a zvýšenie environmentálnej efektívnosti podpôr na ochranu pred znečistením vôd z poľnohospodárskej činnosti

Podopatrenia:

4.1. Podpora investícií do poľnohospodárskych podnikov

4.2. Podpora investícií do spracovania/uvádzania na trh a/alebo vývoja poľnohospodárskych produktov

4.3. Podpora investícií do infraštruktúry týkajúcej sa rozvoja, modernizácie alebo adaptácie poľnohospodárstva a lesníctva

4.4. Podpora neproduktívnych investícií spojených s plnením agro-environmentálnych cieľov súvisiacich s klímou

Opatrenie 5: Obnova potenciálu poľnohospodárskej výroby zničeného prírodnými pohromami a katastrofickými udalosťami a zavedenie vhodných preventívnych opatrení

Hlavné ciele:

- prevencia pred škodami na poľnohospodárskej pôde spôsobených nepriaznivými prírodnými vplyvmi (záplavy, zamokrenie, sucho, erózia, prívalové dažde)
- podporované preventívnych opatrenia investičného charakteru

Podopatrenia:

5.1. Podpora investícií do preventívnych opatrení na zníženie následkov pravdepodobných prírodných pohrôm, nepriaznivých klimatických a katastrofických udalostí

Opatrenie 6: Rozvoj poľnohospodárskych podnikov a podnikania

Hlavné ciele:

- podpora zamestnanosti, udržania a vytvárania nových pracovných miest na vidieku
- podpory diverzifikácie príjmu v oblasti poľnohospodárstva a lesného hospodárstva

- zvýšenia využívania a spracovania drevnej biomasy a veternej a solárnej energie ako OZE

Podopatrenia:

- 6.1. Podpora na začatie podnikania pre mladých poľnohospodárov
- 6.3. Podpora na začatie podnikania pre malé poľnohospodárske podniky
- 6.4. Podpora investícií do vytvárania a rozvoja nepoľnohospodárskych činností

Opatrenie 7: Základné služby a obnova dedín vo vidieckych oblastiach

Hlavné ciele:

- zlepšenie kvality života a podpora ekonomického rozvoja vrátane formovania vidieckych komunít s dôrazom na využitie miestneho kultúro-historického potenciálu
- rozvoj IKT vo vidieckych obciach a zvýšenie podielu využívania a spracovania odpadovej biomasy rastlinných zvyškov a exkrementov živočíšnej výroby a iných OZE na produkciu energie

Podopatrenia:

- 7.2. Podpora investícií do budovania, zlepšenia alebo rozšírenia všetkých typov malej infraštruktúry vrátane investícií do obnoviteľných zdrojov energie a úspor energie
- 7.3. Podpora infraštruktúry širokopásmového internetu vrátane jej budovania, zlepšenia a rozšírenia, podpora pasívnej infraštruktúry širokopásmového internetu a zabezpečenie prístupu k širokopásmovému internetu a verejnému e-governmentu
- 7.4. Podpora investícií do zriaďovania, zlepšenia alebo rozšírenia miestnych základných služieb pre vidiecke obyvateľstvo vrátane služieb v oblasti voľného času a kultúry a do súvisiacej infraštruktúry
- 7.5. Podpora investícií pre verejné využívanie rekreačnej infraštruktúry, informačnej a drobnej infraštruktúry cestovného ruchu

Opatrenie 8: Investície do rozvoja lesných oblastí a zlepšenie životaschopnosti lesov

Hlavné ciele:

- podpory stability lesných porastov a ich rezistencie voči klimatickým zmenám
- posilnenia ochrannej funkcie lesa a jeho obnovy po prírodných katastrofách a podpory udržateľného obhospodarovania lesa
- podpora protipovodňových opatrení na horských tokoch
- podpory prevencie proti prírodným katastrofám a pôdnej erózii

Podopatrenia:

- 8.3. Podpora prevencie poškodzovania lesov lesnými požiarimi a prírodnými pohromami a katastrofickými udalosťami
- 8.4. Podpora prevencie poškodzovania lesov lesnými požiarimi a prírodnými pohromami a katastrofickými udalosťami a obnova poškodených lesov
- 8.5. Podpora investícií zlepšujúcich odolnosť a environmentálnu hodnotu lesných ekosystémov

8.6. Podpora investícií do lesných technológií a do spracovania, mobilizácie a marketingu lesných produktov

Opatrenie 9: Zakladanie skupín a organizácií výrobcov

Hlavné ciele:

- podporiť odbytové cesty a marketing poľnohospodárskych produktov na domácom trhu
- podporou spolupráce prvovýrobcov, spracovateľov a odbytových organizácií
- investície do vytvárania vlastných predajných miest, či marketingových a propagačných aktivít
- posilniť výrobnú diverzifikáciu a zlepšiť pozíciu poľnohospodárskych podnikov a spracovateľov

Opatrenie 10: Agroenvironmentálno-klimatické opatrenie

Hlavné ciele:

- podpora realizácie poľnohospodárskych výrobných postupov zlučiteľných s ochranou a zlepšením životného prostredia, prírodných zdrojov (voda, pôda, biodiverzita)
- zmiernenie dopadov klimatickej zmeny prostredníctvom podpory poľnohospodárstva a pastevného hospodárstva primeranej intenzity priateľské k životnému prostrediu
- obnova ekologickej stability poľnohospodárskej krajiny cez ochranu a obnovu sietí ekostabilizačných prvkov
- zachovania krajinného a historického dedičstva na poľnohospodárskych plochách

Podopatrenia:

10.1. Platby za agroenvironmentálno-klimatické záväzky

10.2. Podpora na zachovanie a udržateľného využívania a rozvoja genetických zdrojov v poľnohospodárstve

Opatrenie 11: Ekologické poľnohospodárstvo

Hlavné ciele:

- podpora biodiverzity poľnohospodárskej krajiny
- zníženie dopadov poľnohospodárskej produkcie na životné prostredie
- podpora produkcie zdravých potravín

Podopatrenia:

11.1. Platby na konverziu na ekologické poľnohospodárstvo

11.2. Platby za udržanie ekologického poľnohospodárstva

Opatrenie 12: Platby v rámci sústavy Natura 2000

Hlavné ciele:

- zlepšenie životného prostredia podporovaním manažmentu krajiny v územiach, ktoré boli vyhlásené za oblasti Natura 2000 a v oblastiach príslušných povodí
- ochrana biotopov voľne žijúcich rastlín a živočíchov

Podopatrenia:

- 12.1. Kompenzačné platby v rámci sústavy Natura 2000 – poľnohospodárska pôda
- 12.2. Kompenzačné platby v rámci sústavy Natura 2000 – lesný pozemok

Opatrenie13: Platby pre oblasti s prírodnými alebo inými osobitnými obmedzeniami

Hlavné ciele:

- udržanie osídlenia týchto oblastí v takom rozsahu, aby plnila svoje krajinotvorné, environmentálne a sociálne funkcie pri dodržiavaní stanovených podmienok
- zachovanie poľnohospodárstva a vzhľadu kultúrnej krajiny v znevýhodnených oblastiach

Podopatrenia:

- 13.1. Kompenzačné platby v horských oblastiach
- 13.2. Kompenzačné platby pre ostatné oblasti čeliace významným prírodným obmedzeniam
- 13.3. Kompenzačné platby v ostatných oblastiach postihnutých špecifickými obmedzeniami

Opatrenie 14: Dobré životné podmienky zvierat

Hlavné ciele:

- zlepšenie životných podmienok hospodárskych zvierat
- zvýšiť zastúpenie chovov s takými chovnými postupmi, ktoré sú nad rámec príslušných povinných štandardov, vedúce k zlepšeniu životných podmienok zvierat

Opatrenie 16: Spolupráca

Hlavné ciele:

- podpora rozličných typov spoločných činností ekonomického, environmentálneho a sociálneho charakteru
- podpora rozvoj služieb v oblasti cestovného ruchu a činností, ktoré súvisia s vidieckym cestovným ruchom
- podpora spoločných činností v záujme zmiernenia zmien klímy a adaptácia na ne

Podopatrenia:

- 16.1. Podpora zriadenia operačných skupín EIP zameraného na produktivitu a udržateľnosť poľnohospodárstva
- 16.2. Podpora pilotných projektov a podpora vývoja nových postupov, procesov a technológií
- 16.3. Spolupráca medzi strediskami prevádzkovateľov v organizovaní spoločných pracovných procesov pri spoločnom využívaní zariadení a prostriedkov pre rozvoj/marketing cestovného ruchu
- 16.4. Podpora horizontálnej a vertikálnej spolupráce medzi účastníkmi dodávateľského reťazca pre vznik a rozvoj krátkych dodávateľských reťazcov a miestnych trhov a podpora propagačných činností v miestnom kontexte týkajúcich sa rozvoja krátkych dodávateľských reťazcov a miestnych trhov
- 16.8. Podpora pre vypracovanie plánov lesného hospodárstva alebo rovnocenných nástrojov

Opatrenie 17: Riadenie rizík

Hlavné ciele:

- zavedenie úplne systému krytia poľnohospodárskych rizík, ako alternatívy k súčasnemu systému komerčného poistenia
- odstránenie medzery vo finančnom krytí dôsledkov nepoistiteľných rizík v sektore
- minimalizácia negatívneho dopadu rizík spojených s trhovými výkyvmi a prírodnými katastrofami

Podopatrenia:

17.2. Vzájomné fondy pre nepriaznivé poveternostné udalosti, choroby zvierat a rastlín, zamorenie škodcami a environmentálne nehody

Opatrenie19: LEADER

Hlavné ciele:

- vytvoriť predpoklady pre efektívnu implementáciu stratégií miestneho rozvoja
- posilnenie kapacít pre prípravu miestnych stratégií (vyškolenie pracovníkov)
- zvýšiť informovanosť širokej verejnosti o možnostiach podpory z prístupu Leader
- zvýšiť informovanosť o danom mikroregióne a potenciály jeho rozvoja
- zlepšenie kvality života vo vidieckych oblastiach
- zlepšenie kvality života vo vidieckych oblastiach a zlepšenie ekonomickej príležitosti a sociálnych podmienok vidieckeho obyvateľstva

Podopatrenia:

19.1. Prípravná podpora

19.2. Podpora implementácie operácií v rámci stratégie miestneho rozvoja vedeného komunitou

19.3. Príprava a vykonávanie činností spolupráce miestnych akčných skupín

19.4. Chod miestnej akčnej skupiny a animácia

II.6.2. Vzťah k iným strategickým dokumentom

Z pohľadu Európskej Komisie je legislatívny návrh postavený tak, aby SPP rozhodujúcim spôsobom prispela k naplneniu stratégie Európa 2020 s dôrazom na tri ciele - potravinovú bezpečnosť, udržateľné využívanie prírodných zdrojov vrátane klimatických opatrení a vyvážený územný rozvoj. Zachováva sa štruktúra Spoločnej poľnohospodárskej politiky s 2 piliermi: Do I. piliera patria priame platby a trhové opatrenia na poskytovanie podpory základného ročného príjmu poľnohospodárom v EÚ a podpory v prípade špecifických narušení trhu a do II. piliera patrí podpora pre rozvoj vidieka.

Vo všeobecnosti všetky priority prispievajú k naplneniu cieľov stanovených v rámci Göteborgskej a Lisabonskej stratégie. Priorita 1 prispieva k zvýšeniu konkurencieschopnosti podnikov aj v spojitosti so zvýšením vzdelanostnej úrovne a informovanosti na vidieku. V rámci Priority 6 sa predpokladá zvýšenie pracovných príležitostí na vidieku, hlavne vo vzťahu k podpore diverzifikácie a miestneho rozvoja. Priority 4 a 5 prispievajú hlavne k naplneniu cieľov Göteborgskej stratégie prostredníctvom zavádzania trvalo udržateľných systémov

hospodárenia na pôde, ako i Kjótskeho protokolu zahrnutím priority zmiernenia klimatických zmien, a to aj vo väzbe na prioritu 5 efektívnym využitím energetických zdrojov a podporou výroby obnoviteľných zdrojov energie. Vzhľadom na špecifickosť priority 4, ktorá prispieva k zlepšeniu životného prostredia a krajiny prostredníctvom stanovených priorít (zachovanie biodiverzity, zlepšenie kvality vody a pôdy a zmiernenie klimatických zmien), uvádzame podrobnejšie prepojenie priorít s inými stratégiami na úrovni EÚ. Program sa zameriava v rámci priority 4 predovšetkým na naplnenie dvoch základných cieľov (zachovanie biodiverzity a zlepšenie kvality vody a pôdy) vo väzbe na Akčný plán pre trvalo udržateľný rozvoj (hlavne podporou LFA, NATURA 2000 a agroenvironmentálnych (AE) a lesnícko–environmentálnych opatrení, zalesňovania poľnohospodárskej pôdy), Akčný plán pre trvalo udržateľné lesné hospodárstvo (podporou lesnícko–environmentálnych opatrení, NATURA 2000, obnovy potenciálu lesného hospodárstva a zavedenie preventívnych opatrení) vo väzbe na stratégiu lesného hospodárstva EÚ, stratégiu EÚ v oblasti biologickej diverzity do roku 2020 (podporou všetkých opatrení v rámci osi 2) a Akčný plán pre ekologické poľnohospodárstvo (podporou ekologického poľnohospodárstva v agroenvironmentálnych opatreniach).

V súvislosti s prioritami 4 a 5 „zlepšenie vodného hospodárstva a obhospodarovania pôdy“ bolo hlavným cieľom dosiahnuť súlad s tematickou stratégiou pre ochranu pôdy (v rámci všetkých AE opatrení). Dôležitou súčasťou priority 5 je zmiernenie klimatických zmien podporou sekvestrácie uhlíka a zníženiu emisií skleníkových plynov, v rámci ktorej sa zohľadnila Koncepcia využívania obnoviteľných zdrojov energie SR, Koncepcia využitia poľnohospodárskej a lesníckej biomasy na energetické účely (podpora zalesňovania, obnoviteľných zdrojov energií a obnovy potenciálu lesného hospodárstva a zavedenie preventívnych opatrení) a tematická stratégia trvalo udržateľného využívania prírodných zdrojov. Opatrenia programu v rámci všetkých osí rešpektujú pravidlá zabezpečenia kontinuity podpory z fondov ES v súčasnom a nastávajúcom programovom období a pokračujú v komplexnom posilňovaní udržateľnosti rozvoja, environmentálnej kvality a kvality života vo vidieckych oblastiach SR. Stratégia Programu svojím zameraním na komplexný ekonomický, sociálny a environmentálny rozvoj vidieka vo všetkých regiónoch SR zároveň prispieva k dosiahnutiu cieľov stratégie Európa 2020, ktorým je zabezpečiť do r. 2020 inteligentný, udržateľný a inkluzívny rast. Pre naplnenie strategickej vízie je Program sústredený do priorít, v rámci ktorých bude naplňovať globálne a špecifické ciele a k nim prislúchajúce aktivity.

Obsah programu taktiež nadväzuje na Partnerskú dohodu SR 2014 – 2020, ktorej vypracovanie je v gescii MDVRR SR a ktorá zahŕňa priority SR v oblasti politiky súdržnosti, rozvoja vidieka a rybného hospodárstva tak, aby sa vzájomne dopĺňali a taktiež rešpektuje obsah Pozičného dokumentu EK k Partnerskej dohode.

II.6.2.1. Vzťah k iným strategickým dokumentom v rámci predchádzajúceho programovacieho obdobia 2007 – 2013

Program rozvoja vidieka SR na programovacie obdobie 2014 – 2020 vychádza z nasledovných základných dokumentov:

- Sektorový operačný program Poľnohospodárstvo a rozvoj vidieka SR
- Národný strategický plán rozvoja vidieka SR na programovacie obdobie 2007 – 2013
- Program rozvoja vidieka SR 2007-2013

II.6.2.2. Vzťah k aktuálnym strategickým dokumentom

Koncepcia rozvoja pôdohospodárstva na roky 2013 – 2020

Koncepcia rozvoja pôdohospodárstva SR na roky 2013 - 2020 stanovuje strategický cieľ, ktorým je vytvorenie multifunkčného poľnohospodárstva, potravinárstva, lesníctva a následné zabezpečenie udržateľného rozvoja vidieka. Vo väzbe na priority reformy spoločnej poľnohospodárskej politiky na roky 2014 – 2020 a programového vyhlásenia vlády Slovenskej republiky na roky 2012 – 2016 sa Koncepcia rozvoja pôdohospodárstva na roky 2013 – 2020 zameriava na splnenie týchto strategických cieľov:

- zvýšenie produkčnej výkonnosti v nosných poľnohospodárskych komoditách na úroveň 80% súčasnej spotreby obyvateľstva na Slovensku
- zabezpečenie trvalo udržateľného obhospodarovania lesov
- rozvoj vidieka a zlepšovanie životných podmienok a zamestnanosti vidieckeho obyvateľstva, predovšetkým prostredníctvom podpory sektorov, ktoré sú potenciálnymi zdrojmi zamestnanosti.

V nadväznosti na priority definované Programom rozvoja vidieka 2014-2020 sa Koncepcia rozvoja pôdohospodárstva zameriava hlavne na priority vzťahujúce sa na:

1. Zlepšenie ekonomického výkonu všetkých poľnohospodárskych podnikov a uľahčenie reštrukturalizácie a modernizácie poľnohospodárskych podnikov najmä za účelom zvýšenia ich účasti na trhu a zvýšenia poľnohospodárskej diverzifikácie a uľahčenie generáčnej výmeny v sektore poľnohospodárstva (Priority 2A a 2B)
2. Lepšiu integráciu primárnych výrobcov do potravinového reťazca pomocou systémov kvality, propagácie na miestnych trhoch (Priorita 3A)
3. Zabezpečenie starostlivosti o drobné vodné toky v pôsobnosti MPRV SR (zabezpečenie ochrany lesných pozemkov, príľahlých poľnohospodárskych pozemkov a intravilánov obcí pred povodňami, zlepšenie zadržiavania vody v krajine, zmierňovanie dopadov klimatickej zmeny, podporovanie a zachovanie biologickej diverzity) (Priority 4A, 4B, 4C)
4. Podporou využitia OZE Uľahčenie dodávok a využitia obnoviteľných zdrojov energie, vedľajších produktov, odpadov, zvyškov a iných nepotravinových surovín na účely biohospodárstva a podpora sekvestrácie oxidu uhličitého v poľnohospodárstve a lesnom hospodárstve (Priority 5C, 5D)
5. Uľahčenie diverzifikácie, zakladanie nových malých podnikov a vytváranie pracovných miest (Priorita 6A)

Akčný plán rozvoja pôdohospodárstva SR na roky 2014-2020

Akčný plán rozvoja pôdohospodárstva SR vychádza z Koncepcie rozvoja pôdohospodárstva SR na roky 2013 – 2020, ktorú vláda vzala na vedomie uznesením č. 357 z 3. júla 2013. Vízia, zámery a ciele tejto koncepcie naplňajú svojim obsahom programové vyhlásenie vlády SR na roky 2012 – 2016 a rešpektujú princípy spoločnej poľnohospodárskej politiky na roky 2014 – 2020. V nadväznosti na Program rozvoja vidieka predpokladá Akčný plán využitie flexibility medzi piliermi spoločnej poľnohospodárskej politiky a vytvorenie III. piliera, vnútroštátnej pomoci, zo zdrojov zníženého objemu spolufinancovania Programu rozvoja vidieka SR na roky 2014–2020.

Tento systém motivačných opatrení na stabilizáciu živočíšnej výroby bude podporený projektovými opatreniami Programu rozvoja vidieka, v rámci ktorých sa treba sústrediť na rekonštrukciu existujúcich a vybudovanie nových prvovýrobných kapacít. V nadväznosti na

závery analýz v rámci Koncepcie rozvoja pôdohospodárstva SR na roky 2013–2020 je nevyhnutné zabezpečiť podmienky predovšetkým na oživenie špeciálnej rastlinnej výroby, ktorá so sebou prináša relatívne vysokú pridanú hodnotu a zamestnanosť. Medzi základné podporné mechanizmy pre tento cieľ patrí základná platba na plochu, platba za dobré poľnohospodárske postupy (tzv. greeningová platba) financované z I. piliera SPP (Priame platby) a platba na znevýhodnené oblasti financovaná z II. piliera (PRV). Podpora kvalitatívnej zložky produkcie (II. pilier) bude systémovo prepojená s projektovou podporou v rámci programu rozvoja vidieka a udržateľným spôsobom navýšená o vnútroštátnu pomoc (III. pilier). Doplnkové podporné mechanizmy v rastlinnej výrobe zahŕňajú projektovú podporu z PRV 2014–2020, podporu na obnovu a budovanie závlah a odvodnenia a podporu kúpy poľnohospodárskej pôdy.

V sektore spracovania potravín sa bude klásť zvýšený dôraz na podporu zapájania subjektov poľnohospodárskej prvovýroby do spracovania svojich produktov, podporu inovácií a technologického zabezpečenia výroby výrobkov s vyššou pridanou hodnotou, podporu spolupráce v rámci potravinovej vertikály a budovanie Značky kvality SK.

V súvislosti s lesným hospodárstvom Akčný plán kladie za priority hlavne zabezpečenie starostlivosti o drobné vodné toky v pôsobnosti MPRV SR a obnovu funkcií lesov na plochách postihnutých kalamitou a zvýšenie stability lesných porastov formou zabezpečenia intenzívnej obnovy lesa a výchovy lesných porastov.

Program rozvoja vidieka svojim zameraním a obsahom zodpovedá tiež nasledovným základným strategickým rámcom EÚ a SR.

Strategické rámce SR

- Lisabonská stratégia pre SR
- Koncepcia územného rozvoja SR (1994, 1997, 2001)
- Inovačná stratégia SR na roky 2014-2020
- Národný strategický referenčný rámec SR pre programovacie obdobie 2007-2013
- Rozvojový plán NUTS II Západné Slovensko 2007-2013
- Rozvojový plán NUTS II Stredné Slovensko 2007-2013
- Rozvojový plán Slovensko - východ 2007-2013
- Stratégia konkurencieschopnosti Slovenska do roku 2010, schválená uznesením vlády SR č. 140/2005
- Akčné plány schválené uznesením vlády SR č. 557/2005
- Stratégia, zásady a priority štátnej environmentálnej politiky (schválená uznesením vlády Slovenskej republiky zo 7. septembra 1993 číslo 619 a uznesením Národnej rady Slovenskej republiky z 18. novembra 1993 číslo 339)
- Národný environmentálny akčný program I (1996), II (1999)
- Národná stratégia trvalo udržateľného rozvoja SR, schválená uznesením vlády SR č. 978/2001 a Akčný plán trvalo udržateľného rozvoja v SR na roky 2005 – 2010, schválený uznesením vlády SR č. 574/2005
- Agenda 21
- Národná stratégia ochrany biodiverzity (aktualizácia na roky 2012-2020)
- Akčný plán pre environmentálne technológie v Slovenskej republike (Úrad vlády SR)
- Národný strategický plán rozvoja vidieka SR na programovacie obdobie 2007-2013

- Koncepcia rozvoja pôdohospodárstva na roky 2013-2020
- Návrh adaptačných opatrení v pôdohospodárstve na klimatickú zmenu (2000)
- Zásady štátnej pôdnej politiky (2001)
- Akčný plán rozvoja ekologického poľnohospodárstva v SR do roku 2010
- Stratégia pre redukciu PM10
- Národný akčný plán SR na dosiahnutie udržateľného používania pesticídov
- Energetická politika SR, MH SR, v zmysle UV č. 29/2006 (na 25 rokov)
- Koncepcia využívania obnoviteľných zdrojov energie SR (2002)
- Návrh Národného akčného plánu pre energiu z obnoviteľných zdrojov
- Koncepcia využitia poľnohospodárskej a lesníckej biomasy na energetické účely (2004)
- Stratégia informatizácie spoločnosti na roky 2009-2013
- Koncepcia vodohospodárskej politiky Slovenskej republiky do roku 2015
- Stratégia rozvoja lesníctva do roku 2025
- Národný lesnícky program Slovenskej republiky (2007)
- Akčný plán Národného lesníckeho programu Slovenskej republiky (2008)
- Stratégia protipovodňovej ochrany do roku 2020
- Aktualizovaná stratégia ochrany biodiverzity do roku 2020

Dokumenty regionálneho charakteru

Prešovský samosprávny kraj

- Územný plán veľkého územného celku Prešovský kraj, schválený zastupiteľstvom Prešovského samosprávneho kraja uznesením č. 228 dňa 22. júna 2004 a jeho zmeny a doplnky schválené zastupiteľstvom PSK dňa 27. Októbra 2009 uznesením č. 588/2009
- Program hospodárskeho a sociálneho rozvoja Prešovského samosprávneho kraja na obdobie 2008–2015, schválený dňa 1. júla 2008 zastupiteľstvom Prešovského samosprávneho kraja uznesením č. 378/2008
- Regionálna inovačná stratégia PSK

Košický samosprávny kraj

- Územný plán veľkého územného celku Košický kraj, schválený zastupiteľstvom Košického samosprávneho kraja dňa 1. októbra 2009 VZN č. 10. a č. 11/2009
- Územný plán veľkého územného celku Košický kraj - zmeny a doplnky 2014, návrh na pripomienkovanie
- Program hospodárskeho a sociálneho rozvoja Košického samosprávneho kraja v programovacom období 2007-2013, 3. Aktualizácia, schválená dňa 20. 6. 2011 zastupiteľstvom KSK uznesením č. 270/2011
- Regionálna inovačná stratégia KSK

Banskobystrický samosprávny kraj

- Územný plán veľkého územného celku Banskobystrický kraj, schválený vládou SR uzn. č. 394/1998 dňa 09.06.1998 a zmeny a doplnky č. 2009, schválené zastupiteľstvom BBSK uznesením č. 94/2010 zo dňa 18.júna 2010
- Program hospodárskeho, sociálneho a kultúrneho rozvoja Banskobystrického samosprávneho kraja 2007-2013 schválený dňa 23. augusta 2007 zastupiteľstvom BBSK uznesením č. 221/2007 a jeho aktualizácia z roku 2011
- Regionálna inovačná stratégia BBSK

Žilinský samosprávny kraj

- Územný plán veľkého územného celku Žilinský kraj schválený dňa 26.5.1998 Nariadením vlády SR č. 223/1998 z. a Zmeny a doplnky ÚPN VÚC Žilinského kraja schválené dňa 27.4.2005 zastupiteľstvom ŽSK uznesením č.6/2005
- Program hospodárskeho a sociálneho rozvoja Žilinského samosprávneho kraja pre roky 2007-2013
- Rámcová stratégia Žilinského regiónu pre oblasť inovačného rozvoja v období rokov 2007-2013.

Nitriansky samosprávny kraj

- Územný plán regiónu Nitrianskeho kraja schválený dňa 14. mája zastupiteľstvom NSK uznesením č.2/2012
- Program hospodárskeho a sociálneho rozvoja Nitrianskeho samosprávneho kraja 2012-2018, schválený dňa 8. októbra 2012 zastupiteľstvom NSK uznesením č. 236/2012
- Regionálna inovačná stratégia Nitrianskeho samosprávneho kraja (RIS Nitra)
- Stratégia rozvoja vidieka NSK 2009-2015

Trenčiansky samosprávny kraj

- Územný plán veľkého územného celku Trenčiansky kraj, vyhlásený nariadením vlády SR č.149/1998 Z.z. a Zmeny a doplnky č.2 Územného plánu veľkého územného celku Trenčianskeho kraja, schválené 26.10.2011 zastupiteľstvom TSK uznesením č. 297/2011
- Program hospodárskeho a sociálneho rozvoja Trenčianskeho samosprávneho kraja schválený dňa 25.6.2003 zastupiteľstvom Trenčianskeho samosprávneho kraja a Dodatok č.3 k PHSR - zásobník projektových zámerov TSK na roky 2007-2013, schválený dňa 22.8.2007 zastupiteľstvom TSK uznesením č. 302/2007
- Schválená koncepcia rozvoja informačných systémov TSK, schválená dňa 25.8.2009 Ministerstvom financií SR
- Regionálna inovačná stratégia pre Trenčiansky samosprávny kraj

Trnavský samosprávny kraj

- Územný plán veľkého územného celku Trnavský kraj, schválený uznesením vlády SR č. 245/1998 a pripravovaný Nový územný plán regiónu TTSK
- Program hospodárskeho a sociálneho rozvoja TTSK 2009-2015, schválený zastupiteľstvom Trnavského samosprávneho kraja dňa 15. decembra 2010, uznesením č. 135/2010

- Regionálna inovačná stratégia Trnavského samosprávneho kraja (RIS Trnava)

Bratislavský samosprávny kraj

- Územný plán veľkého územného celku Bratislavský kraj schválený dňa 20. septembra 2013 zastupiteľstvom BSK uznesením č. 1/2013
- Program hospodárskeho a sociálneho rozvoja na roky 2014-2020 schválený dňa 21.6.2013 zastupiteľstvom BSK uznesením č. 46 / 2013
- Regionálna inovačná stratégia Bratislavského samosprávneho kraja

II.6.2.3. Doplnkovosť a súdržnosť s inými nástrojmi únie, Európskym štrukturálnym a investičným fondom, I. Pilierom a tematickými cieľmi stratégie Európa 2020

TC 1: Posilnenie výskumu, technologického rozvoja a inovácií

P1, P2, P3 OP Val Investičná priorita: Podpora podnikania, najmä prostredníctvom uľahčenia využívania nových nápadov v hospodárstve a podpora zakladania nových firiem, vrátane podnikateľských inkubátorov. Doplnkovosť podpory inovácií v podnikoch je zabezpečená na úrovni oprávnených činností a žiadateľa.

P5 Investičná priorita IROP: Podpora podnikateľských investícií do inovácií a výskumu, tvorba prepojení a synergii medzi podnikmi a vedecko-výskumnými centrami a vyšším vzdelávaním obzvlášť vo vývoji produktov a služieb, prenosu technológií, sociálnej inovácie a aplikácie verejných služieb, stimulácie dopytu, vytvárania sietí, klastrov a otvorenej inovácie prostredníctvom inteligentnej špecializácie, podpora technologického a aplikovaného výskumu, pilotných projektov a aktivít skorého overovania výrobkov, vyspelých výrobných kapacít a prvovýroby v kľúčových technológiách a šírenie všestranne využiteľných technológií. Doplnkovosť na úrovni činností.

TC 2: Zlepšenie prístupu k informačným a komunikačným technológiám, ako aj ich využívania a kvality

P6 Investičná priorita OP II: Širokopásmové pripojenie a siete novej generácie. Doplnkovosť na úrovni oprávnených činností a žiadateľa.

TC 3: Zvýšenie konkurencieschopnosti malých a stredných podnikov, odvetvia poľnohospodárstva (v prípade EPFRV) a odvetvia rybného hospodárstva a akvakultúry (v prípade EFNRH)

P2 OP Ľudské zdroje: Podpora na začatie podnikateľskej činnosti pre UoZ. Doplnkovosť podpory je zabezpečená na úrovni príjemcu.

P2 OP Rybné hospodárstvo: Podpora diverzifikácie príjmu akvakultúrnych podnikov. Doplnkovosť na úrovni oprávnených činností.

P2 OP Rybné hospodárstvo: Podpora investícií do spracovania, uvádzania na trh a/alebo vývoja poľnohospodárskych výrobkov, na ktoré sa vzťahuje príloha I k Zmluve o fungovaní EÚ. Doplnkovosť na úrovni žiadateľa.

P2 OP Val: Doplnkovosť je zabezpečená rozdielnymi oprávnenými výdavkami. V rámci OP Val sú oprávnené výdavky súvisiace s priemyselným spracovaním dreva, v rámci podopatrenia 8.6 sú oprávnené výdavky súvisiace so spracovaním dreva pred jeho priemyselným spracovaním.

P6 OP Val: Doplnkovosť je zabezpečená v oblasti spracovania a uvádzania na trh produktov mimo Prílohy I ZFEÚ je zabezpečené rozdielnym typom aktivít. V rámci operácie 6.4 nie je podpora smerovaná do drevospracujúceho priemyslu, v rámci OP Val je podporený drevospracujúci priemysel.

TC 4: Podpora prechodu na nízkouhlíkové hospodárstvo vo všetkých sektoroch

P5 OP KŽP Investičná priorita: Podpora výroby a distribúcie obnoviteľných zdrojov. Doplnkovosť podpory využívania obnoviteľných zdrojov energie je zabezpečená na úrovni oprávnených činností a žiadateľa.

P5 OP KŽP Investičná priorita: Podpora energetickej efektívnosti a využitia energie z obnoviteľných zdrojov v podnikoch. Doplnkovosť podpory zvýšenia energetickej efektívnosti je zabezpečená na úrovni oprávnených činností a žiadateľa.

P5 OP KŽP Investičná priorita: Podpora výroby a distribúcie obnoviteľných zdrojov. Doplnkovosť podpory využívania obnoviteľných zdrojov energie je zabezpečená na úrovni oprávnených činností a žiadateľa.

Investičná priorita IROP: Zlepšenie kvality života v regiónoch s dôrazom na životné prostredie. Doplnkovosť na úrovni žiadateľa a oprávnených činností.

TC 5: Podpora prispôsobovania sa zmenám klímy a predchádzania rizikám a ich riadenia

P3, P4 OP KŽP investičná priorita: Podpora vyhradených investícií na prispôsobenie sa zmene klímy.

OP KŽP špecifický cieľ: Zmierniť negatívne dopady zmeny klímy realizáciou preventívnych opatrení a adaptačných opatrení. **OP KŽP špecifický cieľ:** Zvýšiť objem aktívne ovládaného odtoku vody z územia SR. Doplnkovosť podpory preventívnych činností pred následkami povodní je zabezpečená na úrovni oprávnených činností.

TC 6: Ochrana životného prostredia a presadzovanie udržateľného využívania zdrojov

P6 Investičná priorita IROP: Zlepšenie mestského prostredia a zníženie miery znečistenia vzduchu. Doplnkovosť na úrovni žiadateľa.

Investičná priorita OP KŽP: Riešenie významných potrieb investícií do sektora vodného hospodárstva s cieľom splniť požiadavky environmentálneho acquis. Doplnkovosť na úrovni žiadateľa.

OP KŽP: ŠPECIFICKÝ CIEĽ 1: Zabezpečiť podmienky pre zachovanie biologickej diverzity a zlepšenie stavu ekosystémov v krajine:

A. Dobudovanie sústavy Natura 2000 a zabezpečenie starostlivosti o sústavu Natura 2000 a ďalšie chránené územia (vrátane území medzinárodného významu)

B. Zachovanie a obnova biodiverzity a ekosystémov a ich služieb prostredníctvom ich revitalizácie, obnovy a budovania zelenej infraštruktúry a eliminácie nepôvodných invázných druhov

Prijímatelia: rozpočtové a príspevkové organizácie zriadené MŽP SR s pôsobnosťou v oblasti ochrany prírody; subjekty územnej samosprávy (s podmienkou odbornej garancie organizácie ochrany prírody MŽP SR)

C. Dobudovanie a skvalitnenie systému monitoringu druhov a biotopov európskeho významu a reportingu

Prijímateľ: odborná organizácia ochrany prírody a krajiny s celoslovenskou pôsobnosťou zriadená MŽP SR podľa zákona o ochrane prírody a krajiny

PRV: Podpora vo forme kompenzačných platieb na príslušné územia NATURA 2000. Oprávnenými žiadateľmi podpory sú poľnohospodárske subjekty a obhospodarovatelia lesov a ich združenia s právnou subjektivitou. Doplnkovosť na úrovni činností a žiadateľa.

TC 9: Podpora sociálneho začleňovania a boj proti chudobe

P6 Investičná priorita IROP: Zlepšenie kvality života v regiónoch s dôrazom na životné prostredie. Doplnkovosť na úrovni žiadateľa a oprávnených činností.

II.6.3. Miera v akej strategický dokument stanovuje rámec pre projekty a činnosti so zreteľom na miesto, povahu, veľkosť a operačné podmienky alebo alokáciu zdrojov

Program rozvoja vidieka SR 2014 – 2020 sa vzťahuje na vidiecke oblasti Slovenska. Podľa územno-právneho členenia sa Slovensko delí na 4 oblasti (NUTS 2) 8 krajov (NUTS 3), 79 okresov (LAU1), 2890 obcí (LAU2) z toho 138 so štatútom mesta. Vo výročnej správe EUROSTAT-u je porovnanie územia SR na úrovni NUTS III rozdeleného na jednotlivé typy regiónov podľa metodiky OECD a podľa novej typológie vidieckych oblastí vypracovanej EK. Z týchto údajov je zrejmé, že územie SR je podľa novej typológie EK ešte vidieckejšie. Podľa metodiky OECD zaberajú prevažne vidiecke regióny 32,2 % územia SR a žije v nich 25,5 % obyvateľstva. Podľa novej typológie je to až 59 % územia s viac ako 50 % obyvateľstva.

Z 8 krajov SR je prevažne mestským regiónom len Bratislavský kraj, ostatné kraje patria medzi prechodné a prevažne vidiecke. Spolu vidiecke regióny (prechodné + prevažne vidiecke) zaberajú 95,8 % rozlohy SR a žije v nich 88,6 % obyvateľov SR. Pri pohľade na úroveň okresov je zrejmé, že aj okresy Bratislavského kraja s výnimkou okresov Bratislava I.-V. patria medzi vidiecke okresy.

V nadväznosti na vyššie uvedené sa na účely PRV SR 2014-2020 bude považovať za vidiecke oblasti celé územie SR okrem územia okresov Bratislava I.-V.

PRV uvádza, že vzhľadom na obmedzené zdroje PRV a potrebu koncentrácie podpory môže byť podpora vidieckych oblastí určená užším vymedzením konečného prijímateľa na úrovni jednotlivých opatrení. Na účely opatrenia č. 7: Základné služby a obnova dedín vo vidieckych oblastiach to znamená, že pomoc sa sústreďí najmä do území vo vidieckych oblastiach, pričom oprávnenými žiadateľmi budú obce do 1000 obyvateľov (vrátane). Pokiaľ ide o opatrenie LEADER, vidiekosť bude posudzovaná na úrovni MAS. Vidiecka oblasť pre účely opatrenia LEADER je vymedzená podmienkou maximálnej hustoty obyvateľstva územia MAS. Pre vznik MAS je oprávnené celé územie SR, pričom územie MAS musí spĺňať podmienku hustoty obyvateľstva max. 150/ob.km². Z podpory opatrenia LEADER sú vylúčení ako žiadatelia obce nad 20 000 obyvateľov a mestské časti nad 5000 obyvateľov.

III. Základné údaje o súčasnom stave životného prostredia dotknutého územia

III.1. Informácie o súčasnom stave životného prostredia vrátane zdravia a jeho pravdepodobný vývoj, ak sa strategický dokument bude resp. nebude realizovať

Stav životného prostredia sa pravidelne monitoruje a vyhodnocuje. Výsledky sú publikované v Správach o stave životného prostredia za jednotlivé roky. Na základe poslednej dostupnej správy o stave životného prostredia za rok 2012 (MŽP SR, 2013) je spracovaná aj táto časť zameraná na zhodnotenie súčasného stavu životného prostredia.

Ovzdušie

Kvalitu ovzdušia SR ohrozujú rôznorodé znečisťujúce látky, ktorých zvýšená produkcia je predovšetkým dôsledkom rozvoja priemyslu, urbanizácie, dopravy a poľnohospodárstva. V súčasnosti k najvýznamnejším škodlivým látkam znehodnocujúcim kvalitu ovzdušia patria oxidy sýry, dusíka, oxid uhoľnatý, uhľovodíky, organické látky a prachové častice. Emisie základných znečisťujúcich látok v dlhodobom horizonte (1993 – 2011) vykazujú klesajúcu tendenciu. Až do roku 2000 bol zaznamenaný značný pokles znečisťujúcich látok, po roku 2000 sa pokles zastavil a za posledných dvanásť rokov vidno malé výkyvy v poklese a raste znečisťujúcich látok. Podobne bol zaznamenaný dlhodobý trend poklesu emisií amoniaku a emisií nemetánových prchavých organických látok (NMVOC) a emisií perzistentných organických látok (POPs). Rýchly pokles bol zaznamenaný v súvislosti s transformačnými zmenami v spoločnosti, keď boli mnohé priemyselné prevádzky zrušené. K zlepšeniu kvality ovzdušia prispela aj inštalácia odlučovacích zariadení znižujúcich uvoľňovanie znečisťujúcich látok do ovzdušia, ako aj modernizácia technológií vo výrobných zariadeniach produkujúcich polutanty. Napriek pretrvávajúcemu trendu poklesu znečisťujúcich látok došlo v roku 2012 k opätovnému prekročeniu limitných hodnôt niektorých znečisťujúcich látok NO_x , $\text{PM}_{2,5}$, PM_{10} stanovených na zabezpečenie ochrany zdravia. Najväčšími pôvodcami znečisťujúcich látok uvoľňovaných do ovzdušia (tzv. primárne znečisťovanie) sú v SR aj naďalej hospodárske aktivity, hlavne energetika, doprava, hutnícky a chemický priemysel. Vo vidieckych sídlach sú hlavnými zdrojmi znečisťovania lokálne kúreniská. Okrem absencie dostatočnej osvedčenej o vhodnom používaní lokálnych kúrenísk, je potrebné aplikovať najlepšiu dostupnú techniku, nahradiť zastarané spaľovacie zariadenia lokálnych zdrojov znečisťovania za nízkoemisné a energeticky účinnejšie zariadenia, zlepšiť spaľovacie režimy a pod. Z hľadiska priestorového hodnotenia kvality ovzdušia patria k najzaťaženejšiemu oblasti v okolí veľkých priemyselných centier, ako je Bratislava, Košice – Prešov, Dolné Považie (Trnava, Sereď, Šaľa, Galanta, Nové Zámky), Horné Považie (Trenčín, Púchov, Považská Bystrica), Stredný Spiš (Krompachy, Spišská Nová Ves), Horná Nitra (Prievidza, Handlová, Partizánske), Pohronie (Žiar nad Hronom, Banská Bystrica, Zvolen), Zemplín (Vojany, Strážske, Vranov nad Topľou, Snina, Humenné), Žilinská kotlina (Žilina), Turčianska kotlina (Martin), Popradská kotlina (Poprad) a pod.

Prejavy klimatických zmien

K negatívam charakterizujúcim nielen stav ovzdušia sa v posledných rokoch pridávajú aj prejavy globálnej klimatickej zmeny. V priebehu 20. storočia vzrástla na území Slovenska priemerná ročná teplota vzduchu o 1 stupeň, znížil sa priemerný ročný úhrn zrážok o 15 % na juhu a o 5 % na severe územia. Bol zaznamenaný výrazný pokles relatívnej vlhkosti vzduchu a trvanie snehovej pokrývky na celom území Slovenska. Koncentrácie prízemného ozónu sa zdvojnásobili. S dôsledkami klimatickej zmeny sú spájané aj poveternostné podmienky. V porovnaní s minulosťou častejšie dochádza k výskytu prívalových dažďov, víchríc, horúčav. Intenzita týchto javov je čoraz vyššia a naopak ich predikcia je nízka.

Krízové situácie vznikajúce z nepredvídateľných udalostí majú dopad nielen na zložky životného prostredia, ale ja priamo na občanov. Podľa informácií zo Správy o stave životného prostredia (MŽP SR, 2014) postihli povodne v roku 2011 87 obcí a miest Slovenska. Zaplavilo 1 808 obytných budov (pivníc a suterénov), 730 nebytových budov, vyše 1500 ha poľnohospodárskej pôdy, 150 ha lesnej pôdy a viac ako 1 400 ha intravilánov obcí a miest. Povodne zasiahli vyše 2-tisíc obyvateľov. Celkové náklady a škody spôsobené povodňami predstavovali 34,59 mil. eur, z toho náklady na povodňové zabezpečovacie práce dosiahli takmer 13 mil. eur, náklady na povodňové záchranné práce 2 mil. eur a povodňové škody 20 mil. eur.

Znečistenie vôd

Hoci vo vývoji kvality vôd na území Slovenska v poslednom období badať pozitívne trendy, situáciu v kvalite vôd ešte stále nemožno považovať za uspokojivú. Na základe monitoringu povrchových vôd, ktorý sa realizuje podľa čiastkových povodí, možno konštatovať, že na všetkých monitorovacích miestach boli splnené limity pre vybrané všeobecné ukazovatele a ukazovatele rádioaktivity. Prekračované limity boli najmä v oblasti syntetických a nesyntetických látok, hydrobiologických a mikrobiologických ukazovateľov. Z hydrobiologických a mikrobiologických ukazovateľov boli najviac prekročené požiadavky na črevné enterokoky, a to v čiastkových povodiach: Morava, Váh, Slaná, Bodrog, Hornád a Bodva, termotolerantné koliformné baktérie a koliformné baktérie boli najviac prekročené v čiastkových povodiach: Morava, Váh, Slaná, Bodrog, Hornád, Bodva a Poprad.

V skupine syntetických látok je to najmä arzén, kadmium, meď, olovo, ortuť a zinok. V skupine nesystematických látok nespĺňali požiadavky pre ročný priemer tieto latky: atrazín, di(2-etylhexyl)ftalát (DEHP), fluorantén, naftalén, 4-nonylfenol, tetrachlóretylén, trichlórmétán, kyanidy a 4-metyl-2,6-di-terc butylfenol. Často prekračovaným ukazovateľom vo všetkých čiastkových povodiach bol dusitanový dusík, čo je dôsledok predchádzajúcej intenzívnej poľnohospodárskej chemizácie. Hlavnými zdrojmi znečisťovania povrchových vôd sú znečistené odpadové vody z priemyslu, urbanizácie, poľnohospodárstva a pod. vypúšťané do vodných tokov. Od roku 2000 je zaznamenávaný postupný pokles vypúšťania odpadových vôd.

U 4,13% vodných útvarov Slovenska bol zaznamenaný zlý a veľmi zlý ekologický stav a 70,51% vodných útvarov vykazovalo dobrý a veľmi dobrý ekologický stav. Najlepší ekologický stav vykazovali čiastkové povodia Hornád, Bodrog, Slaná, Hron a Váh. 10 % vodných útvarov nedosahovalo dobrý chemický stav. Najnepriaznivejšia situácia je v povodí Dunaja, Váhu a Moravy.

Základné monitorovanie kvality podzemných vôd sa v roku 2012 na území Slovenska uskutočnilo v 171 objektoch základného monitorovania. Na základe tohto monitoringu vidno nepriaznivú situáciu v oblasti oxidačno-redukčných podmienok, na čo poukazuje najčastejšie prekračovanie prípustných koncentrácií celkového Mn (58-krát), Fe (61-krát) a NH_4^+ (13-krát). Zo stopových prvkov boli zaznamenané zvýšene koncentrácie Al (2-krát), As (10-krát), Sb (4-krát), Pb (2-krát) a Hg (1-krát). Znečistenie špecifickými organickými látkami má len lokálny charakter. V rámci 101 útvarov podzemných vôd bol hodnotený chemický stav podzemných vôd. Dobrý chemický stav bol indikovaný v 82,7 % (62) útvarov podzemných vôd. Zlý stav bol indikovaný v 17,3 % (13) útvarov podzemnej vody.

Faktory spôsobujúce kontamináciu podzemných vôd sú veľmi rôznorodé. Sú dôsledkom rozvoja priemyslu, poľnohospodárstva, urbanizácie i dopravy. Za sekundárne zdroje kontaminácie možno považovať infiltrujúce zrážkové vody, ktoré obsahujú cudzorodé látky zo znečisteného ovzdušia.

Z priestorového hľadiska k najviac kontaminovaným patria podzemné vody vytekajúce zo štôlní, vyznačujú sa nadlimitným výskytom Al, As, Cd, Cu a Hg. Vysokým stupňom kontaminácie sa vyznačujú aj podzemné vody v oblastiach nížin a kotlín s vysokou

koncentráciou hospodárskych aktivít, či už priemyselného, alebo poľnohospodárskeho charakteru. V týchto oblastiach sú mnohonásobne vyššie koncentrácie síranov, chloridov, dusičnanov, fosforečnanov, draslíka, železa, mangánu, agresívneho oxidu uhličitého a mnohých kovov, najmä medi, zinku a kadmia.

Údaje zo správy hovoria aj o tom, že kvalita pitnej vody dlhodobo vykazuje vysokú úroveň – takmer 100 % (99,67%). Počet obyvateľov zásobovaných vodou z verejných vodovodov dosiahol 86,9 %. Touto hodnotou zaostáva za susednými štátmi. Na verejnú kanalizáciu bolo napojených 61,6 % obyvateľov, čo je úroveň porovnateľná so susedným Maďarskom a Poľskom ale nižšia ako je napojenosť v Rakúsku a Česku.

Degradácia pôdných zdrojov

Degradácie pôdných zdrojov možno hodnotiť z dvoch základných hľadísk - chemickej degradácie a fyzikálnej degradácie. Medzi závažnú chemickú degradáciu pôdy patri kontaminácia pôd ťažkými kovmi a organickými polutantmi, acidifikácia, ale aj salinizácia a sodifikácia pôdy.

Kontaminácia pôdy sa na území Slovenska monitoruje v pravidelných časových cykloch. Z výsledkov monitoringov vyplynulo, že nadlimitné koncentrácie boli zaznamenané u prvkov Cd a Pb vo fluvizemiách najmä v dolných tokoch niektorých riek. Naďalej pretrvávajú kontaminácia pôd z minulosti, K takto zaťaženým patrí oblasť Spišsko-gemerského rudohoria s nadlimitným výskytom Cu, Pb, Zn, Hg, As, Bi, Be a Co, oblasť Nízkych Tatier s nadlimitným výskytom Sb, As, W a Cu, oblasť Kremnických a Štiavnických vrchov s nadlimitným výskytom Pb, Zn, Cu, As, Cs a oblasť Malých Karpát s nadlimitným výskytom As, Sb, Pb, Zn a Ba. Zvýšené koncentrácie uvedených prvkov sú zväčša dôsledkom starých environmentálnych záťaží súvisiacich s ťažobnými aktivitami v týchto územiach.

Nepriaznivé vplyvy *banskej činnosti* vidno aj v aluviálnych pôdach povodia rieky Hron, Štiavnického potoka, Slanej, Hornádu, Pezinského a Smolníckeho potoka. Negatívne dôsledky ťažby uhlia a nasledujúceho rozvoja energetického priemyslu sa prejavili zaťažením pôd nadmerným obsahom As, Ba, Cs a Hg v oblasti Hornej Nitry.

Na kontaminácii pôd sa výrazne podieľala aj *priemyselná výroba*. V priemyselných zónach badať zvýšené obsahy niektorých prvkov súvisiacich s výrobnými procesmi, napr. zvýšený obsah fluóru v Žiarskej kotline v dôsledku výroby hliníka, chrómu v okolí ferozliatinových závodov na Dolnej Orave a pod.

Popri priemysle sa na kontaminácii pôd podieľala aj *poľnohospodárska výroba*. Pôdy vo vinohradníckych a zeleninárskych oblastiach sa vyznačujú zvýšenými koncentraciami Cu, Zn, F, intenzívne využívané poľnohospodárske pôdy sú charakteristické zvýšeným obsahom P, F a čiastočne i Cd. Lokálne zaťaženie pôd zvýšeným obsahom Pb, Cr, Cu, Zn a Hg sa vyskytuje aj v okolí veľkých mestských sídiel. V prihraničnom oblúku Karpát sa zistili zvýšené koncentrácie As, Cd, Pb, Hg, Bi a Mo v lesných pôdach ako dôsledok cezhraničného transportu exhalácií. V súčasnosti je na území Slovenska celkovo kontaminovaných 1,4 % pôd a 0,4 % výrazne kontaminovaných.

Ďalším faktorom ohrozujúcim kvalitu pôd je *salinizácia*. Slabá až stredná salinizácia bola zaznamenaná na vybraných lokalitách Podunajskej nížiny: Iža, Gabčíkovo, Zemne, Komárno - Hadovce. Vysoká až extrémne vysoká salinizácia bola zaznamenaná v lokalite Kamenín, Zlatná na Ostrove, Malé Raškovce a v lokalite Žiar nad Hronom, kde sú tieto soli antropogénneho pôvodu.

Zvýšená *acidifikácia* sa vyskytla u 35 % lokalít v skupine pseudogleje a luvizeme pseudoglejové na polygenetických sprašových hlinách a u 28 % lokalít v skupine hnedozeme a hnedozeme pseudoglejové na sprašiach, čo predstavuje aktívny hliníkový stres pre pestované plodiny.

V rámci fyzikálnej degradácie pôd sa na území Slovenska najčastejšie prejavuje erózna ohrozenosť pôd, ohrozenie územia lavínami a zosuvmi. Na Slovensku je v súčasnosti takmer 39 % poľnohospodárskej pôdy potenciálne ohrozených vodnou eróziou. K najohrozenejším patria pôdy horských a podhorských oblastí, najmä Vysokých a Nízkych Tatier, Veľkej a Malej Fatry, Východných Karpát a pod. Najnižší stupeň vodnej erózie vykazujú nížinné oblasti.

Veterná erózia nie je závažným problémom v SR. Postihuje asi 5,5 % poľnohospodárskeho pôdneho fondu, z toho extrémne je ohrozených len 1,3 %. Ohrozené sú predovšetkým zrnitostne ľahšie pôdy s nízkym obsahom organickej hmoty, ktoré sú veľmi náchylné na presušanie (a tým pádom aj na veternú eróziu) najmä v období, keď sú bez vegetačného pokryvu. (MŽP SR, 2014). K najviac ohrozeným oblastiam patria otvorené, silne vetrané nížiny – Záhorská nížina, Podunajská a Východoslovenská nížina. Stredný stupeň má Juhoslovenská kotlina a nízko položené ostatné oblasti Slovenska.

Fyzikálnu degradáciu pôdy podporujú aj *svahové procesy*. Územia so svahovými poruchami zaberajú asi 1 500 km², čo predstavuje zhruba 3 % rozlohy SR. Tieto poruchy sú výsledkom svahových gravitačných pohybov, ktoré sa vyskytujú prevažne v hornatých častiach Slovenska, menej v kotlinách a ojedinele aj v pahorkatinách. Tieto svahové poruchy sa vyskytujú najmä na flyšových horninách, ale aj v jadrových a vulkanických pohoriach v podobe roztrhaných horských hrebeňov, blokových rozpadlín, blokových polí, skalných zosunov a zlomísk. Svahové poruchy vo vnútrokarpatských kotlinách a nížinách tvoria prevažne zosuny a zemné prúdy, ktoré sa však nachádzajú aj vo flyšových a vulkanických pohoriach.

Najvyššiu *lavínovú ohrozenosť* vykazujú, podobne ako v prípade vodnej erózie a zosuvov, horské oblasti, predovšetkým naše najvyššie pohoria – Vysoké a Nízke Tatry, Veľká a Malá Fatra.

Časť PPF ohrozuje *zhutnenie*. V súčasnosti je 457 tis. ha pôd potenciálne ohrozených procesmi zhutnenia a 19 tis. ha je reálne zhutnených. Najviac sú ohrozené hnedozeme, čo je pravdepodobne dôsledkom ich intenzívneho využívania. Príčinou tohto javu je nevhodné obhospodarovanie PPF, predovšetkým používanie ťažkej mechanizácie.

Zaťaženie a poškodenie vegetácie

Systematické sledovanie zaťaženia a poškodenia vegetácie sa na území Slovenska realizuje v skupine lesných ekosystémov. Lesné ekosystémy Slovenska sú ohrozované viacerými faktormi, abiotickými, biotickými a antropogénnymi. V dôsledku abiotických faktorov, a to predovšetkým v dôsledku škodlivého pôsobenia vetra, snehu, námrazy, sucha bolo v roku 2012 poškodených 1 272,5 tis. m³ drevnej hmoty, pričom na vrub vetra išlo viac ako 79,4 %. Z biotických škodlivých činiteľov lesných porastov ma najväčší podiel podkôrny a drevokazný hmyz. Ďalšími škodlivými činiteľmi sú listožravý a cicavý hmyz, hniloby a tracheomykózy a poľovná zver.

Najvýznamnejším biotickým činiteľom bol lykožrút smrekový s viac ako 89 % podielom na celkovej drevnej hmote napadnutej podkôrnym a drevokazným hmyzom. Z drevín poškodených podkôrnym a drevokazným hmyzom je najviac poškodený smrek (99,6 %).

K najzávažnejším antropogénnym faktorom ohrozujúcim lesné ekosystémy patrí neúmeraná ťažba dreva a súčasne nahrádzanie pôvodných lesných porastov človekom vytvorenými monokultúrami, úbytok lesných ekosystémov v dôsledku rozširujúcej sa technosféry, ich ohrozenie rozvojom rekreačných aktivít a pôsobenie imisií. Imisiami oslabované a poškodzované lesné porasty (najmä smrek, jedľa a buk) sú náchylnejšie na poškodenie abiotickými a biotickými činiteľmi. Z antropogénnych faktorov na imisie pripadá až 73%.

Za základný ukazovateľ zdravotného stavu lesov možno považovať defoliáciu – stratu asimilačných orgánov, na báze ktorého sa poškodenie lesov hodnotí v piatich základných

kategóriách od nepoškodených až po veľmi silno poškodené. Z výsledkov národného programu monitoringu zdravotného stavu lesných ekosystémov vyplýva, že za najkritickejší možno považovať rok 1989, keď do stupňa poškodenia 2 – 4 bolo zaradených až 49 % stromov, ale už v roku 1991 sa stav výrazne zlepšil, keď stupeň poškodenia lesných ekosystémov tejto kategórie predstavoval 28 %. Od roku 1991 až do roku 1994 sa zdravotný stav lesných ekosystémov postupne zhoršoval, v roku 1995 nevykazoval výraznejšie zmeny. V období 1996 – 2000 patril zdravotný stav drevín k najlepším, v roku 2000 sa zaznamenal najnižší podiel poškodených stromov – 23 % od začiatku monitorovania. V roku 2001 nastalo zhoršenie zdravotného stavu hlavne listnatých drevín – 31 %. V roku 2011 bolo do kategórie 0 – lesy bez defoliácie zaradených 9,2% lesov a v stupni defoliácie 3 + 4 1,7%. Najviac lesných ekosystémov – 56,1% patrí do 1. Stupňa defoliácie

Najviac poškodenými drevinami sú dub, agát, jedľa a smrek, najmenej hrab a buk. Z priestorového hľadiska k najviac ohrozeným patria lesné ekosystémy v Spišsko-tatranskej oblasti, Kysúc a Oravy.

Z hľadiska ochrany biotopov európskeho významu možno konštatovať, že u 60 % biotopov lesov stav ochrany je neuspokojivý alebo zlý. Nepriaznivá situácia je aj u polovice krovinných biotopov, u 70 % biotopov trvalých trávnych porastov a tiež u 70 % biotopov sladkých vôd.

Podobne aj na základe zhodnotenia stavu ochrany druhov európskeho významu je možné konštatovať nepriaznivý stav. Neuspokojivý alebo zlý stav je u polovice hodnotených cievnatých rastlín, u polovice druhov cicavcov, u 70 % plazov a u 90 % obojživelníkov (MŽP SR, 2013).

Environmentálne záťaž a odpady

Správa MŽP SR hovorí, že v SR ku koncu roka 2011 evidovala celkovo 908 pravdepodobných environmentálnych záťaží a 255 environmentálnych záťaží. V roku 2011 parlament schválil dôležitý zákon o environmentálnych záťažoch. Ten stanovuje určenie povinnej osoby za environmentálnu záťaž, rozsah plnenia, povinnosti pôvodcov a povinných osôb, obmedzenie prevodu nehnuteľnosti a vlastníckeho práva.

Podľa zistení uvedených v správe (MŽP SR, 2014) v oblasti odpadového hospodárstva vzniklo v roku 2011 na území SR celkovo vyše 1,76 mil. t komunálnych odpadov, čo predstavuje cca 327 kg komunálneho odpadu na obyvateľa. V porovnaní s predchádzajúcim rokom 2010 to predstavuje pokles o 6 kg komunálneho odpadu na obyvateľa. Táto produkcia komunálneho odpadu na obyvateľa bola v porovnaní s krajinami EÚ nízka a pod ich priemernou úrovňou. Dlhodobu však pretrvávajú negatívny vysoký podiel skládkovania odpadov na celkovom zneškodňovaní odpadov (takmer 70 % u odpadov mimo komunálnych a takmer 75 % u komunálnych odpadov).

V prípade, že sa Program nebude realizovať, budú naďalej pretrvávajú problémy v oblasti zachovania biodiverzity, kvality prírodných zdrojov, najmä kvality vody a pôdy, zdravia a kvality života obyvateľov vidieka ako i problémy súvisiace v dôsledku pôsobenia klimatických zmien. Ide o nasledovné problémy:

Zachovanie biodiverzity a genofondu

- Pretrvávajú nízkej ekologickej stability v poľnohospodársky intenzívne využívaných oblastiach, slabá implementácia revitalizačných a rekultivačných opatrení na obnovenie prirodzených ekosystémov a posilnenie ekologickej stability,
- Nízky stupeň aplikácie ekologických foriem poľnohospodárstva, pretrvávajú neudržateľných foriem hospodárenia na poľnohospodárskej a lesnej pôde ohrozujúcich biodiverzitu poľnohospodárskych a lesných území,

- Pretrvávajúce ohrozovanie území európskej sústavy chránených území NATURA 2000 v dôsledku nešetrných praktík v oblasti poľnohospodárstva a lesného hospodárstva, pretrvávajúce ohrozenia mnohých druhov a spoločenských,
- Ohrozovanie biodiverzity v dôsledku opúšťania a neobrábania poľnohospodárskych pozemkov, pustnutie a opúšťanie krajiny, úbytok rozlohy poľnohospodársky využívaných plôch, zarastanie šírenie sa inváznych a nepôvodných druhov,
- Ohrozenie genofondu domácich ovocných stromov a ohrozenie druhov a plemien hospodárskych zvierat dlhodobo chovaných na území SR v dôsledku utlmovania výroby,
- Pretrvávajúce nevhodných životných podmienok hospodárskych zvierat v dôsledku nedostatku investícií na modernizáciu fariem,
- Ohrozovanie biodiverzity v dôsledku pôsobenia klimatických zmien,
- Nízke environmentálne vedomie obyvateľstva, preferencia životného štýlu nekorešpondujúca s princípmi a kritériami trvalo udržateľného rozvoja,
- Nízke zapojenie verejnosti do ochrany prírody a biodiverzity a do tvorby vyhovujúceho životného prostredia,
- Absencia realizácie preventívnych opatrení voči prejavu prirodzených hazardov a rizík, ktoré spôsobujú nielen ohrozenie života obyvateľstva a poškodenie ich majetku, ale aj ohrozenie a poškodenie vzácnych ekosystémov, druhov rastlín i živočíchov,
- Neefektívne využívanie ekosystémových služieb, nedostatočne rozvinuté metódy oceňovania ekosystémových služieb, slabá implementácia týchto poznatkov do environmentálnej politiky a do priestorovo-plánovacích procesov.

Kvalita prírodných zdrojov

- Nedostatok investícií do modernizácie prevádzok a pretrvávajúce zastaralých technológií s negatívnymi vplyvmi na krajinu a jej jednotlivé krajinotvorné zložky (prírodné zdroje),
- Negatívne vplyvy súčasných chovných zariadení na vodné zdroje,
- Vysoká produkcia odpadov z poľnohospodárskej a lesnej výroby, nedostatočný stupeň zneškodňovania týchto odpadov a jeho negatívne vplyvy na životné prostredie,
- Nedostatočná úroveň zhodnocovania biologicky rozložiteľných odpadov,
- Nedostatočné financovanie aktivít zameraných na implementáciu Rámcovej smernice o vodách,

- Slabá účinnosť využitia vody v poľnohospodárstve vplyvom zastaraných technológií,
- Znižovanie schopnosti krajiny zadržiavať vodu v dôsledku nevhodného manažmentu krajiny,
- Pretrvávajúci zlý zdravotný stav lesných ekosystémov, poškodzovanie lesných ekosystémov v dôsledku požiarov, škodcov, vetra a pod.,
- Pretrvávajúce a zhoršovanie stavu vodovodných a kanalizačných systémov s dopadmi na kvalitu vodných zdrojov a vodných tokov ako recipientov,
- Pretrvávajúca nedostatočná kvalita vody - približne polovica vodných plôch neplní cieľ dosiahnuť dobrý stav vôd, vyplývajúci z Rámcovej smernice EÚ o vode, do roku 2015,
- Riziko ohrozovania vôd zraniteľných oblastí v dôsledku nevhodného obhospodarovania týchto území - intenzívne hospodárenie na pôde v daných oblastiach,
- Postupujúca degradácia pôd (erózia, zhutnenie, deficit živín, strata humusu a mikrobiálnej aktivity, kontaminácia, acidifikácia a pod.) v dôsledku aplikácie nevhodných systémov hospodárenia na pôde. Škody spôsobené degradáciou možno odhadnúť na niekoľko stoviek mil. EUR ročne (strata ornice, zníženie úrod, zanášanie tokov, škody na majetku, vyššia potreba zavlažovania a hnojenia na dosiahnutie adekvátnej úrody, atď.), narastajúce procesy zhutňovania pôdy,
- Pokračovanie chemickej degradácie pôd v dôsledku acidifikácie pôd,
- Znižovanie obsahu organického uhlíka a schopnosti sekvestrácie uhlíka v pôdach a znižovanie pôdnej úrodnosti,
- Pretrvávajúce riziko kontaminácie pôdneho prostredia sústavnou aplikáciou čistiarenských kalov,
- Rozdrobenosť vlastníctva pôd ako základného výrobného prostriedku,
- Ohrozovanie pôd v dôsledku záplav - podmáčanie alebo zamokrenie pôdy, následkom čoho dochádza k škodám (strata úrody, poškodenie pôdy vodnou a veternou eróziou, odplavovanie humusovej vrstvy a pod.),
- Problémy revitalizácie poškodených lesov, najmä v dôsledku prirodzených katastrof a požiarov,
- Pokles absorpčného potenciálu pôdy v lesoch a oslabenie vodohospodárskej funkcie lesov,
- Pretrvávajúce strety záujmov medzi ekonomickým využitím lesných ekosystémov a plnením ich mimoprodukčných funkcií, najmä medzi ochranou biodiverzity a ochranou vodných zdrojov, absencia adekvátnych osobitných spôsobov obhospodarovania ochranných lesov s preferenciou ich ochrannej funkcie.

Kvalita života a zdravie obyvateľstva

- Slabá hospodárska základňa vidieckych sídiel, nedostatok pracovných príležitostí na vidieku, vysoká nezamestnanosť čo sa následne prejavuje na celkovej kvalite života,
- Pretrvávajúca nízka zamestnanosť v oblasti poľnohospodárstva, nízke priemerné zárobky pracovníkov poľnohospodárstva, čo podmieňuje následne nižšiu životnú úroveň vidieckeho obyvateľstva,
- Pretrvávajúce zamestnanie starších a menej kvalifikovaných zamestnancov v poľnohospodárstve, ktorí by sa inde nemohli dobre uplatniť, slabá generačná výmena. Priemerný vek pracovníkov v poľnohospodárstve sa dlhodobo zvyšuje. V

ostatných rokoch absentoval prísun mladej generácie a dochádzalo k zvyšovaniu podielu vyšších vekových kategórií zamestnancov. Od 90. rokov minulého storočia sa začína priemerný vek zvyšovať a poľnohospodárska populácia začína výrazne starnúť,

- Nízka pridaná hodnota poľnohospodárskych a lesných produktov a nízke príjmy na hektár poľnohospodárskej pôdy v porovnaní s ostatnými štátmi EÚ,
- Útlm poľnohospodárskej výroby spojený s odbytovou krízou na domácom trhu, transformáciou, zánikom nepoľnohospodárskych aktivít a následne i nízkym podielom diverzifikačných aktivít,
- Zaostalosť fariem vedúca k produkcii ťažko konkurenčných produktov na trhu, často aj menej kvalitných a neatraktívnych produktov,
- Nízky podiel slovenských výrobkov na trhu, dovoz poľnohospodárskych produktov zo zahraničia, často aj nekvalitných a bezpečnosť ohrozujúcich potravín nespĺňajúcich požadované štandardy EÚ – z posledných štatistických údajov je zastúpenie domácej produkcie potravín v SR menej ako 50 %,
- Pretrvávajúce zastaralé, environmentálne nevhodné technológie s negatívnymi vplyvmi na životné prostredie a ohrozujúcimi ľudské zdravie, vysoké percento mechanizmov a technológií po dobu životnosti,
- Nedostatočná príprava farmárov uchádzať sa o rôzne formy podpory,
- Acidifikačné trendy u pôd sa perspektívne môžu odraziť v zhoršení hygienického stavu životného prostredia vo zvýšenom prieniku rôznorodých polutantov predovšetkým ťažkých kovov a hliníka do potravinového reťazca,
- Ohrozenie potravinovej bezpečnosti v dôsledku negatívnych vplyvov klimatických zmien – nadmerné sucha, záplavy, ako i v dôsledku pestovania poľnohospodárskych plodín v zaťažených oblastiach,
- Nefunkčný závlahový systém, ktorý by mohol zmierniť negatívne vplyvy klimatických zmien,
- Výkyvy počasia v posledných rokoch sú zvýraznené v súvislosti s klimatickými zmenami - častejšie striedanie vlhkých zím s následnými jarnými povodňami a suchých letných mesiacov, ktoré v kombinácii s pôdnou eróziou zvýši riziko volatility výnosov plodín,
- Neustále pretrvávajúca vysoká energetická náročnosť výrobných procesov - SR je piatou energeticky najnáročnejšou krajinou EÚ. Môže za to predovšetkým vysoká konečná spotreba energie v priemyselnom sektore (37,5% oproti priemeru EÚ 25,3%) a to aj napriek skutočnosti, že ceny elektriny v priemysle patria medzi najvyššie v EÚ,
- Nízky podiel využívania obnoviteľných zdrojov energie Záväzok SR je dosiahnuť do roku 2020 14% podiel energie z obnoviteľných zdrojov (OZE) na hrubej konečnej spotrebe energie. V roku 2010 podiel OZE, najmä vodnej energie a tuhej biomasy, dosiahol 9,8%, čo je pod priemerom EÚ (11,7%),
- Nedostatočný transfer vedeckých poznatkov do reálnej praxe, do riešenia konkrétnych problémov, slabá spolupráca výskumu s praxou, slabá poradensko-vzdelávacia činnosť,
- Absencia základných služieb vo vidieckych obciach, nedostatok investícií do posilnenia vybavenosti sídiel, čo znižuje atraktivitu vidieckych sídiel či už z hľadiska rozvoja rekreácie, ale aj z hľadiska rozvoja obytných funkcií,
- Nedostatočné využitie kultúrnych daností vidieckych oblastí a ich slabá propagácia,

- Výrazné regionálne disproporcie medzi rozvojom vidieckych sídiel, najmä zaostávanie rozvoja vidieckych sídiel v marginálnych regiónoch,
- Slabá dostupnosť a nedostatočné využívanie ITK vo vidieckych oblastiach.

Klimatické zmeny

- Zastarané technológie produkujúce nadmerné množstvo znečisťujúcich látok a skleníkových plynov,
- Rast emisií skleníkových plynov – v porovnaní s rokom 2009 emisie skleníkových plynov vzrástli o 4 %,
- Znečistenie ovzdušia (napr. troposférický ozón, PM 2.5 a PM 10, rastúca koncentrácia atmosférického CO₂),
- Pretrvávajúce negatívne faktory globálnej zmeny klímy,
 - rastúca priemerná teplota vzduchu,
 - narastajúci deficit vody v pôde a pretrvávajúce suchá,
 - zmeny v priestorovom rozložení zrážok, rovnako ako v ich intenzite,
 - zmena premenlivosti klímy a extrémnych javov,
 - narušenie vegetačného režimu, čo následne môže ohroziť výskyt a existenciu mnohých druhov,
 - Absencia adaptačných mechanizmov na zmeny klímy.

III.2. Informácia vo vzťahu k environmentálne obzvlášť dôležitým oblastiam, akými sú navrhované chránené vtáčie územia, územia európskeho významu, súvislá európska sústava chránených území (NATURA 2000), chránené vodohospodárske oblasti a pod.

Základnou súčasťou politiky SR ako aj európskej politiky pri ochrane biodiverzity je ochrana biotopov a druhov európskeho významu, najmä prostredníctvom súvislej európskej sústavy chránených území (NATURA 2000), ktorú budujú členské štáty nezávisle od národných sústav chránených území. SR je zaviazaná dodržiavať záväzky vyplývajúce z predpisov EÚ a to najmä zabezpečenie starostlivosti o územia NATURA 2000, dosiahnutie, resp. zachovanie priaznivého stavu druhov a biotopov európskeho významu a ich monitoring. Základným cieľom NATURY 2000 je zachovanie prírodného dedičstva, ktoré je významné nielen pre príslušný členský štát, ale najmä pre EÚ ako celok. Táto sústava chránených území má zabezpečiť ochranu najvzácnejších a najviac ohrozených druhov voľne rastúcich rastlín, voľne žijúcich živočíchov a prírodných biotopov vyskytujúcich sa na území štátov Európskej únie a prostredníctvom ochrany týchto druhov a biotopov zabezpečiť zachovanie biologickej rôznorodosti v celej Európskej únii.

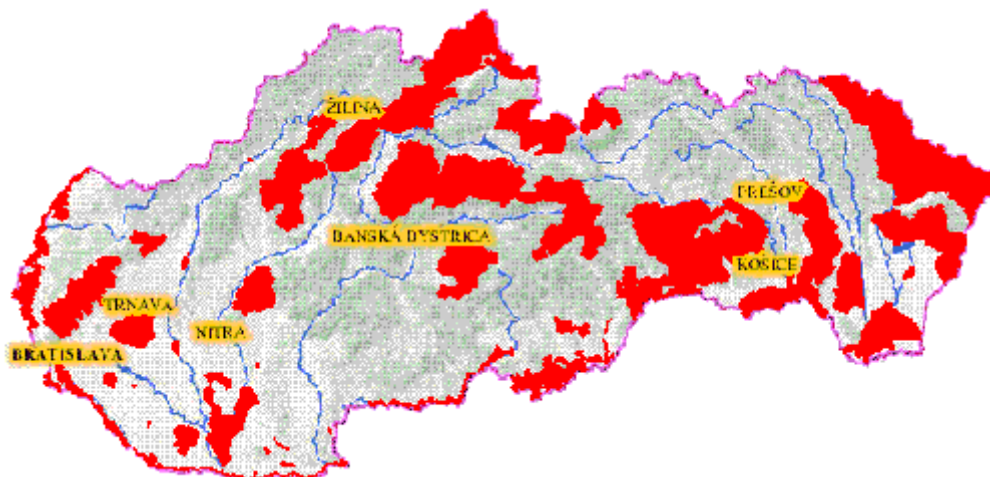
Sústavu NATURA 2000 tvoria 2 typy území:

- osobitne chránené územia (SpecialProtectionAreas, SPA v národnej legislatíve chránené vtáčie územia) - vyhlasované na základe smernice Rady Európskych spoločenstiev č. 79/409/EHS o ochrane voľne žijúcich vtákov (známa tiež ako smernica o vtákoch - BirdsDirective);
- osobitné územia ochrany (SpecialAreas of Conservation, SAC, v národnej legislatíve: územia európskeho významu) - vyhlasované na základe smernice Rady Európskych

spoločenstiev č. 92/43/EHS o ochrane biotopov, voľne žijúcich živočíchov a voľne rastúcich rastlín (známa tiež ako smernica o biotopoch - Habitats Directive).

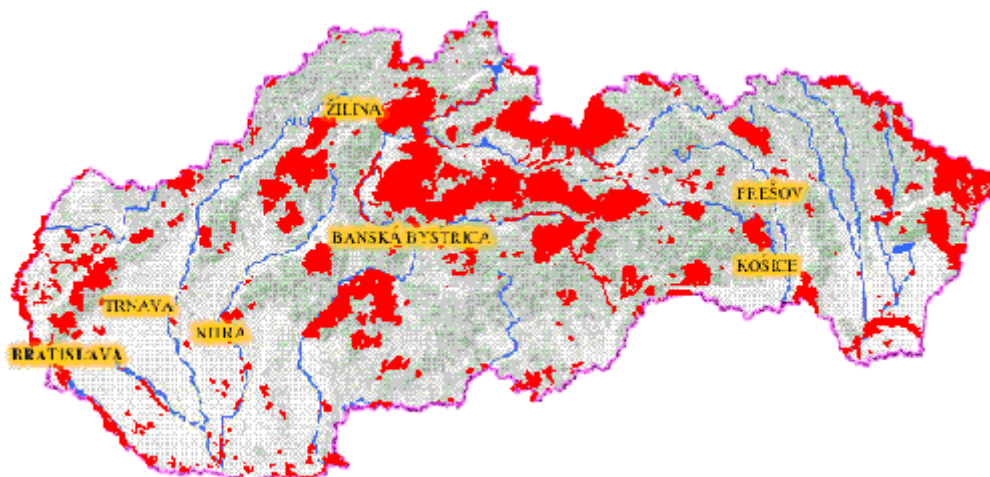
Vládou SR schválený národný zoznam navrhovaných chránených vtáčích území k 01.01. 2013 obsahuje 41 takýchto lokalít. Celková výmera navrhovaných chránených vtáčích území zaberá 1 282 811 ha, čo predstavuje 26,16% územia Slovenska. Prekrytie so súčasnou sieťou chránených území predstavuje 55,0% (ŠOP, 2014).

Obr. č.1: Prehľadná mapka navrhovaných chránených vtáčích území v SR (zdroj: www.sopsr.sk)

Podobne bol vládou SR schválený národný zoznam navrhovaných území európskeho významu (obr.č.2). Obsahuje 474 území s celkovou rozlohou 573 690 ha, čo je 11,7% územia SR. Ich prekrytie so súčasnou sieťou chránených území predstavuje 86% (SOP, 2014).

Obr. č.2: Prehľadná mapka navrhovaných území európskeho významu v SR (zdroj: www.sopsr.sk)

Okrem siete NATURA 2000 sa na území SR vytvára aj sieť národných chránených území. Ochranu prírody a krajiny zabezpečuje zákon č. 543/2002 Z. z. o ochrane prírody a krajiny v znení neskorších predpisov, ktorý vymedzuje územia v 5 stupňoch ochrany. V súčasnosti

je na území Slovenska vyhlásených 9 národných parkov, 14 chránených krajinných oblastí a 1 081 tzv. maloplošných chránených území (chránených areálov, prírodných rezervácií, národných prírodných rezervácií, prírodných pamiatok, národných prírodných pamiatok a chránených krajinných prvkov). Celková rozloha národných parkov je 317 890 ha a ich ochranných pásiem 270 128 čo celkovo predstavuje 11,99 % rozlohy SR. Chránené krajinné oblasti zaberajú 522 582 ha, čo predstavuje 10,66 % rozlohy SR.

Tzv. maloplošných chránených území je na Slovensku vyhlásených 1 110. Ich výmera (vrátane ich ochranných pásiem) je 119 650 ha, čo predstavuje 2,44% z rozlohy územia Slovenska. Niektoré maloplošné chránené územia sú súčasťou chránenej krajinné oblasti (CHKO) alebo národného parku (NP). Celkovo sa na území CHKO nachádza spolu 247 maloplošných chránených území (MCHÚ) s celkovou výmerou (spolu s ich ochrannými pásmami) 12 471 ha (2,4 % z územia CHKO), na území NP to je 212 MCHÚ s celkovou výmerou (spolu s ich OP) 72 396 ha (22,8 % z územia NP), na území ochranných pásiem NP to je 68 MCHÚ s celkovou výmerou (spolu s ich OP) 2 488 ha (0,9 % z územia OP NP) a na území mimo CHKO, NP a OP NP v tzv. voľnej krajine sa nachádza 583 MCHÚ s celkovou výmerou (spolu s ich OP) 32 295 ha (0,9 % z rozlohy tzv. voľnej krajiny a 27,0 % z celkovej výmery MCHÚ (vrátane ich OP) v SR. Výmera všetkých MCHÚ (vrátane ich OP) tvorí 2,44 % územia Slovenska. Prehľad maloplošných chránených území je uvedený v nasledovnej tabuľke 2.:

Tab. 2: Prehľad maloplošne chránených území Slovenska

<i>Kategória</i>	<i>Počet</i>	<i>Výmera chráneného územia (ha)</i>	<i>Výmera ochranného pásma (ha)</i>	<i>% z rozlohy SR (aj s OP)</i>
<i>Chránené krajinné prvky</i>	<i>1</i>	<i>3</i>	<i>-</i>	<i>0,00</i>
<i>Chránené areály</i>	<i>172</i>	<i>11 023</i>	<i>2 425</i>	<i>0,27</i>
<i>Prírodné rezervácie (vrátane 2 súkromných)</i>	<i>392</i>	<i>14 246</i>	<i>301</i>	<i>0,30</i>
<i>Národné prírodné rezervácie</i>	<i>219</i>	<i>84 189</i>	<i>2 239</i>	<i>1,76</i>
<i>Prírodné pamiatky (bez jaskýň a vodopádov)</i>	<i>218</i>	<i>1 586</i>	<i>207</i>	<i>0,04</i>
<i>Prírodné pamiatky – verejnosti voľne prístupné jaskyne</i>	<i>41</i>	<i>0</i>	<i>31</i>	<i>0,00</i>
<i>Prírodné pamiatky – ostatné vyhlásené jaskyne</i>	<i>7</i>	<i>0</i>	<i>261</i>	<i>0,01</i>
<i>Prírodné pamiatky – prírodné vodopády</i>	<i>0</i>	<i>0</i>	<i>0</i>	<i>0,00</i>
<i>Národné prírodné pamiatky (bez jaskýň a vodopádov)</i>	<i>11</i>	<i>59</i>	<i>27</i>	<i>0,00</i>
<i>Národné prírodné pamiatky – jaskyne</i>	<i>44</i>	<i>0</i>	<i>3 055</i>	<i>0,06</i>
<i>Národné prírodné pamiatky – prírodné vodopády</i>	<i>5</i>	<i>0</i>	<i>0</i>	<i>0,00</i>
<i>Spolu MCHÚ - počet</i>	<i>1 110</i>	<i>-</i>	<i>-</i>	<i>-</i>

Spolu MCHÚ – rozloha	119 650 (MCHÚ + OP)	111 105	8 545	2,44

Celková výmera osobitne chránených častí prírody v Slovenskej republike klasifikovanej stupňami ochrany (2. až 5. stupeň ochrany, teda mimo chránených vtáčích území a ochranných pásiem jaskýň) je 1 142 151 ha, čo predstavuje 23,30 % z územia Slovenska. Okrem uvedeného sa na území Slovenskej republiky nachádzajú územia, ktoré nie sú klasifikované stupňami ochrany – 41 vyhlásených chránených vtáčích území s celkovou výmerou 1 282 811 ha a 20 jaskýň (14 NPP a 6 PP) s vyhláseným ochranným pásmom s celkovou výmerou 3 347 ha (veľká časť ich území sa prekrýva s ostatnými chránenými územiami).

Na území Slovenska sú okrem uvedených chránených území vyhlásené aj medzinárodne významné územia a to 4 biosférické rezervácie – Poľana (CHKO), Slovenský kras (NP), Východné Karpaty (CHKO) a Tatranský národný park (NP) a 14 mokradí medzinárodného významu tzv. ramsarských lokalít - Senné rybníky, Parížske močiare, Šúr, Dunajské luhy, Latorica, Niva Moravy, Alúvium Rudavy, Mokrade Turca, Poiplie, Mokrade Oravskej kotliny, Rieka Orava a jej prítoky, Domica, Alúvium Tisy a Jaskyne Demänovskej doliny. Sústava chránených území je pomerne hustá a rozsiahla, nie je však reprezentatívna. Chránené územia nie sú rozmiestnené rovnomerne, ale viažu sa na určité oblasti, najmä na ochranársky atraktívne krajinné štruktúry. Tradične najrozsiahlejšie sú chránené krasové javy, slabá pozornosť je venovaná ochrane tzv. „všedným typom krajiny“ určeným na základe Dohovoru o krajine.

Vodohospodársky chránené územia

Z hľadiska zabezpečenia ochrany vôd sa na území Slovenska vyčleňujú nasledovné kategórie:

- *Chránené vodohospodárske oblasti* - predstavujú územia, v ktorých sa v dôsledku priaznivých prírodných podmienok vytvárajú prirodzené akumulácie povrchových a podzemných vôd. Na území Slovenska bolo doposiaľ vyhlásených 10 CHVO s úhrnnou rozlohou 6 942 km², čo predstavuje 14,2% územia SR (Žitný ostrov, Strážovské vrchy, Beskydy – Javorníky, Veľká Fatra, Nízke Tatry – západná a východná časť, horné povodie Ipľa, Rimavice a Slatiny, Muránska planina, horné povodie rieky Hnilec, Slovenský kras v časti Plešivecká planina a Horný vrch, Vihorlat). V chránenej vodohospodárskej oblasti možno plánovať a vykonávať činnosť len ak sa zabezpečí všestranná ochrana povrchových a podzemných vôd a ochrana podmienok ich tvorby, výskytu, prirodzenej akumulácie vôd a obnovy ich zásobovania. Z celkovej rozlohy CHVO 3 085,40 km² zaberajú poľnohospodárske pôdy a 3 289,80 km² lesy. Využiteľné množstvo vody v CHVO predstavuje 39,96 m³.s⁻¹ z toho na podzemné vody pripadá 33,49 m³.s⁻¹.
- *Vodohospodársky významné vodné toky* – do tejto kategórie patria vodné toky, ktorými prechádza štátna hranica, vodné toky, ktoré sa využívajú ako vodárenský zdroj alebo sa môžu využívať ako vodárenské zdroje, vodné toky s plavebným využitím, . vodné toky s významným odberom vody pre priemysel a pre poľnohospodárstvo; vodné toky využívané na iné účely, napríklad na využívanie hydroenergetického potenciálu, ako vody vhodné pre život rýb a reprodukciu pôvodných druhov rýb alebo na rekreáciu. Vodohospodársky významné toky sú ustanovené vyhláškou MŽP SR č. 211/2005 Z.z. Celkovo na území Slovenska je na základe tejto vyhlášky do zoznamu zaradených 586 vodohospodársky významných vodných tokov.

- *Vodárenské toky* - sú vodné toky alebo úseky vodných tokov, ktoré sa využívajú ako vodárenské zdroje alebo sa môžu využívať ako vodárenské zdroje na odber pre pitnú vodu. Ich zoznam je uvedený v prílohe vyhlášky MP SR č. 525/2002, ktorou sa ustanovuje zoznam vodohospodársky významných vodných tokov a vodárenských tokov. Na území SR bolo vyhlásených celkovo 102 vodárenských tokov. V povodí vodárenských tokov platí sprísnená a špeciálna územná ochrana v rámci ktorej orgán štátnej vodnej správy ustanoví spôsob ochrany, zákazy alebo obmedzenia činností poškodzujúcich alebo ohrozujúcich množstvo a kvalitu alebo zdravotnú bezchybnosť vody vodárenského zdroja, ako aj technické úpravy, ktoré sa majú v ochrannom pásme vykonať.
- *Vodárenské nádrže* – na území Slovenska je 7 vodárenských nádrží Bukovec, Hriňová, Klenovec, Málinec, Nová Bystrica, Rozgrund a Starina. Celková rozloha PHO vodárenských nádrží je 430,19 km² z toho poľnohospodárska pôda zaberá 126,73km².

V okolí vodárenských zdrojov sa na ochranu ich výdatnosti, kvality a zdravotnej bezchybnosti vody zriaďujú pásma hygienickej ochrany. Na Slovensku je zriadených 1 138 PHO zdrojov podzemných vôd o celkovej rozlohe 356 279,59 ha a 70 PHO povrchových zdrojov vody o rozlohe 502 243,30 ha.

- *Citlivé oblasti* sú vodné útvary povrchových vôd, v ktorých dochádza alebo môže dôjsť v dôsledku zvýšenej koncentrácie živín k nežiaducemu stavu kvality vôd, ktoré sa využívajú ako vodárenské zdroje alebo sú využiteľné ako vodárenské zdroje a ktoré si vyžadujú v záujme zvýšenej ochrany vôd vyšší stupeň čistenia vypúšťaných odpadových vôd.
- *Zraniteľné oblasti* sú poľnohospodársky využívané územia, z ktorých odtekajú vody zo zrážok do povrchových vôd alebo vsakujú do podzemných vôd, v ktorých je koncentrácia dusičnanov vyššia ako 50 mg.l⁻¹ alebo sa môže v blízkej budúcnosti prekročiť. V zraniteľných oblastiach sa na základe súboru pôdných, hydrologických, geografických a ekologických parametrov určili pre každý poľnohospodársky subjekt 3 kategórie obmedzení hospodárenia:

kategória A - produkčné bloky s najnižším stupňom obmedzenia hospodárenia

kategória B - produkčné bloky so stredným stupňom obmedzenia hospodárenia

kategória C - produkčné bloky s najvyšším stupňom obmedzenia hospodárenia

Citlivé a zraniteľné oblasti boli vyhlásené nariadením vlády Slovenskej republiky č. 617/2004 Z. z. v súlade so smernicou Rady 91/676/EEC o ochrane vôd pred znečistením dusičnanmi pochádzajúcimi z poľnohospodárskej výroby. Podľa tohto nariadenia na území Slovenska bolo do zraniteľných oblastí zaradených 1546 obcí s výmerou 1520 tis. ha.

Uvedené environmentálne obzvlášť dôležité oblasti si vyžadujú špeciálne režimy hospodárenia, tak aby sa neohrozil predmet ich ochrany. V týchto oblastiach bude potrebné citlivo pristupovať aj pri realizácii aktivít vyplývajúcich z jednotlivých opatrení PRV 2014-2020.

Jednou z priorít PRV 2014-2020 je: „*Obnovovať, chrániť a posilňovať ekosystémy závislé na poľnohospodárstve*“. Dôležitou súčasťou priority je aj zastavenie poklesu vzácnych stanovišť voľne žijúcich druhov rastlín a živočíchov, a to hlavne v územiach sústavy NATURA 2000.

PRV 2014-2020 je teda ťažiskovo sústredený na zachovanie biodiverzity, ochranu a efektívne využívanie prírodných zdrojov a zmiernenie klimatických zmien s cieľom optimalizácie vzťahu prírodného prostredia a produkcie v sektore poľnohospodárstva a lesného hospodárstva.

Realizáciou PRV 2014-2020 sa prispeje k zachovaniu biodiverzity najmä prostredníctvom zavádzania šetrných ekologických poľnohospodárskych a lesohospodárskych postupov k životnému prostrediu a tiež environmentálnym manažmentom území s vysokou prírodnou

hodnotou, obnovou potenciálu poľnohospodárskej výroby a obnovou lesných ekosystémov zničených prírodnými katastrofami a katastrofickými udalosťami a zavedením vhodných preventívnych opatrení ako i aktivitami realizovanými v rámci opatrenia NATURA 2000.

Ďalším dôležitým cieľom v rámci PRV 2014-2020 je harmonizácia poľnohospodárskych a lesohospodárskych činností s ochranou prírodných biotopov a biotopov blízkych prírodným. V rámci implementácie PRV 2014-2020 sa predpokladá aj so vzdelávaním, poradenstvom, zvyšovaním povedomia verejnosti a podporou zainteresovaných skupín v environmentálnej oblasti.

Vzhľadom k týmto skutočnostiam, možno konštatovať, že úspešná implementácia PRV 2014-2020 bude mať predpoklad pozitívneho vplyvu PRV 2014-2020 na ochranu prírody, ochranu biodiverzity a tak aj na chránené územia. Zároveň environmentálne opatrenia a realizácia pozemkových úprav bude mať pozitívny vplyv na ochranu prírodných zdrojov, najmä pôdných, lesných a vodných.

Podobne v PRV 2014-2020 je náležitá pozornosť venovaná aj ochrane vodných zdrojov, najmä znižovaniu znečisťovania vodných zdrojov v dôsledku realizácie nových technologických zariadení, regulácii odtoku vody z krajiny a efektívnemu využívaniu vodných zdrojov.

III.3. Charakteristika životného prostredia vrátane zdravia v oblastiach, ktoré budú významne ovplyvnené realizáciou strategického dokumentu

III.3.1. Krajina a biodiverzita

Využitie krajiny

Podľa údajov Land Cover (2006) je podiel poľnohospodárskej pôdy 48,3 % a lesnej pôdy 40,2 % z celkovej rozlohy SR. Orná pôda zaberá 34,21 % z rozlohy SR, prírodná pôda a prírodné lúky si zachovali zhodne po 0,6 % rozlohy, umelé plochy predstavujú 5,5 %, prechodné zalesnené územia 4,2 % a ostatné plochy 0,6 % rozlohy SR.

Územia s prírodnými obmedzeniami (LFA)

Podľa klasifikácie platnej od r. 2005 má SR 61,3 % podiel znevýhodnených území, z toho 24 % horských (n.v. nad 500 m.n.m.), 19,8 % ostatných a 17,5 % špecificky znevýhodnených území (PRV SR 2007-2013) (tab. 3).

Tab. 3. Aktuálny súhrnný prehľad LFA

	LFA SR		Cieľ Konvergencia		Ostatné oblasti	
Kategória	<i>Poľnohospodárska pôda</i>		<i>Poľnohospodárska pôda</i>		<i>Poľnohospodárska pôda</i>	
	<i>ha</i>	<i>%</i>	<i>ha</i>	<i>%</i>	<i>ha</i>	<i>%</i>
Horské oblasti	486 594	20 %	486 594	21 %	0	0 %
Ostatné znevýhodnené	390 966	16 %	363 992	15 %	26 974	32 %
Špecificky	348 203	14 %	341 529	15 %	6 674	8 %

znevýhodnené						
LFA spolu	1 225 764	50 %	1 192 115	51 %	33 648	40 %

Zdroj: PRV SR 2007-2013

Extenzívne poľnohospodárstvo

Podľa údajov ŠÚ SR sa za posledné obdobie výmera území s extenzívnym poľnohospodárstvom zvýšila (tab. 4).

Tab. 4. Územia s extenzívnym poľnohospodárstvom

Ukazovateľ		Merná jedn.	2007	2008	2009	2010	2011
Územia s extenzívnym poľnohosp.	% výmery p.p. pre extenzívne plodiny na ornej pôde	%	19,9 %	15,3%	15,7%	22,7%	22,8%
	% výmery p.p. pre extenzívne spásanie	%	64,8 %	71,2%	73,4%	76,5%	76,7%

Zdroj: ŠÚ SR

V prípade extenzívneho poľnohospodárstva v danom časom období výmera p.p. vzrástla o 2,9 %, z 19,9 % v r. 2007 na 22,8 %. Výmera pôdy využívaná pre extenzívne pasenie dosiahla v r. 2011 76,7% z celkovej využitej poľnohospodárskej pôdy, čo predstavuje rast o 11,9 % za sledované 5-ročné obdobie. Zvyšovanie plochy pre extenzívne spásanie bolo zapríčinené nepriaznivým vývojom v živočíšnej výrobe a neustálym znižovaním počtu hospodárskych zvierat.

Zachovanie biodiverzity

Slovensko má významné zdroje biodiverzity. Škála spoločenstiev je veľmi široká, pohybuje sa od teplomilných v južných oblastiach až po vysokohorské vyskytujúce sa vo vyšších nadmorských výškach. Mnohé z týchto spoločenstiev sú neustále pod negatívnymi vplyvmi, čo spôsobuje ich ohrozenosť. Ohrozenosť nižších rastlín v SR predstavuje v súčasnosti 17,6 % (vrátane húb). Podľa Ministerstva životného prostredia SR (2011) ohrozenosť vyšších rastlín činí 42,6 % (za všetky kategórie ohrozenosti), resp. 30,3 % (v kategóriách CR, EN a VU). Ohrozenosť bezstavovcov v SR predstavuje v súčasnosti okolo 8,4 % (resp. 5,4 % v rámci len CR, EN a VU kategórii). Čo sa týka stavovcov, tých je ohrozených až 59 % (resp. 23,5 % v rámci len CR, EN a VU kategórii). Za hlavné hrozby sa považuje intenzívna poľnohospodárska výroba, ťažba dreva, doprava a opustenie poľnohospodárskej pôdy. Značné úsilie bude musieť byť vynaložené na splnenie cieľov Stratégie biodiverzity EÚ do roku 2020.

Podľa údajov z r. 2011 zaberajú územia NATURA 2000 až 29,6 % celkovej rozlohy SR, oproti 12 % priemeru EÚ, z toho tieto územia zaberajú 16 % z celkovej využívanej p.p. a 46,5 % z výmery lesov.

Podľa poslednej aktualizácie ŠOP SR má SR 41 Chránených vtáčích území (CHVÚ) o rozlohe spolu 1 282 811 ha, čo je 26,16 % z rozlohy SR. K 1. januáru 2013 bolo vyhlásených všetkých 41 CHVÚ z Národného zoznamu chránených vtáčích území.

Druhú kategóriu území NATURA 2000 tvoria Územia európskeho významu (ÚEV), ktorých je po aktualizácii v r. 2011 registrovaných 473 s celkovou výmerou 584 352,6 ha. V r. 2011 vláda SR schválila návrh aktualizácie národného zoznamu území európskeho významu, ktorá smerovala k splneniu požiadaviek EK, ohľadne doplnenia území pre ochranu niektorých nedostatočne pokrytých druhov (napr. ryby, bezstavovce) a biotopov (napr. lužných lesov). Doplnenie sa týkalo 97 území na výmere 11 989 ha, čím sa celkový podiel území európskeho významu z rozlohy Slovenska zvýšil z 11,7 % na 11,9 % (Správa o stave životného prostredia Slovenskej republiky v roku 2011).

Na Slovensku sa vyskytuje 66 typov biotopov európskeho významu, z toho 23 tzv. prioritných. Početné sú skupiny lesných (18) a trávinnobylinných (15) biotopov. Najmenej je u nás zastúpená skupina slanomilných biotopov (2), pieskov (1) a tvrdolistých krovín (1). Z uvedenej výmery území Natura 2000 sa ku koncu r. 2011 nachádzalo na poľnohospodárskej pôde 320 998 ha.

Vtáky v poľnohospodárskej krajine

Na území SR sa vyskytuje 341 voľne žijúcich druhov vtákov, 81 z nich patrí medzi druhy vzácné z európskeho hľadiska. SOS/BirdLife Slovensko každoročne monitoruje a vyhodnocuje Index populačného trendu vybraných druhov vtákov v poľnohospodárskej krajine. V rámci hodnotenia bežných druhov vtáctva poľnohospodárskej krajiny bolo vybraných podľa medzinárodnej klasifikácie zohľadňujúc slovenské špecifiká 24 druhov vtákov.

Pri prepočte indexu zmeny podľa sledovaných rokov 2005 až 2009 (viď nasledovná tabuľka) tak na národnej úrovni vychádza od r. 2006 mierny nárast početnosti vybraných druhov o 8 %, treba však vziať do úvahy, že r. 2006 bol v hniezdom období daždivý, čo sa odzrkadlilo aj v početnosti vtáctva (SOV/BirdLife Slovensko). Zmeny boli výraznejšie na plochách s aplikovanými agroenvironmentálnymi schémami. V porovnaní s rokom 2006 na nich stúpla početnosť vtáctva o 35 % (tab. 5).

Tab. 5. Index zmeny početnosti vybraných druhov vtáctva poľnohospodárskej krajiny

Lokalita	2005	2006	2007	2008	2009
SR	1.0403	1	1.0372	1.0147	1.0804
AE-schémy	1.0768	1	1.2196	1.2753	1.3522

SR-zmena početnosti na národnej úrovni,

AE-zmena početnosti na plochách s aplikovanými AE schémami (o. 214).

Zdroj: SOS/Birdlife Slovensko, 2010

V SR sa tiež implementujú programy záchrany niektorých druhov živočíchov, vrátane programov záchrany vybraných druhov dravcov: orol kráľovský (*Aquila heliaca*), orol skalný (*Aquila chrysaetos*), orol kriklavý (*Aquila pomarina*), sokol sťahovavý (*Falco peregrinus*), sokol rároh (*Falco cherrug*).

Prírodné trávne porasty

Podľa údajov z National Grassland Inventory r. 1998-2002 bolo na území SR približne 300 000 ha prírodných TP. Výsledky nedávno realizovanej inventarizácie (Daphne) sú v štádiu spracovania.

Podľa aktuálnych hodnôt CCI 36 – Conservation status of agricultural habitats pre SR (DG Enviro) prevláda nízky stupeň zachovania biodiverzity prírodných TP – vhodne obhospodarovaných je len 13 %, nevhodne a zle obhospodarovaných 78,2 %. Značná časť z pôvodných prírodných lúk je z dôvodu nedostatočnej starostlivosti o pôdu, resp. TTP zarastená náletom drevín a burín, čím tieto plochy prestali byť obhospodarované a dochádza na nich k rozvratu pôvodných prírodných trávnych ekosystémov. V snahe o zachovanie biodiverzity poľnohospodárskej krajiny je žiaduca predovšetkým dôslednejšia kontrola dodržiavania národnej legislatívy o ochrane pôdy, ktorá stanovuje podmienky minimálnej starostlivosti o pôdu a ostatné povinnosti užívateľov pôdy aby sa predchádzalo jej degradácii.

V poslednom období sú kľúčovými nástrojmi na podporu a zachovanie biodiverzity v podmienkach SR opatrenia PRV SR 2007-2013, predovšetkým platby LFA, platby Natura 2000 a agroenvironmentálne platby. Až približne 60 % plôch na ktorých sa uplatňujú agroenvironmentálne schémy sa prekrýva s plochami LFA, takže obe podporované činnosti synergicky prispievajú k biodiverzite. Z doposiaľ uplatňovaných schém AEO majú na podporu biodiverzitu najväčší vplyv podopatrenia ochrana biotopov TTP, ochrana biotopov vtákov a ekologické poľnohospodárstvo. V záujme zachovania biodiverzity je nevyhnutné túto pozitívnu synergiu kontinuálne a vo väčšej miere podporovať aj v novom programovom období.

Územia s vysokou prírodnou hodnotou (HNV)

Hlavné črty HNV poľnohospodárskych oblastí sú tie, ktoré podporujú prítomnosť druhov alebo habitatov a ktorých prežitie je závislé od udržiavania alebo existencie tejto črty.

Pôvodné vymedzenie HNV poľnohospodárskych oblastí v kontexte PRV SR 2007-2013 bolo zhodné s vymedzením území NATURA 2000. Do budúceho programovacieho obdobia EK požaduje od každého ČŠ definovať metodiku vlastnej klasifikácie HNV, stanovenie východiskovej výmery HNV, merateľné ukazovatele a spôsob a monitorovania. RO PRV predložil EK návrh novej metodiky a východiskovej výmery HNV, ktorá je v súčasnosti v štádiu aktualizácie.

Okrem HNV oblastí je na presnejšie vymedzenie žiaduce zahrnúť do metodiky aj definíciu HNV systémov (poľnohospodárskych/ lesníckych), t.j. špecifických činností ktoré sú prospešné pre daný predmet ochrany (napr. stupne intenzity využívania TTP, cyklus kosenia/ pasenia, zaťaženie zvieratami, úroda biomasy z 1 ha TTP a pod.). RO v súčasnosti pracuje na vlastnej metodike HNV.

III.3.2. Lesy a lesné hospodárstvo (LH)

Výmera lesných pozemkov v SR v roku 2012 bola 2 012 414 ha, z toho porastovej pôdy 1 940 300 ha. Lesnatosť dosiahla 41 %. V lesoch Slovenska prevládajú z hľadiska drevinovej skladby dreviny listnaté 60,7 %. Dreviny ihličnaté tvoria 39,3 %. Najväčšie zastúpenie má buk (32,2 %), smrek (24,9 %), dub (10,6 %) a borovica (6,9 %) (NLC SR, 2012).

Lesy sú nezastupiteľné predovšetkým v procese sekvestrácie CO₂ kde ich potenciál ukladania uhlíka vysoko prekračuje potenciál pestovania poľnohospodárskych plodín. Na základe analýz údajov uvedených v dokumente PRV SR 2014-2020 je celková zásoba uhlíka v drevnej biomase dosiahla v r. 2011 227,9 mil. ton uhlíka a za r. 2005-2011 má mierne rastúci trend najmä v dôsledku zvyšovania zásob drevnej hmoty (analýzy prioritných oblastí 4C a 5D). S ohľadom na klimatickú zmenu a adaptáciu je žiaduce ďalšie posilnenie sekvestrácie, ktoré sa dosiahne predovšetkým zlepšenou starostlivosťou o zdravotný stav lesov a systematickou obnovou lesa. Rezervy sú v oblasti zušľachtňovania lesov s nízkou hospodárskou a prírodnou hodnotou. Zmenou ich drevinového zloženia a tvaru na les "vysoký" sa zvýši sekvestrácia,lepší ich prírodná i ekologická hodnota a v budúcnosti aj

kvalita v nich ťaženého dreva, ktoré je významným obnoviteľným zdrojom energie a dôležitou surovinou 3. tisícročia.

Lesné zdroje Slovenska sú ohrozované viacerými faktormi. K najzávažnejším patrí neúmerná ťažba dreva a nahrádzanie pôvodných lesných porastov umelými monokultúrami, úbytok lesných ekosystémov v dôsledku rozširujúcej sa technosféry, ich ohrozenie rozvojom

rekreačných aktivít a pôsobením rôznorodých škodcov. Za základný ukazovateľ zdravotného stavu lesov možno považovať defoliáciu - stratu asimilačných orgánov, na báze ktorého sa poškodenie lesov hodnotí v piatich základných kategóriách od nepoškodených až po veľmi silno poškodené. Najviac poškodenými drevinami (s najväčším podielom stromov v stupňoch 2-4) sú každoročne ihličnaté dreviny, predovšetkým jedľa, borovica a smrek. Zdravotný stav smreka a jedle sa nezlepšuje ani v klimaticky priaznivých rokoch. Oproti roku 2009 sa v tomto roku zvýšil podiel stromov v stupni defoliácie 2-4 u všetkých drevín spolu o 6,5 %. Podiel ihličnatých drevín so stupňom defoliácie 2-4 sa oproti predchádzajúcemu roku zvýšil o 4,1 %, podiel listnatých drevín v stupni defoliácie 2-4 sa zvýšil o 8,4 %. V roku 2010 oproti roku 2009 25 % stromov zhoršilo svoj zdravotný stav, 56 % hodnotených stromov ostalo na tom istom stupni defoliácie a 19 % stromov svoj stav zlepšilo. Celkovo sa zdravotný stav hodnotených stromov oproti roku 2009 zhoršil, podiel stromov ktoré svoj zdravotný stav zlepšili je o 6 % menší ako podiel stromov, ktoré svoj zdravotný stav zhoršili (NLC SR, 2012).

Lesná biomasa vrátane odpadov vznikajúcich pri jej spracovaní je z hľadiska využiteľného potenciálu najvýznamnejším obnoviteľným zdrojom energie na Slovensku. Napriek rastúcemu trendu je miera a efektívnosť využívania lesnej biomasy na energetické využitie nedostatočná a ďaleko zaostáva za potenciálnymi možnosťami.

Na ťažbu dreva nadväzuje viacero priemyselných odvetví (drevospracujúci, výroba celulózy a papiera, stavebný, výroba energie a tepla a i.), ktoré majú potenciál významne podporiť ekonomický rast a zamestnanosť, osobitne v zaostávajúcich vidieckych oblastiach Slovenska s obmedzenými ekonomickými príležitosťami.

V rokoch 2003 až 2013 sa výška náhodných ťažieb na Slovensku pohybovala od 40 do 66 % z celkových ťažieb. Túto náhodnú ťažbu ovplyvnili predovšetkým významnejšie kalamitné udalosti (vietor a následne biologické škodlivý činitele). Najviac poškodzovanou drevinou bol v tomto období smrek. Z hľadiska regiónov sú najviac poškodzované lesy v Žilinskom, Prešovskom, Banskobystrickom a Košickom kraji.

Dĺžka vodných tokov na Slovensku je 61,1 tis. km, z toho v správe štátnych organizácií LH je takmer 19 tis. km drobných vodných tokov (DVT), ktoré pretekajú nie len lesom, ale aj intravilánom obcí a poľnohospodárskou krajinou. Dĺžka spravovaných DVT na lesných pozemkoch je 13 538,05 km, mimo lesných pozemkov 4 224,39 km a v intraviláne obcí 1 226,42 km. Z prostriedkov na opravu a údržbu sa veľká väčšina využíva na odstraňovanie následkov povodní. Investičné akcie určené najmä na ochranu pred povodňami sú realizované len vo veľmi obmedzenom rozsahu v rámci finančných možností.

Súčasný stav v oblasti prevencie a boja proti požiarom lesných plôch je nedostatočný. Na jednej strane síce existuje základný monitorovací systém, využívajúci i služby leteckého monitoringu, na druhej strane však absentuje komplexné riešenie prevencie a prognózovania vývoja už vypuknutých požiarov v lesoch SR (PRV SR, 2014-2020).

III.3.3. Kvalita vody

Podľa pozičného dokumentu EK znečistenie vody stále predstavuje výzvu a hrozí, že približne polovica vodných plôch nesplní cieľ dosiahnuť dobrý stav vôd, vyplývajúci z Rámcovej smernice EÚ o vode, do roku 2015, pričom je však potrebné zdôrazniť, že hlavný podiel na znečistení vôd má priemysel, doprava a komunálna sféra, vplyv poľnohospodárstva je okrajový.

Na základe údajov uvedených v dokumente PRV SR 2014-2020 je problematika znižovania znečistenia dusíkatými látkami riešená samostatne v rámci implementácie Dusičnanovej smernice (Kódex správnej poľnohospodárskej praxe vo vzťahu k ochrane vodných zdrojov a Vyhláška MP SR 199/2008 Z.z., ktorou sa ustanovuje Program poľnohospodárskych činností vo vyhlásených zraniteľných oblastiach). V rámci SR predstavuje výmera zraniteľných území cca 29,8 % z celkovej výmery p.p., lokalizovaných prevažne na juhozápade a juhovýchode krajiny (v súčasnej dobe prebieha vyhodnotenie opatrení a návrh na zníženie zraniteľných oblastí z pôvodných 1520 na 1263 (VÚVH 2012).

Na základe výsledkov analýz štátneho monitoringu kvality podzemných vôd z SHMÚ (obdobie 1996 - 2011) a monitoringu kvality vody vo vodných zdrojoch vodárenských spoločností (obdobie 2004 - 2011). V rámci celého územia SR vykazovalo 57,42 % hodnotených objektov stabilný trend vývoja obsahu dusičnanov v podzemných vodách a 25,43 % klesajúci trend. Rastúci trend vývoja koncentrácií NO₃ bol zaznamenaný len u 17,5 % objektov.

Kontamináciu podzemnej a povrchovej vody dusičnanmi a inými znečisťujúcimi látkami spôsobuje najmä intenzívne hospodárenie na pôde a chovné zariadenia. Slovensko s určitými problémami uplatňuje na 33% svojho územia akčný program (Program poľnohospodárskych činností vo vyhlásených zraniteľných oblastiach) v zmysle smernice EÚ o dusičnanoch.

Tab. 6. Spotreba prípravkov na ochranu rastlín podľa skupín FAO (v kg, resp. l.)

	2008	2009	2010	2011	2012
INSEKTICÍDY	297 740	389 158	334 057	196 005	214 121
HERBICÍDY	1 991 200	2 346 840	2 350 472	2 092 060	2 393 789
FUNGICÍDY	887 241	574 198	1 272 110	729 629	712 359
OSTATNÉ	657 552	556 866	450 786	535 066	622 750
SPOLU:	3 833 733	3 867 062	4 407 425	3 552 760	3 943 019

Zdroj: ÚKSÚP

Priemerné hodnoty hrubej bilancie dusíka v poľnohospodárskej pôde SR vykazujú v priebehu rokov 1990 – 2009 neustále klesajúcu tendenciu, čo súvisí najmä s poklesom spotreby priemyselných hnojív a stavov hospodárskych zvierat v dôsledku transformácie poľnohospodárstva a s celkovým útlmom poľnohospodárskej produkcie.

V posledných rokoch je v SR celkový trend obsahu dusičnanov v podzemných a povrchových vodách klesajúci. Prispievajú k tomu aj opatrenia osi 2 PRV SR 2007-2013 (najmä AEO, ktorého súčasťou sú schémy integrovanej ochrany rastlín, zatrávenie, protierózne opatrenia a ekologické poľnohospodárstvo), najmä tým, že v podporených oblastiach dochádza k redukcii používania hnojív a pesticídov, čo prispieva k zníženiu prenosu kontaminantov.

III.3.4. Kvalita a chemický stav pôd

Kvalita a produkčný potenciál pôdy sú ovplyvňované systémami hospodárenia na pôde, pričom negatívne naň pôsobí najmä postupujúca degradácia pôd (erózia, zhutnenie, deficit živín, strata humusu a mikrobiálnej aktivity, kontaminácia, acidifikácia a i.) a dopady klimatickej zmeny (deficit vody v pôde). Škody spôsobené degradáciou možno odhadnúť na

niekoľko stoviek mil. EUR ročne (strata ornice, zníženie úrod, zanášanie tokov, škody na majetku, vyššia potreba zavlažovania a hnojenia na dosiahnutie adekvátnej úrody, atď.).

Tab. 7. Bilancia dusíka v SR za roky 2007-2011

	2007	2008	2009	2010	2011
Vstupy dusíka (t)	223 699	217 559	207 263	214 811	219 177
Výstupy dusíka (t)	102 980	138 869	117 416	103 733	130 953
Bilancia dusíka (kg N.ha-1)	+49,7	+33,7	+37,2	+46,0	+36,6

Zdroj: Analýza údajov podľa PRV SR 2014-2020

Tab. 8. Bilancia fosforu v SR za roky 2007-2011

	2007	2008	2009	2010	2011
Vstupy fosforu (t)	21 400	19 891	18 241	16 957	17 663
Výstupy fosforu (t)	18 205	24 744	21 175	17 720	22 943
Bilancia fosforu (kg P ₂ O ₅ .ha-1)	+1,3	-2,0	-1,2	-0,3	-2,2

Zdroj: Analýza údajov podľa PRV SR 2014-2020

Priemerné hodnoty hrubej bilancie dusíka a fosforu v poľnohospodárskej pôde sú pomerne ustálené, v porovnaní s obdobím rokov 1990 – 2008, kedy zaznamenali výrazne klesajúcu tendenciu, vplyvom poklesu spotreby priemyselných hnojív a stavov hospodárskych zvierat v dôsledku transformácie poľnohospodárstva a s tým spojeným útlmom poľnohospodárskej produkcie.

Z environmentálneho hľadiska bilanciu dusíka aj fosforu možno hodnotiť pozitívne. Z produkčného hľadiska najmä negatívna bilancia fosforu neprispieva k stabilizácii úrod poľnohospodárskych plodín. Acidifikácia, ako proces okyslenia pôdy, predstavuje jeden zo závažných procesov chemickej degradácie pôd. V zmysle platnej domácej legislatívy je každý vlastník poľnohospodárskej pôdy povinný vykonávať vhodné agrotechnické opatrenia zamerané na zachovanie kvality pôdy a ochranu pred jej poškodením (tab 7. a 8.).

Výsledky čiastkového monitorovacieho systému - Pôda poukázali na výraznejšie acidifikačné tendencie najmä na kambizemiach a pseudoglejoch, kde je možné aj naďalej predpokladať, a to pri obmedzení agrotechnických opatrení zameraných na optimalizáciu hodnôt pôdnej reakcie, pomalý pokles pôdnej reakcie pôd na prirodzene kyslejších substrátoch. Acidifikačné trendy u pôd s hodnotou pôdnej reakcie v slabo kyslej oblasti sa perspektívne môžu odraziť v zhoršení hygienického stavu životného prostredia vo zvýšenom prieniku rôznorodých polutantov predovšetkým ťažkých kovov a hliníka do potravinového reťazca. Degradálny proces acidifikácie pôd je determinovaný priamymi (hodnota pôdnej reakcie a pomer ekvivalentných množstiev výmenných kationov Al³⁺/Ca²⁺) a nepriamymi indikátormi.

V skupine pseudoglejov využívaných ako orné pôdy, došlo k prekročeniu limitnej hodnoty pomeru ekvivalentných množstiev výmenných kationov Al³⁺/Ca²⁺, ktorý indikuje stupeň degradácie pôdy vzhľadom k acidifikácii, v 35 % sledovaných lokalít, čo predstavuje aktívny hliníkový stres pre pestované plodiny (VÚPOP).

Tab. 9. Výsledky agrochemického skúšania pôd Slovenska za roky 2006-2011 (v % podiele výmery)

Druh pôdy	Pôdna reakcia (pH)				Obsah prístupných živín v pôde					
					Fosfor (P)			Draslík (K)		
	kyslá	slabo kyslá	neutral.	Alkalická	Nízky	Stred.	Dobrý	Nízky	Stred.	Dobrý
orná p.	12,8	37,1	26,5	23,6	37,7	36,1	26,2	12,5	32,4	55,1
poľn. p.	23,4	35,2	23,4	18	42,2	33,2	24,7	16,4	30,8	52,9

Zdroj: ÚKSÚP, XII Cyklus ASP

Z uvedených hodnôt vyplýva, že pôdy Slovenska sú v priemere slabo kyslé až kyslé na výmere takmer 50 % ornej pôdy a takmer na 59 % ostatnej poľnohospodárskej pôdy (tab 9.).

Organická hmota v pôde

Nevyhovujúce obhospodarovanie pôdy spôsobuje degradáciu pôd, ktorá spôsobuje každoročne značné škody. Sprievodným znakom degradácie pôd je aj strata pôdnej organickej hmoty a s tým súvisiace zhoršenie biologickej aktivity a vodného režimu pôdy. Ako reprezentatívny indikátor na vyjadrenie kvality pôdy bol Európskou komisiou zvolený obsah organického uhlíka v pôde.

Pozičný dokument EK odporúča SR podporovať opatrenia na ochranu pôdy pred eróziou, zhutňovaním, zasoľovaním a stratou organických látok. V priemere za SR 83,4% poľnohospodárskej pôdy evidovanej v Registri pôdy (VÚPOP) má stredný až vysoký obsah organického uhlíka (nad 1,8 %), zvyšných 16,6 % pôd má obsah organického uhlíka nižší ako 1,8 %. Priemerný obsah organického uhlíka na všetkých poľnohospodársky využívaných pôdnych typoch pohybuje v úzkom rozmedzí 1-2 %. Hodnoty POC na trvalých trávnych porastoch (TTP) sú podstatne vyššie. Nižšie hodnoty POC na OP v porovnaní s TTP sú dôsledkom narušenia prirodzenej rovnováhy dlhodobým intenzívnym obrábaním pôdy.

Pôdna erózia

Nevyhovujúce obhospodarovanie pôdy spôsobuje degradáciu pôd, ktorá spôsobuje každoročne značné škody, osobitne erózia (vodná a veterná). Škody možno odhadnúť na niekoľko stoviek mil. EUR ročne (strata ornice, zníženie úrod, zanášanie tokov, škody na majetku, vyššia potreba zavlažovania a hnojenia na dosiahnutie adekvátnej úrody, atď.).

Podľa aktuálnej hodnoty CCI 42 je v SR 67 000 ha p.p. ohrozenej silnou eróziou (viac ako 11t/ha/rok), z toho 64 800 ha na ornej pôde a 2 200 ha na TTP. Tieto výmery predstavujú 2,8 % celkovej výmery p.p.. Priemerný odnos pôdy za (celú výmeru p.p.) vplyvom vodnej erózie dosahuje 2,3 t/ha/rok. Podrobnejšiu klasifikáciu pôd ohrozených vodnou eróziou uvádza nasledovná tabuľka (tab. 10).

Tab. 10. Percentuálne zastúpenie kategórií erodovanosti pôd na území SR

Kategória erodovanosti	Priemerná ročná strata pôdy	Zastúpenie kategórií erodovanosti vypočítané z celkovej výmery LPIS v jednotlivých rokoch 2007 - 2011 (%)				
		2007	2008	2009	2010	2011
Žiadna alebo nízka	0 - 4 t/ha/rok	60,19	60,24	60,26	60,22	60,24
Stredná	4 - 10 t/ha/rok	10,18	10,19	10,21	10,21	10,22

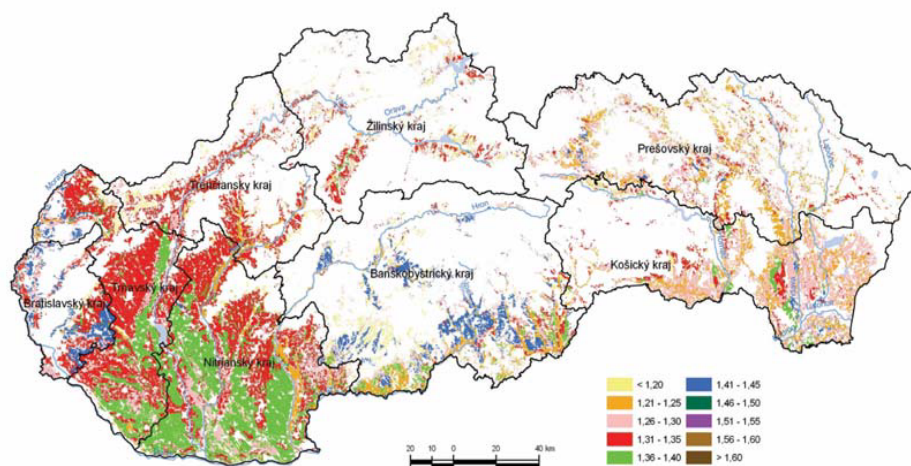
Vysoká	10 - 30 t/ha/rok	14,78	14,79	14,80	14,81	14,82
Extrémna	> 30 t/ha/rok	14,76	14,74	14,69	14,71	14,68

Zdroj: VÚPOP

Zhutnenie pôdy

Zhutnenie poľnohospodárskej pôdy je nepriaznivý stav zapríčinený zvýšením objemovej hmotnosti. Zhutnenie vzniká v dôsledku nesprávnych osevných postupov a postupov hnojenia, nedostatočného vápnenia a nesprávneho používania poľnohospodárskej techniky. Limitné hodnoty objemových hmotností zhutnenia pôdy pre jednotlivé pôdne druhy sú uvedené v zákone č. 220/2004 Z.z. o ochrane a využívaní poľnohospodárskej pôdy a o zmene zákona č. 245/2003 Z.z. o integrovanej prevencii a kontrole znečisťovania životného prostredia a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov. Stav objemovej hmotnosti pôd v rámci ornice, v ktorej sa nachádza prevažná časť koreňového systému rastlín, na základe údajov z ČMS - Pôda zobrazuje nasledovná mapa. Stav objemovej hmotnosti pôd SR podľa údajov posledného ukončeného odberového cyklu monitoringu pôd – ornica.

Obr. 3. Zhutnenie poľnohospodárskych pôd na Slovensku

Zdroj: VÚPOP, Správa o stave ŽP za r. 2011, MŽP SR

Ekologická poľnohospodárska výroba

Na celkovú kvalitu a priaznivý chemický stav pôd má významný pozitívny vplyv ekologická poľnohospodárska výroba (EPV). EPV sa realizuje na ekologicky obrábanej pôde. Jej výmera v SR postupne rastie, ako uvádza nasledovná tabuľka 11., najmä vplyvom podpôr PRV SR 2007-2013.

Tab. 11. Vývoj výmery p.p. evidovanej v EPV poľnohospodárskej pôdy podľa druhu pozemku evidovanej v EPV v SR za roky 2007 – 2011 v ha

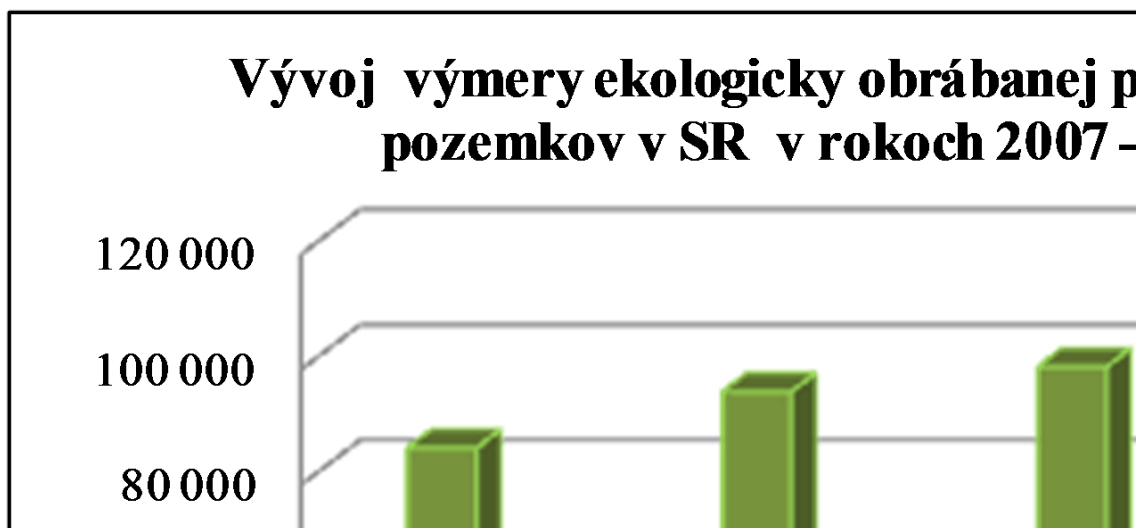
Poľn. pôda podľa druhu pozemku	2007	2008	2009	2010	2011
orná pôda	37 776,75	41 779,36	47 549,35	57 415,95	63 028,98
TTP	84 051,71	93 842,27	98 126,95	119 505,78	116 003,68
ovocné sady	707,56	993,39	1 030,37	1 234,43	1 158,27
Vinohrady	53,04	53,04	55,30	79,05	69,78
Poľn. pôda v rámci EPV v SR spolu	122 589,06	136 668,06	146 761,97	178 235,21	180 260,71

Zdroj: ÚKSÚP, MPRV SR (Pozn.: výmera poľn. pôdy v EPV je uvedená celkom, vrátane plôch v konverzii)

Ako uvádza nasledovný graf (obr. 4), v rámci výmery pôdy EPV je výmera TTP približne dvojnásobná oproti ornej pôde.

Výrazný nárast výmery pôdy v EPV súvisí s poskytovaním podpory z fondov EÚ, keď v r. 2009 evidujeme v porovnaní s rokom 2004 až k 3-násobný nárast výmery pôdy EPV. U právnických aj fyzických osôb hospodáriacich výlučne v systéme ekologického poľnohospodárstva došlo v období 2009 – 2011 k zlepšeniu ukazovateľov týkajúcich sa zamestnanosti (napr. k zvýšeniu ročného priemerného evidenčného počtu zamestnancov, a pod.). Produkcia ekologického poľnohospodárstva okrem prínosov k ochrane ŽP predstavuje aj významný potenciál v oblasti zvýšenia sortimentu nových/ inovovaných výrobkov a ekologických surovín pre potravinársky priemysel.

Obr. 4. Vývoj výmery ekologicky obrábanej poľnohospodárskej pôdy podľa druhu pozemku v SR za roky 2007 – 2011 v ha

Zdroj: ÚKSÚP, MPRV SR (Pozn.: Graf zobrazuje výmeru poľn. pôdy v EPV, vrátane plôch v konverzii). Vypracoval: VÚEPP.

III.3.5. Klimatická zmena a poľnohospodárstvo

Priorita 5 PRV SR je osobitne zameraná na boj proti klimatickej zmene a je úzko prepojená s prioritou 4 najmä cez neodlučiteľnosť hlavných prírodných zdrojov – pôdy, vody a ovzdušia, ktoré sú nevyhnutné aj pre fungovanie pôdohospodárstva.

Rozlišujeme 2 skupiny opatrení na zmiernenie negatívnych dôsledkov klimatickej zmeny, pričom návrh PRV SR 2014-2020 bude reflektovať obe skupiny opatrení (vlastný dokument PRV SR 2014-2020):

1. Mitigačné opatrenia - ich cieľom je znížiť možné emisie skleníkových plynov a amoniaku
2. Adaptačné opatrenia – ich cieľom je prispôbiť a pripraviť sa možným podmienkam klimatickej zmeny

Z porovnania dlhodobého časového horizontu (od roku 1881) došlo na území SR k rastu priemernej ročnej teploty, poklesu ročných úhrnov zrážok (výnimka rok 2010 mimoriadne vlhký), poklesu relatívnej vlhkosti, poklesu vlhkosti pôdy a výrazne narastá premenlivosť počasia s výskytom pomerne dlho trvajúceho sucha a na druhej strane extrémnych prívateľných zrážok. Z meraní prezentovaných v aktuálnej národnej komunikácii SR v zmysle Rámцovej dohody OSN o klimatickej zmene a Kjótskom protokole (The sixth national communication of the Slovak republic on climate change, Under the United Nations Framework Convention on Climate Change and Kyoto Protocol), ktoré každoročne predkladá MŽP SR a SHMU, sa očakáva vplyv zmeny klímy na poľnohospodársku výrobu v mnohých ohľadoch. Rôzne indikátory ukazujú na možné dôsledky, ktoré sa už teraz vyskytujú a trend, ktorý je pokračujúci. Jedným z najdôležitejších ukazovateľov, pomocou ktorého môžeme vyjadriť možné dopady na poľnohospodárstvo je index sucha vyjadrený ako podiel Eo/P (kde Eo je potenciálna evapotranspirácia a P sú zrážky) na území SR. Eo/P predstavuje vzťah medzi energiou v povrchovej vrstve atmosféry a vodou v danej oblasti. $Eo/P > 1$ charakterizuje arídne oblasti, zatiaľ čo $Eo/P < 0,3$ predstavuje vlhké prostredie Ruskej Tajgy.

Hodnota Eo/P pre Hurbanovo, ktoré zastupuje poľnohospodársky najproduktívnejšiu časť Slovenska, ukázala spolu s ďalšími nížinnými lokalitami za posledných 60 rokov rastúci trend indexu asi o 0,3, pričom od 1970 hodnota indexu neklesla pod 1,0. To znamená rastúce sucho v nížinných oblastiach Slovenska. Na druhej strane, v horských oblastiach dochádza k poklesu indexu sucha (Eo/P). Je to dôsledkom skutočnosti, že zvýšené zrážky sú schopné kompenzovať zvýšený príkon energie na vysočinách a horských oblastiach, zatiaľ čo mierny pokles zrážok a zvýšenie dodávok energie v povrchovej vrstve atmosféry otvára medzeru, ktorá má za následok rast vyprahnutosti v nížinných oblastiach.

Nie všetky plodiny sú schopné ťažiť z rastúcej teploty a vyššej koncentrácie CO_2 v atmosfére a globálna zmena klímy môže zmeniť niektoré oblasti Slovenska na nevhodné pre pestovanie niektorých plodín.

Podľa vyššie zmienenej správy, nasledovné faktory globálnej zmeny klímy sa dotýkajú a poľnohospodárskej výroby na Slovensku:

- rastúca priemerná teplota vzduchu,
- zmeny v priestorovom rozložení zrážok, rovnako ako v ich intenzite,
- rastúca koncentrácia atmosférického CO_2 ,
- znečistenie ovzdušia (napr. troposférický ozón, PM 2.5 a PM 10),
- zmena premenlivosti klímy a extrémnych javov.

Jedným z najdôležitejších bioklimatických parametrov ovplyvňujúcich produkciu plodín, a to ako v poľnohospodárstve tak i lesníctve, je doba trvania veľkého vegetačného obdobia, t.j. obdobia s priemernou dennou teplotou $\geq 5,0^{\circ}C$.

Vzostup priemernej teploty vzduchu obvykle predĺži vegetačné obdobie, ale v oblastiach s relatívne studenou jarou to znamená aj skorší začiatok vegetácie a hrozbu studených vín počas generatívnych fáz vegetačného cyklu.

Realizovaná projekcia na základe analýzy časovej rady ukázala, že v extrémnych rokoch sa môže veľké vegetačné obdobie v najjužnejších oblastiach Slovenska predĺžiť až do zimného obdobia. To môže mať nepriaznivý vplyv na prezimovanie niektorých plodín, najmä niektorých ovocných stromov.

Nedávno vykonané merania, ako aj všeobecné odporúčania pre agrotechnické opatrenia uvádzajú niektoré účinné adaptačné opatrenia na prispôbenie poľnohospodárskej výroby súčasným a budúcim podmienkam:

1. zmena štruktúry pestovaných plodín na Slovensku
2. zmena štruktúry odrôd
3. prispôbenie agrotechnických termínov (najmä sejby) zmeneným agro-klimatickým podmienkam
4. podpora výstavby zavlažovacích systémov a zabezpečenie dostatočného množstva závlhovej vody, v spolupráci so sektorom vodohospodárstva

Emisie skleníkových plynov a amoniaku

Na základe analýzy údajov SHMU (2012) vyplýva, že SR dosahuje hodnoty pod priemerom krajín EU-27. Emisie skleníkových plynov v dlhodobejšom časovom horizonte trvalo klesajú (v porovnaní roka 2010 oproti roku 1990 o 35,94 %). Je však nutné zdôrazniť, že v priebehu rokov 1996 – 2008 boli emisie zhruba na rovnakej úrovni. V porovnaní s rokom 2009 emisie skleníkových plynov vzrástli o 4 %. Tento nárast bol spôsobený oživením hospodárstva SR po recesiiu poznačených rokoch 2008 – 2009. Aktuálne medzinárodné záväzky (Kjótsky protokol, klimaticko–energetický balíček EU) SR plní a je predpoklad ich plnenia aj v nasledujúcich rokoch.

Celkové emisie z poľnohospodárstva SR v r. 2010 dosiahli 2 024 600 t ekvivalentu CO₂. Podiel poľnohospodárstva (vrátane emisií z pôdy) na celkových čistých emisiách skleníkových plynov SR predstavuje 5,1 %. Množstvo do ovzdušia emitovaného amoniaku z poľnohospodárstva (r.2011) predstavuje 23 400 ton NH₃ (CCI 45). Z toho pochádza 4 600 ton NH₃ z priemyselných hnojív a zvyšok z chovov hospodárskych zvierat, najviac z chovov hovädzieho dobytku (7 000 ton). Slovensko splnilo už v roku 2003 svoj emisný cieľ pre rok 2010 stanovený v Kodanskom protokole. Napriek očakávanému miernemu rastu v období po roku 2011, sú emisie stále len na tretinovej úrovni roku 1990.

Od roku 2001 je možné hovoriť o pozitívnom vývoji environmentálnej efektivity poľnohospodárstva vzhľadom na emisie skleníkových plynov. Tento pozitívny efekt spôsobený poklesom emisií z poľnohospodárstva je najmä dôsledkom zníženia stavov hospodárskych zvierat a úrovne hnojenia priemyselnými hnojivami. Podrobnosti o emisiách jednotlivých skleníkových plynov (CO₂, N₂O, NH₄, CH₄) sú uvedené v podrobnej analýze priority 5 RV.

III.3.6. Spotreba vody v poľnohospodárstve

Na základe údajov v PRV SR 2014-2020 bolo v r. 2010 využitie vody v poľnohospodárstve v objeme vyše 5,5 mil. m³ vody. Odber vody pre poľnohospodárstvo z podzemných vôd predstavuje približne 3 % z celkových odberov. Z povrchových vôd v roku 2010 odbery predstavovali okolo 2 % a jednalo sa o závlhové vody. Závlhové systémy sú na poľnohospodárskej pôde SR vybudované na výmere 321 tisíc ha. Za obdobie r. 2007–2011

sa výmera pôdy, na ktorej sa využívajú zavlažovacie zariadenia znížila z 1,3% na 0,7%, čo predstavuje pokles o takmer polovicu. Aj to svedčí o urgentnej potrebe podpory investícií a ostatných stimulov na obstaranie moderných a efektívnych zavlažovacích systémov, ktorých širšie nasadenie v poľnohospodárskej prvovýrobe je žiaducim a účinným adaptačným opatrením v boji proti suchu. Z porovnania vykazovanej zavlažovanej plochy a spotreby vody na zavlažovanie (tab. 12) je zrejмый výrazne klesajúci trend, najmä v porovnaní s r. 2003.

Tab. 12. Vývoj závlah na Slovensku

Závlahová voda	2003	2006	2009	2010	2011
Prenajatá plocha pod závlahami	294 202	196 749	214 326	214 326	194 215
Celkový odber vody v m ³	74,157	5,887	14,007	6,035	8,670
Priemerne množstvo vody v m ³ na 1 ha	252	29,9	65,4	29,2	44,64

Zdroj: SHMÚ

Za posledných 5 rokov sa spotreba vody na zavlažovanie pohybuje v rozmedzí 6 - 14 mil. m³, resp. 29 – 65 m³ v prepočte na 1 ha, čo je alarmujúci stav vo využití závlah ako intenzifikačného faktora s priamym dopadom na konkurencieschopnosť poľnohospodárskej prvovýroby. Jednou s príčin nízkeho záujmu podnikateľských subjektov o využívanie závlah sú aj nedoriešené správcové a vlastnícke vzťahy k hydromelioračnému majetku. Hydrologická bilancia Slovenska zvládla v minulosti (90-te roky) bezproblémovo ročné spotreby závlahovej vody do 300 mil. m³.

III.3.7. Produkcia obnoviteľných zdrojov energie z poľnohospodárstva a lesníctva

Potenciál OZE na Slovensku je značný, ale zatiaľ je využívaný len z cca 30% (Akčný plán využívania biomasy na roky 2008-2013). Najväčší podiel z potenciálu OZE predstavuje biomasa (42%). Celkový potenciál biomasy za SR dosahuje ročne v energetickom vyjadrení 147 PJ (PetaJoule). Celková produkcia obnoviteľnej energie z poľnohospodárstva dosiahla v r. 2010 úroveň 143,3 Ktoe (10,2% z celkovej produkcie OZE v SR), čo je v porovnaní s rokom 2007 nárast o 260%. V rokoch 2007-2011 sa produkcia bionafty na Slovensku takmer zdvojnásobila, výroba bioetanolu sa zvýšila viac ako štvornásobne (433%). Produkcia obnoviteľnej energie z lesníctva vo forme drevnej biomasy dosiahla v r. 2010 740 Ktoe (až 52,7% z celkovej produkcie OZE v SR). V porovnaní s rokom 2007 došlo k zvýšeniu produkcie obnoviteľnej energie z lesníctva (vo forme výroby elektriny a tepla) o 53% (EurObserv'ER, údaje za rok 2011 nie sú dostupné). V roku 2007 výmera energetických plodín na p.p. (EP) podporených v súlade nariadením (EC) 1782/2003 predstavovala 69 997 ha (vlastný dokument PRV 2014-2020 a MH SR, 2013).

Tab. 13. Výmera na ktorú boli vyplatené „podporné platby pre energetické plodiny“ v súlade s Reg (EC) 1782/2003 v rokoch 2007-2009 (v ha)

Rok	stanovená výmera	priznaná výmera
2007	70 079,67	69 996,79
2008	49 022,85	48 977,41
2009	42 661,52	42 563,54

Zdroj: Pôdohospodárska platobná agentúra

K najviac pestovaným plodinám na energetické účely v rokoch 2007–2011 patrili repka olejná a kukurica na zrno uplatňované predovšetkým pri výrobe biopalív.

V priebehu rokov 2007–2009 klesla dotovaná výmera o 39 %. Od roku 2010 sa podpora pre producentov energetických plodín neposkytuje. Z celkovej výmery poľnohospodárskej pôdy SR tvoria výmery rýchlorastúcich drevín zanedbateľnú časť. V roku 2007 výmera rýchlorastúcich drevín predstavovala 0,018 % využitej poľnohospodárskej pôdy (350 ha), v roku 2011 len 0,003 % využitej poľnohospodárskej pôdy (66 ha).

K efektívnemu využitiu biomasy, predovšetkým odpadovej, patrí prevádzkovanie bioplynových staníc (BPS). Ich výstavba však na Slovensku napreduje pomalšie ako sa pôvodne plánovalo. Na Slovensku sa počítalo s každoročnou výstavbou 15 BPS s priemerným výkonom 500 KW elektrickej energie, pričom do konca roku 2013 malo pribudnúť asi 105 BPS. Jednou z príčin pomalšieho napredovania výstavby BPS je aj nedostatok finančných prostriedkov. V BPS by mala byť prednostne spracovávaná odpadová biomasa živočíšneho pôvodu. Vzhľadom na súčasný disponibilný materiál zo živočíšnej výroby by bolo možné na Slovensku vybudovať až 280 BPS.

V rámci PRV 2007-2013 v opatrení Diverzifikácia smerom k nepoľnohospodárskym činnostiam bola podporená doplnková výroba nepoľnohospodárskeho charakteru, vrátane využívania OZE a schválených bolo 24 projektov na výstavbu bioplynových staníc (BPS).

V máji 2011 prijatý zákon č.136/2011 Z.z., ktorým sa mení a dopĺňa zákon č. 309/2009 Z. z. o podpore obnoviteľných zdrojov energie a vysoko účinnej kombinovanej výroby. V tomto zákone je zakotvená aj podpora produkcie biometánu. Zo zákona o OZE bola vypustená požiadavka, aby ako vstupný materiál do BSP mohol byť použitý rastlinný materiál pestovaný na ornej pôde len do výšky 60 % (vlastný dokument PRV 2014-2020).

III.3.8. Využitie energie v poľnohospodárstve, lesníctve a potravinárstve

Podľa aktuálneho vyhodnotenia EP Slovenska (MH SR 2013) sa celková energetická náročnosť v období medzi rokmi 2006 - 2011 znížila o cca 15 %. Koncepcia energetickej efektívnosti SR schválená uznesením vlády SR č. 576/2007 definovala 9% cieľ a opatrenia na obdobie do roku 2016, ktoré rozpracujú tri národné akčné plány energetickej efektívnosti na roky 2008-2010, 2011-2013 a 2014-2016. Pre rok 2020 SR prijala cieľ úspor energie vo výške 11% z priemernej konečnej energetickej spotreby v rokoch 2001-2005. Ide však o predbežný návrh cieľa 2020 pre rok 2013, ktorý bude do konca roka skorigovaný štatistickými údajmi za rok 2012, spresneným vývojom HDP a poznatkami z potrebných analýz a návrhov opatrení vychádzajúcich z potrieb smernice o energetickej efektívnosti.

Podľa údajov r. 2011 bolo v poľnohospodárstve a lesníctve využitých 157 kToe energie, čo v prepočte na 1 ha využívanej p.p. znamená spotrebu 40,6 kg olejového ekvivalentu. V potravinárstve bola spotrebovaná energia 121 kToe. Z hľadiska energetického využitia môžeme biomasu rozdeliť do troch základných skupín:

- biomasa vhodná na spaľovanie
- biomasa vhodná na výrobu biopalív (biomazív)
- biomasa vhodná na výrobu bioplynu

Tab. 14. Vývoj produkcie obnoviteľnej energie z poľnohospodárstva a lesníctva v rokoch 2007-2011 v SR (v Ktoe)

Druh biomasy	2007	2008	2009	2010	2011
bionafta (ktoe)	40,65	129,02	89,25	77,77	79,53*
bioetanol (ktoe)	15,05	47,15	59,19	63,70	65,21
biopaliva z poľnohospodárstva spolu (ktoe)	55,70	176,17	148,44	141,47	144,74
drevná biomasa (ktoe)	484,00	502,00	647,00	740,00	n.a.

Zdroj: EurObserv'ER,

Pozn. * odhad

Podľa najnovšieho návrhu energetickej politiky SR (MH SR 2013) je možné v pôdohospodárstve očakávať mierny pokles spotreby energie zavádzaním nových technológií a zvyšovaním podielu „samozásobovania“ energiou. Jedným z hlavných impulzov, ktoré by mohli viesť k splneniu cieľa, je vývoj a inštalácia nových technológií, ktoré prispievajú k úsporám energie. Pri budúcom rozhodovaní o podpore takýchto investícií z verejných zdrojov je optimálne uplatniť princíp zeleného obstarávania.

V kontexte Partnerskej dohody medzi SR a EÚ pre súčasné programovacie obdobie prijala vláda SR Akčný plán energetickej efektívnosti na roky 2011-2013. Podľa neho bude SR podporovať, aby pre všetkých koncových odberateľov boli k dispozícii kvalitné energetické audity, ktoré budú nákladovo efektívne, vrátane takýchto auditov pre malé a stredné podniky. Pre veľké podniky je povinnosť energetických auditov a ich pravidelná aktualizácia po štyroch rokoch samozrejmosťou.

Povinnosť absolvovať energetický audit do konca roku 2011 sa týka všetkých priemyselných firiem na Slovensku s celoročnou spotrebou energie od 5 500 do 20 000 MWh, vrátane pôdohospodárov. V ich prípade je dolný limit stanovený na 2 500 MWh a horný limit na 10 000 MWh. Väčší spotrebitelia energie si musia podľa zákona č. 476/2008 Z.z. o efektívnosti pri používaní energie dať vykonať energetický audit do konca roka 2013.

III.3.9. Zdravie obyvateľstva

V roku 2012 žilo v SR 5 404 322 obyvateľov. Z hľadiska vekovej štruktúry obyvateľstva dominuje obyvateľstvo v produktívnom veku (15-64 r.) na ktoré pripadá 71,8 %. Na obyvateľstvo predproduktívneho veku (<15 r.) pripadá 15,4 %. Podiel obyvateľstva v poproduktívnom veku (>64 rokov) predstavuje 12,8%. Za sledované obdobie (2001 – 2011) vo vidieckych regiónoch vidieť zníženie zastúpenia obyvateľstva predproduktívneho veku z 19,2 % na 15,6 %. Dlhodobejšie sa na vidieku zvyšuje podiel obyvateľstva v poproduktívnom veku. V období 2001-2011 bol podiel obyvateľstva v produktívnom veku vo vidieckych regiónoch nižší ako v mestských. Tento stav je podmienený predovšetkým s výrazným poklesom prirodzených prírastkov a nízkym migračným prírastkom obyvateľstva vo vidieckych, najmä v marginálnych obciach. Počet živonarodených detí na 1000 obyvateľov sa znížil z úrovne 13,96 promile v roku 1993 na 10,27 promile v roku 2012. Populácia SR starne nielen v dôsledku poklesu úrovne pôrodnosti ale aj v dôsledku zvyšovania strednej dĺžky života. Stredná dĺžka života pri narodení má stúpajúci trend u oboch pohlaví a dosiahla v roku 2012 u mužov hodnotu 72,47 a u žien 79,45 roka. V priebehu rokov 1993 – 2012 došlo k jej nárastu o 4,12 roka u mužov a 2,79 roka u žien. Vplyvom znižovania podielu detskej zložky a rastom podielu osôb v poproduktívnom veku sa vo vidieckych

regiónoch zhoršuje veková štruktúra obyvateľstva a tak sa mnohé vidiecke obce sa stávajú „prestárlymi“ neschopnými zabezpečiť plnenie základných sídelných funkcií.

Tento nepriaznivý pomer indexu starnutia (vyšší ako 100) je takmer v 2/3 vidieckych regiónov, teda v 45 okresoch. Ide predovšetkým o okresy západného Slovenska (Myjava, Nové Mesto nad Váhom, Piešťany) a okresy Medzilaborce, Komárno, Nové Zámky a Levice (v intervale 125 – 149). Mnohé „prestárlie“ sídla sa menia len na chalupárske osady. Obmedzené zdroje samospráv a nedostatok vhodných úverových schém pre vidiek neumožňuje bez pomoci štátu adekvátnu aplikáciu rozvojových programov, čo sa prejavuje v stále pretrvávajúcej nedostatočnej občianskej vybavenosti, v nízkej úrovni služieb, nevyhovujúcej dopravnej obslužnosti v koncových obciach marginálnych regiónov.

Z analýzy a komparácií zdravotného stavu obyvateľov Slovenskej republiky a ostatných štátov EÚ vyplýva, že medzi tri najčastejšie príčiny úmrtnosti v Slovenskej republike patria kardiovaskulárne ochorenia, onkologické ochorenia a vonkajšie príčiny ochorení. V roku 2012 zomrelo na choroby *obehovej sústavy* 27 773 osôb (z toho 44,7% mužov a 55,3% žien), čo predstavuje u mužov 46,2% a u žien 60,1% z celkového počtu úmrtí. Druhou najčastejšou príčinou úmrtí obyvateľstva v prípade obidvoch pohlaví sú *nádory*, keď v roku 2012 zomrelo na tieto choroby 12 197 osôb, čo predstavuje 25,8% mužov a 20,6% u žien. U mužov sú treťou najčastejšou príčinou úmrtia vonkajšie príčiny (7,7%) Tretie miesto u žien predstavujú *ostatné* choroby (6,7%). K štruktúre najčastejších príčin úmrtí u nás sa radia ešte choroby *dýchacej sústavy* a *choroby tráviacej sústavy*. Vo vekovej skupine do 64 rokov (ide o tzv. predčasné úmrtia) boli zaznamenané tieto údaje úmrtnosti (MZ, 2014):

- 1 Choroby obehovej sústavy : muži – 30,4 %, ženy – 24,8 %,
- 2 Nádory: muži – 28,5 %, ženy – 40,0 %,
- 3 Vonkajšie príčiny: muži – 15,8 % , ženy – 7,7 %,
- 4 Choroby dýchacej sústavy: muži – 5,5 %, ženy - 4,7 %,
- 5 Choroby tráviacej sústavy. muži – 10,3 %, ženy – 10,0 %,
- 6 Ostatné choroby: muži – 9,4 % , ženy - 12,8 %.

Správa o zdravotnom stave obyvateľstva SR za roky 2009 – 2011 definuje nasledovné trendy vo vývoji chorobnosti a úmrtnosti:

- v rokoch 2009 – 2011 oproti rokom 2006 – 2008 priemerný počet všetkých úmrtí na srdcovocievne ochorenia i predčasné úmrtia (0 – 64 rokov) klesol o 3,4 %, no napriek pozitívnemu klesaniu štandardizovanej miery úmrtnosti na srdcovocievne ochorenia, Slovenská republika zostáva naďalej na chvoste Európy,
- výskyt zhubných nádorov v celej populácii v hrubých aj štandardizovaných vyjadreniach stúpa (počet zachytených prípadov zhubných nádorov a trend štandardizovanej incidencie),
- naďalej pokračuje nárast prevalencie diabetu, od roku 2000 sa počet diabetikov zvýšil o 20 %, čo do konca roku 2010 predstavovalo takmer 7 % z celej populácie,
- odkedy sa realizuje štatistické zisťovanie v psychiatrických ambulanciách (rok 2000), sledujeme plynulý nárast počtu psychiatrických vyšetrení, no incidencia ani prevalencia psychiatrických ochorení sa od roku 2008 nezvyšuje,
- počet dispenzarizovaných osôb na astmu bronchiale naďalej stúpa, rovnako ako aj na chronickú obštrukčnú chorobu pľúc (okrem roku 2010),
- naďalej pretrváva vysoká prevalencia rizikových faktorov u obyvateľstva (hypertenzia, obezita, fajčenie a pod.),
- v skupine infekčných ochorení možno epidemiologickú situáciu v rokoch 2009 – 2011 celkovo hodnotiť ako priaznivú,

- v skupine črevných nákaz došlo oproti roku 2008 k výraznému poklesu alimentárnych intoxikácií a k miernemu poklesu hnačkových ochorení s neobjasnenou etiológiou,
- u ochorení na čierny kašeľ došlo v roku 2008 k výraznému vzostupu chorobnosti, ktorý v ďalších rokoch pokračoval a udržal sa až do roku 2011. Nebolo evidované žiadne ochorenie na detskú obrnu, záškrt a rubeolu,
- z nákaz prenosných zo zvierat na človeka bol zaznamenaný výrazný pokles ochorení na tularémiu a leptospirózu. Pokles ochorení bol aj u ochorení na lymskú boreliózu a toxoplazmózu. Došlo k vzostupu ochorení na kliešťovú encefalitídu a výrazný vzostup bol u ochorení na listeriózu.

Z pohľadu vývoja a prognostických ukazovateľov sa dá predpokladať, že počet ochorení a úmrtí na ochorenia neinfekčnej etiológie bude stúpať. Ochorenia neinfekčnej etiológie tvorili viac ako 90 % úmrtí na Slovensku. Preto je nutné intenzívnejšie rozvíjať preventívno-edukačné projekty, naďalej sa zapájať a rozvíjať spoluprácu v projektoch koordinovaných Európskou komisiou a Svetovou zdravotníckou organizáciou. Vo zvýšenej miere venovať úsilie na zmenu postojov obyvateľov k vlastnému zdraviu.

Zdravotný stav obyvateľstva podobne ako úmrtnosť ovplyvňuje celý rad rôznorodých faktorov. K najvýznamnejším patria: genetické faktory (asi 10%), úroveň zdravotnej starostlivosti (asi 20%), prostredie (životné, sociálne, pracovné, ekonomické) (asi 20%), spôsob života (asi 50%). Z hľadiska zlepšenia situácie v tejto oblasti je potrebné preto venovať pozornosť aj prevencii a eliminácii negatívnych faktorov ohrozujúcich ľudské zdravie.

III.3.10. Sociálno-ekonomické charakteristiky životného prostredia

Slovensko, i napriek tomu, že 56 % obyvateľstva žije v mestách, možno považovať za vidiecku krajinu. Svedčí o tom charakter krajiny a štruktúra osídlenia. Z celkového počtu 2 891 sídel Slovenska 136 je miest, zvyšok tvoria vidiecke sídla, čo predstavuje 95,3 % zo sídelnej štruktúry Slovenska (Štatistická ročenka SR, 2010).

V sídelnej štruktúre SR prevládajú malé obce do 1 000 obyvateľov, ktorých je až 66,2 % z celkového počtu. V dlhodobom pohľade (od roku 1950) je evidentný pokles podielu obyvateľstva v sídlach do 5000 obyvateľov a nárast podielu obyvateľstva v mestských sídlach. Problémom týchto obcí je pretrvávajúca slabá lokálna infraštruktúra, nedostatok finančných prostriedkov, vysoké záväzky a neschopnosť efektívne hospodáriť so svojim majetkom. V malých sídlach najmä do 500 obyvateľov sa obce vyľudňujú a stále viac a viac upadajú. Obyvateľstvo mladších vekových kategórií v dôsledku nedostatku pracovných príležitostí odchádza za prácou, staršie obyvateľstvo nemá dostatok finančných ani technických zdrojov na hospodárenie a investovanie do podnikateľských aktivít. Vysídľovanie sídel spôsobuje výrazné starnutie a ich pustnutie. Mnohé sídla sa menia len na chalupárske osady. Obmedzené zdroje samospráv a nedostatok vhodných úverových schém pre vidiek neumožňuje adekvátnu aplikáciu rozvojových programov, čo sa prejavuje v stále pretrvávajúcej nedostatočnej občianskej vybavenosti, v nízkej úrovni služieb, nevyhovujúcej dopravnej obslužnosti v koncových obciach marginálnych regiónov.

Vidiecke sídla sa vyznačujú aj nižšou ekonomickou aktivitou obyvateľstva. Miera zamestnanosti (15-64 r.) v SR spolu činila v r. 2012 59,5% z toho muži 66,3%, ženy 52,7%. Na vidieku bola miera zamestnanosti nižšia a tvorila len 55%. Z hľadiska štruktúry zamestnanosti, v SR bolo zamestnaných v roku 2012 celkom 2 209,4 tisíc osôb, z toho v primárnom sektore 3,1%, v sekundárnom sektore 31,6% a v terciárnom sektore 65,3%. V roku 2010 bolo v SR nezamestnaných vo vidieckych oblastiach 43,9%, v prechodných oblastiach 36,7% a v mestských 19,4%. Je tu viditeľný rozdiel v podiele pracujúcich na vidieku a v mestských regiónoch. Terciárny sektor sa však vo vidieckych oblastiach nedá

rozvíjať z dôvodu nedostatočnej zahustenosti obyvateľstva a malého okruhu využívatel'ov poskytovaných služieb a nemá tu rastový potenciál. Dôležitým potenciálom zvyšovania zamestnanosti na vidieku je hlavne poľnohospodárstvo a lesníctvo, t. j. primárny sektor a čiastočne rozvoj turizmu.

Z hľadiska nezamestnanosti existujú v SR značné regionálne rozdiely. Regióny s vysokou mierou nezamestnanosti sú sústredené najmä na východnom, južnom a strednom Slovensku. Hlavnými faktormi zvyšovania regionálnej polarizácie vidieckych regiónov boli štrukturálne ťažkosti veľkých, dominantných zamestnávateľských subjektov v regióne, infraštruktúrna zaostalosť a slabá integrácia do trhu práce hendikepovaných sociálnych skupín a etnických minorít, ktoré sú väčšinou najviac zastúpené na vidieku. Po rozpade družstiev na vidieku sa uvoľnila málo kvalifikovaná pracovná sila, návykmi a zručnosťami orientovaná len na poľnohospodársku výrobu, v súčasnosti ťažko uplatniteľná na trhu práce. Nezamestnanosť sa následne prejavuje na poklese reálnych príjmov, nízkej kúpyschopnosti, poklese životnej úrovne a následnom zhoršovaní psychosociálnych podmienok v dôsledku týchto procesov.

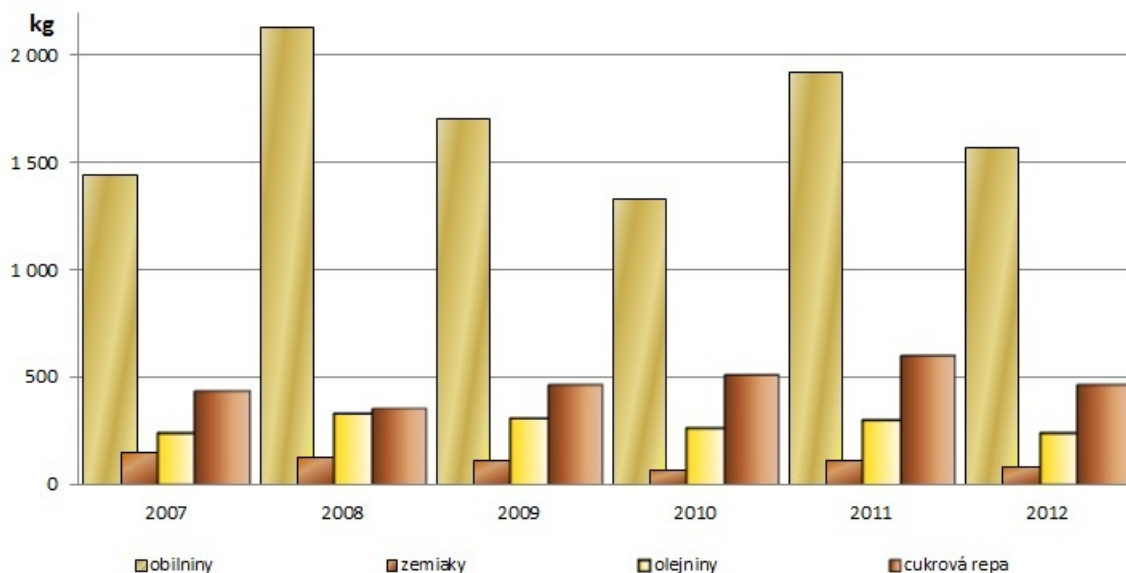
Z hľadiska využitia pôdy a hospodárenia s prírodnými zdrojmi vo vidieckych oblastiach má stále rozhodujúci význam poľnohospodárstvo a lesné hospodárstvo. Tieto odvetvia predstavujú hlavnú hospodársku bázu väčšiny vidieckych sídiel. Poľnohospodárska výroba dominuje vo vidieckych oblastiach nížin a kotlín (západné Slovensko – Podunajská a Záhorská nížina; južné Slovensko – Juhoslovenské kotliny; východné Slovensko – Východoslovenská nížina; horské kotliny stredného a severného Slovenska – Turčianska, Popradská, Žilinská a Liptovská kotlina a pod.), lesohospodárska v podhorských a horských oblastiach stredného, severného a východného Slovenska.

Väčšina poľnohospodárskej pôdy je zornená. Orná pôda, ktorá zaberá 29% z rozlohy územia SR v krajinnom obraze SR vytvára typické veľkoblokové oráčiny s nízkym stupňom ekologickej stability. Dominuje najmä v nížinách a kotlinách SR. 18% z územia SR pripadá na lúčno-pasienkársku krajinu, ktorá zaznamenáva postupný pomalý úbytok, najmä v dôsledku opúšťania lúk a pasienkov, predovšetkým v ťažšie dostupných lokalitách, čo vedie k postupnému zarastaniu týchto lokalít. Najmenšiu časť poľnohospodárskej krajiny reprezentuje vinohradnícka krajina, ktorá zaberá len 0,43%. Vinice sú dominantné v pahorkatinách a lúky a pasienky sa viažu na horskú krajinu SR. Lesná krajina zaberá 41 % z rozlohy SR. Najväčšiu plochu zaberajú územia listnatých lesov (60,7%). Rozloha ihličnatých lesov je 39,3%. Lesná krajina dominuje v podhorských a horských typoch krajiny SR. Zmiešaná poľnohospodársko-lesná krajina tvorená mozaikami ornej pôdy, lúk, viníc, ovocných sádov, pasienkov a lesnej vegetácie v rôznych kombináciách sa rozprestiera na ploche 7,41%. Táto krajina vytvára prechodné zóny medzi poľnohospodárskou a lesnou krajinou. Necelé 1% z výmery SR tvorí subalpínska a alpínska krajina viazaná na veľhornatinný reliéf SR (MŽP SR, Bezák, Izakovičová, Miklós, 2010).

Poľnohospodárstvo sa zameriava na rastlinnú i živočíšnu výrobu. Rastlinná výroba dosahuje na Slovensku lepšie výsledky ako živočíšna. V súvislosti s transformáciou ekonomiky Slovenska boli zaznamenané určité zmeny v štruktúre plodín. V súčasnosti sa okrem obilnín pestujú najmä energetické plodiny, ako je slnečnica, kukurica, repka olejná a pod. Rozloha energetických plodín sa zvýšila takmer až o 200 % (o 181 %). Výmera obilnín poklesla nepatrne o 5 % (Štatistická ročenka SR, 2006, Štatistická ročenka SR, 2010). Najväčší pokles zaznamenalo pestovanie krmovín, cukrovej repy a zemiakov. Nekoordinované pestovanie energetických plodín môže byť hrozbou nielen pre prirodzené ekosystémy ale môže ohroziť aj jednotlivé krajinné zložky. Výrazný pokles zaznamenalo aj vinohradníctvo a ovocinárstvo. Rodiace vinohrady oproti roku 1990 poklesli takmer o polovicu, počty orechov poklesli na 30 %, počty sliviek, hrušiek a čerešien poklesli na polovicu. Stabilné počty si zachovávajú len jablone. Pestovaniu viniča a ovocia neprajú nielen nevhodné socioekonomické podmienky, ale aj zmena klimatických podmienok prinášajúca tiež rozmach rôznych chorôb a zvýšený výskyt škodcov. V systéme ekologického poľnohospodárstva v roku 2012 bolo evidovaných 362 subjektov, ktorí

hospodárili na výmere 168 602 ha, čo predstavuje 8,7% z výmery poľnohospodárskeho pôdneho fondu. Úroveň rastlinnej výroby je prezentovaná na nasledovnom grafe (obr. 5).

Obr. 5. Výroba na 1 ha poľnohospodárskej pôdy v kg

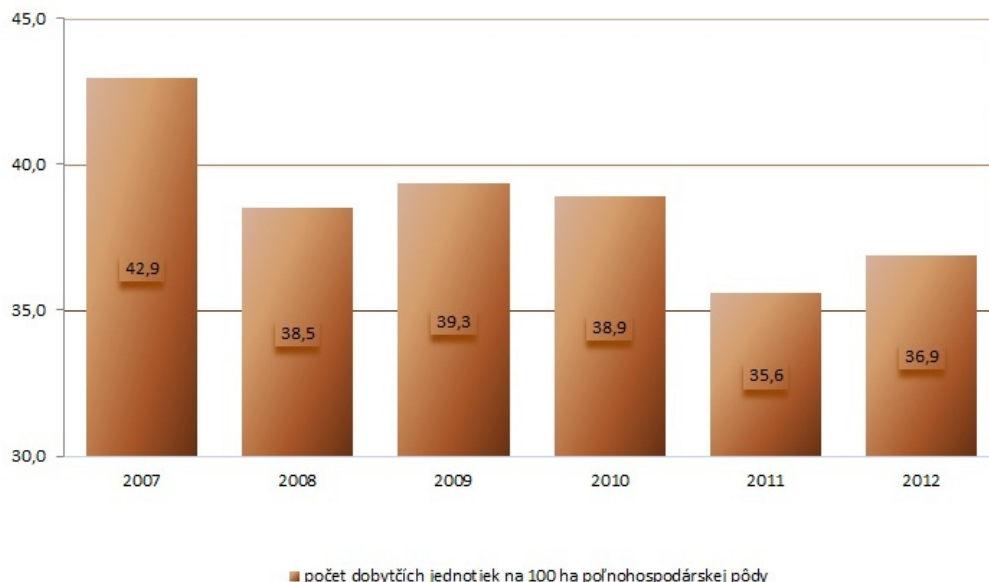

Zdroj Štatistický úrad SR, 2013

Živočišná výroba sa sústreďuje na chov hovädzieho dobytku, ošípaných a hydiny. V poslednom období dlhodobo klesá v dôsledku jej vyššej nákladovosti a poklesu stavov hospodárskych zvierat. Intenzita chovov hospodárskych zvierat, meraná počtom dobytčích jednotiek (DJ) na 100 hektárov poľnohospodársky využívannej pôdy, dosahuje na Slovensku pri hovädzom dobytku len 52 % priemeru EÚ-27, v chove dojníc 69 % v chove ošípaných iba 53 %. Vývoj intenzity živočišnej výroby je zobrazený na nasledovnom grafe (obr. 6). Vývoj nie je pre agrárny sektor optimálny, nakoľko by bolo vhodnejšie, keby v štruktúre agrárnej výroby výrazne vyšším podielom dominovala živočišná výroba, ktorá má potenciál produkovať vyššiu pridanú hodnotu a zamestnanosť ako rastlinná výroba.

Problémom poľnohospodárstva je aj vysoký priemerný vek zamestnancov. Dôvodom nezájmu mladých ľudí o prácu na poľnohospodárskych farmách je viacero, ako napr. pretrhnutie puta k pôde v období socializácie a kolektívizácie, časová a fyzická náročnosť práce v poľnohospodárstve, absencia dlhodobej koncepcie pre mladých, malých a začínajúcich farmárov, problémy so získaním vlastnej pôdy, nedostatočná cielená podpora mladých, malých a začínajúcich farmárov, ťažká možnosť presadiť sa na trhu práce atď.

Obr. 6. Vývoj intenzity živočíšnej výroby – počet dobytčích jednotiek na 100 ha poľnohospodárskej pôdy

Zdroj: Štatistický úrad SR, 2013

Slovensko patrí medzi krajiny s najvyššou lesnatosťou, ktorá je u nás dlhodobo stabilná, v poslednom období sa aj mierne zvyšuje. Z hľadiska funkčného využívania lesov u nás zastúpené tri kategórie lesov hospodárske, ochranné a lesy osobitého určenia. Najviac sú zastúpené hospodárske lesy, ktoré tvoria 70,7% z výmery lesného fondu. 17,1% pripadá na lesy ochranné a zvyšok tvoria lesy osobitého určenia. Porastové zásoby dreva sa v lesných porastoch neustále zvyšujú v roku 2012 dosiahli 472,2 milióna m³ hrubiny bez kôry. V roku 2012 dosiahla ťažba dreva 8 232 tis. m³. Podiel náhodných ťažieb predstavoval z toho 42,6%.

V roku 2012 sa predalo 98,5 % z objemu realizovanej ťažby. Zvyšok dreva sa použil na vlastnú výrobnú spotrebu alebo zostal na zásobách jednotlivých lokalít. Tržby za drevo klesli o 9,59 %, z toho v štátnom sektore o 6,72 % a v neštátnych lesoch o 12,60 %. Výraznejšie zníženie tržieb za drevo, v dôsledku zníženia objemu predaja, tlmilo zvýšenie priemerného speňaženia dreva o 1,85 %.

Tab. 15. Tržby za drevo v lesnom hospodárstve SR v bežných cenách (mil. EUR)

Subjekty užívania lesov	1990	2000	2005	2010	2011	2012
Štátne organizácie LH	86,44	153,39	253,44	220,22	222,07	207,14
Neštátne subjekty	-	82,42	123,48	156,66	211,35	184,71
Spolu	86,44	235,81	376,92	376,88	433,42	391,85

Prameň: Rezortný štatistický výkaz Les 5-01

Vypracoval: NLC - LVÚ Zvolen

Ostatné tržby a výnosy LH celkom poklesli medziročne o 7,43 %. Pokles tejto položky tržieb a výnosov nastal v sektore štátnych lesov (1,69 %), v neštátnych lesoch tržby vzrástli o 2,82 %. Tento zdroj príjmov zahŕňa tradične predaj produktov ostatnej lesnej produkcie, vrátane sadeníc, semena lesných drevín, zveriny a pod. Ďalej zahŕňa výrobky pridruženej výroby, ako aj čiastku zhodnotenia guľatiny vo vyrobenom rezive pre trhové účely a poľovníckych, turistických a lesníckych služieb, strojárskych a ostatnej výroby. Zahŕňa tiež výnosy z prenájmu a predaja lesného majetku, výnosy finančného kapitálu a cenných papierov.

Tab. 16 Ostatné tržby a výnosy v LH SR v bežných cenách (mil. €)

Subjekty užívania lesov	1990	2000	2005	2010	2011	2012
Štátne organizácie LH	63,96	62,50	68,81	66,90	73,20	63,91
Neštátne subjekty	-	23,07	11,65	35,04	37,62	38,68
Spolu	63,96	85,57	80,46	101,94	110,82	102,59

Prameň: Rezortný štatistický výkaz Les 5-01

III.3.11. Sociokultúrne charakteristiky životného prostredia

Slovensko je krajina bohatá na výskyt kultúrno-historických pamiatok. Podľa údajov Pamiatkového úradu SR je k 31.12.2012 na Slovensku evidovaných 9 808 nehnuteľných národných kultúrnych pamiatok (pamiatky architektúry, pamiatky archeológie, pamiatky histórie, pamiatky historickej zelene, pamiatky ľudovej architektúry, pamiatky technické a aj výtvarné). V súčasnosti k nim patrí 569 kaštieľov a kúrií, 100 hradov, 66 kláštorov, 1592 kostolov, 930 ľudových domov, 2379 meštianskych domov, 235 palácov a víl, 28 prícestných plastiek resp. božích múk, 6 prícestných krížov a stĺpov, 483 pamätných tabúl a miest, 66 cintorínov, 45 hrobov a 49 hrobiek. Nachádza sa v nich 15 388 pamiatkových objektov a 14 782 hnutelných kultúrnych pamiatok (98% z nich je sakrálneho charakteru).

Okrem ochrany pamiatok ako objektov je pamiatkový fond chránený aj plošne v pamiatkových územiach a to formou pamiatkových rezervácií a pamiatkových zón. Na Slovensku je evidovaných 18 mestských pamiatkových rezervácií (Banská Štiavnica, Bardejov, Kežmarok, Kremnica, Levoča, Prešov, Spišská Kapitula, Spišská Sobota, Bratislava, Banská Bystrica, Nitra, Košice, Trenčín, Trnava, Žilina, Svätý Jur, Podolíne, Štiavnické Bane) a 10 pamiatkových rezervácií ľudovej architektúry (Čičmany, Podbiel, Vlkolínec, Ždiar, Špania dolina, Osturňa, Sebechleby, Veľké Leváre, Brhlavce, Plavecký Peter). Súčasťou mnohých pamiatkových rezervácií a pamiatkových zón sú aj pamiatkovo chránené parky. V súčasnosti na území Slovenska je vyhlásených 70 takýchto pamiatkovo chránených parkov.

Časť kultúrnych pamiatok Slovenska bola zapísaná do Zoznamu svetového a kultúrneho dedičstva. V rámci SR bolo k roku 2013 zapísaných do Zoznamu svetového a kultúrneho dedičstva sedem lokalít, z toho päť lokalít predstavujú pamiatky kultúrneho dedičstva a dve sú lokality prírodného dedičstva. Zoznam je uvedený v nasledovnej tabuľke 17.

Tab. 17. Lokality na Slovensku zapísané v zozname svetového a kultúrneho dedičstva

- Pamiatková rezervácia ľudovej architektúry Vlkolíneec,
- Levoča (historické stredoveké centrum mesta a diela Majstra Pavla z Levoče) a Spišský hrad s okolitými kultúrnymi pamiatkami - Spišská Kapitula, Spišské Podhradie, kostol sv. Ducha v Žehre,
- Banská Štiavnica s technickými pamiatkami jej okolia (Banská Štiavnica, Hodruša-Hámre, Štiavnické Bane, Banská Belá, Voznica, Vyhne, Banský Studenec, Počúvadlo, Kopanica, Kysihýbel, Antol, Ilija a najmä 23 vodných nádrží – tajchov),
- Bardejov - mestská pamiatková rezervácia aj s ochranným pásmom, vrátane židovského suburbia,
- Drevené kostoly v slovenskej časti Karpatského oblúka – Hervartov (rímskokatolícky kostol svätého Františka z Assisi), Tvrdošín (rímskokatolícky kostol Všetkých svätých), Kežmarok (evanjelický artikulárny kostol Najsvätejšej Trojice), Leštiny (evanjelický drevený artikulárny kostol), Hronsek (evanjelický drevený artikulárny kostol), Hronsek (zvonica dreveného artikulárneho kostola), Bodružal (gréckokatolícky chrám svätého Mikuláša), Ladomirová (gréckokatolícky chrám svätého Michala Archanjela), Ruská Bystrá (gréckokatolícky chrám Prenesenia ostatkov svätého Mikuláša),
- Jaskyne Slovenského krasu a Aggteleckého krasu (pôvodne - v roku 1995 zaradených 12 jaskýň Slovenského krasu: Domica, Gombasecká j. - Silická ľadnica, Jasovská j., Krásnohorská j., Ochtinská aragonitová j., Drienovská j., Hrušovská j., Skalistý potok - Kunia priepasť, Diviacia priepasť, Zvonivá jama, Snežná diera, Obrovská priepasť a 10 jaskýň Aggteleckého krasu, v roku 2000 rozšírené o Dobšinskú ľadovú jaskyňu a komplex Stratenská jaskyňa – Psie diery),
- Bukové pralesy Karpát v Národnom parku Poloniny (Havešová, Stučica, Rožok) a Vihorlat v Chránenej krajinej oblasti Vihorlat.

Do zoznamu kultúrneho svetového dedičstva sú v súčasnosti navrhnuté pamiatky Veľkej Moravy, pevnostný systém na sútoku riek Dunaja a Váhu v Komárne, pamätník Chatama Sofera v Bratislave, Limes Romanus - rímske antické pamiatky na strednom Dunaji, gemerské a abovské kostoly so stredovekými nástennými maľbami, šošovkovité jadro mesta Košice, tokajská vinohradnícka oblasť – súbor vinohradníckych pivníc (Černov, Veľká Trňa, Malá Trňa, Slovenské Nové Mesto, Černochovo, Bara, Viničky) a do zoznamu prírodného svetového dedičstva Doliny mezozoika Západných Karpát, gejzír v Herľanoch, Prírodná a kultúrna krajina v Dunajskom regióne.

Osobitými pamiatkami sú na území Slovenska geoparky – lokality významné nielen z hľadiska geologického ale aj z hľadiska archeologického a kultúrneho. Významné sú aj z hľadiska vedecko-výskumného a vzdelávacieho. Na území Slovenska máme vyhlásené tri geoparky: Novohradský (medzinárodný význam), Banskštiavnický a Banskobystrický.

K vyššie uvedeným kultúrnym pamiatkam sa zaraďujú aj pamiatky kultúrnej krajiny nesúce historický a kultúrny odkaz. Účelom ochrany kultúrnej krajiny v SR je odborná správa a starostlivosť, kde je hlavným cieľom ochrana, manažment, údržba a zlepšovanie stavu kultúrneho bohatstva, aby mohla byť aj naďalej prínosnou súčasťou kultúrneho života. Typizácia krajiny Slovenska bola urobená v Ústave krajinej ekológie SAV v roku 2010. Reprezentatívne typy krajiny Slovenska boli vyčlenené na základe kombinácie rôznych spôsobov využitia územia v rôznych prírodných celkoch. Na území Slovenska bolo celkovo identifikovaných 126 základných reprezentatívnych typov krajiny (Bezák, Izakovičová, Miklós a kol., 2010). K dominantným patrí oráčinová nížinná a oráčinová kotlinová krajina a horská lesná krajina. Mnohé z týchto reprezentatívnych typov krajiny patria medzi unikátne a vzácne. Medzi unikátne boli zaradené typy krajiny bradlového pásma, krajina vulkanických

sopúchov, typy krajiny zamokrených depresí a mokradí, krajina sústavy riečnych ramien – vnútorná delta Dunaja a typy krajiny lokalít svetového kultúrneho a prírodného dedičstva UNESCO. Kategóriu vzácných typov RKES tvoria krajiny krasových planín, krajiny veľhôr, krajiny stratovulkánov a typy krajiny s historickými krajinnými štruktúrami. Z hľadiska krajinného rázu veľmi cenné sú najmä historické krajinné štruktúry. Tradičné formy hospodárenia sa vyznačujú zväčša aj šetrným spôsobom obhospodarovania krajiny voči prírodným zdrojom. Zároveň sa stávajú modelovými územiami pre ekologické hospodárenie a zdrojom obnovy prírodného potenciálu pre okolité intenzívne využívané územia. V súčasnosti sa vyskytujú len ojedinele, preto je potrebné venovať im zvýšenú pozornosť. Dodávajú krajine Slovenska špecifický krajinný ráz a špecifický kolorit. K najvýznamnejším historickým typom krajiny Slovenska možno zaradiť:

- **vinohradnícku krajinu** – predstavuje krajinu kde dominantným je pestovanie a spracovanie hrozna. Cez územie Slovenska prebieha najsevernejšia hranica možnosti pestovania viniča, čo dáva zvláštny ráz vinohradníctvu (pestovanie hrozna na víno) a tiež vinohradníckej krajiny, ktorá využíva pre pestovanie viniča najteplejšie svahy s rôznou úpravou reliéfu. No i napriek tomu hrozno sa vyznačuje veľmi priaznivými pomermi medzi cukrom a kyselinami, ako i výraznou arómou. Najstaršie dokumenty potvrdzujú na území SR pestovanie viniča už od 9. storočia n. l. Najväčší rozmach vinohradníctva nastal do začiatku 17. storočia, kedy rozloha viníc dosiahla na Slovensku asi 50 000 ha. V súvislosti s týmito aktivitami boli v krajine vytvorené určité krajinné a sídelné štruktúry, ale aj technické objekty. Z hľadiska krajinnoekologického cenné sú najmä malebno pôsobiace kolíkové vinice, často v kombinácii s vinnými pivničkami. Tieto lokality sú významné nielen z hľadiska kultúrno-historického ale majú značný aj biologický, ekologický a krajinnoekologický význam, nakoľko predstavujú vzácne lokality biotopov viacerých, často aj vzácných a ohrozených druhov a posilňujú tiež priestorovú stabilitu krajiny. Pre jednotlivé vinohradnícke oblasti sú typické viničné domčeky, ktoré formujú sídla týchto regiónov. Na území Slovenska je šesť základných vinohradníckych oblastí:
 - Malokarpatská vinohradnícka oblasť,
 - Južnoslovenská vinohradnícka oblasť,
 - Stredoslovenská vinohradnícka oblasť,
 - Nitrianska vinohradnícka oblasť,
 - Východoslovenská vinohradnícka oblasť,
 - Tokajská vinohradnícka oblasť.

Za posledné desaťročie zaznamenalo vinohradníctvo značný úpadok. V rokoch 1990 a 1999 poklesli plošné výmery celkových plôch o 24,1 % a zberových plôch o 21,1%. Podobne poklesla aj produkcia vína takmer o 40%. Zvlášť ohrozené sú tradičné maloblokové vinice. Výrazným zásahom do tradičných viníc boli roky kolektivizácie a intenzifikácie poľnohospodárstva, keď začala výrazná premena maloblokových viníc na veľkoblokové vinice, ktoré bolo možné technicky ľahšie obrábať. Vysádzanie veľkoblokových viníc výrazne zmenilo charakter krajiny štruktúry vinohradníckych oblastí.

- **krajinu s rôznymi formami rozptýleného osídlenia** – rozptýlené osídlenia predstavujú jednu z mála zachovalých historických krajinných štruktúr Slovenska. Predstavujú určitý, osobitý typ exploatácie pôdy a súčasne i osobitý typ osídlenia. Pre rozptýlené osídlenie sa v rôznych oblastiach používajú rôzne regionálne názvy napr.: lazy, štále, rale, pláče, klčovská, kopánky, nivky, vrchy a pod. Diferencie názvov sú na základe regionálnych špecifik, napr. spôsob získania a obrábania novozískanej pôdy a pod. Základnou roztratených osád sú podhoria a vrchoviny, ktorých výška sa pohybuje najčastejšie medzi 500 – 800 m. Vznik kopaničiarskych sídiel súvisel s veľkým množstvom kopaničiarskej pôdy, ktorá bola z materských oblastí ťažko prístupná. Táto poľnohospodárska pôda predstavovala určitý potenciál pre obživu obyvateľstva, najmä chudobnejšieho. Vznik kopaničiarskeho osídlenia na Slovensku súvisí s tromi kolonizačnými vlnami – valašskou, horalskou (obe boli pastierske) a kopaničiarskou:

- Valašská kolonizácia znamenala dosídľovanie horských oblastí severného a stredného Slovenska pastierskym obyvateľstvom hlavne v 15. a 17. storočí. Valašská kolonizácia sa rozšírila v severných častiach Zemplína, Šariša, Spiša, Oravy a Trenčianskej stolice, na strednom Slovensku v časti Gemera a na Horehroní.
- Horalská kolonizácia je mladšia, spadá do 17.-18. storočia. Horali osídlili najmä územie na hornej Kysuci, hornej Orave a časť severného Spiša,
- Kopaničiarska kolonizácia znamenala vnútorné doosídľovanie horských a podhorských oblastí Slovenska domácim obyvateľstvom v 16. – 19. storočí. Kulminovala v 18. a v prvej polovici 19. storočia, keď vznikla rozhodujúca väčšina kopaničiarskych sídiel. Touto kolonizáciou vznikali sídla v oblasti Kysúc a Oravy, Detvy, Malých a Bielych Karpát, Pohronského Inovca, Tribeča a Vtáčnika.

Na území SR sa vyčleňuje päť hlavných oblastí rozptýleného osídlenia, ktoré sa delia na podoblasti. Sú to:

- I. Oblasť kopaničiarskeho osídlenia v Slovenskom Rudohorí a v okolitých pohoriach Slovenského stredohoria (Detviarska laznícka oblasť)
- II. Javornícko-beskydská kopaničiarska oblasť
- III. Kopaničiarska oblasť Bielych Karpát a Myjavskej pahorkatiny.
- IV. Novobanská kopaničiarska (štálová) oblasť.
- V. Oblasť kopaničiarskeho osídlenia v Strážovských vrchoch (valašsko-beliarska oblasť).

Každá táto oblasť má svoje neopakovateľné špecifické črty

- **lúčno-pasienkársku krajinu** – táto krajina reprezentuje územie, ktoré doposiaľ nepostihol silný antropický tlak, a preto sa v nej zachoval aj pôvodný ráz. Formy lúčno-pasienkárskej krajiny sa zachovali najčastejšie v okrajových, alebo ťažko prístupných oblastiach, v oblastiach, ktoré sú mimo hospodárskeho centra, často s chýbajúcou infraštruktúrou. Z historického pohľadu možno konštatovať, že lúčno-pasienkárske hospodárstvo patrilo k tradičnej obžive našich predkov. V 13. - 14. storočí sa popri remeslách a obchode začali hospodársky využívať vyššie položené územia a odľahlejšie doliny. Horské lúky a hole začali využívať pastieri, ktorí si neskôr v týchto polohách stavali prvé prístrešky salaše a senníky. To boli aj prvé predpoklady na to, aby sa v niektorých lokalitách začali zakladať menšie osady. V klimaticky priaznivejších oblastiach pribudli terasové políčka s pásmi stromov a krovín. Takto sa formovali mozaikové krajinné štruktúry - komplexy zložené z úzkopásovej ornej pôdy, lúk, pasienkov, porastov stromov a krovín s roztrúsenými obydliami. Problematika zachovania tradičnej lúčno-pasienkárskej krajiny je o to zložitejšia, že pôda, ktorá sa extenzívne nevyužíva na chov dobytky, alebo na zber sena, postupne podlieha sukcesným procesom, dochádza k ich zarastaniu a tak k zániku aj bohatej flóry a fauny. Mnohé cenné lokality podľahli intenzifikačným procesom počas kolektívizácie, čím došlo k nenahradiateľným stratám a škodám nielen na prírode, ale aj k zániku historického odkazu našich predkov. Preto záchrana tohto klenotu našej histórie si vyžiada aj nemalé investície. K najvýznamnejším lokalitám lúčno-pasienkárskej krajiny na území SR patria nasledovné lokality (Bezák, Izakovičová, Miklós a kol., 2010).
- a) Kostoliansko – lehotský región: Jedľové Kostolany - Malá a Veľká Lehota
 - b) Horehronie: Heľpa – Telgárt
 - c) Bociarska dolina: Malužiná - Nižná Boca - Vyšná Boca
 - d) Turiec: Sklabiňa- Belá – Blatnica
 - e) Podpolianska oblasť: Strelníky – Poníky – Hrochoť – Hriňová - Očová

- f) Orava: Podbiel – Zuberec – Zázrivá – Terchová
- g) Zamagurie: Ždiar – Osturňa – Veľká Franková – Malá Franková – Jezersko
- h) Liptovská Teplička
- i) Jakubany

Mnohé tieto lokality sa prekrývajú s inými historicky cennými krajinnými štruktúrami, najmä s lokalitami rozptýleného osídlenia.

- **banskú krajinu** – jej vznik súvisí s ťažbou nerastných surovín, ktorá podmienila vznik špecifických foriem reliéfu, rôznorodých objektov a technických pamiatok, ako sú: povrchové dobývky s prechodmi na podzemnú ťažbu (12.-13.stor.), povrchové odvaly, montánne pretvorená krajina na východoch žíl, s početnými pingami, prepadliskami a haldami, vodohospodárske diela v krajine-vodné nádrže (tajchy), zberné a náhonné jarky, vodné štôlne, podzemné rozvodné objekty, vzdušné vedenia vody, akvadukty, dedičné štôlne v podzemí, klopačky a pod. Rozvoj baníctva sa prejavil aj na živote miestneho obyvateľstva a následne tiež na vzniku banských sídiel s typickou baníckou architektúrou, ako je Banská Štiavnica, Kremnica, Spišská Nová Ves, Gelnica, ale aj vidiecke sídla Špania Dolina, Donovaly, Mlynky, Mníšek nad Hnilcom, Smolník, Smolnická Huta a pod. Baníctvo ako hospodárska činnosť sa asi najvýraznejšie podieľala na utváraní krajiny na Slovensku v minulosti čo sa premietlo do vytvorenia regiónov s typickou baníckou architektúrou. K najvýznamnejším možno zaradiť: región Banská Štiavnica, Kremnica, Červenica (Dubník), Vyšná a Nižná Boca.

Historické krajinné štruktúry sú pomerne málo zastúpené a ich plochy sa neustále znižujú, nakoľko ich obhospodarovanie je časovo i finančne náročné. Hospodárenie na týchto lokalitách je naviazané na staršiu generáciu a starnutím a vymieraním týchto vekových kategórií sa ohrozuje aj existencia týchto štruktúr. Mladšia generácia nejaví dostatočný záujem o takéto formy hospodárenia. Z historických krajinných štruktúr najväčší podiel pripadá na historickú krajinu s rozptýleným osídlením, ktorej rozloha dosahuje cca 6,3% z rozlohy Slovenska. Necelých 5% (4,82%) pripadá na lúčnopasienkársku krajinu. Pomerne slabo je zastúpená banská a tiež vinohradnícka krajina, ktoré nedosahujú ani 1% z výmery Slovenska.

Krajina Slovenska má bohatý potenciál pre úspešný rozvoj. Rôznorodosť prírodných podmienok pomerne na malom území s bohatou kultúrnou, etnografickou, historickou tradíciou vytvárajú bohatý potenciál rozvoja, v horských oblastiach najmä pre rozvoj cestovného ruchu, zimných športov a turistiky, v nížinných oblastiach pre rozvoj poľnohospodárstva a agroturistiky.

III.4. Environmentálne problémy vrátane zdravotných problémov, ktoré sú relevantné z hľadiska strategického dokumentu vrátane tých, ktoré sa vzťahujú na environmentálne obzvlášť dôležité oblasti, akými sú oblasti určené na základe smerníc 79/409/EHS a 92/43/EHS.

Základným impulzom vzniku environmentálnych problémov sú negatívne zásahy človeka do prírody, čo sa prejavuje jednak vyčerpávaním prírodných zdrojov, ale aj ohrozovaním ich kvalitatívnych vlastností, ohrozovaním ekosystémov a ich služieb, ohrozovaním biodiverzity, narušením ekologickej stability, znehodnocovaním kvality životného prostredia a následne i ohrozovaním človeka seba samého. Environmentálne problémy, ktorých riešenie je relevantné aj z hľadiska realizácie PRV 2014 - 2020 možno rozdeliť do nasledovných základných skupín:

A/ problémy ohrozenia biodiverzity a stability krajiny – tieto vznikajú územným stretom stresových faktorov s prírodnými hodnotnými ekosystémami a ich zložkami. Do tejto kategórie možno zaradiť:

- záber prirodzených ekosystémov na realizáciu antropogénnych objektov a línii, zvyšovanie antropizácie územia a následné znižovanie ekologickej stability,
- fragmentácia územia, izolácia populácií, vytváranie bariér v dôsledku budovania technických prvkov v krajine,
- narušenie prirodzeného vývoja ekosystémov, rastlín a živočíchov v dôsledku kontaminácie prostredia cudzorodými látkami, ktoré sú často sprievodnými javmi realizácie mnohých socioekonomických aktivít (priemysel, poľnohospodárska a lesohospodárska chemizácia a mechanizácia, doprava, rekreácia a pod.),
- nadmerný výrub lesa ohrozujúci nielen cenné lesné biotopy, ale aj plnenie ich mimoprodukčných funkcií, poškodzovanie lesných ekosystémov v dôsledku pôsobenia abiotických, biotických i antropogénnych faktorov,
- ohrozovanie cenných biotopov v dôsledku neorganizovaného skládkovania odpadu na týchto lokalitách, prípadne v ich tesnej blízkosti, čo môže negatívne ovplyvniť ich prirodzený vývoj,
- ovplyvnenie prirodzeného prostredia bioty zmenou abiotických podmienok (narušenie vodného režimu; degradácia pôd a pod.),
- ohrozenie biodiverzity v dôsledku šírenia sa nepôvodných, invázných druhov,, ruderalizácia a synantropizácia prírodného prostredia,
- ohrozovanie chránených území v dôsledku aplikácie nevhodného manažmentu,
- negatívne vplyvy opúšťania poľnohospodárskych pozemkov, pustnutie krajiny, zarastanie a pod. Z tohto aspektu sú veľmi citlivé najmä lúčne a mokradné ekosystémy,
- neefektívne využívanie ekosystémových služieb spoločnosťou, preferencia ekonomických aspektov pred ekologickými a environmentálnymi,
- ohrozovanie krajinej a kultúrnej diverzity v dôsledku nedostatku pozornosti a finančných prostriedkov na údržbu a obnovu krajinného kultúrneho dedičstva,
- ohrozovanie ekosystémov v dôsledku pôsobenia klimatických zmien a ich prejavov (nadmerné suchá, záplavy a pod.),
- ohrozenie ekosystémov v dôsledku prejavu prirodzených rizík – eróžno-akumulačné procesy, zosuvy a pod.

B/ problémy ohrozenia prírodných zdrojov – vznikajú v dôsledku negatívneho vplyvu ľudských aktivít na jednotlivé prírodné zdroje, výsledkom čoho je ohrozenie a narušenie kvalitatívnych i kvantitatívnych vlastností jednotlivých prírodných zdrojov. Do tejto kategórie možno zaradiť:

- i napriek neustálemu poklesu produkcie znečisťujúcich látok zvýšenú koncentráciu niektorých cudzorodých látok v ovzduší, produkciu skleníkových plynov a ich negatívny vplyv na klímu,
- zaťažovanie zložiek životného prostredia v dôsledku klimatických zmien,
- zaťaženie ovzdušia zvýšenou hlučnosťou, prašnosťou,
- pretrvávajúcu kontamináciu pôd ako dôsledok ťažobných aktivít, priemyselnej a poľnohospodárskej činnosti v minulom období,

- fyzikálnu degradáciu pôd spôsobovanú jednak klimatickými zmenami, ale často aj nevhodným obhospodarovaním pozemkov,
- ohrozovanie lesných ekosystémov v dôsledku budovania nevhodnej siete lesných ciest, podmieňovanie erózných procesov v lesoch,
- zvýšený obsah cudzorodých látok v povrchových i podzemných vodách.

C/ problémy ohrozenia človeka a jeho životného prostredia – vznikajú v dôsledku pôsobenia negatívnych vplyvov priamo na človeka alebo nepriamo ohrozením jeho životného prostredia. Výsledkom je ohrozenie ľudského zdravia a zhoršenie kvality životného prostredia. Do tejto kategórie možno zaradiť:

- zaťaženie životného prostredia v dôsledku pôsobenia rizikových faktorov, ako je znečistenie ovzdušia v urbanizovaných centrách, vysoká hluková záťaž v mnohých obciach, zaťaženie prostredia v dôsledku elektromagnetického smogu a pod.,
- nedoriešené otázky starých environmentálnych záťaží a ich negatívne vplyvy na životné prostredie,
- nedostatočné využívanie tzv. brown fields pre umiestnenie nových činností; mnohé opustené objekty pôsobia negatívne aj na estetiku prostredia a celkový vzhľad obce,
- nekoordinovaný rozvoj turizmu bez zohľadnenia environmentálnych aspektov,
- znehodnocovanie kvality životného prostredia v dôsledku neorganizovaných skládok odpadu,
- v niektorých marginálnych sídlach menšia napojenosť na vodovodnú sieť, čím vzniká riziko konzumácie hygienicky nevyhovujúcej pitnej vody,
- nedostatočná napojenosť na kanalizačnú sieť, čím vzniká riziko úniku znečistených vôd do podzemných a povrchových vôd,
- nedostatočná koordinácia a nesystémový prístup k rozvoju komplexných zdravotníckych a sociálnych služieb; nízka efektivita a dostupnosť a tiež kvalita zariadení poskytujúcich zdravotnú starostlivosť.
- nevyvážený rozvoj sídiel; marginalita, čo sa následne prejavuje na spomalení rozvoja určitých vidieckych sídiel, najmä s menším počtom obyvateľov,
- vyššia nezamestnanosť vidieckeho obyvateľstva, ťažká uplatniteľnosť nízko kvalifikovanej poľnohospodárskej sily na trhu práce,
- riziko ohrozenia kvality poľnohospodárskych produktov pestovaných v zaťažených oblastiach, čo následne môže ohroziť zdravotný stav obyvateľstva,
- negatívne prejavy klimatických zmien – sucho, záplavy čo môže spôsobiť nielen ohrozenie ľudského zdravia, majetku ale následne aj potravinovú bezpečnosť obyvateľstva.

D/ problémy nevhodného manažmentu, ktoré sú odrazom environmentálnej politiky a vyspelosti spoločnosti. Do tejto kategórie možno zaradiť:

- izolovanosť výskumu a vývoja od praxe, slabá spolupráca medzi výskumno-vývojovými a realizačnými subjektmi, nedostatočný transfer vedeckých poznatkov do reálnej praxe, do realizácie konkrétnych opatrení na riešenie jednotlivých environmentálnych problémov,
- nedostatočná integrácia environmentálnych princípov do priestorovo-plánovacích procesov a do sektorových politík,
- nedostatočná starostlivosť o životné prostredie na všetkých úrovniach ľudskej činnosti,

- nedostatočná integrácia environmentálnych princípov do environmentálnej politiky, preferencia ekonomických požiadaviek nad ekologickými,
- nízke environmentálne povedomie širokej verejnosti a slabá zapojenosť sa verejnosti do ochrany a tvorby životného prostredia; nedostatočné využívanie miestneho rozvojového potenciálu,
- nedoriešené kompenzácie za ušlé zisky čo môže negatívne ovplyvniť manažment jednotlivých chránených území,
- výrazné tlaky investorov, značný lobizmus, v územno-plánovacej politike jednotlivých územných jednotiek, nekoordinovaný rozvoj podnikateľských aktivít bez zohľadnenia environmentálnych aspektov,
- nedostatočne rozvinuté metodiky v oblasti ohodnocovania prírodných zdrojov, ekosystémov a ich služieb,
- formálne prijímanie strategických dokumentov, dohovorov, zákonov a pod. a ich slabá aplikácia v reálnej praxi,
- nedostatok kapacít, či už ľudských, technických alebo finančných na realizáciu environmentálnych aktivít,
- nedostatočné využívanie najlepšie dostupných technológií (BAT),
- neustále pretrvávajúca vysoká surovinová a energetická náročnosť výroby; nedostatočná pozornosť venovaná úsporám energie; nedostatočné využívanie obnoviteľných zdrojov energie.

III.5. Environmentálne ciele vrátane zdravotných cieľov zistených na medzinárodnej, národnej a inej úrovni, ktoré sú relevantné z hľadiska strategického dokumentu a spôsob zohľadnenia cieľov počas prípravy strategického dokumentu.

III.5.1.Environmentálne ciele vychádzajúce z relevantných vybraných európskych dokumentov

K najvýznamnejším európskym dokumentom definujúcim environmentálne ciele možno zaradiť:

Johannesburská deklarácia a Plán implementácie (OSN, 2002) - osobitne celosvetovo významnou udalosťou bol Svetový summit o trvalo udržateľnom rozvoji, ktorý sa konal v roku 2002 v Johannesburgu. K zásadným dokumentom prijatým na tomto summite dôležitých z hľadiska Rio dohovorov patrí Johannesburgská deklarácia, ktorá sa priamo hlási k záverom Konferencie v Rio de Janeiro (1992) a Plán implementácie, ktorý obsahuje praktické časti venované implementácii opatrení na zlepšenie stavu životného prostredia. Johannesburgskú deklaráciu možno považovať za základnú rozvojovú paradigmu na prahu 21. storočia.

Miléniové rozvojové ciele (OSN, 2000), dokument je zameraný predovšetkým na globálne znižovanie chudoby. Dôležitými cieľmi sú aj požiadavky podporujúce plnenie Rio dohovorov. Medzi ne možno zaradiť požiadavky na zabezpečenie environmentálnej udržateľnosti, integrovanie princípov udržateľného rozvoja do národných programov a zamedzenie strát na environmentálnych zdrojoch. Za veľmi dôležité treba považovať aj to, že sa v r. 2004 spresnili opatrenia na lepšie meranie, monitorovanie a riadenie rozvojových cieľov.

Environmentálna stratégia pre 1. desaťročie 21. storočia (OECD, 2001) - dopĺňa vyššie uvedené dokumenty. Bola prijatá v roku 2001 ministrami životného prostredia krajín OECD (SR je členskou krajinou od r. 2000), má za cieľ nasmerovať environmentálne politiky krajín

OECD k udržateľnému rozvoju. Aj táto stratégia podporuje plnenie požiadaviek Rio dohovorov, keďže sa zameriava na zvrátenie nežiaducich trendov v degradácii ekosystémov, zmene klímy a znečisťovaní zdrojov pitných vôd. Ďalej sa venuje zabezpečeniu integrity ekosystémov prostredníctvom efektívneho manažmentu prírodných zdrojov, zníženiu zaťažovania životného prostredia zo strany rozvoja ekonomických aktivít a zlepšeniu informovanosti pri rozhodovaní.

Európska stratégia trvalo udržateľného rozvoja (EK, 2001) - vychádza z prepojenia princípov ekonomického rastu, environmentálnej ochrany a sociálnej inklúzie. Je mimoriadne významná z hľadiska všetkých Rio dohovorov, pretože sa venuje praktickej implementácii závažných problémov alebo ireverzibilných ohrození, medzi ktorými dominujú aj klimatické zmeny a čisté energie, riadenie prírodných zdrojov, úbytok biodiverzity, degradácia pôdy, využitie krajiny a priestorový rozvoj. Aj v tomto dokumente sa opätovne zdôrazňuje potreba zlepšenia implementácie existujúcej environmentálnej legislatívy, posilnenie integrácie environmentálnych záujmov do politík a väčšie zapojenie všetkých občanov do rozhodovacích procesov. V júni 2006 Rada EÚ prehodnocovala "Stratégiu trvalo udržateľného rozvoja EÚ (STUR)". Celkovým cieľom obnovenej STUR EÚ je určiť a vypracovať opatrenia, ktoré umožnia EÚ dosahovať stále zlepšovanie kvality života súčasných i budúcich generácií prostredníctvom vytvorenia trvalo udržateľných komunít schopných efektívne využívať zdroje a hospodáriť s nimi a využiť potenciál pre ekologickú a sociálnu inováciu hospodárstva, a tým zabezpečiť prosperitu, ochranu životného prostredia a sociálnu súdržnosť. K základným cieľom patria:

1. Ochrana životného prostredia
2. Sociálna spravodlivosť a súdržnosť
3. Hospodárska prosperita
4. Plnenie medzinárodných povinností

Medzi hlavné zásady politík patrí:

- Podpora a ochrana základných práv
- Solidarita v rámci generácií a medzi nimi
- Otvorenosť a demokratická spoločnosť
- Účasť občanov
- Účasť sociálnych a obchodných partnerov
- Politická súdržnosť a správa vecí verejných
- Politická integrácia
- Efektívnejšie používanie dostupných poznatkov
- Zásada predbežnej opatrnosti
- Nechať znečisťovateľov platiť

7 Environmentálny akčný program EÚ s podtitulom „Dobry život v rámci možností našej planéty“ (7. EAP EÚ) – bol prijatý na obdobie rokov 2001-2010. Pokračuje v doterajšej línii environmentálnych akčných programov, ktoré boli v EÚ postupne prijímané už od r. 1973 a ktorých cieľom bola integrácia požiadaviek ochrany životného prostredia a udržateľného rozvoja do jednotlivých odvetvových politík. Program je súčasťou dlhodobej vízie a stratégie smerovania EÚ v oblasti ochrany životného prostredia a klímy do roku 2050. Cieľom EÚ je, aby sme v roku 2050 žili v súlade s ekologickými limitami planéty. Súčasný 7. environmentálny akčný program pokrýva obdobie do roku 2020. Kľúčovou črtou programu je ochrana a zlepšovanie prírodného kapitálu, podpora lepšieho využívania dnešných zdrojov a urýchlenný prechod na nízko-uhlíkové hospodárstvo. Program má podporiť trvaloudržateľný rast, vytváranie nových pracovných príležitostí a vytvoriť tak z EÚ zdravšie a lepšie miesto pre život. Program sa skladá z deviatich prioritných cieľov:

1. Ochrana a zlepšenie prírodného kapitálu EÚ
2. Zvýšenie efektivity využívania zdrojov, podpora zeleného, konkurencieschopného, nízko-uhlíkového hospodárstva

3. Ochrana zdravia občanov EÚ pred nepriaznivými vplyvmi, rizikami a tlakmi spojenými s kvalitou životného prostredia
4. Zabezpečenie lepšieho vykonávania právnych predpisov EÚ v oblasti životného prostredia
5. Zabezpečenie využívania najmodernejších poznatkov vedy pri tvorbe environmentálnej politiky
6. Zabezpečenie dostatočných zdrojov a investícií na podporu politiky v oblasti ochrany životného prostredia a klímy
7. Zlepšenie previazanosti environmentálnej legislatívy s ostatnou legislatívou
8. Posilnenie trvalej udržateľnosti miest v EÚ
9. Zlepšenie efektivity EÚ pri riešení regionálnych a globálnych problémov súvisiacich so životným prostredím a zmenou klímy.

Dokumenty Environmentálna stratégia pre 1. desaťročie 21. storočia, Európska stratégia trvalo udržateľného rozvoja a Environmentálny akčný program EÚ s podtitulom „Dobrý život v rámci možností našej planéty“ vychádzajú z princípov Rio dokumentov a ich hlavným zameraným je plnenie environmentálnych cieľov, ako je ochrana biodiverzity, ekosystémov a ich ekosystémových služieb, efektívne využívanie prírody a prírodných zdrojov, ochrana životného prostredia a pod. Podobne ako u Rio cieľov, PRV 2014 - 2020 prispeje k plneniu cieľov uvedených aj v týchto dokumentoch, najmä realizáciou opatrení č. 10: Agroenvironmentálno-klimatické opatrenie, č. 11: Ekologické poľnohospodárstvo, č. 12: Platby v rámci sústavy Natura 2000 a čiastočne i opatrenie č. 13: Platby pre oblasti s prírodnými alebo inými osobitnými obmedzeniami, nakoľko v rámci tohto opatrenia sa môžu realizovať aktivity zamerané na zachovanie historických poľnohospodárskych štruktúr, ktoré sú veľmi často aj významnými zdrojmi biodiverzity.

Príspevkom k plneniu cieľov obsiahnutých v dokumentoch, najmä cieľov zameraných na klimatické zmeny prispeje opatrenie č. 4: Investície do hmotného majetku a to najmä podopatrenie 4.4. Podpora neproduktívnych investícií spojených s plnením agro-environmentálnych cieľov súvisiacich s klímou. Príspevkom k prevencii vzniku prirodzených rizík a hazardov bude realizácia aktivít v rámci opatrenia č. 8: Investície do rozvoja lesných oblastí a zlepšenie životaschopnosti lesov

Čiastočným príspevkom k napĺňaniu uvedených cieľov je aj realizácia opatrení č.1: Prenos znalostí a informačné aktivity a opatrenie č. 2: Poradenské služby, ktoré môžu byť príspevkom k formovaniu a zvyšovaniu environmentálneho vedomia čo môže následne pozitívne ovplyvniť správanie sa obyvateľstva vo vzťahu k biodiverzite a k ochrane a tvorbe životného prostredia ako i opatrenie č. 16: spolupráca a opatrenie č. 19: LEADER, kde sa môžu v rámci miestneho rozvoja realizovať aj aktivity na zlepšenie kvality životného prostredia a celkovej kvality života obyvateľstva.

Lisabonská stratégia (EK, 2000) – predstavovala základný hospodársky plán rozvoja Európy do roku 2010. Predkladala ambiciózný cieľ - dosiahnuť, aby sa Európska únia stala do r. 2010 najkonkurencieschopnejšou a dynamicky sa rozvíjajúcou poznatkovo orientovanou ekonomikou sveta. Z hľadiska podpory plnenia požiadaviek Rio dohovorov je dôležité to, že Európska rada prijala Európsku stratégiu udržateľného rozvoja (2001) a doplnila do Lisabonskej stratégie aj environmentálnu dimenziu.

Európa 2020 - predstavuje nový hospodársky plán pre Európu. Európa 2020 nadväzuje na Lisabonskú stratégiu, ktorú sa podľa všeobecného názoru Únie nepodarilo naplniť. Je postavená na troch vzájomne prepojených prioritných oblastiach – inteligentnom raste, rozvoji hospodárstva založeného na znalostiach a inováciách, udržateľnom raste podporujúcom nízkoemisné konkurencieschopné hospodárstvo s efektívnou spotrebou

zdrojov a inkluzívnom raste podporujúcom vysokú zamestnanosť, sociálnu a územnú súdržnosť. Európska komisia stanovila aj program pozostávajúci z hlavných iniciatív novej stratégie:

- I. **Inovácia v únii** – pre orientovanie politiky výskumu/vývoja a inovácií na hlavné výzvy pri súčasnom zblížovaní vedy a trhu s cieľom uvádzať vynálezy na trh v podobe výrobkov. Ako príklad sa dá uviesť skutočnosť, že patent na úrovni Spoločenstva by mohol spoločnostiam každoročne ušetriť 289 miliónov EUR (opatrenie č. 1, č. 2, č. 7).
- II. **Mládež v pohybe** – zvyšovanie kvality a medzinárodnej atraktivity európskeho systému vyššieho vzdelávania prostredníctvom propagácie mobility študentov a mladých profesionálov. Konkrétne by napríklad ponuky voľných pracovných miest vo všetkých členských štátoch mali byť ľahšie dostupné v celej Európe a mali by sa náležite uznávať odborné kvalifikácie a skúsenosti (opatrenie č. 1, č. 2).
- III. **Digitálny program pre Európu** – čerpanie udržateľných hospodárskych a sociálnych výhod, ktoré prináša jednotný digitálny trh prostredníctvom ultrarýchleho internetu. Všetci Európania by mali mať do roku 2013 prístup k vysokorýchlostnému internetu. (opatrenie č. 7).
- IV. **Európa efektívne využívajúca zdroje** – podpora prechodu smerom k nízkouhlíkovému hospodárstvu, ktoré efektívne využíva zdroje. Európa by mala dodržať svoje ciele na rok 2020, pokiaľ ide o výrobu energie, energetickú účinnosť a spotrebu. To by do roku 2020 viedlo k úsporám na dovoze ropy a zemného plynu vo výške 60 miliárd EUR (opatrenie č. 4, č. 5, č. 8, č. 10, č. 11, č. 12).
- V. **Priemyselná politika pre „zelený“ rast** – podpora priemyselnej základne EÚ, ktorej cieľom je zabezpečiť jej konkurencieschopnosť v období po prekonaní krízy, podpora podnikania a rozvoj nových zručností. Vytvorili by sa tým milióny nových pracovných miest (opatrenie č. 4., č. 6, č. 8, č. 9, č. 17).
- VI. **Program pre nové zručnosti a nové pracovné miesta** – vytváranie podmienok na modernizáciu trhov práce s cieľom zvyšovať zamestnanosť a zaisťovať udržateľnosť našich sociálnych modelov pre obdobia, keď generácia silných populačných ročníkov začne odchádzať do dôchodku (opatrenie č. 1, č. 2, č. 6.).
- VII. **Európska platforma na boj proti chudobe** – zabezpečovanie hospodárskej, sociálnej a územnej súdržnosti prostredníctvom pomoci chudobným a sociálne vylúčeným skupinám a zabezpečenie, aby sa dokázali aktívne podieľať na živote spoločnosti“ (opatrenie č. 7, č. 16, č. 19).

Jednotlivé opatrenia PRV 2014-2020 prispievajú k plneniu cieľov Európa 2020, nakoľko PRV vychádza z cieľov programu Európa 2020 a je postavený na princípoch trvalo udržateľného rozvoja. Príspevok PRV 2014-2020 k jednotlivým iniciatívam programu Európa 2020 je podľa opatrení uvedených v zátvorkách.

Akčný plán pre environmentálne technológie (ETAP) (EK, 2004) - výskum, vývoj a nové technológie podporuje dokument „Environmentálne technológie pre udržateľný rozvoj“ (2002) a z neho vychádzajúci Akčný plán pre environmentálne technológie, ktorý bol prijatý na zasadnutí Európskej rady v Bruseli (2004). Akčný plán môže priniesť významný pokrok pri plnení požiadaviek Rio dohovorov, keďže je zameraný na identifikovanie vhodných technológií pre riešenie hlavných environmentálnych problémov. Osobitne sa tiež zdôrazňuje význam integrovania klimatických zmien a ochrany pôdy do rozvojových politík. ETAP definuje environmentálne technológie "všetky technológie, ktorých použitie je menej škodlivé pre životné prostredie ako využívanie relevantných alternatívnych technológií". Zahŕňajú:

- koncové technológie na znižovanie znečisťovania (napr. znižovanie znečisťovania ovzdušia, odpadové hospodárstvo),

- výrobky a služby, ktoré menej zaťažujú životné prostredie a menej intenzívne využívajú prírodné zdroje (napr. palivové články),
- spôsoby efektívnejšieho využívania zdrojov (napr. zásobovanie vodou, technológie, ktoré šetria energiu).

PRV 2014-2020 je v súlade s požiadavkami Akčného plánu pre environmentálne technológie nakoľko podporuje implementáciu nových technológií nezaťažujúcich životné prostredie, technológie zamerané na znižovanie spotreby energie, technológie na využívanie obnoviteľných zdrojov energie, ako i technológie zamerané na šetrné a efektívne využívanie prírodných zdrojov a to najmä formou opatrení č. 4: Investície do hmotného majetku, č. 7: Základné služby a obnova dedín vo vidieckych oblastiach, č. 8: Investície do rozvoja lesných oblastí a zlepšenie životaschopnosti lesov a č. 10: Agroenvironmentálno-klimatické opatrenie.

Stratégia EÚ pre adaptáciu na zmenu klímy (EHSV, 2013) - vyžaduje zásadný pokrok v integrácii jednotlivých politických opatrení a finančných nástrojov Únie v riešení klimatických zmien. Nadväzuje na Bielu knihu o adaptácii na zmenu klímy z roku 2009, ktorá navrhla dvojfázový rámec opatrení, pričom prvú fázu (2009–2012) tvorí adaptačná stratégia pozostávajúca z 33 opatrení. Druhá fáza definuje nasledovné základné opatrenia:

Opatrenie č. 1: Podnietiť všetky členské štáty, aby prijali komplexné stratégie na adaptáciu

Opatrenie č. 2: Poskytnúť financovanie z programu LIFE na podporu budovania kapacít a posilnenie opatrení na adaptáciu v Európe (2013 – 2020)

Opatrenie č. 3: Začleniť adaptáciu do rámca Dohovoru primátorov a starostov (2013/2014)

Opatrenie č. 4: Preklenúť medzery v znalostiach

Opatrenie č. 5: Ďalej rozvíjať platformu Climate-ADAPT ako „jednotné kontaktné miesto“ pre informácie o adaptácii v Európe a zahrnúť budúce služby v oblasti klímy programu Copernicus (v roku 2014)

Opatrenie č. 6: Prispieť k odolnosti spoločnej poľnohospodárskej politiky (SPP), politiky súdržnosti a spoločnej rybárskej politiky (SRP) voči zmene klímy

Opatrenie č. 7: Zabezpečiť odolnejšiu infraštruktúru

Opatrenie č. 8: Podporovať poistenie a ďalšie finančné produkty

EHSV navrhuje, aby sa osobitne preskúmali štrukturálne zmeny, ktoré si stratégia na adaptáciu vyžiada v niektorých politikách a v rámci výroby tovaru a poskytovania služieb. Hoci dôsledky zmeny klímy zasahujú najmä poľnohospodárstvo, lesné hospodárstvo, a infraštruktúry, opatrenia na adaptáciu si môžu vyžadovať aj mnohé ďalšie odvetvia hospodárstva, ako je priemysel, výstavba, ako aj výskum, vývoj a inovácie.

PRV 2014-2020 prispeje aj k opatreniam zadefinovaných v rámci Stratégie EÚ pre adaptáciu na zmenu klímy, najmä k opatreniam č. 4: Preklenúť medzery v znalostiach, č. 5: Ďalej rozvíjať platformu Climate-ADAPT ako „jednotné kontaktné miesto“ pre informácie o adaptácii v Európe a zahrnúť budúce služby v oblasti klímy programu Copernicus, opatrenie č. 6: Prispieť k odolnosti spoločnej poľnohospodárskej politiky (SPP), politiky súdržnosti a spoločnej rybárskej politiky (SRP) voči zmene klímy, opatrenie č. 7: Zabezpečiť odolnejšiu infraštruktúru a opatrenie č. 8: Podporovať poistenie a ďalšie finančné produkty formou realizácie aktivít v rámci nasledovných opatrení PRV:

Opatrenie č. 1: Prenos znalostí a informačné aktivity

Opatrenie č. 2: Poradenské služby

Opatrenie č. 4: Investície do hmotného majetku

Opatrenie č. 5: Obnova potenciálu poľnohospodárskej výroby zničeného prírodnými pohromami a katastrofickými udalosťami a zavedenie vhodných preventívnych opatrení

Opatrenie č. 10: Agroenvironmentálno-klimatické opatrenie

Opatrenie 17: Riadenie rizík

Stratégia EÚ na ochranu biodiverzity do roku 2020 - bola prijatá Európskou komisiou v marci 2010. Stanovuje rámec opatrení EÚ na najbližších desať rokov, ktorými sa má dosiahnuť hlavný cieľ stratégie na ochranu biodiverzity.

K plneniu cieľov Stratégia EÚ na ochranu biodiverzity do roku 2020 ťažiskovo prispeje opatrenie č. 12: Platby v rámci sústavy Natura 2000 a opatrenie č. 11: Ekologické poľnohospodárstvo, ktoré sú priamo zamerané na podporu aktivít sústredených na ochranu biodiverzity. Príspevkom k napĺňaniu týchto cieľov môže byť aj opatrenie č. 10: Agroenvironmentálno-klimatické opatrenie, ktorého súčasťou sú aj aktivity zamerané na obnovu ekologickej stability poľnohospodárskej krajiny cez ochranu a obnovu sietí ekostabilizačných prvkov a zachovanie krajinného a historického dedičstva na poľnohospodárskych plochách. Môže prispieť aj k ochrane biodiverzity a ekosystémov naplnením, cieľov opatrenia č. 8: Investície do rozvoja lesných oblastí a zlepšenie životaschopnosti lesov. V oblasti formovania environmentálneho vedomia, vrátane znalostí potrebných k ochrane biodiverzity, ochrane ekosystémov a k ich efektívnemu využívaniu prispievajú aj opatrenia č. 1: Prenos znalostí a informačné aktivity a č. 2. Poradenské služby. Čiastočným príspevkom v tejto oblasti môže byť aj opatrenie č. 16: Spolupráca a opatrenie č. 19: LEADER.

III.5.2. Environmentálne ciele vychádzajúce z relevantných národných dokumentov

Východiskovým environmentálnym dokumentom v SR je **Stratégia, zásady a priority štátnej environmentálnej politiky**. Bola schválená uznesením vlády Slovenskej republiky zo 7. septembra 1993 číslo 619 a uznesením Národnej rady Slovenskej republiky z 18. novembra 1993 číslo 339. Stratégia deklaruje päť základných priorít:

- I. ochrana ovzdušia pred znečisťujúcimi látkami a globálna environmentálna bezpečnosť;
- II. zabezpečenie dostatku pitnej vody a zníženie znečistenia ostatných vôd pod prípustnú mieru;
- III. ochrana pôdy pred degradáciou a zabezpečenie nezávadnosti potravín a ostatných výrobkov;
- IV. minimalizácia vzniku, využívanie a správne zneškodňovanie odpadov;
- V. zachovanie biologickej rôznorodosti, ochrana a racionálne využívanie prírodných zdrojov a optimalizácia priestorovej štruktúry a využívania krajiny.

V rámci Stratégie bolo formulovaných 70 krátkodobých cieľov do roku 1996, ďalej 59 strednodobých cieľov do rokov 2000 až 2010 a 33 všeobecných a parciálnych dlhodobých cieľov do roku 2030 i dlhšie. Tieto boli konkretizované a postupne aktualizované formou Národných environmentálnych akčných programoch. **Prvý Národný environmentálny akčný program (NEAP)** bol schválený uznesením vlády SR zo 14. mája 1996 č. 350, **druhý NEAP** bol schválený uznesením vlády SR zo 16. decembra 1999 č. 1112 a **tretí NEAP** bol schválený uznesením operatívnej porady ministra životného prostredia SR z 18. septembra 2003 č. 54/B.3.

Doposiaľ politicky najvýznamnejším dokumentom v oblasti environmentálnej politiky bolo schválenie **Národnej stratégie trvalo udržateľného rozvoja SR (2001)**. Na jej spracovaní sa v rokoch 1998-2000 podieľalo viac ako 200 spolupracovníkov za koordinácie Regionálneho environmentálneho centra, gescie MŽP SR a finančnej podpory Programu OSN pre rozvoj (ďalej len UNDP). Národná stratégia TUR SK uvádza 16 princípov (na riadenie činnosti ľudí) a 40 kritérií (na posudzovanie uplatnenia princípov):

1. Princíp podpory rozvoja ľudských zdrojov

Kritériá:

- zabezpečenie ochrany zdravia ľudí,
- zabezpečenie optimálneho rozvoja ľudských zdrojov (vo všetkých životoch prospešných oblastiach).

2. Ekologický princíp

Kritériá:

- zachovanie a podpora biodiverzity, vitality a odolnosti ekosystémov,
- optimalizácia priestorového usporiadania a funkčného využívania krajiny a zabezpečenie jej územného systému ekologickej stability,
- zachovanie a podpora život zabezpečujúcich systémov,
- zachovanie vysokej kvality zložiek životného prostredia – minimalizácia negatívnych vplyvov na životné prostredie,
- minimalizácia využívania neobnoviteľných zdrojov a prednostné využívanie obnoviteľných zdrojov, avšak v medziach ich reprodukčných schopností.

3. Princíp autoregulačného a sebahodnotiaceho vývoja

Kritériá:

- odhaľovanie a využívanie prírodných a antropicky simulovaných autoregulačných a sebahodnotiacich prírodných mechanizmov,
- podpora uzavretých cyklov výroby a spotreby.

4. Efektívny princíp

Kritériá:

- zachovanie optimálnych látkovo-energetických cyklov,
- minimalizácia surovínových a energetických vstupov,
- redukcia množstva výstupov a minimalizácia strát,
- zavádzanie a podpora nástrojov environmentálnej ekonomiky.

5. Princíp rozumnej dostatočnosti

Kritériá:

- rozumné a šetrné využívanie zdrojov a ich ochrana,
- podpora vhodných foriem samozásobovania.

6. Princíp preventívnej opatrnosti a predvídavosti

Kritériá:

- uprednostňovanie preventívnych opatrení pred odstraňovaním nežiaducich následkov činností,

- rešpektovanie možných rizík (vrátane neoverených).

7. Princíp rešpektovania potrieb a práv budúcich generácií

Kritériá:

- zachovanie možností využívania existujúcich zdrojov aj pre budúce generácie,
- zachovanie rovnakých práv budúcich generácií.

8. Princíp vnútrogeneračnej, medzigeneračnej a globálnej rovnosti práv obyvateľov Zeme

Kritériá:

- zabezpečenie ľudských práv vo všetkých smeroch a systémoch,
- zabezpečenie národnostnej, rasovej a inej rovnosti,
- zabezpečenie práv ostatných živých bytostí.

9. Princíp kultúrnej a spoločenskej integrity

Kritériá:

- preferovanie rozvoja na báze vnútorného rozvojového potenciálu namiesto mechanicky importovaného rozvoja,
- zachovanie a obnova pozitívnych hodnôt krajiny, sociálnej a kultúrnej identity,
- podpora miestneho koloritu, ľudovej kultúry a duchovnej atmosféry,
- oživenie tradičných aktivít s citlivým využitím moderných technológií,
- podpora spontánnych foriem pomoci, resp. svojpomoci.

10. Princíp nenásilia

Kritériá:

- uplatňovanie mierových a konsenzuálnych metód riadenia,
- nepoužívanie akýchkoľvek foriem násilia.

11. Princíp emancipácie a participácie

Kritériá:

- presadzovanie primeranej miery decentralizácie a uplatňovania príslušníkov daného spoločenstva,
- tvorba pracovných príležitostí a umožnenie prístupu k verejným statkom a službám,
- účasť obyvateľov obcí na rozhodovaní a posilnenie verejnej kontroly.

12. Princíp solidarity

Kritériá:

- uplatňovanie tolerancie a porozumenia,
- podpora vzájomnej pomoci a spoluzodpovednosti.

13. Princíp subsidiarity

Kritériá:

- prenášanie kompetencií na najnižšiu možnú hierarchickú úroveň ich realizácie a približovanie ich výkonu k občanovi.

14. Princíp prijateľných chýb

Kritériá:

- uprednostňovanie prístupov umožňujúcich návrat k východiskovému stavu - minimalizácia nevratných zmien s ťažko predvídateľnými dôsledkami,
- bezodkladné zverejňovanie chýb a omylov, ako aj ich bezprostredné odstraňovanie, resp. zmierňovanie.

15. Princíp optimalizácie

Kritériá:

- cielené riadenie a zosúladovanie všetkých činností so smerom k rovnováhe, odstraňovanie nežiaducich následkov, zdrojov nestability a rizík,
- hľadanie a podpora verejnoprospešných činností s viacsmernými kladnými vplyvmi.

16. Princíp sociálne, eticky a environmentálne priaznivého hospodárenia, rozhodovania, riadenia a správania

Kritériá:

- uplatňovanie všetkých vyššie uvedených 15 princípov v synergickom pôsobení politických, právnych, ekonomických, organizačných, výchovno-vzdelávacích a iných nástrojov pri podpore hodnotových orientácií, tvorbe kultúry a určovaní hodnôt, ako aj a pri vzniku, činnosti a budovaní príslušných inštitúcií.

Národná Stratégia TUR bola schválená vládou SR uznesením č. 978/2001 dňa 10. 10. 2001 a následne bol vypracovaný Akčný plán trvalo udržateľného rozvoja SR na roky 2005 – 2010 schválený uznesením vlády SR č. 574/2005. Akčný plán trvalo udržateľného rozvoja SR na roky 2005 – 2010 stanovil 14 prioritných oblastí:

1. Implementácia princípov a cieľov trvalo udržateľného rozvoja do dlhodobých ekonomických a spoločenských stratégií rozvoja SR;
2. Implementácia princípov a cieľov trvalo udržateľného rozvoja do hospodárskej politiky SR;
3. Vytvorenie databázy záväzných medzinárodných zmlúv a dokumentov týkajúcich sa trvalo udržateľného rozvoja a zhodnotenie ich doterajšieho plnenia;
4. Podpora využívania proenvironmentálnych moderných technológií a využitie existujúcich programov na ich implementáciu do ekonomiky SR;
5. Podpora využívania všetkých dostupných finančných možností pre podporu trvalo udržateľného rozvoja v SR
6. Urbánna obnova a regenerácia územia;
7. Podpora redukcie odpadu a opatrenia na redukcii energetickej náročnosti ekonomiky SR;
8. Podpora a rozvoja informačnej spoločnosti v SR;
9. Príprava ľudských zdrojov na implementáciu TUR do rozhodovania štátnych orgánov SR;
10. Ochrana a racionálne využívanie prírody a krajiny;
11. Implementovanie podpory trvalo udržateľného rozvoja do legislatívy SR;
12. Implementovanie základných princípov trvalo udržateľného rozvoja do učebných osnov na všetkých stupňoch škôl v SR a v systéme celoživotného vzdelávania;
13. Vytvorenie a vyhodnocovanie databázy základných indikátorov trvalo udržateľného rozvoja a monitorovanie prechodu ekonomiky SR na trvalo udržateľný rozvoj;
14. Trvalo udržateľná mobilita.

*PRV 2014-2020 je strategickým dokumentom **národného charakteru**, ktorý je postavený na princípe **partnerstva a na princípoch udržateľného rozvoja**, čo sa prejavuje vo výbere prioritných cieľov, oblastí a opatrení. Preto mnohé opatrenia uvedené v PRV 2014-2020 sú*

zamerané aj na viaceré environmentálne ciele, ako je ochrana biodiverzity, budovanie siete NATURA 2000, ochrana vzácných krajinných štruktúr, posilnenie plnenia mimoprodukčných funkcií lesov, prevencia vzniku prirodzených rizík a hazardov, efektívne využívanie prírodných zdrojov, eliminácia negatívnych faktorov na životné prostredie, adaptácia na klimatické zmeny, ekologické poľnohospodárstvo, zvyšovanie environmentálneho vedomia a pod. čo prispeje aj k plneniu environmentálnych cieľov a opatrení uvedených v národných environmentálnych dokumentoch Hodnotenie PRV 2014-2020 z hľadiska akceptovania princípov a kritérií TUR je uvedené v samostatnej kapitole.

Koncepcia územného rozvoja Slovenska predstavuje územnoplánovací podklad pre usmerňovanie a koordinovanie celoštátnych a regionálnych aktivít, ktorých príprava a realizácia má závažný priestorový význam. V KURS sa ako záväzné vymedzujú zásady a regulatívy, ktoré usmerňujú požiadavky najmä odvetvových koncepcií na priestorové usporiadanie a funkčné využívanie územia Slovenskej republiky a jej regiónov v súlade s princípmi trvalo udržateľného rozvoja, ochrany životného prostredia, prírodného a kultúrneho dedičstva. **Návrh Koncepcie územného rozvoja Slovenska (KURS) 2011 - návrh zmien a doplnkov č. 1 Koncepcie územného rozvoja Slovenska 2001** bol schválený uznesením vlády SR č. 513/2011. Základné ciele pre súčasnú územnoplánovaciú politiku v kontexte so základnými cieľmi v ostatných krajinách Európy KURS definuje nasledovne:

- Podpora rozvoja ekonomickej základne a posilnenie jej konkurencieschopnosti a efektívnosti
- Podpora rovnovážneho sídelného rozvoja, vrátane rozvoja vidieka
- Zabezpečenie rovnocennej dostupnosti k infraštruktúram
- Ochrana a tvorba životného prostredia, prírodného a kultúrneho dedičstva
- Podpora integrácie a kohéznosti
- Zabezpečenie udržateľného rozvoja

Definované prioritné oblasti v rámci PRV 2014-2020 podporujú zameranie a naplnenie cieľov Koncepcie územného rozvoja Slovenska. PRV prispeje k plneniu cieľov Koncepcie územného rozvoja Slovenska. realizáciou aktivít zadefinovaných v rámci jednotlivých opatrení.

Hlavným dokumentom na zabezpečenie ochrany biodiverzity je **Národná stratégia ochrany biodiverzity a Akčné plány**. Slovenská republika ako jedna z prvých krajín strednej a východnej Európy spracovala a schválila Národnú stratégiu ochrany biodiverzity na Slovensku ako svoj prvý príspevok k implementácii Dohovoru o biologickej diverzite a procesu UNCED'92. Stratégia bola schválená vládou Slovenskej republiky uznesením č. 231 z 1. 4. 1997 a následne bola prerokovaná a schválená Národnou radou Slovenskej republiky uznesením NR SR č. 676 z 2. 7. 1997. Národná stratégia ochrany biodiverzity na Slovensku (NSOBS) sa týmto stala kľúčovým a principiálnym dokumentom pre ochranu diverzity druhov, ekosystémov a genetickej diverzity, cieľovou stratégiou starostlivosti o prírodu a krajinu. Národná stratégia ochrany biodiverzity definuje 24 cieľov a v ich rámci 143 strategických smerov pre posilnenie ochrany biodiverzity a trvalo-udržateľného rozvoja jej zložiek. K hlavným prioritám patria:

- I. Monitoring stavu biodiverzity a analýza východiskového stavu a s tým súvisiace legislatívne predpisy
- II. Kompletizácia údajovej databanky voľne žijúcich organizmov a kultúrnych úžitkových organizmov
- III. Indikácia stavu vývoja biodiverzity a biosenzory

IV. Programy záchrany a trvalej ochrany zložiek biodiverzity

V. Programy revitalizácie, reštaurácie a uchovávaní zložiek biodiverzity

VI. Programy výchovy a vzdelávania

Následne bol spracovaný a vládou SR schválený Prvý akčný plán pre ochranu biodiverzity. V roku 2003 bol aktualizovaný. Nový „Aktualizovaný akčný plán pre implementáciu Národnej stratégie ochrany biodiverzity na Slovensku pre roky 2003 – 2010“ bol schválený uznesením vlády SR č. 1209/2002.

Oproti predchádzajúcemu akčnému plánu bol znížený počet strategických cieľov z 24 na 21 a počet strategických smerov zo 143 na 82.

V súčasnosti bola aktualizovaná Národná stratégia ochrany biodiverzity pre roky 2012 – 2020. Cieľom tejto stratégie je vytvoriť politický rámec pre zastavenie trendu straty biodiverzity a urýchliť prechod Slovenskej republiky ako členskej krajiny EÚ na „zelenú“ ekonomiku, ktorá účinne využíva prírodné genetické zdroje v zmysle Stratégie Európa 2020. Strategickým cieľom dokumentu je *„Zastaviť stratu biodiverzity a degradáciu ekosystémov a ich služieb v SR do roku 2020, zabezpečiť obnovu biodiverzity a ekosystémov vo vhodnom rozsahu a zvýšiť náš príspevok k zamedzeniu straty biodiverzity v celosvetovom meradle“*.

Schválená stratégia obsahuje 9 čiastkových cieľov a 34 opatrení. Každý z navrhovaných cieľov sa zameriava na konkrétnu oblasť ochrany biodiverzity a ich splnenie je potrebné zabezpečiť do roku 2020. Ciele definované v aktualizovanej Národnej stratégii ochrany biodiverzity pre roky 2012 – 2020 sú nasledovné:

A.1 Zastaviť zhoršovanie stavu všetkých druhov a biotopov, najmä tých, na ktoré sa vzťahujú právne predpisy EÚ a dosiahnuť výrazné a merateľné zlepšenie ich stavu

- dôsledne implementovať smernicu o vtákoch a smernicu o biotopoch, prijaté rezolúcie a rozhodnutia orgánov medzinárodných dohovorov, organizácií a programov a zlepšujú národnú legislatívu na posilnenie ochrany druhov a biotopov a tiež prepojiť siete chránených území na vedeckej báze
- zabezpečiť integrovaný manažment významných území založený na ekosystémovom prístupe prostredníctvom prípravy a realizácie programov starostlivosti a ich začlenenia do sektorových koncepcií a stratégií
- zabezpečiť zavedenie medzinárodných štandardov do ochrany prírody a efektívneho manažmentu a financovania chránených území
- zabezpečiť výmenu skúseností a osvedčených postupov a cezhraničnú spoluprácu pri starostlivosti o územia Natura 2000 a iné územia medzinárodného významu a cezhraničné chránené územia
- zabezpečiť zaradenie ochrany biodiverzity a starostlivosti o chránené územia medzi priority pri plánovaní nástrojov financovania EÚ v nasledujúcom viacročnom finančnom rámci

A.2 Zabezpečiť informovanosť laickej a odbornej verejnosti o význame biodiverzity a krokoch na jej ochranu a trvalo udržateľné využívanie

- vypracovať a prijať komunikačnú stratégiu pre oblasť biodiverzity, ktorá bude zahŕňať opatrenia pre zvyšovanie úrovne výchovy, participácie a osvety v rôznych oblastiach (vrátane rôznych medzinárodných dohovorov, spolupráce s kľúčovými sektormi, školení pre sudcov a prokurátorov) a zabezpečiť jej realizáciu
- spolupracovať s Európskou komisiou na vypracovaní a realizácii komunikačnej kampane o sústave Natura 2000, pokiaľ to bude vhodné

B.3 Do roku 2020 zaistiť zachovanie a posilnenie ekosystémov a ich služieb, a to prostredníctvom zriadenia zelenej infraštruktúry a obnovy najmenej 15 % zdegradovaných ekosystémov

- zlepšiť vedomosti o ekosystémoch a nimi poskytovaných službách zmapovaním a posúdením stavu ekosystémov a ich služieb na území SR
- pripraviť systém hodnotenia a ekonomického vyjadrenia hodnoty ekosystémových služieb a tovarov a navrhnuť komplexný systém platieb za využitie ekosystémových služieb, berúc do úvahy existujúce systémy a mechanizmy
- vykonať hodnotenie prínosov a nákladov správy chránených území v SR za účelom ich efektívneho spravovania a starostlivosti o prírodné dedičstvo s prihliadnutím na poskytovanie ekosystémových služieb a tovarov
- vypracovať strategický rámec pre stanovenie priorít v oblasti obnovy ekosystémov a pripraviť a realizovať program revitalizácie mokradí a riečnych ekosystémov ako príspevok k znižovaniu vplyvov zmeny klímy
- využiť koncept zelenej infraštruktúry a územný systém ekologickej stability v procese územného plánovania, pri realizácii pozemkových úprav, prípravy plánov hospodárskeho a sociálneho rozvoja regiónov a vytvoriť právny a finančný mechanizmus na podporu starostlivosti o zelenú infraštruktúru a jej budovanie
- zabezpečiť pozitívny vplyv pripravovanej Adaptačnej stratégie na klimatickú zmenu SR na biodiverzitu prostredníctvom opatrení založených na ekosystémoch

C.4 Do roku 2020 realizovať opatrenia Spoločnej poľnohospodárskej politiky priaznivé pre biodiverzitu na všetkých poľnohospodársky využívaných plochách tak, aby sa merateľne zlepšil stav ochrany druhov a biotopov

- realizovať opatrenia s pozitívnym efektom na biodiverzitu, druhy, biotopy a chránené územia s cieľom maximalizovať príspevok poľnohospodárov k ochrane biodiverzity na národnej úrovni
- podporiť oblasti s tradičným mozaikovitým spôsobom obhospodarovania poľnohospodárskej krajiny, najmä v historicky diferencovaných krajinných typoch Slovenska
- identifikovať druhy a biotopy závislé od spôsobu hospodárenia a pripraviť a realizovať konkrétne opatrenia s podporou na to určených európskych fondov na zlepšenie stavu ich ochrany

C.5 Zabezpečiť v rámci realizácie programov starostlivosti o lesy merateľné zlepšenie stavu ochrany druhov a biotopov, ktoré sú závislé od vhodného lesného prostredia alebo na ktoré má lesné hospodárstvo zásadný vplyv a zabezpečiť merateľné zlepšenie v oblasti poskytovania ekosystémových služieb v súlade s udržateľným obhospodarovaním lesov v porovnaní s referenčným scenárom EÚ (2010)

- zabezpečiť zachovanie výmery pralesov a prírodných lesov, zabrániť ďalšej fragmentácii a podporiť regeneráciu lesov, pritom zabezpečiť kompenzačné mechanizmy na vykrytie straty za obhospodarovanie a preferovať alternatívne spôsoby využívania lesov s vysokou prírodnou hodnotou
- integrovať opatrenia týkajúce sa biodiverzity do programov starostlivosti o les aj v súvislosti s integráciou programov starostlivosti o les a programov starostlivosti o chránené územia
- zabezpečiť plnú koordináciu s realizáciou opatrení v rámci implementácie rámcovej smernice o vodách s cieľom vytvoriť podmienky pre rozvoj vodných biotopov a druhov a revitalizáciu riečnych ekosystémov

C.6 Zabezpečiť priaznivý stav ochrany vodných a na vodu viazaných biotopov a druhov v súlade s cieľom dosiahnuť dobrý environmentálny stav vodných ekosystémov do roku 2020, pričom v oblasti rozvoja a regulácie akvakultúry je potrebné zabezpečiť takú formu využívania vôd, ktorá nebude mať nepriaznivý vplyv na vodné druhy, biotopy a ekosystémy:

- zabezpečiť podmienky na podporu preventívnych opatrení na obmedzenie konfliktov medzi záujmami rybného hospodárstva a činnosťou predátorov rýb

D.7 Zabezpečiť, aby sa zmiernil negatívny vplyv inváznych druhov na biodiverzitu a ekosystémy na Slovensku do roku 2020

- schváliť stratégiu pre invázne druhy na Slovensku a realizovať jej opatrenia na prevenciu, kontrolu a odstraňovanie inváznych druhov
- zabezpečiť financovanie likvidácie inváznych druhov a určiť prioritizáciu a spôsob podpory
- zriadiť komisiu pre introdukované druhy na riešenie podmienok a regulácie dovozu a nakladania s nimi
- zmeniť režim manažmentu nepôvodných inváznych druhov v rámci novelizácie zákona o ochrane prírody
- priebežne identifikovať a kontrolovať novo šíriace sa invázne druhy, trasy a spôsoby šírenia, po ktorých sa dostávajú na územie Slovenska

E.8 Znižovať intenzitu pôsobenia negatívnych faktorov na biodiverzitu, dobudovať pre tento účel účinný právny rámec a nástroje na kontrolu jeho dodržiavania a zabezpečiť spravodlivé a rovnocenné spoločné využívanie prínosov vyplývajúcich z používania genetických zdrojov

- zabezpečiť zlepšenie nástrojov na ochranu biodiverzity, odstránenie protirečivých politík a ustanovení v zákonoch, škodlivých stimulov a posilnenie podporných opatrení integrácie a pozitívnej motivácie na ochranu biodiverzity vo všetkých sektoroch
- podporiť prijatie právneho predpisu o regulovaní prístupu ku genetickým zdrojom na európskej úrovni, a prijať a ratifikovať Nagojský protokol

F.9 Zaangažovať široké spektrum zainteresovaných strán a oživiť alebo nadviazať partnerstvá pre podporu implementácie národnej stratégie, podporiť výchovu, vzdelávanie, výskum a participáciu

- zabezpečiť integrovanie ochrany biodiverzity do stratégií, plánovacích a rozhodovacích procesov v rôznych sektoroch
- zabezpečiť lepšiu koordináciu medzi inštitúciami zabezpečujúcimi implementáciu medzinárodných dohovorov, obnovenie medzirezortnej komisie pre dohovor o biodiverzite a posilnenie kapacít v tejto oblasti
- zabezpečiť kapacity na priebežné a dlhodobé mapovanie a monitoring prvkov biodiverzity
- zabezpečiť účasť vedy a výskumu na zlepšovaní stavu vedomostí o biodiverzite, jej hodnotách, význame, fungovaní, stave a trendoch a o následkoch úbytku a poškodenia biodiverzity
- zabezpečiť zapojenie súkromného sektora do ochrany a financovania ochrany biodiverzity

V nadväznosti na Národnú stratégiu ochrany biodiverzity pre roky 2012 – 2020 sa spracováva Akčný plan pre ochranu biodiverzity.

K plneniu cieľov Aktualizovanej Národnej stratégie ochrany biodiverzity pre roky 2012 – 2020 ťažiskovo prispeje opatrenie č. 12: Platby v rámci sústavy Natura 2000 a opatrenie č. 11: Ekologické poľnohospodárstvo ktoré sú priamo zamerané na podporu aktivít sústredených na ochranu biodiverzity. Príspevkom k napĺňaniu týchto cieľov môže byť aj opatrenie č. 10: Agroenvironmentálno-klimatické opatrenie, ktorého súčasťou sú aj aktivity zamerané na obnovu ekologickej stability poľnohospodárskej krajiny cez ochranu a obnovu sietí ekostabilizačných prvkov a zachovanie krajinného a historického dedičstva na poľnohospodárskych plochách, čo môže prispieť aj k ochrane biodiverzity a ekosystémov, a opatrenie č. 8: Investície do rozvoja lesných oblastí a zlepšenie životaschopnosti lesov. V oblasti formovania environmentálneho vedomia, vrátane znalosti potrebných k ochrane

biodiverzity, ochrane ekosystémov a k ich efektívnemu využívaniu prispievajú aj opatrenia č. 1: Prenos znalostí a informačné aktivity a č. 2: Poradenské služby. Čiastočným príspevkom v tejto oblasti môže byť aj opatrenie č. 16: Spolupráca a opatrenie č. 19: LEADER.

V oblasti zdravia a životného prostredia sa za najvýznamnejší dokument môže považovať **Akčný plán pre životné prostredie a zdravie obyvateľov Slovenskej republiky IV.** (National Environmental and Health Action Plan for the Slovak Republic IV, ďalej len „NEHAP IV.“), ktorý bol schválený na rokovaní vlády SR dňa 11. januára 2012 uznesením č.10. NEHAP IV. bol vypracovaný na základe záverov 5. ministerskej konferencie o životnom prostredí a zdraví, konanej v Parme v roku 2010. Cieľom posledného aktualizovaného Akčného plánu pre životné prostredie a zdravie obyvateľov Slovenskej republiky IV. je minimalizovať riziká vyplývajúce zo životného prostredia a chrániť tak zdravie ľudí, najmä detí. Je dôležitým nástrojom na posilnenie procesov v prospech zlepšenia environmentálneho zdravia so zapojením čo najväčšieho počtu partnerov z rôznych oblastí. Rozpracováva prioritné oblasti životného prostredia a zdravia so zreteľom na zdravie detí, v rámci ktorých sú navrhnuté aktivity na zlepšenie podmienok života obyvateľov Slovenskej republiky. Základným cieľom je prostredníctvom navrhnutých aktivít jednotlivých rezortov minimalizovať riziká pochádzajúce z prostredia, ktoré môžu poškodzovať a ohrozovať zdravie ľudí, vrátane detí. Potvrdil silnú vôľu podporiť Európske hnutie pre zlepšenie starostlivosti o životné prostredie a zdravia európskej populácie v rámci programu Svetovej zdravotníckej organizácie „Zdravie pre všetkých“.

Akčný plán pre životné prostredie a zdravie detí stanovuje 4 regionálne prioritné ciele:

RC1: Zameranie sa na prevenciu a podstatné zníženie chorobnosti a úmrtnosti v dôsledku porúch tráviaceho ústrojenstva a ostatných zdravotných dopadov tak, aby sa zabezpečilo prijatie primeraných opatrení na zlepšenie prístupu k bezpečnej a cenovo prístupnej vode a primeranej hygieny pre všetky deti (CEHAPE, WHO).

RC2: zameranie na prevenciu a podstatné zníženie zdravotných dôsledkov z dôvodu nehôd a úrazov a pokračovanie v znižovaní chorobnosti v dôsledku nedostatočnej fyzickej aktivity, a to podporovaním bezpečných, spoľahlivých a vhodných ľudských obydľí pre všetky deti, zameranie sa na celkovú úmrtnosť a chorobnosť detí a mládeže v dôsledku externých príčin (CEHAPE, WHO).

RC3: Zameranie sa na prevenciu a zníženie respiračných ochorení spôsobených znečisteným vzduchom vo vnútri aj vonku, čím sa prispeje k zníženiu frekvencie výskytu astmatických záchvatov a k životu detí v prostredí s čistým ovzduším, zameranie na zníženie chorobnosti a úmrtnosti z dôvodu akútnych aj chronických respiračných ochorení u detí a mládeže (CEHAPE, WHO).

RC4: Zameranie na zníženie rizika ochorení a poškodenia zdravia v dôsledku účinku nebezpečných chemických látok (napr. ťažkých kovov), fyzikálnych javov (napr. nadmerný hluk) a biologických látok, ako aj prácu v nebezpečnom prostredí v období tehotenstva, detstva a dospelovania, zameranie sa na zníženie výskytu zhubnej a nezhubnej rakoviny kože v neskoršom veku, a zároveň aj ostatných foriem rakoviny s pôvodom v detstve (CEHAPE, WHO).

V poslednom období sa k najvýznamnejším faktorom ohrozujúcim nielen krajinu, jej ekosystémy a zložky ale aj ľudské zdravie radia klimatické zmeny. Vo všeobecnosti je však dokázané, že zemský povrch sa oteplil za posledné desaťročie približne o 0,6°C a do roku 2100 sa očakáva nárast teploty až o 1,1 – 6,4°C, čo spôsobuje narušenie ekosystémov, a tak aj prirodzených podmienok pre udržanie zdravia ľudskej populácie. Hnacou silou týchto zmien sú najmä vysoké požiadavky na zásobovanie energiou, nadmerné využívanie prírodných zdrojov a rýchly rozvoj priemyslu, čo vedie v neposlednom rade k nadmernej produkcii skleníkových plynov a ďalšiemu kontinuálnemu otepľovaniu. Zvyšovanie priemerných teplôt tak postupne vedie k suchám, obdobiam extrémnych horúčav v lete aj

v zime, alebo naopak k neprimerane silným dažďom, búrkam, víchriciam až hurikánom, a to postupom rokov v stále častejších intervaloch, s dlhším obdobím trvania a väčšou intenzitou.

Klimatické zmeny takto okrem priameho dopadu na ľudské zdravie znásobujú negatívne dopady ďalších problémov súčasného sveta. Ovplyvnené sú zásoby kvalitnej pitnej vody nevyhnutnej pre život, zdroje zdraviu nezávadnej potravy, ako aj hospodárske výnosy. Zmenené podmienky v prostredí tiež ovplyvňujú výskyt rôznych druhov hmyzu a zvierat, čoho dôsledkom je šírenie vetrami prenosných ochorení do oblastí, kde sa predtým nevyskytovali. Zmeny klímy nie je možné zastaviť, no ich dopady na zmeny životného prostredia a najmä zdravie populácie sa dajú ovplyvniť jednak zmierňovaním príčin celého procesu ako aj adaptačnými mechanizmami, ktoré dopomôžu prijateľnému prispôbovaniu sa už zmeneným podmienkam na jednotlivých úrovniach vo všetkých oblastiach. Klimatické zmeny prostredníctvom jednotlivých zmien v životnom prostredí majú na ľudské zdravie priamy aj nepriamy vplyv. Priamy dopad na zdravie majú práve konkrétne klimatické faktory ako napríklad teplota. Extrémne horúčavy spôsobujú u ľudí dehydratáciu, tepelný stres, kŕče a môžu vážne zhoršovať prejavy kardiovaskulárnych a iných ochorení. Nepriamy zdravotný dopad je spôsobený následne zmenami v prostredí, ako napríklad úrazy, zvýšená chorobnosť alebo úmrtnosť na kardiovaskulárne ochorenia, gastrointestinálne ochorenia, ochorenia respiračnej sústavy ako aj rôzne psychické problémy z dôvodu dlhotrvajúceho sucha, nadmerných dažďov, búrok, hurikánov, nedostatku vody alebo jej kontaminácie, nedostatku potravy, ozbrojených konfliktov a tiež migrácie obyvateľov.

Tejto problematike sa okrem NEHAP IV. venuje aj pripravovaná Stratégia adaptácie SR na nepriaznivé dôsledky zmeny klímy.

Problematika klimatických zmien vstúpila do legislatívy na medzinárodnej úrovni v roku 1992, kedy bol prijatý Rámcový dohovor OSN o zmene klímy. Pre Slovenskú republiku nadobudol dohovor platnosť 23. novembra 1994. Jeho hlavným cieľom je stabilizovať koncentrácie emisií skleníkových plynov v atmosfére na takej úrovni, aby nedošlo k závažným dopadom klimatického systému Zeme na zdravie ľudí.

V roku 1997 bol k dohovoru prijatý Kjótsky protokol, ktorý stanovuje sprísnené záväzky pre jednotlivé zúčastnené krajiny. Oficiálne vstúpil protokol do platnosti vo februári 2005. Je prvou záväznou legislatívou OSN v oblasti životného prostredia. Slovensko sa tu zaviazalo v období počas rokov 2008 – 2012 znížiť úroveň emisií skleníkových plynov o 8% v porovnaní s rokom 1990.

Ďalšími legislatívnymi nástrojmi z oblasti klimatických zmien bol Európsky akčný plán pre životné prostredie a zdravie pre roky 2004 – 2010, deklarácia ministrov prijatá na 4. ministerskej konferencii o životnom prostredí a zdraví v roku 2004 a Environmentálny akčný program.

V roku 2004 sa v Bratislave konalo medzinárodné stretnutie zamerané na klimatické zmeny a nárast intenzity a počtu extrémnych prejavov počasia. Na tomto stretnutí sa zúčastnili zástupcovia členských štátov WHO regiónu, EK, EEA, WMO a množstvo ďalších odborníkov.

Stanovili nasledovné základné ciele:

- Integrovať záležitosti zdravia do všetkých adaptačných a mitigačných opatrení, politík a stratégií zameraných na zmenu klímy vo všetkých sektoroch a na všetkých úrovniach
- Posilniť zdravotnícke a sociálne systémy ako aj systém životného prostredia a poskytovanie prislúchajúcich služieb vedúcich k zlepšeniu odpovede na dopady klimatických zmien, s prihliadnutím na ochranu zásobovania vodou, zabezpečenie hygieny a bezpečných potravín prostredníctvom preventívnych, prípravných a adaptačných opatrení
- Vytvoriť a posilňovať systém dohľadu a skorého varovania zameraného na extrémne prejavy počasia a vypuknutie ohnisk nákazy, a to najmä vektormi prenášaných ochorení

- Vytvoriť a implementovať programy na vzdelávanie a zvyšovanie povedomia verejnosti v oblasti klimatických zmien a zdravia a podporiť zdravé a energeticky efektívne správanie
- Spolupracovať pri zapojení sektoru zdravotníctva do aktivít zameraných na znižovanie emisií skleníkových plynov a na efektívnosť vo využívaní energií a zdrojov
- Podporiť výskum a rozvoj, a to pri tvorbe nástrojov na predpoveď dopadov klimatických zmien na zdravie, ako aj identifikáciu rizikových skupín a tvorbu primeraných indikátorov mitigácie a adaptácie na klimatické zmeny

Jednou z priorít Akčného plánu pre životné prostredie a zdravie obyvateľov Slovenskej republiky je aj eliminácia faktorov negatívne vplyvujúcich na ľudské zdroje a zlepšenie kvality životného prostredia. PRV 2014 - 2020 realizáciou viacerých opatrení, ako je opatrenie č. 4: Investície do hmotného majetku, č. 5: Obnova potenciálu poľnohospodárskej výroby zničeného prírodnými pohromami a katastrofickými udalosťami a zavedenie vhodných preventívnych opatrení, č. 7: Základné služby a obnova dedín vo vidieckych oblastiach, č. 8: Investície do rozvoja lesných oblastí a zlepšenie životaschopnosti lesov, č. 10: Agroenvironmentálno-klimatické opatrenie a č. 11: Ekologické poľnohospodárstvo bude prispievať k ochrane životného prostredia a k zlepšovaniu celkovej kvality života a teda tým prispeje aj k napĺňaniu cieľov Akčného plánu pre životné prostredie a zdravie obyvateľov Slovenskej republiky. Opatrenie č. 14: dobré životné podmienky zvierat prispeje ku skvalitneniu živočíšnej výroby čo sa následne môže prejaviť na kvalite potravín.

IV. Základné údaje o predpokladaných vplyvoch vrátane zdravia

IV.1. Pravdepodobne významné environmentálne vplyvy na životné prostredie a vplyvy na zdravie vrátane pravdepodobnosti trvania a frekvencie vplyvov, kumulatívneho charakteru vplyvov, rizika pre ľudské zdravie a životné prostredie, vplyvu na biodiverzitu, živočíchy, rastliny, pôdu, vodu, ovzdušie, klimatické faktory, hmotné fondy, kultúrne dedičstvo vrátane architektonického a archeologického dedičstva, vplyvu na krajinu a osobitne chránené územia a vzájomné vzťahy uvedených faktorov (primárne, sekundárne, kumulatívne, synergické, krátkodobé, strednodobé, dlhodobé, trvalé, dočasné, pozitívne aj negatívne)

Pozitívny dopad programu na jednotlivé zložky životného prostredia a zdravie obyvateľstva je možné zhrnúť nasledovne:

Ovzdušie a klíma

- Realizácia PRV 2014-2020 prispeje k znižovaniu negatívnych vplyvov klimatickej zmeny na prostredie a prispôbovaniu sa ich vplyvom, najmä k zníženiu tvorby emisií skleníkových plynov (zníženie emisií z poľnohospodárstva prostredníctvom podpory investícií zameraných na odstraňovanie nedostatkov v oblasti manipulácie a uskladňovania organických hnojív a exkrementov hospodárskych zvierat, zvýšením využívania odpadovej biomasy a exkrementov živočíšneho pôvodu a pod.). Tiež prispeje k zníženiu emisií metánu a N₂O prostredníctvom agroenvironmentálnych schém (nižšia miera používania hnojív, herbicídov a ostatných chemických látok),
- Opatrenia súvisiace so zlepšením zdravotného stavu lesov a hospodárenia na pôde prispievajú k lepšej sekvestracii uhlíka v krajine,

- Efektívnejšie využitie biomasy na produkciu energie a zavádzanie inovatívnych technologických postupov prispeje k zníženiu emisií oxidu dusného a metánu z poľnohospodárstva,
- Investície týkajúce sa zlepšenia hydromelioračnej a lesnej infraštruktúry, investície do malých vodných nádrží v lesoch, investície do spoločných zariadení budovaných na základe projektov pozemkových úprav môžu prispieť k znížovaniu vplyvu klimatickej zmeny a prispôsobovaniu sa jej vplyvom.

Pôdy

- Navrhované opatrenia prispejú k efektívnemu a racionálnemu využívaniu pôdných zdrojov ako i k ochrane ich kvalitatívnych i kvantitatívnych vlastností a následne k ochrane úrodnosti pôdy,
- Podpora navrhovania protierózných opatrení prispeje k zamedzeniu zrýchleného odtoku a odnosu pôdy. V rámci pozemkových úprav sa nové pozemky navrhujú tak, aby sa obmedzila erózia a odnos úrodnej pôdy. Pozemkové úpravy zabezpečia tiež nové optimálne funkčné usporiadanie krajiny z vodohospodárskeho, protierózneho a ekologického hľadiska. Realizácia navrhovaných prvkov ÚSES v rámci pozemkových úprav môže prispieť aj k zvýšeniu priestorovej ekologickej stability poľnohospodárskej krajiny. Vhodné usporiadanie a využívanie pozemkov bude príspevkom aj k protipovodňovej ochrane územia,
- Usporiadanie vlastníckych vzťahov v rámci pozemkových úprav zlepší trh s pôdou a umožní lepší a rýchlejší prístup k pôde záujemcom o podnikanie v oblasti poľnohospodárstva,
- Opatrenie podporuje investičné aktivity a obhospodarovanie pôdy aj tým, že zreálňuje nájomné vzťahy a umožňuje obhospodarovateľom plnú disponibilitu s pôdou a tým prispieva k zamedzeniu pustnutia krajiny,
- Sfunkčnenie hydromelioračných zariadení bude predstavovať významný príspevok k intenzifikácii využitia pôdy a prispeje k posilneniu optimalizácie vodného režimu pôd vzhľadom k prebiehajúcim klimatickým zmenám,
- Agroenvironmentálne opatrenia (integrovaná produkcia, ochrana proti erózii pôdy vytváraním stabilizujúcich biopásov) prispievajú k zlepšeniu stavu pôdných zdrojov. Šetrné spôsoby obhospodarovania pôdy (aplikácia agroenvironmentálnych opatrení, ekologické poľnohospodárstvo) minimalizuje kontamináciu zložiek životného prostredia a prispieva k zachovaniu prírodného stavu a kvality pôdy a vody. Šetrné formy hospodárenia prispievajú taktiež k akumulácii organickej pôdnej hmoty a sekvestracii uhlíka v pôde.

Vodné zdroje

V oblasti vôd v súvislosti s realizáciou PRV 2014-2020 možno očakávať nasledovné pozitívne vplyvy:

- Šetrenie vodných zdrojov zvýšenou účinnosťou využitia vody v poľnohospodárstve v dôsledku zavádzanie nových technológií,
- Redukciu znečistenia vodných zdrojov zvýšením efektívnosti využívania priemyselných, organických hnojív a chemických látok na ochranu rastlín. K hlavným nástrojom minimalizujúcim zaťažovanie vôd cudzorodými látkami patria udržateľné systémy hospodárenia na pôde zamerané na hospodárenie s hnojivami, manažment ochrany rastlín, manažment hospodárenia s vodou a manažment protieróznej

ochrany, ktoré sa uplatňujú v ekologickom poľnohospodárstve a agroenvironmentálno-klimatickom opatrení,

- Posilnenie stabilizácie vodného režimu poľnohospodárskej krajiny ako jedného z adaptačných mechanizmov voči prebiehajúcej klimatickej zmene v dôsledku rekonštrukcie závlahových a odvodňovacích systémov,
- Zabezpečenie optimálneho vodného režimu pôd efektívnou reguláciou zadržiavania a odtoku vody z poľnohospodárskej krajiny s využitím hydromelioračných opatrení,
- Zabezpečenie ochrany poľnohospodárskej pôdy a príľahlej krajiny (aj obcí) pred nepriaznivými účinkami povodní - navrhnuté protierózne a vodohospodárske opatrenia (pozemkové úpravy, agroenvironmentálno-klimatické opatrenie) zamedzujú zrýchlenému odtoku vody z krajiny a predstavujú významné protipovodňové opatrenia. Podobne preventívne opatrenia investičného charakteru na odvodňovacích kanáloch a na ich zariadeniach prispievajú k protipovodňovej ochrane. Podpora protipovodňových opatrení na horských tokoch (hradenie bystrín), zabezpečuje zachytávanie zrážok na horných úsekoch týchto tokov pred ich dosiahnutím intravilánov obcí,
- Platby týkajúce sa sústavy NATURA 2000 a Rámcovej smernice o vode poskytnú poľnohospodárom a správcom lesov prostriedky na prekonanie osobitných znevýhodnení v príslušných oblastiach, ktoré vyplývajú z vykonania smerníc EP a prispievajú tak k napĺňaniu záväzkov vyplývajúcich z realizácie týchto smerníc,
- Ekologické poľnohospodárstvo prispieva k znižovaniu kontaminácie zložiek životného prostredia a k zachovaniu prijateľného stavu a kvality vodných zdrojov.

Lesné zdroje

- Realizácia Programu prispeje k prevencii, obnove a zlepšeniu zdravotného stavu lesov postihnutých prírodnými katastrofami (biotický škodcovia, veterné kalamity) čo sa následne prejaví zlepšením sekvestrácie uhlíka,
- Revitalizácia, zmena druhového zloženia lesov smerom k stabilnejším a odolnejším spoločenstvám reflektujúcim trendy klimatických zmien (zmena rozloženia zrážok a zvýšenie priemerných ročných teplôt) prispeje k nielen k adaptácii sa klimatickým zmenám, ale aj posilneniu ekologickej stability lesných ekosystémov,.
- Podpora vykonávania preventívnych protipovodňových opatrení v podobe objektov hradenia bystrín, prispeje nielen k plneniu protipovodňového účelu ale tieto objekty budú plniť aj úlohu zásobníkov vody pre protipožiarnu ochranu lesa,
- K podpore udržateľného obhospodarovania lesov, k implementácii šetrných spôsobov ťažby a obhospodarovania lesa s dôrazom na zachovanie a ochranu mimoprodukčných funkcií lesa (posilnenie ochrannej funkcie lesov) a trvalej produkcie drevnej hmoty,
- K efektívnemu využívaniu ekosystémových služieb poskytovaných jednotlivými typmi lesných ekosystémov,
- K účinnej ochrane a manažmentu prvkov ÚSES vyčlenených v rámci lesohospodárskych celkov.

Biodiverzita a krajina

- Navrhované opatrenia prispievajú nielen k zvýšeniu druhej diverzity poľnohospodárskej krajiny a ochrane habitatov voľne žijúcich rastlín a živočíchov, obnove a zachovaniu biologickej diverzity vrátane lokalít sústavy Natura 2000 a

krajinných oblastí Európy, ale aj k ochrane biotopov poloprirodných a prírodných trávnych porastov a k podpore poľnohospodárskej činnosti s vysokou prírodnou hodnotou. Agroenvironmentálno-klimatické opatrenie prispeje aj k zachovaniu rôznorodosti druhových plemien.,

- Podobne prispejú tiež k obnove a ochrane biodiverzity v lesoch prostredníctvom podpory investícií do rozvoja lesných oblastí a zlepšenia životaschopnosti lesov,
- V oblasti ochrany a tvorby krajiny PRV 2014-2020 pomôže zabezpečiť charakter a diverzitu krajiny aj pokračovanie poľnohospodárstva v znevýhodnených oblastiach prostredníctvom zachovania a podpory udržateľných systémov hospodárenia, ktoré rešpektujú ochranu životného prostredia a charakter krajiny. Agroenvironmentálno-klimatické opatrenie podporí implementáciu environmentálne priaznivého manažmentu krajiny,
- Platby týkajúce sa sústavy NATURA 2000 pomôžu poľnohospodárom a správcom lesov prekonať obmedzenia osobitných znevýhodnení v príslušných oblastiach, ktoré vyplývajú z vykonania smerníc EP,
- Systém navrhnutých biocentier a biokoridorov ako spoločných zariadení v rámci pozemkových úprav predstavuje nielen významné ekologické prvky v krajine, ale vytvára bezpečný priestor pre pokojnú migráciu živých organizmov.

Využívanie OZE a energetická efektívnosť

- V oblasti obnoviteľných zdrojov energie PRV 2014-2020 prispeje k zvýšeniu energetickej efektívnosti a úspory energie v pôdohospodárstve (zateplenie budov, tepelné hospodárstvo, minimalizácia prejazdov, lepšie využívanie technologických a skladových kapacít, atď.) a k zvýšeniu podielu využívania a spracovania odpadovej biomasy, rastlinných zvyškov, exkrementov živočíšnej výroby a iných OZE na produkciu energie. Efektívne využitie energie v poľnohospodárstve následne prispeje k zlepšeniu kvality životného prostredia, predovšetkým k ochrane ovzdušia,
- Zvýšenie účinnosti využitia energie v poľnohospodárstve a pri spracovaní potravín prispieva k zníženiu emisií oxidu uhličitého a amoniaku. Nízkoemisné a udržateľné využívanie biomasy na energetické účely prispieva k zníženiu vlastných výrobných nákladov a to formou znížovania nákladov na energiu, využívaním energie z obnoviteľných zdrojov,
- Podpora pestovania rýchlorastúcich drevín, najmä na nízko produkčných a inak neefektívne využitých pôdach tak isto prispeje ku prevencii klimatických zmien, zároveň môže znamenať významný zdroj príjmov práve v takýchto podmienkach,
- Realizácia projektov zameraných na nízkoemisné a udržateľné využívanie biomasy, ktorá vzniká ako vedľajší produkt alebo odpad pri poľnohospodárskej alebo lesnej výrobe, prispeje k rozvoju energetickej sebestačnosti poľnohospodárskeho podniku.

Zdravie obyvateľstva a zvierat

- Modernizácia poľnohospodárskych podnikov prispeje nielen k zvýšeniu ich konkurencieschopnosti ale aj k eliminácii negatívnych vplyvov týchto prevádzok na životné prostredie a k zlepšeniu celkovej kvality života a zdravotného stavu obyvateľstva,
- Nové technológie či už v poľnohospodárstve alebo potravinárstve sa môžu priaznivo odraziť aj na kvalite poľnohospodárskych produktov,
- Efektívne využívanie a zneškodňovanie poľnohospodárskeho odpadu zníži nielen riziko zaťažovania prostredia v dôsledku pachu, bakteriologických zdrojov zo

skládkovania poľnohospodárskeho odpadu, ale pozitívne sa to odrazí na estetike životného prostredia,

- Investície do modernizácie poľnohospodárskych prevádzok a zavádzanie nových technológií prispeje aj k zlepšeniu životných podmienok poľnohospodárskych zvierat,
- Zníženie zaťaženia zložiek životného prostredia prispeje ku skvalitneniu poľnohospodárskej produkcie, najmä ku zvýšeniu kvality potravinárskych plodín a následne prispeje k posilneniu potravinovej bezpečnosti.

Kvalita života

Okrem pozitívnych vplyvov na životné prostredie možno predpokladať aj pozitívny vplyv PRV 2014-2020 na celkovú kvalitu života vidieckeho obyvateľstva. Zlepšenie kvality života podmieni celý rad nielen environmentálnych faktorov ale aj rad socioekonomických:

- Stabilizácia a posilnenie vidieckej ekonomiky a generovanie nových pracovných miest, s dôrazom na zamestnanosť žien a znevýhodnených skupín obyvateľstva,
- Udržanie existujúcich a vytváranie nových pracovných miest na vidieku, zvýšenie zamestnanosti obyvateľov mladších vekových kategórií sa následne prejaví na zvýšení príjmu a na zvýšení celkovej životnej úrovne obyvateľstva,
- Posilnenie ekonomickej stability/životaschopnosti malých podnikov na vidieku a posilnenie ekonomickej výkonnosti vidieckych oblastí,
- Podpora rozvoja miestnych komunít/partnerstiev vo vidieckych obciach s dôrazom na zachovanie miestneho kultúrneho a historického rázu územia,
- Podpora osobnostného rastu a rozvoja podnikateľského myslenia, skvalitnenie ľudského potenciálu v dôsledku posilnenia vedomostí, zručností ako i v dôsledku rozvoja IKT vo vidieckych oblastiach,
- Optimálne a efektívne využívanie kultúrno-historického a prírodného potenciálu vrátane využívania obnoviteľných zdrojov energie, ktoré urýchlia naštartovanie miestneho ekonomického rozvoja založeného na efektívnom využívaní endogénnych zdrojov,
- Posilnenie inovačnej kapacity a spolupráce aktérov v rámci „znalostného trojuholníka“ vzdelávanie-výskum-poradenstvo s podnikateľskou praxou, zakladanie spoločných vedeckých a rozvojových klastrov a zakladanie operačných skupín v rámci Európskeho inovačného partnerstva (EIP), vrátane podpory investičných aktivít. Takto vytvorené partnerstvá a klastre budú mať lepšiu možnosť zapojiť sa do Európskeho výskumného, výrobného a obchodného priestoru,
- Diverzifikácia vidieckej ekonomiky sústredená do oblastí zameraných na využívanie potenciálu pre rozvoj cestovného ruchu, zabezpečovania komunálnych služieb, poskytovania sociálnych služieb, ale aj do oblasti priemyselnej výroby,
- Agroenvironmentálne platby na environmentálne priaznivý manažment krajiny môžu prispieť k zlepšeniu socio-ekonomického rozvoja vidieka,
- Vzdelávanie a poradenstvo bude tiež príspevkom k formovaniu environmentálneho vedomia spoločnosti.

S realizáciou Programu 2014-2020 sú spojené aj určité riziká negatívneho vplyvu na životné prostredie. Tieto môžu byť spojené najmä s realizáciou niektorých investičných opatrení. Tieto vplyvy je možné eliminovať dôsledným posúdením vplyvu jednotlivých plánov, strategických dokumentov, investičných zámerov a pod. na životné prostredie. Taktiež k eliminácii negatívnych vplyvov môže prispieť dôsledná aplikácia zeleného verejného obstarávania. Riziká možného negatívneho vplyvu Programu 2014-2020 sú podrobnejšie

špecifikované v rámci časti IV.3. *Hodnotenie jednotlivých Opatrení vo vzťahu k ich predpokladanému vplyvu na životné prostredie.*

IV.2. Hodnotenie Programu vo vzťahu k cieľom udržateľného rozvoja definovaným v Národnej stratégii trvalo udržateľného rozvoja

Vplyvy PRV 2014-2020 na životné prostredie boli hodnotené aj prostredníctvom princípov a kritérií udržateľného rozvoja, ktorý je súhrnne vyjadrený v nižšie uvedenej tabuľke. V tabuľke 18 sú špecifikované priame, nepriame, pozitívne, negatívne, kumulatívne a synergetické vplyvy podľa jednotlivých opatrení.

Tab. 18. Špecifikácia vplyvov jednotlivých opatrení PRV 2014-2020

Princíp	Kritérium	Charakteristika a miera vplyvu realizácie PRV	Opatrenie s dominantným významom pri napĺňaní kritéria
Princíp podpory rozvoja ľudských zdrojov	zabezpečenie ochrany zdravia ľudí,	nepriamy, veľmi významný pozitívny kumulatívny synergický	4, 5, 7, 8, 10, 11, 14
	zabezpečenie optimálneho rozvoja ľudských zdrojov	priamy významný pozitívny	1, 2, 7, 16, 19
Ekologický princíp	zachovanie a podpora biodiverzity, vitality a odolnosti ekosystémov,	priamy, významný pozitívny kumulatívny synergický	11, 12
	optimalizácia priestorového usporiadania a funkčného využívania krajiny zabezpečenie jej územného systému ekologickej stability,	veľmi významný pozitívny kumulatívny synergický	4, 8, 10
	zachovanie a podpora život zabezpečujúcich systémov,	nepriamy, významný pozitívny, kumulatívny synergický	4, 8, 10, 11, 12
	zachovanie vysokej kvality zložiek životného prostredia – minimalizácia negatívnych vplyvov na životné prostredie	priamy, významný pozitívny, kumulatívny synergický	4, 7, 8, 10, 11, 13
	minimalizácia využívania neobnoviteľných zdrojov a prednostné využívanie obnoviteľných zdrojov, avšak v medziach ich reprodukčných schopností;	priamy, významný pozitívny, kumulatívny synergický	4, 6,

Princíp autoregulačného a sebahodnotiaceho vývoja	Odhaľovanie a využívanie prírodných a antropicky simulovaných autoregulačných a sebahodnotiacich prírodných mechanizmov,	priamy, veľmi významný pozitívny kumulatívny synergický	4, 5, 8, 10, 11, 12
	Podpora uzavretých cyklov výroby a spotreby;	priamy, významný, pozitívny	4,6,7
Efektívnosť princípu	zachovanie optimálnych látkovo-energetických cyklov	priamy, významný, pozitívny	11, 12
	minimalizácia surovínových a energetických vstupov,	priamy, významný, pozitívny	4, 6,
	redukcia množstva výstupov a minimalizácia strát,	priamy významný pozitívny	4, 6, 10
	zavádzanie a podpora nástrojov environmentálnej ekonomiky;	nepriamy významný pozitívny	4, 6, 16, 17
Princíp rozumnej dostatočnosti	rozumné a šetrné využívanie zdrojov a ich ochrana,	priamy, významný pozitívny, kumulatívny synergický	4, 5, 8, 10, 11, 13
	podpora vhodných foriem samosobovania	priamy pozitívny kumulatívny	6, 9
Princíp preventívnej opatrnosti a predvídavosti	uprednostňovanie preventívnych opatrení pred odstraňovaním nežiadúcich následkov činností,	priamy veľmi významný pozitívny	5, 10,
	rešpektovanie možných rizík (vrátane neoverených);	priamy veľmi významný pozitívny	10, 17
Princíp rešpektovania potrieb a práv budúcich generácií	zachovanie možností využívania existujúcich zdrojov aj pre budúce generácie	nepriamy, významný pozitívny	4, 5, 8, 10, 11, 13
	zachovanie rovnakých práv budúcich generácií;	nepriamy, významný pozitívny	4, 5, 8, 10, 11, 13
Princíp vnútrogeneračnej, medzigeneračnej a globálnej rovnosti práv obyvateľov Zeme	zabezpečenie ľudských práv vo všetkých smeroch a systémoch,	Nemá vplyv	
	zabezpečenie národnostnej, rasovej a inej rovnosti,	Nemá vplyv	
	zabezpečenie práv ostatných živých bytostí;	priamy, významný pozitívny	11, 12
Princíp kultúrnej a spoločenskej integrity	preferovanie rozvoja na báze vnútorného rozvojového potenciálu namiesto mechanicky importovaného rozvoja,	priamy významný pozitívny	4, 6, 9

	zachovanie a obnova pozitívnych hodnôt krajiny, sociálnej a kultúrnej identity,	priamy veľmi významný pozitívny kumulatívny synergický	7, 11, 12, 13, 16, 19
	podpora miestneho koloritu, ľudovej kultúry a duchovnej atmosféry,	nepriamy menej významný pozitívny	1, 2, 7
	oživenie tradičných aktivít s citlivým využitím moderných technológií	priamy významný pozitívny	11, 13
	podpora spontánnych foriem pomoci, resp. svojpomoci	priamy veľmi významný pozitívny	7, 16, 19
Princíp nenásilia	uplatňovanie mierových a konsenzuálnych metód riadenia,	bez vplyvu	
	nepoužívanie akýchkoľvek foriem násilia	neutrálny	14
Princíp emancipácie a participácie	presadzovanie primeranej miery decentralizácie a uplatňovania príslušníkov daného spoločenstva	priamy, pozitívny	7, 16, 19
	tvorba pracovných príležitostí a umožnenie prístupu k verejným statkom a službám,	priamy, pozitívny, významný	4, 6, 9
	účasť obyvateľov obcí na rozhodovaní a posilnenie verejnej kontroly;	nepriamy, pozitívny	7, 16, 19
Princíp solidarity	uplatňovanie tolerancie a porozumenia,	nepriamy, menej významný, pozitívny	7, 18
	podpora vzájomnej pomoci a spoluzodpovednosti	priamy, veľmi významný pozitívny	7, 9, 16
Princíp subsidiarity	prenášanie kompetencií na najnižšiu možnú hierarchickú úroveň ich realizácie a približovanie ich výkonu k občanovi,	nepriamy významný pozitívny	7, 16, 19
Princíp prijateľných chýb	uprednostňovanie prístupov umožňujúcich návrat k východiskovému stavu - minimalizácia nevratných zmien s ťažko predvídateľnými dôsledkami	priamy významný pozitívny	5, 8
	bezodkladné zverejňovanie chýb a omylov, ako aj ich bezprostredné odstraňovanie, resp. zmierňovanie;	nepriamy pozitívny	17

Princíp optimalizácie	cielené riadenie a zosúladovanie všetkých činností so smerom k rovnováhe, odstraňovanie nežiadúcich následkov, zdrojov nestability a rizík,	nepriamy, pozitívny	17
	hľadanie a podpora verejnoprospešných činností s viacsmernými kladnými vplyvmi	priamy veľmi významný pozitívny kumulatívny synergický	7, 16, 19

Na základe posúdenia Programu je možné konštatovať:

Program prispieva k presadzovaniu princípov trvalo udržateľného rozvoja v reálnej praxi. Jeho hlavným cieľom je zabezpečenie environmentálnej, ekonomickej a sociálnej udržateľnosti rastu s osobitným dôrazom na ochranu a zlepšenie životného prostredia pri zohľadnení zásady „znečisťovateľ platí“. Ciele TUR tak plne korešpondujú s prioritami stratégie Európa 2020 – udržateľným, inteligentným a inkluzívnym rastom. V súvislosti s **environmentálnym aspektom** TUR medzi čiastkové ciele patrí podpora prechodu na nízkouhlíkové hospodárstvo vo všetkých sektoroch, podpora prispôsobovania sa zmenám klímy, predchádzanie a riadenie rizika, ochrana životného prostredia a podpora efektívneho využívania zdrojov. Čiastkovými cieľmi **ekonomického aspektu** TUR je posilnenie výskumu, technologického rozvoja a inovácií s osobitným a mimoriadnym zreteľom na monitorovanie napĺňania Stratégie výskumu a vývoja pre inteligentnú špecializáciu SR na roky 2014 - 2020, zlepšenie prístupu k informáciám a ku komunikačným technológiám a zlepšenie **sociálneho aspektu** ich využívania a kvality, zvýšenie konkurencieschopnosti malých a stredných podnikov, sektora poľnohospodárstva, investovanie do vzdelávania, zručností a celoživotného vzdelávania a posilnenie inštitucionálnych kapacít a efektivity verejnej správy. Cieľmi TUR je rozvoj ľudských zdrojov, podpora zamestnanosti a mobility pracovnej sily a podpora sociálneho začlenenia a boj proti chudobe. Ďalej je možné konštatovať že:

- Program definuje strategické ciele, priority a opatrenia, ktoré sú v súlade nielen s európskymi strategickými dokumentmi, ale aj národnými. Realizácia aktivít v rámci jednotlivých navrhnutých opatrení prispeje k zabezpečovaniu plnenia cieľov zadefinovaných v strategických dokumentoch uvedených vyššie,
- Program vychádza z podrobnej analýzy a hodnotenia problémov vidieckej krajiny Slovenska a na základe toho definuje priority a opatrenia na elimináciu a prevenciu identifikovaných problémov a zlepšenie situácie,
- Jednou z priorít programu je zabezpečenie a presadenie efektívneho využívania prírodných zdrojov, čo vytvára predpoklad napĺňania princípu rešpektovania potrieb a práv budúcich generácií, najmä zachovania možností využívania existujúcich zdrojov aj pre budúce generácie, prispeje tak, tiež k uplatňovaniu princípu solidarity medzi generáciami
- Program sa nepriamo dotýka aj zabezpečenia ľudských práv zabezpečenia národnostnej, rasovej a inej rovnosti a nenásilia nakoľko je otvorený pre všetkých a dáva rovnakú možnosť zapojenia sa všetkých subjektov a skupín pôsobiacich v danej oblasti, bez rozdielu veku, pohlavia, národnosti i náboženskej orientácie,

- Program sa v rámci navrhovaných opatrení sústreďuje nielen na nápravné a regeneračné aktivity, ale aj na preventívne aktivity, teda zohľadňuje a rešpektuje aj princíp preventívnej opatrnosti a predvídavosti,
- Program prispeje výraznou mierou k plneniu všetkých kritérií ekologického princípu trvalo udržateľného rozvoja, nakoľko medzi hlavné strategické ciele programu patrí aj ochrana biodiverzity, zlepšenie životného prostredia a udržateľný manažment prírodných zdrojov:
 - zachovanie a podpora biodiverzity, vitality a odolnosti ekosystémov – opatrenia 11 a 12
 - optimalizácia priestorového usporiadania a funkčného využívania krajiny zabezpečenie jej územného systému ekologickej stability - opatrenia 4, 8, 10,
 - zachovanie a podpora život zabezpečujúcich systémov - opatrenia 4, 8, 10, 11, 12
 - zachovanie vysokej kvality zložiek životného prostredia – minimalizácia negatívnych vplyvov na životné prostredie – opatrenia 4, 7, 8, 10, 11, 13
 - minimalizácia využívania neobnoviteľných zdrojov a prednostné využívanie obnoviteľných zdrojov, avšak v medziach ich reprodukčných schopností – opatrenia 4 a 6,
- Program sa výraznou mierou koncentruje na ochranu nielen jednotlivých foriem života ale aj na ochranu ich podmienok čo je základom zabezpečenia a ochrany biodiverzity.
- Nízkoemisné a udržateľné využitie biomasy na produkciu energie a zavádzanie nových inovatívnych technologických postupov a environmentálnych technológií prispeje k zníženiu produkcie cudzorodých látok, najmä emisií oxidu dusného a metánu z poľnohospodárstva, čo prispeje k minimalizácii negatívnych vplyvov na životné prostredie a k zachovaniu kvality zložiek životného prostredia pre všetky formy života, nielen ľudského,
- Pozemkové úpravy sú zamerané na zúrodňovanie pôdy s významným pozitívnym dopadom na klimatické zmeny, podporujú príležitosti pre diverzifikáciu poľnohospodárskej výroby, tvorbu a ochranu životného prostredia a identifikujú zodpovednosť za prírodné a kultúrne hodnoty vo vidieckych oblastiach. Systém navrhnutých biocentier a biokoridorov ako spoločných zariadení v rámci pozemkových úprav predstavuje nielen významné ekologické prvky v krajine, ale vytvára bezpečný priestor pre pokojnú migráciu živých organizmov a následne sa tieto opatrenia prejavia na posilnení priestorovej ekologickej stability poľnohospodárskej krajiny a optimálnom využívaní potenciálu daného územia. K zachovaniu kultúrneho dedičstva prispievajú aj opatrenia č. 7, 10 a 11, ktoré zabezpečia podporu zachovania tradičných foriem obhospodarovania poľnohospodárskej krajiny a ochranu kultúrno-historických hodnôt krajiny,
- Program výraznou mierou prispeje k rozvoju ľudských zdrojov a to podporou vzdelávania, formovania zručností a návykov, zlepšením prístupu k informáciám, ku komunikačným technológiám a zvyšovaním environmentálneho vedomia,
- Posudzovaný PRV 2014-2020 obsahuje návrhy s cieľom zlepšenia environmentálnej kvality prostredia vo vidieckom priestore, zlepšenia kvality poľnohospodárskej produkcie, ako základu potravinového reťazca, skvalitnenia environmentálnej infraštruktúry (najmä v oblasti vody a produkcie obnoviteľných zdrojov energie, ale aj v otázkach minimalizácie a zhodnocovania odpadov) vo vidieckom priestore SR, čím zlepšuje kvalitu životných podmienok občanov SR. PRV 2014-2020 tak nepriamo pozitívne pôsobí na celkový zdravotný stav obyvateľstva, čo sa následne prejaví aj na

zlepšení celkové kvality života, ako aj na skvalitnení poľnohospodárskej produkcie a zabezpečení potravinovej bezpečnosti,

- Efektívny princíp trvalej udržateľnosti bude realizovaný cez opatrenia zamerané na efektívnejšie využívanie odpadov, cez zavádzanie nových technologických opatrení ako i cez opatrenia zamerané na efektívnejšie využívanie obnoviteľných zdrojov energie,
- Realizácia opatrení zameraných na racionálne využívanie prírodných zdrojov, ako i opatrení zameraných na efektívnejšie využívanie obnoviteľných zdrojov energie bude príspevkom k zabezpečovaniu a presadzovaniu princípu rozumnej spotreby a dostatočnosti,
- Podobne aktivity zamerané na trvalo udržateľné využívanie prírodných zdrojov a na prevenciu a adaptáciu na klimatické zmeny prispievajú k napĺňaniu princípu optimalizácie,
- Program je zacielený na podporu využívania uzavretých cyklov výroby a spotreby ako aj optimálnych látkovo-energetických cyklov, minimalizovanie spotreby surovín-energetických zdrojov, minimalizáciu vzniku odpadov a uprednostňuje integrovanú prevenciu a kontrolu znečistenia,
- Program podporuje motiváciu k environmentálnemu správaniu sa výrobcov a spotrebiteľov ako aj rozvíjaniu vysokej technologickej úrovne a know-how,
- Opatrenie LEADER a Spolupráca prispievajú k podpore verejnoprospešných činností s viacsmerými kladnými vplyvmi nielen v oblasti environmentálnej, ale aj v oblasti sociálnej a ekonomickej,
- Realizáciou opatrenia č. 5 sa výraznou mierou prispieje k zabezpečeniu ochrany majetku a bezpečnosti obyvateľstva pred nepriaznivými následkami prirodzených rizík a hazardov,
- Princíp emancipácie a participácie bude realizovaný najmä tvorbou pracovných príležitostí a umožnením prístupu k verejným statkom a službám, účasťou obyvateľov obcí na rozhodovaní a presadzovaním primeranej miery decentralizácie a uplatňovania príslušníkov daného spoločenstva v rámci opatrení LEADER a Spolupráca. K napĺňaniu tohto cieľa prispievajú aj opatrenia zamerané na skvalitňovanie a rozvoj ľudských zdrojov, nakoľko vzdelávanie a formovanie zručností umožní lepšie sa uplatnenie na trhu práce aj doteraz menej kvalifikovanej pracovnej sile,
- Program prispieje k posilneniu prepojenia poľnohospodárstva, potravinárstva a lesného hospodárstva s výskumom a inováciami, čo zabezpečí urýchlený transfer najnovších vedeckých poznatkov do praxe, ako i lepšie presadenie sa v medzinárodnej konkurencii,
- Princíp solidarity bude realizovaný podporou vzájomnej pomoci a spoluzodpovednosti, vytváraním spolupráce a tvorbou miestnych akčných skupín,
- Program organizáciou prípravnej i realizačnej fázy podporuje princíp subsidiarity za súčasnej podpory všeobecne prospešných činností s viacsmerými pozitívnymi vplyvmi na všetkých úrovniach od lokálnej až po národnú,
- Program cez svoje opatrenia prispieva k uľahčeniu reštrukturalizácie a modernizácie poľnohospodárskych podnikov, najmä na účely zvýšenia ich účasti na trhu, ako i k poľnohospodárskej diverzifikácii, čo následne prispieje aj k hospodárskemu posilneniu vidieckych oblastí.

IV.3. Hodnotenie jednotlivých Opatrení vo vzťahu k ich predpokladanému vplyvu na životné prostredie

Priority, fokusové oblasti a identifikované potreby, o ktorých pojednávajú jednotlivé kapitoly sú síce významnými súčasťami Programu, ako strategického dokumentu, nemajú však priamy vzťah ku možným vplyvom ďalšieho rozvoja poľnohospodárstva a rozvoja vidieka na životné prostredie. Tento vplyv sa prejaví až cez opatrenia, ktoré budú podporované finančne a finančná podpora sa bude realizovať cez konkrétne činnosti vo fyzickom prostredí.

Ako sme už uviedli, opatrenia sú tým výstupom Programu, z ktorých budú vychádzať fyzické činnosti, ktorých realizácia v zmysle §4 ods. (1) Zákona o posudzovaní vplyvov na životné prostredie môže mať „pravdepodobne významný vplyv na životné prostredie“. Opis opatrení Programu rozvoja vidieka (ďalej len Opatrenia) sú preto nositeľmi skutočného strategického vplyvu Programu na životné prostredie. Preto hodnotenie Opisu opatrení Programu považujeme za rozhodujúcu časť tejto Správy.

Konkrétne hodnotenie jednotlivých Opatrení je reálnym výstupom Správy o hodnotení Programu. Práve hodnotenie Opatrení môže ovplyvniť stratégiu poľnohospodárstva a rozvoja vidieka z hľadiska teoreticky stanovených a popísaných princípov ochrany životného prostredia a využívania prírodných zdrojov.

Opatrenia uvádzané v Programe budú podporovať činnosti, ktoré budú vyžadovať posúdenie v zmysle §4 ods. (5) Zákona o posudzovaní vplyvov a činností na životné prostredie. Posudzovanie vplyvov strategického dokumentu nenahrádza posudzovanie vplyvov navrhovanej činnosti.

OPATRENIE 1 PRENOS ZNALOSTÍ A INFORMAČNÉ AKTIVITY

Je to prierezové opatrenie. Podporuje celoživotné vzdelávanie, prenos vedomostí a zručností nielen vo všetkých oblastiach ochrany životného prostredia (ovzdušie, voda, pôda, biodiverzita ekosystémov, klimatické zmeny), v oblasti využitia obnoviteľných zdrojov energie, v oblasti zníženia emisií oxidu dusného a metánu, v oblasti podpory sekvestrácie oxidu uhličitého v poľnohospodárstve a lesnom hospodárstve, ale aj v oblasti inovatívnych technológií, v oblasti riadenia a manažmentu podnikov. Odborné vzdelávanie a získavanie zručností prispeje k podpore zvýšenia zamestnanosti, k zvýšeniu príjmov v poľnohospodárstve, potravinárstve a lesnom hospodárstve ako i k podpore konkurencieschopnosti podnikov.

Opatrenie č.1, ako aj jeho podopatrenia sú kľúčové pre ďalší posun pôdohospodárskej praxe a rozvoja vidieka v zmysle trvalo-udržateľného rozvoja, nakoľko podnecuje nové inovatívne riešenia v oblasti poľnohospodárstva a lesného hospodárstva a tiež prispieva k formovaniu environmentálneho vedomia. Preto jeho vplyv na životné prostredie možno hodnotiť jednoznačne pozitívne. Negatívne vplyvy možno očakávať v tých konkrétnych prípadoch, ak sa nebudú prísne dodržiavať výsostne odborné pravidlá výberu poskytovateľov. Rozhodujúcim kritériom pri výbere by malo byť intelektuálne zázemie, odborná spôsobilosť a kvalita projektu a očakávaný prínos a nie „dostatočné technické a materiálne zabezpečenie“. Ako je popísané v oprávnených nákladoch toto môže byť súčasťou projektu a môže sa to realizovať na náklady projektu. Nie je žiaduce, aby poskytovateľ s vysokou odbornosťou neuspel preto, lebo iný poskytovateľ má lepšie materiálno-technické zabezpečenie. Pri výbere poskytovateľov je nevyhnutné v komisiách zabezpečiť účasť odborníkov (nie administrátorov) z jednotlivých oblastí, vrátane environmentálnej.

OPATRENIE 2 PORADENSKÉ SLUŽBY

Ide o prierezové opatrenie zamerané na poradenskú činnosť v oblasti poľnohospodárstva a lesníctva zahŕňajúce celé spektrum tém od konkurencieschopnosti, cez inovácie až po oblasti ŽP a klímy, vrátane implementácie greening. Hlavným cieľom operácie je poskytnutie rady v najdôležitejších oblastiach v pôdohospodárstve v súlade so Spoločnou poľnohospodárskou politikou EÚ a v zmysle Stratégie 2020 a pomáhať farmárom, majiteľom lesa a spracovateľom poľnohospodárskych produktov riešiť ich problémy, prispôbovať proces výroby a metódy riadenia potrebám súčasnosti. Osobitne dôležitú pomoc znamená riešenie problémov jednotlivcov v súlade s právnymi predpismi a úlohami vyplývajúcimi z politiky EÚ. Nemožno obísť ani poradenstvo v otázkach obnovy, zachovania a posilnenia biologickej diverzity, poradenstvo v oblasti správnej pôdohospodárskej praxe v lokalitách sústavy Natura 2000, v oblasti zlepšenie vodného hospodárstva, skladovania a aplikácie hnojív a pesticídov, prevencie pôdnej erózie a zlepšenie obhospodarovania pôdy, efektívneho využívania zdrojov, podpora prechodu na nízko uhlíkové hospodárstvo, zvýšenie účinnosti využitia energie v poľnohospodárstve a pri spracovaní potravín, zníženie emisií skleníkových plynov a amoniaku z poľnohospodárstva, podpora sekvestrácie oxidu uhličitého v poľnohospodárstve a lesnom hospodárstve. To sú všetko aktivity mimoriadne dôležité z hľadiska ŽP a ktoré v prípade správneho výberu poradenskej služby možno hodnotiť ako rozhodujúce východisko trvalo-udržateľného rozvoja v praxi.

Poradenstvo mimo iných aspektov má prispieť k tomu, aby si pôdohospodári viac uvedomovali vzťahy nielen medzi tokmi surovín a poľnohospodárskymi procesmi, ale aj vzťahy poľnohospodárskych činností ku životnému prostrediu, bezpečnosti potravín, zdraviu zvierat a dobrého zaobchádzania so zvieratami. Poradenské služby sú súčasťou poskytovania informácií k zlepšeniu fungovania podnikov, fariem a obhospodarovania lesa. Rozhodujúcou zložkou úspešnosti sú odborné ľudské kapacity – poradcovia. Poradenstvo zohráva významnú úlohu aj z hľadiska vplyvu pôdohospodárstva na životné prostredie. Samozrejme, žiaduce je poradenstvo v duchu trvalo-udržateľného rozvoja, v duchu ochrany životného prostredia a racionálneho využívania prírodných zdrojov .

Opatrenie č.2, ako aj jeho podopatrenia prispievajú ku skvalitňovaniu ľudských zdrojov, skvalitňovaniu výrobných a riadiacich procesov v poľnohospodárstve a lesníctve, ako i k zvyšovaniu environmentálneho povedomia a následne k ochrane a tvorbe životného prostredia, čím prispievajú k presadzovaniu a napĺňaniu princípov a kritérií trvalo-udržateľného rozvoja vo všetkých troch dimenziách – sociálnej, ekonomickej i environmentálnej. Preto ich vplyv na životné prostredie vo všeobecnosti možno hodnotiť pozitívne. Kľúčovou otázkou z hľadiska zabezpečenia pozitívneho vplyvu tohto opatrenia na životné prostredie je certifikácia poradcov spĺňajúcich kritériá odbornosti v oblasti životného prostredia. Preto vo výberovom procese poradcov je nevyhnutná aj spolupráca orgánov a organizácií rezortu životného prostredia, prípadne iných odborných environmentálnych organizácií (univerzity, akadémia vied, NGO).

OPATRENIE 4 INVESTÍCIE DO HMOTNÉHO MAJETKU

Investície do hmotného majetku sú zamerané na modernizácie technológií a zariadení, investície do výstavby, rekonštrukcie a modernizácie objektov, investície na zvyšovanie efektívnosti výroby potravín a inovácií potravinárskych výrobkov či marketingových aktivít, investície zamerané na zvýšenie celkovej výkonnosti a udržateľnosti poľnohospodárskej a lesohospodárskej výroby, investície do environmentálnych technológií zameraných na znižovanie emisií skleníkových plynov a amoniaku z poľnohospodárstva, technológií zameraných na zachovanie kvality vody a ochranu pred jej znečistením, investície na zefektívnenie využívania vody v poľnohospodárstve, investície na efektívnejšie využívanie obnoviteľných zdrojov energie a investície na efektívnejšie využitie poľnohospodárskeho a lesohospodárskeho odpadu. Súčasťou tohto opatrenia je aj implementácia projektov

pozemkových úprav a spoločných zariadení, čím sa okrem usporiadania majetkových vzťahov prispeje aj k prevencii pred prírodnými rizikami a zamedzí sa erózii pôdy; dôjde k vylepšeniu vodného režimu v krajine a zvýšeniu jej ekologickej stability. Pozemkové úpravy možno považovať za rozhodujúci nástroj ekologicky optimálnej organizácie a využitia krajiny, inými slovami za významný nástroj ochrany a starostlivosti o ŽP a racionálneho využívania prírodných zdrojov, ako aj „*environmentálne prijateľnej poľnohospodárskej výroby*“.

Opatrenie podporuje investičné činnosti, ktoré sa zameriavajú na zvýšenie efektivity všetkých výrobných faktorov a nárast pridanej hodnoty poľnohospodárskych podnikov vrátane diverzifikácie činnosti. Opatrenie má pomerne široký záber, obsahuje aktivity zamerané na nové environmentálne technológie, ktoré výraznou mierou prispievajú k zníženiu zaťaženia jednotlivých zložiek životného prostredia v dôsledku cudzorodých látok, čo bude výrazným pozitívnym vplyvom z hľadiska ochrany a tvorby životného prostredia, ako aj z hľadiska ochrany ľudského zdravia. Na druhej strane je tu podpora aj pre viaceré investičné aktivity, ktoré môžu mať negatívny vplyv na životné prostredie. Napr. výstavba lesných ciest má určite významný vplyv na životné prostredie, najmä na zrýchlený odtok vody, výmoľovú eróziu, vplýva na biodiverzitu. Negatívne vplyvy investičných činností bude možné eliminovať dôkladným posúdením jednotlivých stavieb a činností z hľadiska ich vplyvu na životné prostredie. Z tohto aspektu preto bude potrebné pri každej jednej podporenej činnosti starostlivo posudzovať tie kritériá oprávnenosti, ako aj výberové kritériá, ktoré sa týkajú vzťahu ku životnému prostrediu. Taktiež je nevyhnutné aplikovať zelené verejné obstarávanie. Teda opatrenie môže veľmi významným spôsobom vplývať – a to pozitívne aj negatívne na životné prostredie. Preto je nevyhnutné ich dôsledné posudzovanie aj z hľadiska ekologického a environmentálneho. Napriek správne uvedeným environmentálnym aspektom vo všeobecnom opise Opatrenia v konkrétnom popise podopatrení sa už environmentálne aspekty vytrácajú. V rámci jednotlivých podopatrení je uvedených veľké množstvo výberových kritérií, pričom nie je určený ich vzájomný vzťah, alebo podmienenosť. Kritériá sa môžu navzájom aj vylučovať, napr. kritériá „*prioritnejšie budú investície vedúce k rozšíreniu kapacít*“ a ďalšie „*prioritu budú mať projekty prispievajúce k ochrane životného prostredia (pôdy, vody, ovzdušia)*“ a pod. Tieto môžu byť vo vzájomnom rozpore, pričom nie je definované, kedy bude ktoré kritérium skutočne uprednostnené. V zozname podmienok pri realizácii investícií chýba akákoľvek zmienka o posúdení ich vhodnosti z hľadiska environmentálneho, napr. pri budovaní závlah je nevyhnutné ich posúdenie podľa pôdnoekologických kritérií, z hľadiska ekosystémov, biodiverzity, ochrany prírody a krajiny. Preto by bolo vhodné prehodnotiť výberové kritériá podľa ich vzájomného vzťahu a postaviť poradie kritérií.

OPATRENIE 5 OBNOVA POTENCIÁLU POĽNOHOSPODÁRSKEJ VÝROBY ZNIČENÉHO PRÍRODNÝMI POHROMAMI A KATASTROFICKÝMI UDALOSŤAMI A ZAVEDENIE VHODNÝCH PREVENTÍVNYCH OPATRENÍ

Opatrenie je zamerané na realizáciu preventívnych opatrení pred negatívnymi dôsledkami prírodných katastrofických udalostí a nepriaznivých pomerov na potenciál poľnohospodárskej výroby vo väzbe na prebiehajúce klimatické zmeny – predovšetkým na zmiernenie negatívnych dôsledkov potenciálnych povodní, zamokrenia a zaplavenia poľnohospodárskej krajiny. Ťažiskovo sa sústreďuje na podporu investičných aktivít v oblasti hydromelioračných kanálov a čerpacích staníc.

Navrhnuté opatrenie priamo reaguje na zmeny klímy a adaptuje poľnohospodársku výrobu na jej dôsledky. Zároveň prispieva k cieľom v oblasti životného prostredia, konkrétne k prevencii pred zhoršovaním kvality pôdy v dôsledku vodnej a veternej erózie. Vplyvom výstavby a rekonštrukcie hydromelioračných systémov, opatrenie prispeje k zníženiu rizika zamokrenia a zaplavenia v dôsledku povodní, čo zamedzí potenciálnym škodám na poľnohospodárskej pôde. Taktiež dôjde k prevencii pred zhoršovaním kvality pôdy

v dôsledku dlhotrvajúceho sucha v súvislosti s aktívnou reguláciou odtoku vody a privádzaní vody do oblastí s jej nedostatkom. Na zmiernenie negatívnych dôsledkov potenciálnych povodní, zamokrenia a zaplavenia poľnohospodárskej krajiny sú menované preventívne opatrenia investičného charakteru len na odvodňovacích kanáloch a na ich zariadeniach. Tieto majú slúžiť aj na zadržanie vody v krajine pre obdobia dlhotrvajúceho sucha, ako aj pre zabezpečenie efektívnej regulácie odtoku vody z poľnohospodárskej krajiny hydromelioračnými kanálmi. Treba však zdôrazniť aj fakt, že existujú aj ďalšie preventívne postupy na zadržiavanie vody v krajine, na zabránenie povodní, zamokrenia a zaplavenia poľnohospodárskej krajiny (napr. definované v § 4 zákona č. 7/2010 Z. z. o ochrane pred povodňami).

Celkove navrhnuté opatrenie možno hodnotiť pozitívne nakoľko bude pomáhať k zmierneniu negatívnych prejavov klimatických zmien. Pozitívne treba hodnotiť podmienku, aby tieto opatrenia neohrozili existujúce mokradné lokality.

OPATRENIE 6 ROZVOJ POĽNOHOSPODÁRSKÝCH PODNIKOV A PODNIKANIA

Opatrenie je zamerané ťažiskovo na sociálnu a ekonomickú oblasť trvalo udržateľného rozvoja. Sústreďuje sa na podporu uľahčenia vstupu mladých poľnohospodárov s primeranými zručnosťami do poľnohospodárstva, na zlepšenie hospodárskeho výkonu malých poľnohospodárskych podnikov a uľahčenie diverzifikácie a vytváranie pracovných miest vo vidieckych oblastiach. Podpora sa poskytuje na začatie podnikateľskej činnosti v oblasti živočíšnej a špecializovanej rastlinnej výroby na realizáciu podnikateľského plánu, na činnosti spojené s vidieckym cestovným ruchom a agroturistikou zamerané na vytváranie podmienok pre rekreačné a relaxačné činnosti, na aktivity spojené s poskytovaním služieb pre cieľovú skupinu: deti, seniori a občania so zníženou schopnosťou pohybu. Práve podnikateľský plán môže nadobudnúť dôležitosť z hľadiska vplyvu operácie na životné prostredie. Preto by bolo vhodné medzi kritériá zaradiť aj plnenie požiadaviek na ochranu životného prostredia.

Z hľadiska ekonomického a sociálneho ide o pozitívny vplyv, nakoľko tieto aktivity prispievajú k posilňovaniu zamestnanosti, hospodárskemu rozvoju nielen jednotlivých podnikov ale aj obcí, regiónov a pod., k zlepšovaniu životných podmienok určitých, často aj znevýhodnených skupín. Z environmentálneho aspektu je tu riziko aj podpory aktivít, ktoré by mohli negatívne ovplyvniť životné prostredie (nekontrolovateľný rozvoj turistiky, rozvoj živočíšnej výroby, ktorá môže byť zdrojom znečisťovania ovdušia a tiež vodných zdrojov a pod.), preto bude potrebné jednotlivé podnikateľské plány a zámery dôsledne posudzovať aj z hľadiska vplyvu na životné prostredie.

OPATRENIE 7 ZÁKLADNÉ SLUŽBY A OBNOVA DEDÍN VO VIDIECKYCH OBLASTIACH

Opatrenie sa sústreďuje na podporu aktivít zameraných na zlepšenie kvality života a podporu ekonomického rozvoja vrátane formovania vidieckych komunít s dôrazom na využitie miestneho kultúrno-historického potenciálu, rozvoj IKT vo vidieckych obciach a zvýšenie podielu využívania a spracovania odpadovej biomasy, rastlinných zvyškov a exkrementov živočíšnej výroby a iných OZE na produkciu energie. Bude podporovať investície na zlepšenie infraštruktúry a miestnych služieb, ako aj aktivity na posilnenie rozvoja turizmu a cestovného ruchu.

Z hľadiska socio-ekonomického opatrenie bude mať veľmi pozitívny vplyv na miestny ekonomický rozvoj v podobe vytvorenia podmienok pre podnikateľov a pre efektívny a udržateľný rast vidieckych oblastí. Z hľadiska environmentálneho je pri realizácii infraštruktúry a rozvoja cestovného ruchu riziko ohrozenia životného prostredia, najmä

biodiverzity, ekosystémov a ich ekosystémových služieb. Tieto vplyvy sa však dajú eliminovať dôsledným posúdením vplyvov jednotlivých aktivít na životné prostredie a pri rozvoji cestovného ruchu bude potrebné posúdiť únosnú kapacitu územia z hľadiska možného rozvoja cestovného ruchu a turistiky a bude potrebné zosúladiť rozvoj cestovného ruchu s potenciálom územia. K výberovým kritériám by okrem efektívnosti investície mali byť zaradené aj ohľaduplnosť a rešpekt k životnému prostrediu a aplikácia zeleného verejného obstarávania. Nemali by sa uprednostňovať len projekty súvisiace s ekonomickým rozvojom, ale aj projekty šetrné k životnému prostrediu. Napr. pri úprave verejných priestranstiev je riziko implementovania cudzorodých prvkov, čo môže ohroziť biologickú diverzitu územia. Nevhodná časová realizácia takýchto projektov, najmä v období hniezdovania vtákov by mohla negatívne ovplyvniť aj vtáčie populácie. Preto projekty úpravy verejných priestranstiev by mali byť posudzované aj z hľadiska biodiverzity.

OPATRENIE 8 INVESTÍCIE DO ROZVOJA LESNÝCH OBLASTÍ A ZLEPŠENIE ŽIVOTASCHOPNOSTI LESOV

Opatrenie je zamerané na podporu rôznorodých aktivít lokalizovaných v lesných ekosystémoch. Ide predovšetkým o aktivity zamerané na realizáciu preventívnych protipovodňových a protipožiarnych opatrení, vrátane podpory ochrannej infraštruktúry, aktivity zamerané na podporu ozdravných opatrení v lesoch poškodených v dôsledku zmeny klímy, požiarov, premnožením kalamitných škodcov či vplyvom iných významných biotických, abiotických a antropogénnych škodlivých činiteľov, podporu obnovy lesného potenciálu, podporu rekonštrukcie smrekových porastov, za účelom obnovy, zachovania a zvýšenia biologickej diverzity, hniezdných príležitostí vtákov a pod. V rámci tohto opatrenia budú podporované aj opatrenia na zvýšenie ekonomickej hodnoty lesa prostredníctvom lepších postupov obhospodarovania lesov, podporu investícií lesných technológií, podpora na efektívnejšie využívanie odpadovej biomasy, rozvoj občianskej a poznávacej infraštruktúry v lesných ekosystémoch a pod.

Vzhľadom na diverzitu aktivít obsiahnutých v rámci opatrenia č. 8 je možné predpokladať pozitívne vplyvy, ako je prevencia voči prejavom prirodzených rizík a hazardov, obnovné opatrenia, rekonštrukcie smrekových porastov a ďalšie opatrenia zamerané na zachovanie a zvýšenie biologickej diverzity. Na druhej strane opatrenia zamerané na zvýšenie ekonomickej hodnoty lesa, investičné aktivity môžu byť rizikové z hľadiska ochrany biodiverzity, plnenia mimoprodukčných funkcií, efektívneho využívania ekosystémových služieb a pod. Napr. realizácia protipožiarnych opatrení okrem protipožiarneho významu môže mať aj významný pozitívny vplyv na životné prostredie, predovšetkým cez zadržiavanie vody v krajine. Na druhej strane môže mať aj negatívny vplyv na životné prostredie, menovite na lesné ekosystémy. Preto treba venovať zvýšenú pozornosť kritériám ich podpory a podporiť len tie projekty, ktoré tieto negatívne vplyvy v maximálnej miere vylúčia. Podobne aj aktivity spojené s ťažbou, dopravou a spracovaním dreva, môžu mať aj negatívny vplyv na ŽP (podmienenie eróznou-akumulačných procesov, zvýšená hlučnosť čo môže negatívne ovplyvniť hniezdiacich vtákov, zásah do vzácnych biotopov, fragmentácia apod.), preto by bolo vhodné medzi podmienky oprávnenosti zaradiť aj plnenie požiadaviek na ochranu životného prostredia. Obnova lesného potenciálu za účelom obnovy, zachovania a zvýšenia biologickej diverzity, ako i aplikácia chemických prípravkov by sa mali realizovať v súlade s vyjadrením orgánu ochrany prírody, resp. so zákonom o ochrane prírody.

OPATRENIE 9 ZAKLADANIE SKUPÍN A ORGANIZÁCIÍ VÝROBCOV

Opatrenie je ťažiskovo zamerané na podporu odbytových ciest a marketing poľnohospodárskych produktov na domácom trhu rôznymi nástrojmi, predovšetkým podporou spolupráce prvovýrobcov, spracovateľov a odbytových organizácií, ako aj investície do vytvárania vlastných predajných miest, či marketingových a propagačných aktivít. Pomoc je určená predovšetkým pre malých a stredných podnikateľov, ktorí sa spájajú do väčších celkov a tak nadobudnú väčšiu silu v presadzovaní svojich záujmov.

Opatrenie bude mať značný socio-ekonomický prínos, prispeje ku konkurencieschopnosti prvovýrobcov prostredníctvom ich lepšej integrácie do poľnohospodársko-potravinárskeho reťazca pomocou systémov kvality, pridávania hodnoty poľnohospodárskym produktom, propagácie na miestnych trhoch a v krátkych dodávateľských reťazcoch, skupín a organizácií výrobcov a medziodvetvových organizácií. Možno očakávať tiež príspevok k zlepšovaniu kvality poľnohospodárskych produktov k lepšej dostupnosti domácich poľnohospodárskych produktov a následne aj ku skvalitňovaniu potravinovej bezpečnosti. Kvalita a dostupnosť potravinárskych produktov sa priaznivo môže prejavovať aj na zdravotnom stave obyvateľstva. Teda možno očakávať aj nepriamy vplyv realizácie opatrenia na zdravotný stav obyvateľstva a potravinovú bezpečnosť.

OPATRENIE 10 AGROENVIRONMENTÁLNO-KLIMATICKÉ OPATRENIE

Cieľom opatrenia je najmä realizovať poľnohospodárske výrobné postupy zlučiteľné s ochranou a zlepšením životného prostredia, ochranou prírodných zdrojov (voda, pôda, biodiverzita) a aby prispeli k zmierneniu klimatickej zmeny prostredníctvom podpory poľnohospodárstva a pastevného hospodárstva priateľského k životnému prostrediu. Súčasťou opatrenia sú aj aktivity zamerané na obnovu ekologickej stability poľnohospodárskej krajiny cez ochranu a obnovu sietí ekostabilizačných prvkov, aktivity zamerané na zachovanie krajinného a historického dedičstva na poľnohospodárskych plochách. Zároveň toto opatrenie bude cez obnovu a tvorbu ekostabilizačných prvkov aj príspevkom k ochrane biodiverzity a k zvýšeniu poľovného potenciálu poľnohospodárskej krajiny, nakoľko sa v poľnohospodárskej krajine vytvoria refúgia pre zver.

Agroenvironmentálno - klimatické platby zohrávajú kľúčovú úlohu pri podpore udržateľného rozvoja vidieckych oblastí a ako reakcia na zvýšený dopyt spoločnosti po environmentálnych službách. Podporujú uplatňovať poľnohospodársku prax, ktorá prispieva k zmierneniu zmeny klímy a prispôbovaniu sa tejto zmene a ktorá je zlučiteľná s ochranou a zlepšovaním životného prostredia, krajiny a jej charakteristík, prírodných zdrojov, pôdy a genetickej rozmanitosti. Z tohto aspektu je potrebné agroenvironmentálno-klimatické opatrenia považovať za kľúčové z hľadiska smerovania spoločnosti k zabezpečovaniu trvalo udržateľného rozvoja. Niet pochyb, že realizácia jednotlivých aktivít v rámci opatrenia a podopatrení bude mať pozitívny vplyv na klímu, ale obsah a definovanie jednotlivých podopatrení sa len okrajovo dotýka klímy, omnoho viac sa zameriavajú na ochranu prírodných zdrojov.

OPATRENIE 11 EKOLOGICKÉ POĽNOHOSPODÁRSTVO

Opatrenie sa zameriava na podporu udržania systému ekologického poľnohospodárstva na pôde v registrovanom a kontrolovanom systéme ekologickej poľnohospodárskej výroby. Ekologická poľnohospodárska výroba je najvyšším stupňom poľnohospodárskej výroby vo vzťahu k ochrane a udržiavaniu dobrého životného prostredia, ochrane pred znečistením

povrchových a podzemných vôd, udržiavania dobrého stavu pôdy. Pozitívne tiež prispieva k udržaniu zamestnanosti na vidieku. Zabezpečuje aj produkciu domácich bioproduktov a biopotravín.

Opatrenie podporuje nutnosť zachovania biologickej rozmanitosti, ochrany a racionálneho využívania prírodných zdrojov a krajiny ako hlavné ciele Programu, diferencovaný prístup k lesom a trávny porastom, ďalej k pôde a vode. Zdôvodňuje to všeobecne používanými princípmi ochrany životného prostredia cez udržateľné využívanie vody a pôdy. Má rozhodujúci pozitívny vplyv na životné prostredie a zdravie. Hlavné ciele opatrenia: podpora biodiverzity poľnohospodárskej krajiny, zníženie dopadov poľnohospodárskej produkcie na životné prostredie a podpora produkcie zdravých potravín je zásadným krokom pre pozitívnu zmenu v krajine a podporu zdravého života obyvateľstva Slovenskej republiky.

Problematická je však výška a miera podpory, ktorá je uvedená ako pevná sadzba na rôzne kultúry. Je potrebné explicitne vyjadriť, či táto podpora je paušálna pri akýchkoľvek prírodných podmienkach, alebo je to horná hranica. Ak je platba paušálna, je prakticky zbytočné stanovovať kritériá oprávnenosti a výberové kritériá, stačí dodržať administratívne kritériá, pretože v rôznych prírodných podmienkach a pri rôznej intenzite doterajšieho hospodárenia jednotlivých poľnohospodárov sa aj náklady na konverziu budú líšiť. Bolo by vhodné diferencovať výšku podpory podľa prírodných podmienok a doterajšieho spôsobu a intenzity hospodárenia, teda podľa skutočných nákladov na konverziu na požadovanú úroveň hospodárenia.

OPATRENIE 12 PLATBY V RÁMCI SÚSTAVY NATURA 2000

Opatrenie sa sústreďuje na kompenzačné platby v rámci sústavy Natura 2000. Z podmienok stanovených legislatívou ES vyplýva, že do systematickej (stálej) podpory prostredníctvom programu rozvoja vidieka môžu byť zaradené len ÚEV na poľnohospodárskych pôdach nachádzajúcich sa vo 4. a 5. stupni ochrany a ÚEV na lesných pozemkoch v 5. stupni územnej ochrany + 5 % rozlohy území mimo plôch ÚEV, na ktoré sa vzťahuje územná pôsobnosť ochrany 5. stupňa.

Opatrenie podporuje nutnosť zachovania biologickej rozmanitosti, ochrany a racionálneho využívania prírodných zdrojov a krajiny ako hlavné ciele Programu, diferencovaný prístup k lesom a trávny porastom, ďalej k pôde a vode. Z tohto aspektu ho možno považovať za kľúčové z hľadiska ochrany biodiverzity, ochrany prírody a krajiny, nakoľko prispieva k ochrane európsky významných biotopov a k ochrane CHVÚ. Rizikom úspešnosti realizácie opatrenia môže byť veľkostná kategória pre udelenie kompenzácie 1 ha.

OPATRENIE 13 PLATBY PRE OBLASTI S PRÍRODNÝMI ALEBO INÝMI OSOBITNÝMI OBMEDZENIAMÍ

Opatrenie sa zameriava na udržanie poľnohospodárstva v prostredí, ktoré nie je celkom priaznivé pre rozvoj poľnohospodárstva. Nepriaznivé prírodné podmienky ako nadmorská výška a svahovitosť, kratšie vegetačné obdobie, vysoký podiel málo produkčných pôd a pod s rôznymi obmedzeniami, oblastí so špecifickými znevýhodneniami majú za následok nižšiu ziskovosť a zvýšené výrobné náklady v porovnaní s oblasťami, ktoré takéto znevýhodnenia nemajú. Udržanie poľnohospodárstva v týchto oblastiach bez verejnej podpory by pre väčšinu podnikov v súčasných ekonomických podmienkach znamenalo zánik, ktorý by viedol k reťazovej reakcii negatívnych dopadov na vzhľad krajiny, biodiverzitu až po cestovný ruch. Osobitná podpora poľnohospodárstva v znevýhodnených oblastiach má preto svoje opodstatnenie a na Slovensku je dlhodobo realizovaná. V takýchto oblastiach má zachovanie poľnohospodárstva zásadný význam pre ochranu životného prostredia

a krajiny a vzhľad kultúrnej krajiny v znevýhodnených oblastiach je stále silne závislý na poľnohospodárstve.

Dané opatrenie je kľúčové pre udržanie poľnohospodárstva v znevýhodnených oblastiach prostredníctvom zachovania a podpory udržateľných systémov hospodárenia, ktoré rešpektujú ochranu životného prostredia a charakter krajiny so synergickým pozitívnym efektom na biodiverzitu, kvalitu životného prostredia a kultúrne dedičstvo. Cieľom tejto podpory v oblastiach s prírodnými alebo inými osobitnými obmedzeniami je pokračovať v poľnohospodárskej činnosti, čo má jednak ekonomický a sociálny dopad, teda zabezpečenie príjmov a udržanie zamestnanosti, ale tiež sa zameriava na to, aby sa zachovala krajinná diverzita, vzhľad kultúrnej krajiny, čo okrem pozitívnych krajinnno-ekologických vplyvov následne znamená aj ekonomické prínosy z rekreácie a cestovného ruchu. Avšak problémom efektívnosti realizácie tohto opatrenia je administratívno-štatistický prístup k rozdeľovaniu finančných príspevkov. Východiskovým problémom je, že:

- základnou územnou jednotkou pre zaradenie do horských, ostatných znevýhodnených oblastí je obec, do oblastí so špecifickými nevýhodami katastrálne územie. Teda do programu sa nezaraďuje konkrétny pôdny blok, parcela poľnohospodárskej pôdy, pôdna jednotka, abiotický komplex alebo akýkoľvek iný prírodný útvar, ale paušálne administratívna jednotka;
- miesto skutočných hodnôt sa uplatňujú štatistické kritériá, a to priemerné hodnoty – napr. priemerná nadmorská výška, priemerná sklonitosť, alebo podiely vybraných ukazovateľov na celkovej ploche katastrálneho územia. - napr. podiel sklonitých plôch, podiel trávnych porastov, podiel pôd so špecifickými nevýhodami.

Znevýhodnené podmienky poľnohospodárskej výroby nemožno charakterizovať štatistickým priemerom ukazovateľov, ale ukazovateľmi podmienok konkrétnych pôdnych celkov. Žiaden zo skutočných agroekologických ukazovateľov sa však nemení podľa štatistických priemerov, ani podľa podielov na celkových plochách, ale len a len na konkrétnych parcelách. Preto aj podpora hospodárenia by sa mala viazať na konkrétne pôdne bloky - významná nerovnosť medzi poľnohospodármi v rámci tej istej obce, medzi susediacimi obcami, aj medzi obcami celého Slovenska,

- napriek princípom podpory sa stanovené ciele nedosiahnu, buď sa naďalej bude praktizovať nesprávna, devastujúca, intenzívna poľnohospodárska výroba, s eróziou, zrýchleným odtokom vody, atď., alebo sa zanechá poľnohospodárstvo úplne.
- nakoniec možno hovoriť aj o neoprávnenej podpore tých poľnohospodárov, ktorí hospodária síce v oprávnených obciach ale v dobrých podmienkach, tým dochádza k nesprávnemu prerozdeľovaniu finančných zdrojov.

Zároveň tvrdíme, že ani zaradenie konkrétnych parciel do vytvorených kategórií by nebola zložitejšia práca, ako výpočty priemerných nadmorských výšok, svahovitosti, skeletnatosti a ich podielov v katastri a obci. Mohli by sa pritom úspešne použiť napr. jednotky BPEJ, ktoré sa už v súčasnosti využívajú aj ako podklad pre iné právne a finančné operácie.

OPATRENIE 14 DOBRÉ ŽIVOTNÉ PODMIENKY ZVIERAT

Účelom podpory je kompenzovať poľnohospodárom náklady súvisiace so zavádzaním takých chovných postupov, ktoré sú nad rámec príslušných povinných štandardov a bežnej chovateľskej praxe, vedúce k zlepšeniu životných podmienok zvierat. Dodržiavaním špecifických podmienok v rámci jednotlivých chovov hospodárskych zvierat sa zvieratám zabezpečí lepšia starostlivosť, pohoda, zamedzí sa riziku náhodného úmrtia a taktiež dôjde k zlepšeniu ich zdravotného stavu.

Hlavným cieľom opatrenia je zvýšiť zastúpenie chovov s takými chovnými postupmi, ktoré sú nad rámec príslušných povinných štandardov, vedúcich k zlepšeniu životných podmienok zvierat s pozitívnym dopadom na zlepšenie kvality poľnohospodárskej produkcie a zároveň

zlepšenie dostupnosti kvalitných živočíšnych produktov a zlepšenie konkurencieschopnosti prvovýrobcov na trhu so živočíšnymi produktmi. Opatrenie zároveň predpokladá pozitívny synergický efekt na zlepšenie stavu životného prostredia hlavne vplyvom zníženia záťaže prostredia hospodárskymi zvieratami (zníženie emisií CO₂ a amoniaku, produkcia odpadových vôd, zaťaženie prostredia exkrementami a pod.), ako aj na zdravotný stav obyvateľstva v dôsledku skvalitnenia poľnohospodárskej produkcie.

OPATRENIE 16 SPOLUPRÁCA

Opatrenie Spolupráca je zamerané na podporu rozličných typov spoločných činností ekonomického, environmentálneho a sociálneho charakteru. Je rozšírené o dimenziu napĺňania cieľov Európskeho inovačného partnerstva v oblasti poľnohospodárskej produktivity a udržateľnosti. Zároveň podporuje rozvoj služieb v oblasti cestovného ruchu a činností, ktoré súvisia s vidieckym cestovným ruchom. Tiež sa podporuje spoločná činnosť v záujme zmiernenia zmien klímy a adaptácia na ne.

Opatrenie sa zameriava na riešenie prioritne strategických, integrovaných projektov za účasti viacerých subjektov. Riešenie takýchto integrovaných projektov je veľmi podporované z hľadiska zabezpečenia trvalo udržateľného rozvoja, integrovaného manažmentu krajiny, integrovanej ochrany proti povodňam a znečisťovaniu a pod., ale v reálnej praxi sú takéto projekty doteraz veľmi málo aplikované. Preto podpora takýchto projektov je veľmi vítaná. Treba oceniť aj fakt že budú podporované medzinárodné projekty, čo urýchli transfer najnovších poznatkov a technológií na územie Slovenska. Opatrenie avšak podporuje aj realizáciu investičných projektov, v týchto oblastiach je veľmi potrebné posúdenie ich vplyvu na životné prostredie. K princípom nastavenia výberových kritérií by sme navrhovali doplniť aj ekologický, prípadne environmentálny princíp.

OPATRENIE 17 RIADENIE RIZÍK

Účelom opatrenia je vytvoriť kompenzačné mechanizmy pre minimalizáciu dopadov rizík. Poľnohospodárstvo ohrozujú okrem normálnych (bežných) rizík, ktoré vznikajú častejšie (napr. mierny výkyv hektárových úrod, či kolísanie cien výrobkov) a obchodovateľných rizík, ktoré možno eliminovať, resp. účinne zmierňovať ich dôsledky prostredníctvom trhových nástrojov, najmä katastrofické riziká, ktoré majú síce nízku frekvenciu, ale spôsobujú obrovské škody veľkému počtu poľnohospodárskych subjektov v regióne, resp. krajine. Typické pre odvetvie poľnohospodárstva sú väčšinou prírodné katastrofy: klimatické udalosti, poškodenie spôsobené škodcami a choroby a nákazy zvierat. Vzhľadom na ich katastrofálny charakter je ich ťažké riadiť na úrovni podniku alebo prostredníctvom trhových nástrojov. Katastrofické riziká v poľnohospodárstve sa taktiež nedajú komerčne poistiť.

Opatrenie predstavuje nový systém finančného krytia poľnohospodárskych rizík, ktorý môže byť alternatívou k súčasnemu systému komerčného poistenia, pretože do finančného krytia sa dostanú aj nepoistiteľné riziká. Predpokladá sa, že prostredníctvom tohto opatrenia sa odstráni medzera vo finančnom krytí nepoistiteľných rizík v poľnohospodárskom sektore. Rovnako sa zatriktívni riadenie poľnohospodárskych rizík u poľnohospodárov z dôvodov rozširovania rozsahu finančného krytia rizík a nárastu podpory z verejných zdrojov. Opatrenie má značný ekonomický prínos, nakoľko bude zmierňovať hospodárske straty poľnohospodárov a bude im pomáhať vyrovnávať sa s nepriaznivými situáciami. V krízových oblastiach môže byť veľmi efektívnym a účinným nástrojom na ochranu majetku. Na životné prostredie nemá priamy vplyv, ale finančné prostriedky pomôžu poľnohospodárom skôr odstrániť vzniknuté škody v krajine a uviesť ju do pôvodného stavu.

Základná myšlienka opatrenia je podporovať rozvoj na základe využívania lokálneho potenciálu územia, teda na základe využívania endogénnych (vnútorných) zdrojov, pričom jedným so základných znakov je prístup zdola nahor. Na základe tohto prístupu vznikajú v danom území verejno-súkromné partnerstvá nazývané miestne akčné skupiny (MAS). Miestna akčná skupina je zoskupenie predstaviteľov verejných a súkromných miestnych spoločensko-hospodárskych záujmov, v ktorých na úrovni rozhodovania nemajú ani orgány verejnej moci, ani žiadna záujmová skupina viac ako 49 % hlasovacích práv. MAS vypracuje a implementuje stratégiu miestneho rozvoja (stratégia), kde sú uvedené ciele, opatrenia a činnosti, ktoré má v pláne realizovať na danom území v zmysle SWOT analýzy (silné a slabé stránky, príležitosti a hrozby) celého súvislého územia MAS. Opatrenie predstavuje prierezový nástroj pre miestny rozvoj a zavádzanie inovácií vrátane zmierňovania klimatických zmien.

Opatrenie bude mať predpokladaný pozitívny dopad na zlepšenie kvality života vo vidieckych oblastiach a zlepšenie ekonomickej situácie a sociálnych podmienok vidieckeho obyvateľstva. Investičná podpora v rámci daného opatrenia prispieva k podpore efektívneho využívania zdrojov a prechodu na nízkouhlíkové hospodárstvo odolné voči zmene klímy v odvetví poľnohospodárstva, potravinárstva a lesného hospodárstva. Opatrenie taktiež podporuje využívanie obnoviteľných zdrojov energie, vedľajších produktov, odpadov, zvyškov a iných nepotravinových surovín na účely bioekonomiky, obnovu, zachovanie a posilnenie ekosystémov, ktoré súvisia s poľnohospodárstvom a lesným hospodárstvom a zlepšenie vodného hospodárstva vrátane riadenia používania hnojív a pesticídov. Zároveň opatrenie prispieva k zlepšovaniu infraštruktúry a úpravy a vzhľadu vidieckych obcí. Teda možno konštatovať, že opatrenie bude príspevkom ku všetkým trom dimenziám trvalej udržateľnosti – ekonomickej, sociálnej i environmentálnej. V rámci opatrenia sa uvažuje aj s podporou drobných investícií, čo môže byť rizikom z hľadiska životného prostredia. Preto pri posudzovaní kvality stratégie by bolo vhodné zohľadniť aj environmentálne kritéria. Podobne aj pri posudzovaní kvality partnerstva by bolo vhodné zhodnotiť aktivity partnerstva v oblasti ochrany a tvorby životného prostredia.

V. Navrhované opatrenia na prevenciu, elimináciu, minimalizáciu a čo najväčšiu kompenzáciu každého významného nepriaznivého vplyvu realizácie navrhovaného strategického na životné prostredie a zdravie

Táto kapitola podľa Prílohy 4 Zákona o posudzovaní vplyvov na životné prostredie predpisuje sformulovať „*Opatrenia na odvrátenie, zníženie alebo zmiernenie prípadných významných negatívnych vplyvov na životné prostredie vrátane zdravia, ktoré by mohli vyplývať z realizácie strategického dokumentu*“.

V zmysle tejto zákonnej požiadavky sa kapitola bude venovať vybraným návrhom v dvoch skupinách, a to:

- a) všeobecným pripomienkam a návrhom ku Programu;
- b) návrhom, ktoré sa týkajú jednotlivých Opatrení podľa hodnotenia ich vplyvov v kapitole IV. tejto Správy.

V.1. Všeobecné pripomienky a návrhy ku Programu

Návrhy v tejto časti majú charakter komentára k formálnej, menej k obsahovej stránke jednotlivých kapitol Programu, ktoré v prípade dopracovania Programu môžu vylepšiť

štruktúru, čitateľnosť a prehľadnosť Programu. **Tieto návrhy a komentáre však nemajú vplyv na podstatu Programu, vrátane jeho vplyvu na ŽP.**

Všeobecné pripomienky sú nasledovné:

1. Názvy priorít, fokusových oblastí a opatrení

Prioríty, fokusové oblasti a opatrenia sa v Programe vyskytujú v rôznom znení. Uvedieme len niekoľko príkladov:

Napr. Opatrenie č. 1. sa v materiáli objavuje v troch zneniach, ako:

- *Prenos znalostí a informačné aktivity*
- *Prenos znalostí a informačné akcie*
- *Prenos vedomostí a zručností*

Podopatrenie 4.1. sa objavuje ako:

- *Podpora investícií do poľnohospodárskych podnikov*
- *Investície do hmotného majetku, ktoré zlepšujú celkovú výkonnosť poľnohospodárskeho podniku*

Opatrenie č. 6. sa objavuje ako:

- *Rozvoj poľnohospodárskych podnikov a podnikania, ale aj ako*
- *Základné služby a obnova dedín vo vidieckych oblastiach (zrejmy preklep a zmýlenie s opatrením 7).*

Podopatrenie 6.3 je uvedené ako:

- *Pomoc na začatie podnikateľskej činnosti pre malé poľnohospodárske podniky, aj ako*
- *Investície do vytvárania a rozvoja nepoľnohospodárskych činností, atď.*

Návrh:

V prípade prepracovania Programu navrhujeme zachovať presné a jednotné číslovanie a presné znenie priorít, fokusových oblastí aj opatrení v celom materiáli!

2. Analýza SWOT

Kapitola Analýza SWOT obsahuje množstvo údajov z relevantných zdrojov a ich hodnotení, kapitola však nemá tradičné členenie na S-W-O-T časti.

Návrh:

Dávame na uváženie, v prípade prepracovania vyznačiť graficky relevantné časti SWOT analýzy. Nepovažujeme to však za nevyhnutnú podmienku.

3. Opis stratégie

Opis stratégie uvádza, že „Najvyšším strategickým cieľom v zmysle Koncepcie je zvýšenie produkčnej výkonnosti v nosných poľnohospodárskych komoditách. V poradí druhým strategickým cieľom je udržateľný manažment prírodných zdrojov – pôdy a biodiverzity - a prispôsobovanie sa klimatickým zmenám“.

Nemyslíme si, že je potrebné určovanie tohto poradia, resp. toto poradie nepovažujeme za správne. Ku žiadnemu dlhodobému zvýšeniu produkčnej výkonnosti nemôže dôjsť bez

udržateľného manažmentu pôdy. Pôda je predsa absolútnym a dlhodobým základom pre poľnohospodárstvo, preto jej udržateľný manažment musí byť najvyšším cieľom, na ktorom možno založiť všetky ostatné strategické ciele. Ak predsa len prioritne dôjde k zvýšeniu produkčnej výkonnosti bez vhodného manažmentu pôdy, treba to považovať za drancovanie prírodných zdrojov. Podobne je to s biodiverzitou a s vodou, pričom sa manažment vody ani nespomína.

4. Zmiernenie klimatických zmien a prispôsobovanie sa ich vplyvom

Ovzdušie, vrátane stavu klímy, je nepochybne významným a integrálnym prvkom životného prostredia. Preto v kapitolách Programu, ktoré sa zaoberajú konkrétnymi postupmi, a to najmä kapitoly 5. Opis stratégie a kapitola 8. Opis opatrení by sa malo výrazné členenie vplyvu opatrení na „životné prostredie“ a vplyvu na „klimatické zmeny“ strácať, aby tieto pasáže nenadobudli formálny charakter. Zdôrazňujeme to aj vo vzťahu ku správne mu tvrdeniu samotného programu, že „pri navrhovaní konkrétnych opatrení sa uprednostňujú opatrenia a aktivity s viacnásobným účinkom k ŽP.“ V opise opatrení sa tieto aspekty často zlievajú.

5. Opis a vysvetlenie obsahu kapitol

Niektoré hlavné kapitoly Programu obsahujú rozsiahle tabuľky, bez úvodného textu a vysvetlenia obsahu. Tento fakt výrazne sťažuje čítanie a porozumenie textu Programu. Ide napr. o nasledovné kapitoly:

6. *Vyhodnotenie ex-ante kondicionalít,*

7. *Opis výkonnostného rámca,*

9. *Hodnotiaci plán.*

Ďalšie kapitoly majú pomerne veľký rozsah a zložitú štruktúru. Čitateľnosti a prehľadnosti by určite prispelo, keby v úvode kapitol bol opis obsahu a štruktúry kapitol a subkapitol. Ide napr. o kapitoly:

11. *Plán ukazovateľov;*

13. *Prvky na posúdenie štátnej pomoci;*

14. *Informácia o doplnkovosti s opatreniami financovanými inými nástrojmi SPP; prostredníctvom politiky súdržnosti alebo ENRF;*

15. *Ustanovenia o vykonávaní programu;*

18. *Ex-ante overiteľnosť, kontrolovateľnosť a riziko chýb.*

Návrh:

V prípade prepracovania Programu by bolo vhodné zaradiť na úvod jednotlivých kapitol ich opis obsahu a štruktúry.

6. Názvy, obsah a zaradenie opatrení, podopatrení a operácií

Správne zaradenie a označenie jednotlivých opatrení, podopatrení a operácií nie je len formálna otázka. Pri nesprávnom a nelogickom zaradení môže dôjsť ku strate súvislostí medzi príbuznými podopatreniami a operáciami, ku prekryvom kritérií, ku nekoordinovanosti.

Niektoré príklady rozporov k obsahu a názvu:

a) Názov Podopatrenia 4.3. je *Podpora investícií do infraštruktúry týkajúcej sa rozvoja, modernizácie alebo adaptácie poľnohospodárstva a lesníctva*. Prvá operácia s názvom

„Vypracovanie a vykonanie projektov pozemkových úprav“ podľa obsahu podporuje aj neinvestičnú činnosť, projektovanie. V tomto prípade by bola vhodná zmena názvu podopatrenia.

b). Opatrenie č. 5, podopatrenie, 5.1., ako aj jediná operácia v tomto opatrení nesie v názve odkaz na preventívne opatrenia pred negatívnymi dôsledkami prírodných katastrofických udalostí a nepriaznivých pomerov. Vlastná operácia je však úzko zameraná len na budovanie a údržbu hydromelioračných zariadení. V tomto prípade by bola vhodná zmena názvu operácie.

c) Opatrenie č. 10 nesie v názve agrenvironmentálno-klimatické opatrenia. Samozrejme, tieto opatrenia majú vplyv aj na klímu, obsah operácií sa však výrazne týka najmä agro-ekologických opatrení, majú charakter ekologizácie poľnohospodárstva. Operácia č. 10 *Ochrana pred eróziou pôdy* má úplne odlišný charakter a viac by sa hodila do podopatrenia 4.3., alebo do podopatrenia 5.

d) Opatrenie č. 16 je pomenované ako „*Spolupráca*“. Podopatrenie „*Podpora pre vypracovanie plánov lesného hospodárstva alebo rovnocenných nástrojov*“ je však úplne odlišné od ostatných obsahom aj názvom. Toto podopatrenie by malo patriť do Opatrenia č. 8.

Obsahová koordinácia opatrení a podopatrení

V programe je uvedených niekoľko veľmi dôležitých opatrení, podopatrení a operácií, ktoré sa týkajú ekologizácie priestorového usporiadania a využitia krajiny. Tieto súhrnne viac-menej naplňajú obsah integrovaného manažmentu krajiny v zmysle Zákona č. 7/2010 Z.z. o protipovodňovej ochrane, §9 Koordinácia plánu manažmentu povodňového rizika s plánom manažmentu povodia a ostatnými priestorovými plánovacími nástrojmi. Tieto sú však v predkladanom programe uvedené v rôznych opatreniach a podopatreniach a chýba integrujúci prvok medzi nimi.

Sú to nasledovné podopatrenia a operácie:

Podopatrenie 4.3 Operácia Vypracovanie a vykonanie projektov pozemkových úprav

Podopatrenie 4.3 Operácia Vybudovanie spoločných zariadení

Podopatrenie 5.1 Operácia Preventívne opatrenia pred negatívnymi dôsledkami prírodných katastrofických udalostí a nepriaznivých pomerov na potenciál poľnohospodárskej výroby vo väzbe na prebiehajúce klimatické zmeny

Podopatrenie 8.3. Operácia Podpora preventívnych protipovodňových a protipožiarnych opatrení za účelom zlepšenia vodného hospodárstva v lese

Podopatrenie 8.5. Operácia: Podpora rekonštrukcie smrekových porastov, hniezdnych príležitostí vtákov a rozvoja občianskej a poznávacej infraštruktúry v lesných ekosystémoch

Podopatrenie 10.1 Operácia Ochrana proti erózii pôdy

Podopatrenie 10.1 Operácia Ochrana biotopov poloprírodných a prírodných trávnych porastov

Podopatrenie 16.8 Podpora pre vypracovanie plánov lesného hospodárstva alebo rovnocenných nástrojov

Takýto charakter bude mať aj časť projektov z Opatrenia LEADER, podopatrenie 19.

Logickým usporiadaním by bolo vytvoriť opatrenie s názvom Integrovaný manažment krajiny s 2 podopatreniami s nasledovným zaradením existujúcich operácií, s mierne zmeneným a doplneným obsahom, možno so zmenenými názvami, so vzájomnou nadväznosťou a komplementárnosťou, s jednotným systémom podmienok oprávnenosti aj výberových kritérií:

Podopatrenie Optimálna priestorová organizácia a využívanie pôdy

Operácia 4.3 Vypracovanie a vykonanie projektov pozemkových úprav

Operácia 4.3 Vybudovanie spoločných zariadení – s rozšíreným obsahom

Operácia 8.5. Podpora rekonštrukcie smrekových porastov, hniezdnych príležitostí vtákov a rozvoja občianskej a poznávacej infraštruktúry v lesných ekosystémoch

Operácia 10.1 Ochrana proti erózii pôdy

Operácia 16.8 Podpora pre vypracovanie plánov lesného hospodárstva alebo rovnocenných nástrojov .

Operácia 5.1 Preventívne opatrenia pred negatívnymi dôsledkami prírodných katastrofických udalostí a nepriaznivých pomerov na potenciál poľnohospodárskej výroby vo väzbe na prebiehajúce klimatické zmeny – so zmenou názvu na hydromeliorácie

Operácia 8.3 Podpora preventívnych protipovodňových a protipožiarnych opatrení za účelom zlepšenia vodného hospodárstva v lese

Operácia 8.5 Podpora rekonštrukcie smrekových porastov, hniezdnych príležitostí vtákov a rozvoja občianskej a poznávacej infraštruktúry v lesných ekosystémoch

Operácia 10.1 Ochrana biotopov poloprírodných a prírodných trávnych porastov

V prípade prepracovania programu tieto návrhy je možné realizovať v Programe relatívne ľahko, bez výraznejších zmien do obsahu existujúcich opatrení. **Tieto zmeny nepovažujeme za podmienku prijatia Programu.**

7. Integrujúce prvky Programu

Program deklaruje integrovaný prístup k ochrane a využívaniu prírody a prírodných zdrojov. V systéme opatrení však chýba skutočne integrujúci prvok, preto by bolo žiaduce do systému podopatrení a operácií zaradiť operáciu Krajinné plánovanie a Projektovanie ÚSES. Obe tieto operácie zodpovedajú aspektom integrovaného manažment krajiny, samozrejme najmä vidieckej krajiny. Oba tieto nástroje sú podporované legislatívne, sú súčasťou a podkladom pre územné plánovanie, pozemkové úpravy, vodné plánovanie, manažment povodí, protipovodňovú ochranu, ochranu prírody. Oba nástroje majú charakter priestorového rámca, zelenej infraštruktúry, čo zabezpečuje integrovaný prístup k ochrane a racionálnemu využitiu krajiny ako celku, ako aj jej jednotlivých prvkov, samozrejme najmä pôdy, vody, biodiverzity.

Ani tieto zmeny nepovažujeme striktné za podmienku na prijatie Programu. V tom prípade by sa mali uplatniť v jednotlivých operáciách, ako ich súčasť, resp. podklad.

V ďalšej časti Správy sa venujeme detailným návrhom ku jednotlivým konkrétnym opatreniam.

V.2. Návrhy na prevenciu, elimináciu, minimalizáciu a kompenzáciu vplyvov na životné prostredie a zdravie ktoré sa týkajú jednotlivých Opatrení

Východiskom pre návrhy na prevenciu, elimináciu, minimalizáciu a kompenzáciu vplyvov na životné prostredie a zdravie je hodnotenie jednotlivých Opatrení v kapitole IV.

Priamy vplyv strategického dokumentu Program rozvoja vidieka na životné prostredie **sa môže prejavovať cez konkrétne činnosti vo fyzickom prostredí**, ktoré sa predpokladajú vykonávať podľa definície rozsahu oprávnených činností v jednotlivých **Opatreniach**, uvedených v Programe rozvoja vidieka v kapitole Programu **8. Opis opatrení**. Predpokladom realizácie týchto činností v rámci Programu je získanie finančnej podpory na projekty.

Poznámka: Činnosti, ktoré sa v skutočnosti vykonávajú v krajine bez podpory Programu, majú samozrejme tak isto fyzické vplyvy na životné prostredie, nesúvisia však so strategickým dokumentom Program obnovy vidieka. Preto predmetom hodnotenia a návrhu vstrategického dokumentu sú len tie činnosti, ktoré sa budú realizovať cez a s podporou Programu.

Strategický dopad Programu na ochranu životného prostredia a využívanie prírodných zdrojov je teda podpora činností, ktorým hodnotenie strategického dokumentu vytvorí „rámec na schválenie niektorej z navrhovaných činností“ podľa prílohy č. 8. Zákona č. 24/2006 Z. z. o posudzovaní vplyvov na životné prostredie a o zmene a doplnení niektorých zákonov (ďalej len Zákon).

10. Vodné hospodárstvo, a to významne, len okrajove, príp. len doplnkovo položky:

Pol. č.	Činnosť, objekty a zariadenia	Prahové hodnoty	
		Časť A (povinné hodnotenie)	Časť B (zisťovacie konanie)
1.	Priehrady, nádrže a iné zariadenia určené na zadržiavanie alebo na akumuláciu vody vrátane suchých nádrží - s výškou hrádze nad terénom, alebo - s celkovým novým objemom, alebo dodatočne zadržaným objemom, alebo - s rozlohou	od 8 m alebo od 1 mil. m ³ od 100 ha	od 3 m do 8 m od 0,5 mil. m ³ do 1 mil. m ³ od 50 ha do 100 ha
4.	Odber podzemných vôd alebo systémy umelého dopĺňania podzemných vôd	od 10 mil. m ³ /rok	od 3 mil. m ³ /rok do 10 mil. m ³ /rok
6.	Čistiarne odpadových vôd a kanalizačné siete	od 100 000 ekvivalentných obyvateľov	od 2 000 do 100 000 ekvivalentných obyvateľov
7.	Objekty protipovodňovej ochrany		bez limitu
8.	Vrty na zásobovanie pitnou vodou		s očakávanou výdatnosťou od 100 l/s
9.	Odber geotermálnych vôd		bez limitu

9. Infraštruktúra, a to najmä položky

Pol. č.	Činnosť, objekty a zariadenia	Prahové hodnoty	
		Časť A (povinné hodnotenie)	Časť B (zisťovacie konanie)
6.	Zhodnocovanie ostatných odpadov okrem zhodnocovania odpadov uvedeného v položkách 5 a 11, zariadenia na úpravu a spracovanie ostatných odpadov		od 5 000 t/rok
10.	Zhromažďovanie odpadov zo železných kovov, z neželezných kovov alebo starých vozidiel		bez limitu
11.	Zariadenie na zhodnocovanie ostatného stavebného odpadu	od 100 000 t/rok	od 50 000 t/rok do 100 000

			t/rok
12.	Zneškodňovanie odpadov (nezahrnuté v položkách 1 až 5 a 7)		bez limitu
15.	Projekty budovania priemyselných zón vrátane priemyselných parkov		bez limitu
16.	Projekty rozvoja obcí vrátane a) pozemných stavieb alebo ich súborov (komplexov), ak nie sú uvedené v iných položkách tejto prílohy b) statickej dopravy c) územných plánov zóny, ktoré nahrádzajú územné rozhodnutie pre činnosti uvedené v písmenách a) a b)	od 500 stojísk	v zastavanom území od 10 000 m ² podlahovej plochy mimo zastavaného územia od 1 000 m ² podlahovej plochy od 100 do 500 stojísk bez limitu
17.	Krematóriá a cintoríny		bez limitu

14. Účelové zariadenia pre šport, rekreáciu a cestovný ruch, a to všetky položky

Okrem týchto skupín činností možno predpokladať, že z niektorých Opatrení môže dôjsť priamo alebo nepriamo k podpore činností z niektorých priemyselných odvetví, napr.

6. Priemysel stavebných látok, napr.položky

3.	Výroba azbestocementových výrobkov s ročnou produkciou finálneho výrobku	od 20 000 t/rok	od 5 000 t/rok do 20 000 t/rok
4.	Obalovne živých zmesí	od 10 000 t/rok	

8. Ostatné priemyselné odvetvia, a to vybrané činnosti z položky č. 10:

10.	Ostatné priemyselné zariadenia neuvedené v položkách č. 1 - 9 s výrobnou plochou		od 1 000 m ²

13. Doprava a telekomunikácie, napr. činnosti z položky č. 14

14.	Objekty na opravy a údržbu automobilovej techniky s kapacitou	od 50 opravárenských miest	od 30 do 50 opravárenských miest

5. Drevospracujúci, celulóзовý a papierenský priemysel, napr.činnosti z položky č. 14

3.	Výroba nábytku	od 10 000 m ³ /rok vstupných materiálov	

Nemožno však vylúčiť, že vo výnimočných prípadoch v rámci rozvoja vidieka Opatrenia podporia sekundárne aj činnosti, ktoré budú mať prepojenie na činnosti zo skupín

1. Ťažobný priemysel, najmä činnosti z položiek

10.	Ťažba nerastov bagrovaním z riek		od 100 000 t/rok
13.	Lomy a povrchová ťažba vápenca	od 200 000 t/rok alebo od 10 ha záberu plochy	od 100 000 t/rok do 200 000 t/rok alebo od 5 ha do 10 ha záberu plochy
15.	Ťažba ostatných nerastov, ak nie sú uvedené v položkách č. 1 - 6, 9 - 14	od 200 000 t/rok alebo od 10 ha záberu plochy	od 100 000 t/rok do 200 000 t/rok alebo od 5 ha do 10 ha záberu plochy
16.	Ťažobné vrty (s výnimkou vrtov na skúmanie stability pôdy) najmä: - geotermálne vrty - vrty pre vodné zdroje - vrty na ukladanie rádioaktívneho odpadu	od 500 m bez limitu	do 500 m od 300 m

2. Energetický priemysel, najmä činnosti z položiek

3.	Zariadenia na využívanie vetra na výrobu energie (veterné elektrárne)	bez limitu	
12.	Geotermálne elektrárne a výhrevne	od 50 MW	od 5 MW do 50 MW
13.	Ostatné priemyselné zariadenia na výrobu elektriny, pary a teplej vody, ak nie sú zaradené v položkách č. 1 - 4 a 12	od 50 MW	od 5 MW do 50MW

Podľa vyššie uvedených princípov teda rozhodujúcim momentom Programu z hľadiska jeho budúcich reálnych vplyvov na ŽP a zdravie sú **kritériá na pridelenie podpory** pre konkrétne projekty pre činnosti uvedené v časti *Rozsah činností* v jednotlivých *opisoch Opatrení* Programu, a to v rozhodujúcej miere kritériá, ktoré sú uvedené v častiach **Oprávnené náklady, Podmienky oprávnenosti a Princípy nastavenia výberových kritérií** každého jedného Opatrenia a Podopatrenia. V zmysle toho sú spracované aj návrhy v tejto subkapitole.

Návrhy sa zameriavajú na **doplnenie a upresnenie vyššie uvedených kritérií**, pretože prípadné vplyvy Opatrení – tým aj celkove *Programu rozvoja vidieka* – na ŽP a zdravie možno ovplyvniť práve správnym nastavením týchto kritérií.

Pre návrhy zachovávame číslovanie a názvy jednotlivých Opatrení, a Podopatrení z kapitoly Programu 8. *Opis Opatrení*. Obsah návrhov sa opiera o hodnotenie v kapitole IV. tejto Správy.

Pri hodnotení jednotlivých Opatrení dodržíme nasledovnú štruktúru:

Názov opatrenia

1) *Všeobecné návrhy podľa opisu opatrenia*

2) *Návrhy pre podopatrenia*

Názov podopatrenia

Názov operácie

a) Opis operácie, zameranie aktivít, rozsah činností:

b) Oprávnené náklady, podmienky oprávnenosti:

c) Princípy nastavenia výberových kritérií

3) Súhrnný návrh ku opatreniu, podopatreniam a operáciám

Úvodom ku návrhom ku všetkým opatreniam:

Opatrenia v zásade správne definujú Zameranie aktivít, rozsah činností, Oprávnené náklady, Podmienky oprávnenosti aj Princípy nastavenia výberových kritérií. Návrhy v rámci jednotlivých opatrení preto **majú charakter doplnkov a upresnení**, ktoré môžu byť eliminovať a zmierňovať prípadné negatívne vplyvy budúcich činností podporených z daného opatrenia, alebo zlepšiť ich účinok na životné prostredie a zdravie.

Zdôrazňujeme však, že v zmysle §4 ods. (5) Zákona „posudzovanie vplyvov strategického dokumentu nenahrádza posudzovanie vplyvov navrhovanej činnosti uvedenej v tretej časti zákona“, teda činností, ktoré budú prípadne podporené aj z jednotlivých Opatrení *Programu*. Takéto činnosti si budú vyžadovať posudzovanie vplyvov činností podľa tretej časti Zákona. Preto návrhy v tejto Správe tak isto nemajú charakter opatrení na zmenu činností, ale na doplnenie a upresnenie **kritérií na podporu projektov** v zmysle strategického dokumentu.

Opatrenie č. 1: Prenos znalostí a informačné aktivity

1) Všeobecné návrhy podľa opisu opatrenia

Program uvádza, že opatrenie prispieva ku väčšine priorít a fokusových oblastí, v rámci toho aj tých, ktoré sa priamo dotýkajú aj problematiky ŽP (4A, 4B, 5B, 5C, 5D, 5E)

Podľa opisu opatrenia je však zrejmé, že opatrenie sa bude zameriavať aj na prenos vedomostí a zručností, ktoré prispievajú k fokusovým oblastiam 4C: Predchádzanie erózii pôdy a zlepšenie jej obhospodarovania a 5A: Zvýšenie efektívnosti využívania vody v poľnohospodárstve.

Návrh: Navrhujeme zaradiť do časti Príspevok k fokusovým oblastiam aj fokusové oblasti 4C a 5A.

2) Návrhy pre podopatrenia

Podopatrienie 1.1: Podpora odborného vzdelávania a získavania zručností

Operácia: Podpora odborného vzdelávania a získavania zručností

a) Opis operácie, zameranie aktivít, rozsah činností:

Vzdelávanie a odborná príprava na získavanie vedomostí a praktických zručností. Opis operácie uvádza 21 oblastí zamerania vzdelávacích aktivít, z čoho sa 11 týka priamo problematiky ŽP.

b) Prijímateľ podpory, oprávnené náklady:

Oprávnené náklady sa týkajú zabezpečenia vzdelávacej činnosti a sú v zásade definované správne. Pre upresnenie a jednoznačnosť navrhujeme:

Návrh: Medzi oprávnené náklady by bolo dobré zaradiť aj náklady na zabezpečenie a prevádzku cvičebných priestorov, pokusné plochy, školské hospodárstva.

c) Podmienky oprávnenosti:

Rozhodujúci aspekt, ktorý môže mať vplyv na ŽP a zdravie je správny výber odborne zdatného poskytovateľa vzdelávania. V záujme jednoznačnosti a pre upresnenie navrhujeme:

K bodu 1.:

Návrh: Pri výbere poskytovateľa na oblasti aktivít uvedených v časti Jednotlivé oblasti zamerania aktivít pod číslom 8 až 16, 20, 21 zabezpečiť účasť orgánu alebo organizácie MŽP.

K bodu 2.:

Návrh: Pri výbere poskytovateľov pre všetky oblasti aktivít – teda aj tých, ktoré sa netýkajú priamo ŽP – požadovať aj objasňovanie vzťahu danej oblasti ku ŽP

K bodu 3.:

Považujeme za potrebné prehodnotiť striktné stanovenie, aby pre každú oblasť zamerania aktivít bol vybraný len „jeden poskytovateľ, ktorý bude dlhodobo poskytovať vzdelávacie aktivity pre konečných prijímateľov v rámci celého územia SR“. Z odborného hľadiska sa jednotlivé oblasti zamerania aktivity prekrývajú a vzájomne dopĺňajú. Reálna situácia je, že poskytovatelia prenosu vedomostí a zručností v problematike životného prostredia sú schopní pokryť aj niekoľko oblastí. Na druhej strane možno pripustiť, ba považujeme za vhodné, aby v rôznych regiónoch Slovenska mohli vzdelávať v tej istej oblasti zamerania aktivít viacerí poskytovatelia.

Návrh: Toto kritérium oprávnenosti by bolo vhodné prepracovať, mierne liberalizovať

e) Princípy nastavenia výberových kritérií:

V prípade aktivít v oblasti ŽP je pri výbere poskytovateľov nevyhnutná účasť odborníkov (nie administrátorov) z tejto oblasti. V záujme jednoznačnosti a pre upresnenie navrhujeme:

Návrhy: Bolo by potrebné:

- **definovať, kto posúdi kvalitu lektorov?**
- **definovať spôsob a podmienky akreditácie programu, aby sa vopred nevylúčilo vzdelávanie v niektorých oblastiach aktivít pre nesprávne stanovenie kritérií akreditácie;**
- **zaradiť do kritérií uprednostnenie odborných organizácií s vlastnými odborníkmi, nie manažérske subjekty.**

Podopatrenie 1.2: Podpora demonštračných aktivít a informačné akcie

Operácia: Demonštračné aktivity a informačné akcie

a) Opis operácie, zameranie aktivít, rozsah činností:

Krátkodobé resp. jednorazové odborné informačné činnosti, konferencie, výstavy, vzdelávacej relácie, podujatia, eventy, súťaže, propagácie.

b) Oprávnené náklady, podmienky oprávnenosti:

Bez ďalších návrhov.

c) Princípy nastavenia výberových kritérií:

- Výberové kritérium „Charakter a zameranie aktivity, medzinárodný rozsah aktivity“ zahŕňa 2 odlišné aspekty, ktoré sa môžu vyskytnúť v najrôznejších kombináciách, napr. veľmi významné zameranie aktivity bez medzinárodného rozsahu a naopak.

Návrh: Predmetné kritérium je vhodné rozdeliť na 2 kritériá „Charakter a zameranie aktivity“ a „Medzinárodný rozsah aktivity“.

- Kritérium „Dostatočné technické a materiálne zabezpečenie“ je otázne. Jedna z hlavných oblastí oprávnených nákladov by mala smerovať práve na materiálne-technické náklady a náklady na služby v súvislosti s aktivitou, dokonca na investičné náklady spojené s realizáciou demonštračnej aktivity. Rozhodujúcim kritériom by malo byť intelektuálne zázemie, odborná spôsobilosť a kvalita projektu.

Návrh: Toto kritérium oprávnenosti aplikovať menej striktne, mierne liberalizovať.

3) Súhrnný návrh ku Opatreniu č. 1., podopatreniam a operáciám

Opatrenie č.1. má prierezový charakter a ovplyvňuje dlhodobu všetky aktivity a tým aj trvalo-udržateľný rozvoj, ochranu ŽP a racionálne využívanie prírodných zdrojov.

Za rozhodujúci návrh v tomto opatrení považujeme **správny výber poskytovateľov vzdelávacích aktivít** podľa výsostne odborných kritérií, s rozhodujúcim dôrazom na kvalifikáciu poskytovateľov v oblasti ŽP.

Opatrenie č. 2: Poradenské služby

1) Všeobecné návrhy podľa opisu opatrenia

Poradenstvo mimo iných aspektov má prispieť k tomu, aby si pôdohospodári viac uvedomovali vzťahy nielen medzi tokmi surovín a poľnohospodárskymi procesmi, ale aj vzťahy poľnohospodárskych činností ku **životnému prostrediu**, bezpečnosti potravín, zdraviu zvierat a dobrého zaobchádzania so zvieratami.

Mimoriadne veľký význam má poradenstvo aj z hľadiska vplyvu pôdohospodárstva na životné prostredie. Samozrejme, takéto poradenstvo má byť v duchu trvalo-udržateľného rozvoja, v duchu ochrany životného prostredia a racionálneho využívania prírodných zdrojov.

Opatrenie má prierezový charakter a prispieva bezpochyby ku všetkým fokusovým oblastiam. Environmentálne pozitívne poradenstvo má mimoriadny význam najmä vo fokusových oblastiach priority č.4. a 5., ktoré podporujú činnosti, ktoré môžu mať najvýznamnejšie pozitívne aj negatívne vplyvy na ŽP.

Návrh: Je potrebné zabezpečiť, aby poradenstvo bolo v duchu trvalo-udržateľného rozvoja, v duchu ochrany životného prostredia a racionálneho využívania prírodných zdrojov.

2) Návrhy pre podopatrenia

Podopatrienie 2.1: Podpora využívania poradenských služieb

Operácia: Poradenské služby zamerané na pomoc poľnohospodárom a obhospodarovateľom lesa

a) Opis operácie, zameranie aktivít, rozsah činností:

Hlavným cieľom operácie je poskytnutie rady v najdôležitejších oblastiach v pôdohospodárstve v súlade so Spoločnou poľnohospodárskou politikou EÚ a v zmysle Stratégie 2020. Nemožno obísť ani poradenstvo v otázkach obnovy, zachovania a posilnenia biologickej diverzity, poradenstvo v oblasti správnej pôdohospodárskej praxe v

lokalitách sústavy Natura 2000, v oblasti zlepšenie vodného hospodárstva a v ostatných oblastiach ochrany ŽP. V prípade správneho výberu poradenskej služby toto možno hodnotiť ako **rozhodujúce východisko trvalo-udržateľného rozvoja v praxi**.

c) Prijímateľ podpory, oprávnené náklady a podmienky oprávnenosti:

Prijímateľom podpory sú certifikovaní poradcovia, organizácie združujúce certifikovaných poradcov resp. spoločnosti a organizácie zamestnávajúce certifikovaných poradcov spĺňajúcich kritériá odbornosti. Kľúčovou otázkou z hľadiska vplyvu tohto opatrenia na životné prostredie je certifikácia poradcov spĺňajúcich kritériá odbornosti v oblasti ŽP.

Návrh: Vo výberovom procese poradcov je nevyhnutné prizývanie orgánov a organizácií rezortu životného prostredia, prípadne iných odborných environmentálnych organizácií (univerzity, akadémia vied, NGO).

e) Princípy nastavenia výberových kritérií:

Za rozhodujúci aspekt kritérií považujeme odbornosť.

Podopatrenie 2.2: Podpora vzdelávania poradcov

Operácia: Podpora vzdelávania poradcov v poľnohospodárstve a lesnom hospodárstve

a) Opis operácie, zameranie aktivít, rozsah činností:

Poradcovia si musia trvalo zdokonaľovať svoju odbornosť, vedomosti, metódy a pracovné postupy, aby podávali najlepšie výsledky a výstupy jednotlivcom. Odborné vzdelávanie poradcov je zamerané na pomoc poľnohospodárom a obhospodarovateľom lesa využívať poradenské služby na zlepšenie ekonomickej a **environmentálnej výkonnosti**, zlepšenie klimatických podmienok a pružnosti hospodárstva, podnikania a/alebo investícií.

c) Prijímateľ podpory, oprávnené náklad, podmienky oprávnenosti:

Prijímateľom je vzdelávacia organizácia oprávnená k odbornej príprave poradcov poverená Ministerstvom pôdohospodárstva a rozvoja vidieka SR, a to **Agroinštitút Nitra**, štátny podnik, a **Národné lesnícke centrum**, Zvolen, štátna príspevková organizácia. Vyššie menované inštitúcie majú primerané materiálne aj personálne zdroje, niet pochyb o ich oprávnenosti. Zdôrazňujeme však, že vzdelávanie poradcov pre poľnohospodárov a lesníkov v súčasnosti musí mať už aj veľmi výrazný environmentálny obsah. Preto je nevyhnutné postupne budovať aj oprávnenú organizáciu na vzdelávanie poradcov v environmentálnej oblasti, aby poradenské služby ani pre poľnohospodárov a lesníkov neboli jednostranné.

Návrhy: V súčasnej situácii však navrhujeme:

- **nevyklúčiť z oprávnených inštitúcií iné odborné organizácie (organizácie rezortu MŽP, univerzity, NGO, Slovenskú akadémiu vied), ktorým treba umožniť získať oprávnenosť na vzdelávanie poradcov,**
- **zabezpečiť, že menované inštitúcie budú v dostatočnej miere prizývať príslušných odborníkov aj z oblasti ŽP, a to aj na vzdelávanie, aj do skúšobných komisií.**

e) Princípy nastavenia výberových kritérií:

Kľúčovou otázkou z hľadiska ŽP je zabezpečenie dostatočného rozsahu poznatkov z environmentálnej oblasti.

Návrhy: Je nevyhnutné

- **nezávislé posúdenie projektu každého vzdelávacieho programu a kurzu aj z environmentálneho hľadiska,**

aktualizácia rozsahu a obsahu každého vzdelávacieho programu a kurzu.

3) Súhrnný návrh ku Opatreniu č.10, podopatreniam a operáciám

Ak poradenstvo v pôdohospodárstve aj v skutočnosti chce prispieť k cieľom trvalo-udržateľného rozvoja, ochrany životného prostredia a racionálneho využitia prírodných zdrojov, je nevyhnutné aj do poradenských služieb, aj do vzdelávania poradcov vniesť otvorenosť, rozšíriť vzdelávanie poradcov aj na iné inštitúcie a rozšírenie radov certifikovaných poradcov a inštitúcií aj pre environmentálne otázky v pôdohospodárstve.

Opatrenie č. 4: Investície do hmotného majetku

1) Všeobecné návrhy podľa opisu opatrenia

Je to kľúčové opatrenie na podporu konkurencieschopnej, účelovo intenzívnej, avšak environmentálne prijateľnej poľnohospodárskej výroby v priaznivých pôdných a klimatických podmienkach, ktorá by prinášala vyššiu pridanú hodnotu, ako aj konkurencieschopného spracovateľského a potravinárskeho priemyslu. Opatrenie podporuje investičné činnosti, ktoré sa zameriavajú na zvýšenie efektivity všetkých výrobných faktorov a nárast pridanej hodnoty poľnohospodárskych podnikov vrátane diverzifikácie činnosti. Zároveň je to opatrenie, ktoré **veľmi významným spôsobom môže vplývať – a to pozitívne aj negatívne - na životné prostredie.**

Osobitný dôraz kladie opatrenie na pozemkové úpravy, pričom sa zdôrazňuje ich význam z krajinnno-ekologického hľadiska, z hľadiska ochrany pred povodňami, vodnou a veternou eróziou.

Opatrenie bude prispievať predovšetkým ku „výrobným“ pôdohospodárskym fokusovým oblastiam 2A, 2B, 2C a 3A, ale aj ku trvalo-udržateľnému využívaniu prírodných zdrojov, teda k fokusovým oblastiam 5A, 5B, 5C, 5D, ale aj ku 4B a 4C, čiastočne aj ku 6A.

Fokusová oblasť 2A: *Zlepšenie hospodárskeho výkonu všetkých poľnohospodárskych podnikov a uľahčenie reštrukturalizácie a modernizácie poľnohospodárskych podnikov, najmä na účely zvýšenia ich účasti na trhu, zamerania na trh a poľnohospodárskej diverzifikácie.* Zámer tejto oblasti sa okrem iného odôvodňuje aj tým, že v podhorských a horských oblastiach je výroba **„utlmovaná, lebo sa poľnohospodárstvo prioritne orientuje na ochranu životného prostredia“.**

Takto formulovaný text vyvoláva antagonizmus medzi prosperujúcou výrobou a ochranou životného prostredia. Nejde samozrejme o slovnú formuláciu, ale o duch tohto stanoviska a najmä aby sa formálne správne deklarované environmentálne aspekty z celkového opisu opatrenia **prejavili aj v operáciách a kritériách podpory projektov.**

Treba zdôrazniť najmä základný fakt, že ochrana prírody a prírodných zdrojov je podmienkou pre zachovanie produkčnej schopnosti aj agroekosystémov a lesných ekosystémov v budúcnosti. Okrem toho aspekty ochrany životného prostredia sú práve zdrojom príjmu poľnohospodárov cez dotačné systémy, niekedy najvýznamnejším, pričom tieto príjmy sa v minulom období nie vždy premietli do určených cieľov (napr. problém nepreviazanosti živočíšnej produkcie s lúčno-pasienkárskym hospodárením, dotácie na mulčovanie, dotácie na oblasti s nepriaznivými podmienkami podľa priemerných štatistických údajov, atď.).

Všeobecne ku tomuto opatreniu je teda potrebné poznamenať, že napriek správne uvedeným environmentálnym aspektom vo všeobecnom opise opatrenia, textová prezentácia pri podrobnom opise podopatrení a operácií tieto aspekty dôsledne neuplatňuje.

Preto je veľmi dôležité, aby v konkrétnych kritériách na podporu projektov sa tieto aspekty explicitne vyjadrili a znovu zdôraznili.

Návrh: Pri kritériách výberu projektov podľa jednotlivých podopatrení a operácií je potrebné dôsledne uplatňovať environmentálne aspekty, ktoré sú uvedené jednak v základných cieľoch priorít a fokusových oblastiach, ako aj environmentálne aspekty uvedené vo všeobecnom opise opatrenia v texte tejto kapitoly.

Návrhy pre podopatrenia

Podopatrienie 4.1: Podpora investícií do poľnohospodárskych podnikov

Podopatrienie 4.1. je uvedené dvoma operáciami, a to:

4.1.1 - Investície do hmotného majetku, ktoré prispievajú k zvýšeniu konkurencieschopnosti poľnohospodárskych podnikov

4.1.2 - Investície do hmotného majetku zamerané na zefektívnenie využívania vody v poľnohospodárstve

Operácia 4.1.1: Investície do hmotného majetku, ktoré prispievajú k zvýšeniu konkurencieschopnosti poľnohospodárskych podnikov

a) Opis operácie, zameranie aktivít, rozsah činností:

Sú to investície do hmotného majetku, ktoré zvyšujú celkovú výkonnosť a udržateľnosť poľnohospodárskeho podniku, najmä v kritických odvetviach (živočíšna výroba, špecializovaná rastlinná výroba). Zdôrazňuje sa zvýšenie produkcie alebo jej kvality, zníženie záťaže na životné prostredie pri zachovaní alebo zvýšení zamestnanosti, znížením nákladovosti, zníženie záťaže na životné prostredie pri zachovaní alebo zvýšení zamestnanosti, zlepšenie kvalitatívnych vlastností a úrodnosti pôdy a ochrana pred degradáciou, diverzifikácia poľnohospodárskej výroby, a to cez investičné činnosti, najmä:

- investície do výstavby, rekonštrukcie a modernizácie objektov a do jeho vnútorného vybavenia
- investície do obstarania technického a technologického vybavenia vrátane špeciálnych strojov a náradia
- investície do zlepšenia kvalitatívnych vlastností a úrodnosti pôdy a ochrany pred jej degradáciou.

Operáciu možno považovať za základ pre zvýšenie konkurencieschopnosti poľnohospodárskych podnikov. V zmysle celkového zamerania Programu na trvalo-udržateľný rozvoj však treba pripomenúť, že „zníženie záťaže na životné prostredie pri zachovaní alebo zvýšení zamestnanosti“ – čo je deklarované v zameraní aktivít - by bol samozrejme žiadateľný vzťah, nemožno ich však vzájomne striktné podmieňovať. Neúspech v zachovaní alebo zvyšovaní zamestnanosti môže byť zapríčinený najrôznejšími faktormi, napr. zmenou odbytu, čo nemôže byť dôvodom pre zvyšovanie záťaže na životné prostredie, ani dôvodom na to, že nebudeme investovať do životného prostredia, lebo to nezvyšuje zamestnanosť.

Návrh: Podporované aktivity nepodmieňovať previazanosťou znižovania záťaže na životné prostredie a zachovania alebo zvýšenia zamestnanosti!

c) Oprávnené náklady, podmienky oprávnenosti:

Opis oprávnených nákladov síce obsahuje položku „súvisiace všeobecné náklady, bolo by však žiadateľné, aby boli prípustné aj investície a iné náklady na výsadbu zelene v súvislosti s ostatnými investičnými činnosťami, ktoré opatrenie podporuje.

Návrh: Je potrebné ozrejmiť, že medzi oprávnené náklady možno zaradiť aj náklady na výsadbu zelene v súvislosti s ostatnými investičnými činnosťami

Podmienku, že oprávnené sú len tie činnosti, ktoré zvyšujú celkovú výkonnosť a udržateľnosť poľnohospodárskeho podniku znížením záťaže na životné prostredie **zároveň** pri zachovaní alebo zvýšení zamestnanosti je potrebné upresniť.

Návrh: Znižovanie záťaže na životné prostredie nepodmieňovať striktne so zachovaním alebo zvýšením zamestnanosti!

d) Princípy nastavenia výberových kritérií:

Je uvedených veľké množstvo v zásade správnych výberových kritérií. Nie je však striktne určený ich vzájomný vzťah, alebo podmienenosť. Kritériá sa môžu navzájom aj vylučovať, napr. kritériá „zabezpečenie zvyšovania produkcie a jej kvality“ a „projekty prispievajúce k udržaniu alebo zvýšeniu zamestnanosti“; alebo kritériá „prioritnejšie budú investície vedúce k rozšíreniu kapacít“ a „projekty v rámci kritických odvetví“. Z hľadiska vplyvu na životné prostredie považujeme za nevyjasnené vzťahy kritérií uvedené ako „uprednostnené budú projekty v rámci kritických odvetví“ a „zabezpečenie zvyšovania produkcie a jej kvality“, „prioritnejšie budú investície vedúce k rozšíreniu kapacít“ a ďalších ku kritériu „prioritu budú mať projekty prispievajúce k ochrane životného prostredia (pôdy, vody, ovzdušia)“. Tieto kritériá môžu byť vo vzájomnom rozpore, pričom nie je definované, kedy bude ktoré kritérium skutočne uprednostnené.

Návrhy: Z tohto dôvodu navrhujeme:

- **Princípy nastavenia výberových kritérií skonkretizovať v zmysle vyššie uvedených pripomienok.**
- **Považujeme za potrebné, aby sa za „integrovany projekt“ považovali aj tie, ktoré v tomto podopatrení plánujú náklady aj na výsadbu zelene v súvislosti s ostatnými investičnými činnosťami.**

Operácia 4.1.2: Investície do hmotného majetku zamerané na zefektívnenie využívania vody v poľnohospodárstve

a) Opis operácie, zameranie aktivít, rozsah činností:

Operácia sa bude realizovať cez stavebné investície na výstavbu, rekonštrukciu alebo modernizáciu závlahových systémov vrátane infraštruktúry; investícií do obstarania a modernizácie techniky a technológie závlahových systémov (infraštruktúry ako aj koncových zariadení) s cieľom efektívnejšieho nakladania so závlahovou vodou a energiou

Operácia prispieva prioritne k fokusovej oblasti 5A, sekundárne k fokusovej oblasti 2A, 2B

b) Oprávnené náklady, podmienky oprávnenosti:

Pri tejto operácii je potrebné zdôrazniť, že ide o zefektívnenie závlahových systémov a nie o všeobecné zefektívnenie využívania vody v poľnohospodárstve, čo má omnoho širšie súvislosti.

V zozname podmienok chýba kritérium posúdenia vhodnosti závlah podľa pôdnoekologických kritérií, z hľadiska ekosystémov, biodiverzity, ochrany prírody a krajiny.

Návrh: Do sústavy kritérií doplniť posúdenie vhodnosti závlah z hľadiska pôdnoekologických podmienok, ako aj z hľadiska vplyvu závlah na ekosystémy, biodiverzitu a ochranu prírody a krajiny.

e) Princípy nastavenia výberových kritérií:

Návrh: Tak, ako pri predchádzajúcej operácii, aj v tomto prípade je potrebné prehodnotiť výberové kritériá podľa ich vzájomného vzťahu a postaviť poradie kritérií.

Podopatrenie 4. 2: Podpora investícií do spracovania/uvádzania na trh a/alebo vývoja poľnohospodárskych produktov

Podopatrenie sa člení na nasledovné Operácie:

4.2.1 Investície do hmotného majetku zamerané na spracovanie a využívanie obnoviteľných zdrojov energie

4.2.2. Investície do technológií, ktoré prispievajú k úsporám konečnej energetickej spotreby

4.2.3. Investície, ktoré sa týkajú spracovania, uvádzania na trh a/alebo vývoja poľnohospodárskych výrobkov, výroby, skladovania, spracovania, uvádzania na trh a/alebo vývoja potravinárskych výrobkov.

Operácia 4.2.1: Investície do hmotného majetku zamerané na spracovanie a využívanie obnoviteľných zdrojov energie

a) Opis operácie, zameranie aktivít, rozsah činností:

Opatrenie podporuje činnosti týkajúce sa spracovania alebo využívania obnoviteľných zdrojov energie s výnimkou vodnej, veternej a solárnej energie a činnosti týkajúce sa výroby biomasy a zakladania porastov rýchlorastúcich drevín. Podporuje investície:

- na výstavbu, rekonštrukciu a modernizáciu zariadení na nízkoemisné a udržateľné využívanie biomasy na výrobu elektriny a tepla, geotermálneho vrtu
- na obstaranie a modernizáciu technického a technologického vybavenia,
- na založenie porastov rýchlorastúcich drevín.

Druhý typ operácie podporuje energetické spracovanie poľnohospodárskych produktov alebo vedľajších produktov a odpady z poľnohospodárskej výroby alebo vlastného spracovania potravín.

b) Oprávnené náklady, podmienky oprávnenosti:

V tejto operácii chýba zmienka o vplyve realizácie a prevádzky investícií k ŽP (vplyv počas výstavby objektov, ako aj počas prevádzky zariadení), samozrejme okrem konštatácie pozitívneho vplyvu využívania obnoviteľných zdrojov energie na ŽP.

Návrhy: Podmienkou oprávnenosti má byť aj popis predpokladaného vplyvu realizácie investície na ŽP. Považujeme za potrebné stanoviť aj zásady na udržanie správneho podielu pestovania energetickej biomasy ku výrobe základných plodín.

c) Princípy nastavenia výberových kritérií:

Návrh: Do zoznamu kritérií by bolo vhodné zapracovať aj predpokladaný vplyv lokalizácie a prevádzky investícií na ŽP. Žiadalo by sa uprednostniť projekty, ktoré majú lokalizáciu pestovania energetickej biomasy podopreté PPÚ, ktorý obsahuje ÚSES, alebo podopreté územným plánom, ktorý obsahuje krajinno-ekologický plán a ÚSES, alebo iným projektom s návrhom ekologicky optimálneho využitia plôch.

Opatrenie 4.2.2: Investície do technológií, ktoré prispievajú k úsporám konečnej energetickej spotreby

a) Opis operácie, zameranie aktivít, rozsah činností:

Investície do nových technológií, ktoré prispievajú k úsporám energie, ako aj investície prispievajúce k úsporám energie súvisiace s výrobou, spracovaním, skladovaním, uvádzaním na trh a/alebo vývojom poľnohospodárskych produktov a potravinárskych

výrobných. Operácia prispieva prioritne k fokusovej oblasti 5B, sekundárne k fokusovej oblasti 2A, 3A.

b) Oprávnené náklady, podmienky oprávnenosti:

Aj v tejto operácii chýba zmienka o vplyve realizácie a prevádzky investícií k ŽP (vplyv počas výstavby objektov, ako aj počas prevádzky zariadení),

Návrh: Podmienkou oprávnenosti má byť aj popis predpokladaného vplyvu realizácie investícií na ŽP.

c) Princípy nastavenia výberových kritérií:

Návrh: Do zoznamu kritérií zapracovať aj predpokladaný vplyv lokalizácie a prevádzky investícií na ŽP.

Operácia 4.2.3: Investície, ktoré sa týkajú spracovania, uvádzania na trh a/alebo vývoja poľnohospodárskych výrobkov, výroby, skladovania, spracovania, uvádzania na trh a/alebo vývoja potravinárskych výrobkov.

Opis operácie, zameranie aktivít, rozsah činností:

Operácia zahŕňa investície do hmotného majetku, ktoré sa týkajú spracovania, skladovania, uvádzania na trh a/alebo vývoja poľnohospodárskych a potravinárskych výrobkov. Ide o investície, ktoré môžu mať vplyv na ŽP (znečisťovanie ovzdušia, vôd a pod.) a zdravie. Preto práve pri výbere projektov v tejto operácii je dôležité dôsledne uplatňovať kritérium predbežného predpokladaného popisu projektov z hľadiska životného prostredia.

b) Oprávnené náklady, podmienky oprávnenosti:

Aj v tejto operácii chýba zmienka vplyvu realizácie a prevádzky investícií k ŽP (vplyv počas výstavby objektov, ako aj počas prevádzky zariadení), pričom práve činnosti z tejto skupiny majú jednoznačne najväčší predpokladaný vplyv na ŽP aj zdravie.

Návrh: Podmienkou oprávnenosti má byť aj popis predpokladaného vplyvu realizácie investícií na ŽP.

c) Princípy nastavenia výberových kritérií:

Návrh: Do zoznamu kritérií zapracovať aj predpokladaný vplyv lokalizácie a prevádzky investícií na ŽP.

Podopatrenie 4.3: Podpora investícií do infraštruktúry týkajúcej sa rozvoja, modernizácie alebo adaptácie poľnohospodárstva a lesníctva

Podopatrenie sa člení na nasledovné operácie:

4.3.1. Vypracovanie a vykonanie projektov pozemkových úprav

4.3.2. Vybudovanie spoločných zariadení

4.3.3. Investície týkajúce sa infraštruktúry a prístupu k lesnej pôde

Návrh: Podľa obsahu, rozsahu a podmienok realizácie sa operácia Vypracovanie a vykonanie projektov pozemkových úprav a operácia Vybudovanie spoločných zariadení navzájom úzko súvisia, mali by sa projektovať aj realizovať spoločne, resp. v úzkej vzájomnej väzbe.

Operácia 4.3.1: Vypracovanie a vykonanie projektov pozemkových úprav

a) Opis operácie, zameranie aktivít, rozsah činností:

Vypracovanie a vykonanie projektov pozemkových úprav cez investičné činnosti, ktoré prispievajú k zníženiu fragmentácie pozemkového vlastníctva, obnove evidencie pozemkov, zabezpečeniu súladu medzi pozemkami produkčných celkov z LPIS a údajmi v katastri nehnuteľností so skutkovým stavom v teréne, vytvorení podmienok pre korektné nájomné vzťahy, predpokladu pre rozvoj trhu s pôdou.

Operácia prispieva prioritne k fokusovej oblasti 2A, sekundárne k fokusovej oblasti 2B, 6A, 4A, 4B, 4C, 5E.

Opis Operácie, zameranie a rozsah aktivít definuje len „investície“. Obsah aj názov operácie však zahŕňa aj vypracovanie projektov PPÚ.

Návrh: Je potrebné zosúladiť názov, opis a obsah operácie.

Úloha pozemkových úprav je definovaná vo *Všeobecnom opise opatrenia 4* ako významný nástroj ochrany a starostlivosti o ŽP a racionálneho využívania prírodných zdrojov, ako aj „environmentálne prijateľnej poľnohospodárskej výroby“. Pri konkretizácii opatrenia v tomto podopatrení však environmentálne aspekty a funkcie pozemkových úprav úplne vypadli. Chýba akákoľvek zmienka o konkrétnych nástrojoch PPÚ na zabezpečenie environmentálnych aspektov, ktoré sú stanovené aj zákonom – napr. projektovanie a realizácia ÚSES, ako aj ďalšie činnosti a integrovaný manažment krajiny v zmysle Zákona NR SR č. 7 /2010 o protipovodňovej ochrane.

Opis operácie zdôrazňuje zníženie fragmentácie pozemkov. Tento aspekt však môže byť v protiklade s ďalšími zákonom stanovenými cieľmi PPÚ, ako napr. s protieróznou ochranou, protipovodňovou ochranou, zvyšovaním ekologickej stability a ďalšími.

Okrem toho upozorňujeme na potrebnú **dôslednú koordináciu** tejto operácie *Vybudovanie spoločných zariadení* s operáciou *Podopatrenia 10.1. Ochrana proti erózii pôdy*, ktorého faktickým výsledkom je práve rozdrobenosť poľnohospodárskej pôdy. Za dôslednú koordináciu pritom považujeme zosúladenie kritérií oprávnenosti a výberových kritérií všetkých relevantných operácií.

Návrhy: Je potrebné:

- **Zabezpečiť koordinovaný postup podpory projektov v rámci Podopatrení 4.3. a 10.1, prípadne uvážiť aj prepracovanie opisu týchto podopatrení**
- **Doplniť opis operácie v zmysle vyššie uvedených pripomienok, najmä projektovanie a realizácia ÚSES ako súčasť PPÚ, ako aj ďalšie činnosti týkajúce sa PPÚ v zmysle Zákona NR SR č. 7 /2010 o protipovodňovej ochrane. V tomto zmysle by bolo vhodné upraviť aj ostatné časti textu tohto podopatrenia.**

b) Prijímateľ podpory, oprávnené náklady, podmienky oprávnenosti:

V Programe za jediného prijímateľa podpory je označené MPaRV SR. Ak sa však rozšíri rozsah činností podľa vyššie uvedených návrhov (napr. projektovanie ÚSES), v súlade s tým treba prehodnotiť aj možný okruh iných prijímateľov.

Návrhy: Bolo by vhodné prehodnotiť okruh prijímateľov podpory podľa prípadného rozšírenia rozsahu činností a explicitne vyjadriť/zaradiť náklady na projektovanie a realizáciu ÚSES, protieróznych a ďalších opatrení.

Prirodzeným a tradičným výsledkom PPÚ je samozrejme aj zníženie rozdrobenosti. Ako sme už uviedli, toto kritérium však nemožno definovať vylučujúcim spôsobom. Mnohé opatrenia vyplývajúce z pozemkových úprav môžu spôsobiť rozdrobenie niektorých parciel na špecifické účely (napr. na výsadbu zelene).

Platnými právnymi, metodickými a technickými predpismi sú definované aj iné funkcie pozemkových úprav, než len tie, ktoré sú uvedené.

Návrh: Je potrebné zosúladiť podmienky oprávnenosti aj s ďalšími možnými funkciami pozemkových úprav, explicitne vyjadriť/zaradiť náklady na realizáciu ÚSES, protieróznych a ďalších opatrení.

e) Princípy nastavenia výberových kritérií:

Návrh:

- Navrhujeme zosúladenie kritérií podpory operácií Vypracovanie a vykonanie projektov pozemkových úprav a Vybudovanie spoločných zariadení z podopatrenia 4.3 s operáciou ochrana proti erózii pôdy z podopatrenia 10.1., prípadne prepracovať opisy týchto opatrení.
- Položku „komplexnosť, udržateľnosť, efektívnosť projektu, schopnosť realizácie projektu, hospodárnosť projektu“ rozpracovať, najmä v zmysle komplexnosti funkcií, ktoré PPÚ plnia, vrátane ekologických a environmentálnych aspektov. Za podporné kritérium je treba považovať celkom iste existenciu a súlad navrhovaných projektov s krajinno-ekologickým plánom v rámci ÚPN a s projektom ÚSES.
- Zaradiť kritérium súladu navrhovaných projektov s požiadavkou na integrovaný manažment krajiny podľa Zákona NR SR č. 7 /2010 o protipovodňovej ochrane, §9 Koordinácia plánu manažmentu povodňového rizika s plánom manažmentu povodia a ostatnými priestorovými plánovacími nástrojmi.

Operácia 4.3.2: Vybudovanie spoločných zariadení

a) Opis operácie, zameranie aktivít, rozsah činností:

Predpokladá sa najmä budovanie a úprava prístupových komunikácií, čím dôjde ku zníženiu nákladov na prepravu materiálov, prispieje to k optimálnej kultivácii a ošetrovaniu pozemkov, k lepšiemu prístupu k poľnohospodárskej a lesnej pôde, k úspore energií, najmä pohonných hmôt. Operácia prispieva prioritne k fokusovej oblasti 4C.

V opise je potrebné zmieniť sa aj o ostatných aspektoch spoločných zariadení, napr. spomenúť ich protipovodňový, protierózny a krajinno-ekologický význam.

Návrh: Opis operácie dopracovať v zmysle Zákona NRSR č.7/2010 Z.z. o ochrane pred povodňami, §9 Koordinácia plánu manažmentu povodňového rizika s plánom manažmentu povodia a ostatnými priestorovými plánovacími nástrojmi. Podľa tohto paragrafu sa priestorové objekty, najmä prvky ÚSES a významné krajinné prvky v návrhu protipovodňových opatrení budú považovať za spoločné zariadenia.

b) Prijímateľ podpory, oprávnené náklady, podmienky oprávnenosti:

Okruh prijímateľov podpory je potrebné prehodnotiť podľa prípadného rozšíreného opisu operácie.

V tejto operácii nie sú osobitne rozpracované, sú nahradené odkazom na existujúce predpisy.

Návrh: Je potrebné dopracovať a zosúladiť podmienky oprávnenosti v súlade s funkciami spoločných zariadení podľa iných právnych dokumentov, najmä vo vzťahu k protipovodňovej ochrane a k ÚSES.

c) Princípy nastavenia výberových kritérií:

Návrhy: Položku „komplexnosť, udržateľnosť, efektívnosť projektu, schopnosť realizácie projektu, hospodárnosť projektu“ rozpracovať, najmä v zmysle komplexnosti funkcií, ktoré spoločné zariadenia plnia v zmysle iných právnych dokumentov, najmä podľa princípov integrovaného manažmentu krajiny podľa Zákona NR SR č. 7 /2010 o protipovodňovej ochrane, §9 Koordinácia plánu

manažmentu povodňového rizika s plánom manažmentu povodia a ostatnými priestorovými plánovacími nástrojmi. Mali by sa uprednostniť projekty, ktoré zodpovedajú požiadavke na integrovaný manažment krajiny.

Operácia 4. 3.3: Investície týkajúce sa infraštruktúry a prístupu k lesnej pôde

a) Opis operácie, zameranie aktivít, rozsah činností:

Operácia podporuje výstavbu, dostavbu, prestavbu a rekonštrukciu lesných ciest, ktoré slúžia pre odvoz dreva, prístup hasičskej techniky a technologických vozidiel. Operácia prispieva prioritne k fokusovej oblasti 2C.

b) Oprávnené náklady, podmienky oprávnenosti:

Operácia predpokladaný vplyv výstavby lesných ciest na životné prostredie, napr. na erózne ohrozenie, na zrýchlenie odtoku a pod. nezaraďuje medzi podmienku podpory.

Návrh: *Podmienkou oprávnenosti mal by byť aj predpokladaný vplyv realizácie investície na ŽP.*

c) Princípy nastavenia výberových kritérií:

Kritériá sú síce nastavené veľmi všeobecne, ale posúdenie vplyvu na životné prostredie a klímu obsahujú.

Návrh: *Výberové kritériá navrhujeme detailnejšie rozpracovať, najmä s ohľadom na možné vplyvy výstavby na ŽP.*

Podopatrenie 4.4: Podpora neproduktívnych investícií spojených s plnením agro-environmentálnych cieľov súvisiacich s klímou

Operácia: *Neziskové investície do výstavby, rekonštrukcie, opravy a modernizácie zariadení na skladovanie, spracovanie a nakladanie s odpadovou vodou a hospodárskymi hnojivami a neziskové investície pre ustajnenie a chov hospodárskych zvierat s využitím nových technológií na znižovanie emisií skleníkových plynov*

a) Opis operácie, zameranie aktivít, rozsah činností:

Operácia podporuje výstavbu, rekonštrukciu, modernizáciu skladovacích kapacít pre odpadovú vodu a hospodárske hnojivá a technológie na znižovanie emisií skleníkových plynov v chovoch hospodárskych zvierat.

b) Oprávnené náklady, podmienky oprávnenosti:

Chýba akákoľvek zmienka o vplyvu realizácie a prevádzky investícií k ŽP.

Návrh: *Podmienkou oprávnenosti má byť aj popis predpokladaného vplyvu realizácie investície na ŽP, preto podmienky oprávnenosti by mali byť dopracované aj v tomto zmysle.*

c) Princípy nastavenia výberových kritérií:

Vzhľadom na možné významné vplyvy činností na ŽP považujeme za nevyhnutné vo výberových kritériách dôslednejšie uplatniť aj aspekty ŽP.

Návrh:

Výberové kritériá navrhujeme detailnejšie rozpracovať, najmä s ohľadom na možné vplyvy výstavby na ŽP.

3) Súhrnný návrh ku Opatreniu č. 4., podopatreniam a operáciám

Opatrenie č.4. je rozhodujúce pre podporu činností, ktoré môžu mať negatívne vplyvy na životné prostredie a zdravie. Napriek správne uvedeným environmentálnym aspektom vo všeobecnom opise Opatrenia, v konkrétnom popise podopatrení a operácií sa environmentálne aspekty vytrácajú.

Preto považujeme za nevyhnutné, aby návrhy, ktoré sme uviedli vyššie, boli zapracované do konečného znenia Programu.

Za osobitne dôležité považujeme zosúladenie kritérií podpory operácií *Vypracovanie a vykonanie projektov pozemkových úprav a Vybudovanie spoločných zariadení* z podopatrenia 4.3 s operáciou *Ochrana proti erózii pôdy* z podopatrenia 10.1., ako aj naplnenie požiadavky na **integrovaný manažment** krajiny podľa Zákona NR SR č. 7 /2010 o protipovodňovej ochrane, §9 Koordinácia plánu manažmentu povodňového rizika s plánom manažmentu povodia a ostatnými priestorovými plánovacími nástrojmi.

Opatrenie č.5: Obnova potenciálu poľnohospodárskej výroby zničeného prírodnými pohromami a katastrofickými udalosťami a zavedenie vhodných preventívnych opatrení

Opatrenie popisuje len jedno podopatrenie a jednu operáciu:

Podopatrenie 5.1: Podpora investícií do preventívnych opatrení na zníženie následkov pravdepodobných prírodných pohrôm, nepriaznivých klimatických a katastrofických udalostí

Názov operácie: Preventívne opatrenia pred negatívnymi dôsledkami prírodných katastrofických udalostí a nepriaznivých pomerov na potenciál poľnohospodárskej výroby vo väzbe na prebiehajúce klimatické zmeny

a) Opis operácie, zameranie aktivít, rozsah činností:

Opatrenie sa bude realizovať preventívnymi investičnými činnosťami na zmiernenie negatívnych dôsledkov potenciálnych povodní, zamokrenia a zaplavenia poľnohospodárskej krajiny. Bude podporovať výstavbu, rekonštrukciu, modernizáciu, dostavbu a opravu hydromelioračných kanálov, čerpacích staníc a príslušných zariadení, ktoré majú schopnosť aj na zadržanie vody v období sucha ako aj na privedenie vody do oblastí s nedostatkom vodných zdrojov, teda reguláciu odtoku vody hydromelioračnými kanálmi.

Opatrenie prispieva k fokusovým oblastiam 3B Podpora riadenia rizík poľnohospodárskych podnikov a ich predchádzanie, 5A Zvýšenie efektívnosti využívania vody v poľnohospodárstve a 4B Zlepšenie vodného hospodárstva vrátane riadenia používania hnojív a pesticídov.

Názov opatrenia ako aj podopatrenia má veľmi široký záber. Konkrétny popis opatrenia sa však vzťahuje už len úzko na hydromelioračné kanály a s nimi súvisiace zariadenia. Navrhujeme uvažovať aj o podpore ďalších preventívnych postupov regulácie povrchového odtoku, ktoré sú definované aj v právnych predpisoch napr. v § 4 zákona č. 7/2010 Z. z. o ochrane pred povodňami.

Návrh:

- ***Podľa opisu opatrenia sa žiada zaradiť do časti Príspevok k fokusovým oblastiam aj fokusové oblasti 4C. Predchádzanie erózii pôdy a zlepšenie jej obhospodarovania.***

- **Opatrenie podľa svojho charakteru vyžaduje koordináciu s ďalšími opatreniami a mali by sa definovať požiadavky na integrovaný manažment krajiny, ÚSES a iné postupy regulácie povrchového odtoku podľa Zákona NR SR 7/2010.**
- **b) Oprávnené náklady, podmienky oprávnenosti:**

Chýba podmienenosť projektov vo vzťahu ku ŽP. V opise opatrenia je len zmienka o komplexnosti projektu a špecifická zmienka o manažmente kalu.

- **Návrh:**
- **Je potrebné špecifikovať pojem „komplexnosť projektu“, najmä z hľadiska integrovaného manažmentu povodí.**
- **Podmienkou oprávnenosti má byť aj popis predpokladaného vplyvu realizácie investície na ŽP, najmä na mokradné ekosystémy, na protieróziu ochranu a pod.**

c) Princípy nastavenia výberových kritérií:

Tieto princípy je potrebné rozpracovať podrobnejšie, posudzovanie podľa výšky rizika je jednostranné.

Návrhy: Medzi kritériá je určite potrebné zaradiť:

- **Popis predpokladaného vplyvu realizácie investície na ŽP, najmä na mokradné ekosystémy, na protieróziu ochranu a pod.**
- **Uprednostnenie projektov, ktoré sú podopreté projektom ekologicky optimálneho využívania plôch.**

3) Súhrnný návrh ku Opatreniu č. 5

Konkrétny popis opatrenia sa vzťahuje úzko len na hydromelioračné kanály a s nimi súvisiace zariadenia. Navrhujeme uvažovať aj o podpore ďalších preventívnych postupov regulácie povrchového odtoku v zmysle integrovaného manažmentu krajiny, ÚSES a iné postupy regulácie povrchového odtoku podľa Zákona NR SR 7/2010.

Pretože opatrenie odkazuje aj na erózne ohrozenie, ohrozenie suchom, považujeme za potrebné zosúladiť kritériá podpory operácií z podopatrenia 4.3 *Vypracovanie a vykonanie projektov pozemkových úprav a Vybudovanie spoločných zariadení*, z podopatrenia 10.1. *Ochrana proti erózii pôdy*, ako aj naplnenie požiadavky na **integrovaný manažment** krajiny podľa Zákona NR SR č. 7 /2010 o protipovodňovej ochrane, §9 Koordinácia plánu manažmentu povodňového rizika s plánom manažmentu povodia a ostatnými priestorovými plánovacími nástrojmi.

Opatrenie č. 6: Rozvoj poľnohospodárskych podnikov a podnikania

1) Všeobecné návrhy podľa opisu opatrenia

Opatrenie č.6. reaguje na zložitú situáciu poľnohospodárstva v SR. Rozoberá jej hlavné problémy, ako sú pokles produkcie, nízka konkurencieschopnosť, problémy v jednotlivých sektoroch. Na druhej strane vyzdvihuje potenciál poľnohospodárstva stať sa významným odvetvím hospodárstva, ktorý na vidieku predstavuje často jedinou možnosť zamestnania. Tieto problémy odzrkadľujú, konkretizujú a riešia 4 podopatrenia.

Opatrenie je zamerané v rozhodujúcej miere ekonomicky a sociálne. Prispieva najmä k fokusovým oblastiam *2B Uľahčenie vstupu poľnohospodárov s primeranými zručnosťami*

do odvetvia poľnohospodárstva, a najmä generačnej výmeny, 2A Zlepšenie hospodárskeho výkonu všetkých poľnohospodárskych podnikov a uľahčenie reštrukturalizácie a modernizácie poľnohospodárskych podnikov, najmä na účely zvýšenia ich účasti na trhu, zamerania na trh a poľnohospodárskej diverzifikácie, 6A Uľahčenie diverzifikácie, zakladania a rozvoja malých podnikov ako aj vytvárania pracovných miest. Environmentálny aspekt nesie fokusová oblasť 5C Uľahčenie dodávok a využívania obnoviteľných zdrojov energie, vedľajších produktov, odpadov, zvyškov a iných nepotravinových surovín na účely bioekonomiky.

Návrh: *Aj keď je Opatrenie zamerané ekonomicky a sociálne, vo všetkých opatreniach je potrebné uplatňovať environmentálne aspekty, pretože následne činnosti podporované touto operáciou budú mať vplyv na ŽP. Tieto aspekty by sa mali premietnuť do nastavenia kritérií oprávnenosti a výberových kritérií.*

2) Návrhy pre podopatrenia

Podopatrenie 6.1: Podpora na začatie podnikania pre mladých poľnohospodárov

Názov operácie: *Uľahčenie vstupu mladých poľnohospodárov s primeranými zručnosťami do poľnohospodárstva*

a) Opis operácie, zameranie aktivít, rozsah činností:

Podpora sa poskytuje mladému poľnohospodárovi na začatie jeho podnikateľskej činnosti v oblasti živočíšnej a špecializovanej rastlinnej výroby na realizáciu podnikateľského plánu. Z hľadiska vplyvov operácie na životné prostredie nadobúda dôležitosť práve podnikateľský plán.

b) Oprávnené náklady, podmienky oprávnenosti:

Podpora sa poskytuje na činnosti a náklady, ktoré sú uvedené v podnikateľskom pláne. Podrobnosti obsahu podnikateľského plánu budú stanovené v príručke pre žiadateľa.

Návrhy:

- *Medzi oprávnené náklady navrhujeme explicitne zaradiť aj náklady na vyhotovenie podnikateľského plánu.*
- *Príručka pre žiadateľa by mala obsahovať aj požiadavky na ochranu životného prostredia a racionálne využívanie prírodných zdrojov.*

c) Princípy nastavenia výberových kritérií:

Návrhy:

- *Medzi výberové kritériá navrhujeme zaradiť aj plnenie požiadaviek na ochranu životného prostredia.*
- *Ako uprednostňujúce kritérium by mala slúžiť realizácia integrovaného manažmentu krajiny, projekt ÚSES, alebo iný projekt ekologicky optimálneho využívania plôch.*

Podopatrenie 6. 3: Podpora na začatie podnikania pre malé poľnohospodárske podniky

Názov operácie: *Zlepšenie hospodárskeho výkonu malých poľnohospodárskych podnikov*

a) Opis, zameranie aktivít, rozsah činností:

Operácia podporuje malé poľnohospodárske podniky, a to úhradu nákladov spojených s realizáciou podnikateľského plánu v oblasti živočíšnej a špecializovanej rastlinnej výroby.

Aj v tomto prípade z hľadiska vplyvov operácie na životné prostredie nadobúda dôležitosť práve podnikateľský plán.

b) Oprávnené náklady, podmienky oprávnenosti:

Podporujú sa činnosti uvedené v podnikateľskom pláne.

Návrhy:

- *Medzi oprávnené náklady navrhujeme explicitne zaradiť aj náklady na vyhotovenie podnikateľského plánu.*
- *Príručka pre žiadateľa by mala obsahovať aj požiadavky na ochranu životného prostredia a racionálne využívanie prírodných zdrojov.*

c) Princípy nastavenia výberových kritérií:

Tak, ako pri predchádzajúcej operácii:

Návrhy:

- *Medzi výberové kritériá navrhujeme zaradiť aj plnenie požiadaviek na ochranu životného prostredia.*
- *Ako uprednostňujúce kritérium by mala slúžiť realizácia integrovaného manažmentu krajiny, projekt ÚSES, alebo iný projekt ekologicky optimálneho využívania plôch.*

Podopatrenie 6.4: Podpora investícií do vytvárania a rozvoja nepoľnohospodárskych činností

Názov operácie: *Uľahčenie diverzifikácie a vytváranie pracovných miest vo vidieckych oblastiach*

a) Opis, zameranie aktivít, rozsah činností:

Rozsah oprávnených činností zahŕňa fyzické investičné aj iné činnosti v troch oblastiach:

- vidiecky cestovný ruch a agroturistika,
- poskytovanie služieb pre cieľovú skupinu: deti, seniori a občania so zníženou schopnosťou pohybu (napr. hipoterapia, animoterapia, lesná pedagogika),
- spracovanie a uvádzanie na trh produktov mimo poľnohospodárstva a potravinárstva, vrátane využívania obnoviteľných zdrojov energie za podmienky, že časť energie prijímateľ podpory spotrebuje vo vlastnom podniku.

b) Oprávnené náklady, podmienky oprávnenosti:

Oprávnené sú náklady na investície, ale aj súvisiace všeobecné náklady, vrátane na projektovú dokumentáciu.

Návrh: *V prípade investícií, ale aj v prípade iných činností je potrebné požadovať súlad s požiadavkami na ochranu životného prostredia.*

d) Princípy nastavenia výberových kritérií:

Operácia explicitne uvádza vo výberových kritériách uprednostnenie „projektov primárne prispievajúcich k životnému prostrediu a klíme“

3) Súhrnný návrh ku Opatreniu č.6, podopatreniam a operáciám

Opatrenie má ekonomický a sociálny charakter. Podľa obsahu opatrenia predmetom posúdenia vplyvu opatrenia na životné prostredie by mali byť najmä podnikateľské plány, z ktorých vyplynú konkrétne činnosti, ktoré majú vplyv na ŽP.

Preto medzi oprávnené náklady navrhujeme explicitne zaradiť aj náklady na vyhotovenie podnikateľského plánu, medzi výberové kritériá navrhujeme zaradiť aj plnenie požiadaviek na ochranu životného prostredia. Ako uprednostňujúce kritérium by mala slúžiť realizácia integrovaného manažmentu krajiny, projekt ÚSES, alebo iný projekt ekologicky optimálneho využívania plôch.

Platí to najmä o podopatrení 6.4, ktoré podporuje nepoľnohospodárske činnosti, ktoré môžu mať priamy vplyv na životné prostredie. V tomto prípade je rozhodujúce, že operácia medzi výberové kritériá zaraďuje požiadavky na ochranu ŽP.

Opatrenie č. 7 Základné služby a obnova dedín vo vidieckych oblastiach

1) Všeobecné návrhy podľa opisu opatrenia

Rozhodujúcim aspektom tohto opatrenia je zlepšenie infraštruktúry dedín vo vidieckych oblastiach s cieľom výrazne zlepšiť ekonomický rozvoj, podmienky zamestnanosti a kvalitu života. Opatrenie prispieva najmä ku fokusovým oblastiam *5C Uľahčenie dodávok a využívania obnoviteľných zdrojov energie, vedľajších produktov, odpadov, zvyškov a iných nepotravinových surovín na účely bioekonomiky; 6B Podpora miestneho rozvoja vo vidieckych oblastiach; 6C Rozšírenie prístupnosti, využívania a kvality informačných a komunikačných technológií vo vidieckych oblastiach.*

Aspekt životného prostredia je sprostredkované prítomný v operácii o využívaní obnoviteľných zdrojov energie, vedľajších produktov a odpadov, a primárne v operácii výstavby environmentálnej infraštruktúry. Kvalita životného prostredia však explicitne v opise operácie nie je spomenutá.

Návrh: *Kvalita životného prostredia je bezpochyby organickou súčasťou rozvoja dedín, ako aj ukazovateľom kvality života.*

2) Návrhy pre podopatrenia

Podopatrenie 7.2: Podpora investícií do budovania, zlepšenia alebo rozšírenia všetkých typov malej infraštruktúry vrátane investícií do obnoviteľných zdrojov energie a úspor energie

Podopatrenie sa bude realizovať 2 operáciami:

7.2.1 Využitie obnoviteľných zdrojov energie

7.2.2 Investície do vytvárania, zlepšovania alebo rozširovania všetkých druhov infraštruktúr malých rozmerov

Operácia 7.2.1 Využitie obnoviteľných zdrojov energie

a) Opis operácie, zameranie aktivít, rozsah činností:

Rozhodujúcou činnosťou je tu výstavba nových, rekonštrukcia, modernizácia a oprava existujúcich zariadení na využívanie OZE pre spotrebu energie pre budovy v majetku obce.

Oprávnenými môžu byť aj investície smerujúce k zvyšovaniu energetickej efektívnosti budov (napr. zatepľovanie, výmena okien, regulácia vykurovacej sústavy).

b) Oprávnené náklady, podmienky oprávnenosti:

Správne sa zdôrazňuje súlad s plánmi rozvoja obcí.

Návrh: *Predpokladom podpory musí byť aj súlad investície s požiadavkami na ŽP počas výstavby aj počas prevádzky*

c) Princípy nastavenia výberových kritérií:

Návrh:

- *Kritériom podpory musí byť aj nezávadnosť investície s požiadavkami na ŽP počas výstavby aj počas prevádzky*
- *Mali by sa uprednostniť projekty, ktoré sa opierajú o plány rozvoja obcí, plán hospodárskeho a sociálneho rozvoja, o Miestnu Agendu 21 a iné plány a rozvojové dokumenty.*

Operácia 7.2.2: Investície do vytvárania, zlepšovania alebo rozširovania všetkých druhov infraštruktúr malých rozmerov

a) Opis operácie, zameranie aktivít, rozsah činností:

Operácia sa týka veľmi dôležitých investícií do environmentálnej infraštruktúry obcí, ktorá v rozhodujúcej miere prispieva k rozvoju obcí a ku kvalite života v obciach. Sú to činnosti charakteru výstavby. Tieto investície nesporne prispievajú ku výraznému zlepšeniu kvality životného prostredia a komfortu života v dedinách.

b) Oprávnené náklady, podmienky oprávnenosti:

Správne sa zdôrazňuje súlad s plánmi rozvoja obcí. Tieto podmienky však treba upresniť:

Návrh:

- *Predpokladom podpory musí byť aj súlad investície s požiadavkami na ŽP počas výstavby aj počas prevádzky*
- *Medzi oprávnené náklady je potrebné zahrnúť aj náklady na následné ozelenenie objektov a ich začlenenie do zelenej infraštruktúry obce, prípadne na miestny ÚSES.*

c) Princípy nastavenia výberových kritérií:

Opis vyzdvihuje uprednostnenie len projektov, súvisiacich s ekonomickým rozvojom. Takúto výlučnosť nepovažujeme za správnu.

Návrh:

- *Kritériom podpory musí byť súlad ekonomického rozvoja s ochranou životného prostredia a racionálneho využitia prírodných zdrojov*
- *Navrhujeme uprednostniť projekty, ktoré sa opierajú o plány rozvoja obcí, plán hospodárskeho a sociálneho rozvoja, o Miestnu Agendu 21 a iné plány a rozvojové dokumenty.*

Podopatrenie 7.3: Podpora infraštruktúry širokopásmového internetu vrátane jej budovania, zlepšenia a rozšírenia, podpora pasívnej infraštruktúry širokopásmového internetu a zabezpečenie prístupu k širokopásmovému internetu a verejnému e-governmentu

Názov operácie: Budovanie širokopásmového internetu

Je to veľmi úzko zameraná operácia, bez identifikovateľného vzťahu na ŽP.

Podopatrenie 7.4: Podpora investícií do zriaďovania, zlepšenia alebo rozšírenia miestnych základných služieb pre vidiecke obyvateľstvo vrátane služieb v oblasti voľného času a kultúry a do súvisiacej infraštruktúry

Názov operácie: Investície do vytvárania, zlepšovania alebo rozširovania miestnych základných služieb vrátane voľného času a kultúry a súvisiacej infraštruktúry

a) Opis operácie, zameranie aktivít, rozsah činností:

Táto operácia má podporovať rôznorodé činnosti:

- investície súvisiace so zlepšovaním vzhľadu obcí, úprava priestorov
- investície súvisiace so zvýšením bezpečnosti a prevencie proti vandalizmu
- investície do rekonštrukcie nevyužívaných objektov v obci pre podnikateľskú činnosť, výstavba/rekonštrukcia tržníc.

Všetky tieto činnosti môžu mať vplyv na životné prostredie, preto je potrebné ich posúdenie aj z tohto hľadiska.

b) Oprávnené náklady, podmienky oprávnenosti:

Jedna zo skupín oprávnených činností je aj tvorba parkov, predpokladáme, že aj iné typy ozelenenie budú oprávnené. Napriek tomu navrhujeme:

Návrh:

- **Medzi oprávnené náklady je potrebné zahrnúť aj náklady na následné ozelenenie objektov a ich začlenenie do zelenej infraštruktúry obce, prípadne na miestny ÚSES.**
- **Predpokladom podpory musí byť aj súlad investície s požiadavkami na ŽP počas výstavby aj počas prevádzky**

c) Princípy nastavenia výberových kritérií:

Opis aj v tomto podopatrení vyzdvihuje uprednostnenie len projektov, súvisiacich s ekonomickým rozvojom. Takúto výlučnosť nepovažujeme za správnu.

Návrh:

- **Kritériom podpory musí byť súlad ekonomického rozvoja s ochranou životného prostredia a racionálneho využitia prírodných zdrojov**
- **Navrhujeme uprednostniť projekty, ktoré sa opierajú o plány rozvoja obcí, plán hospodárskeho a sociálneho rozvoja, o Miestnu Agendu 21 a iné plány a rozvojové dokumenty.**

Podopatrenie 7.5: Podpora investícií pre verejné využívanie rekreačnej infraštruktúry, informačnej a drobnej infraštruktúry cestovného ruchu

Názov operácie: Rozvoj a marketing vidieckeho cestovného ruchu

a) Opis operácie, zameranie aktivít, rozsah činností:

Aj táto operácia sa dotýka širokej škály činností, z ktorých väčšina môže mať priamy alebo nepriamy vplyv na ŽP. Vzhľadom na predpokladanú lokalizáciu týchto činností v prírodnom prostredí, osobitnú pozornosť je potrebné venovať vplyvu týchto činností na ochranu prírody.

b) Oprávnené náklady, podmienky oprávnenosti:

Správne sa zdôrazňuje súlad s plánmi rozvoja obcí. Tieto podmienky však treba upresniť:

Návrh: *Predpokladom podpory musí byť aj súlad investície s požiadavkami na ochranu prírody a životného prostredia, osobitne ich možným vplyvom na chránené územia.*

c) Princípy nastavenia výberových kritérií:

Návrh: *Okrem uvedených kritérií by bolo potrebné uprednostniť projekty, ktoré sú v súlade s miestnym a regionálnym ÚSES a inými dokumentmi ochrany prírody, ako aj tie, ktoré sa opierajú o plány rozvoja obcí, plán hospodárskeho a sociálneho rozvoja, o Miestnu Agendu 21 a iné plány a rozvojové dokumenty.*

3) Súhrnný návrh ku Opatreniu č.7, podopatreniam a operáciám

Pretože opatrenie zahŕňa veľmi rôznorodé podopatrenia a operácie, súhrnný návrh je problematický, resp. nepotrebný.

Možno vyjadriť stanovisko, že výsledný vplyv všetkých operácií na ŽP by mal byť kladný, za predpokladu, že sa uplatnia návrhy, ktoré sme uviedli pri operáciách.

Ako všeobecný návrh pre všetky operácie Opatrenia č. 7 platí, že kritériom podpory

- musí byť súlad ekonomického rozvoja s ochranou životného prostredia a racionálneho využitia prírodných zdrojov, teda nie len ekonomický rozvoj,
- mali by sa uprednostniť projekty, ktoré sa opierajú o plány rozvoja obcí, plán hospodárskeho a sociálneho rozvoja, o projekt miestneho alebo regionálneho ÚSES, o Miestnu Agendu 21 a iné plány a rozvojové dokumenty.

Opatrenie č. 8: Investície do rozvoja lesných oblastí a zlepšenie životaschopnosti lesov

1) Všeobecné návrhy podľa opisu opatrenia

Opatrenie sa týka riešenia problémov s lesníckou výrobou, ale aj s ostatnými problémami, ako je znižovanie biodiverzity, nebezpečenstvo požiarov, zastaralá technika.

Opatrenie prispieva k viacerým fokusovým oblastiam, z ktorých tri majú výsostne environmentálny charakter, a to fokusové oblasti 4A *Obnova, zachovanie a zvýšenie biologickej diverzity, vrátane na územiach sústavy NATURA 2000 a v oblastiach s prírodnými alebo inými špecifickými obmedzeniami* a v poľnohospodárskej činnosti s vysokou prírodnou hodnotou a 4B *Zlepšenie vodného hospodárstva vrátane skladovania a aplikácie hnojív a pesticídov* a 4C *Prevencia pôdnej erózie a zlepšenie obhospodarovania pôdy*. Ďalšie dve fokusové oblasti majú hospodársky charakter, a to 2C *Zlepšenie hospodárskeho výkonu lesného hospodárstva* 5C *Uľahčenie dodávok a využívania obnoviteľných zdrojov energie, vedľajších produktov, odpadov, zvyškov a iných nepotravinových surovín na účely biohospodárstva*.

Návrh: *Pretože opatrenie má bezprostredný vzťah ku životnému prostrediu, v každej operácii je potrebné starostlivo uplatňovať kritériá ochrany životného prostredia a ekologicky optimálne spôsoby využívania lesných zdrojov.*

2) Návrhy pre podopatrenia

Podopatrenie 8.3: Podpora prevencie poškodzovania lesov lesnými požiarimi a prírodnými pohromami a katastrofickými udalosťami

Podopatrenie sa bude realizovať cez dve operácie:

8.3.1 Podpora preventívnych protipovodňových a protipožiarnych opatrení za účelom zlepšenia vodného hospodárstva v lese

8.3.2. Podpora vytvorenia ochrannej protipožiarnej infraštruktúry

Operácia 8.3.1: Podpora preventívnych protipovodňových a protipožiarnych opatrení za účelom zlepšenia vodného hospodárstva v lese

a) Opis operácie, zameranie aktivít, rozsah činností:

Operácia sa týka fyzických činností, a to:

- zahrádzania bystrín v lesoch, budovania a rekonštrukcie prehrádzok, malých vodných stupňov alebo ich zoskupenia a úprav korýt na bystrinách;
- budovania a rekonštrukcie technických diel pre akumuláciu vody na účely ochrany pred požiarimi;
- budovania jednoduchých objektov protipovodňovej ochrany (nevyžadujúcich stavebné povolenie), zabezpečujúcich udržanie vody v krajine resp. spomalenie jej odtoku.

Tieto činnosti majú významný ekologický vplyv, predovšetkým cez zadržiavanie vody v krajine, samozrejme, okrem prioritného zamerania na protipovodňové opatrenia a zabezpečenie vody pre protipožiarne opatrenia.

b) Oprávnené náklady, podmienky oprávnenosti:

Oprávnené náklady zahŕňujú jednak výdavky na investičné činnosti, jednak súvisiace všeobecné výdavky, vrátane projektovej dokumentácie.

Návrh: Medzi podmienky oprávnenosti by bolo vhodné zaradiť súlad s plánom manažmentu povodia, plánom manažmentu povodňového rizika, prípadne projektom ÚSES.

c) Princípy nastavenia výberových kritérií:

Návrh: V zmysle podmienok oprávnenosti medzi uprednostňujúce výberové kritériá by bolo zaradiť žiadosti, ktoré sú podložené projektom ÚSES, krajinno-ekologickým plánom, plánom manažmentu povodia, plánom manažmentu povodňového rizika.

Operácia 8.3.2. Podpora vytvorenia ochrannej protipožiarnej infraštruktúry

a) Opis, zameranie aktivít, rozsah činností:

Operácia sa týka fyzických činností, a to:

- budovania protipožiarnych nádrží miestneho významu v lesnej krajine;
- budovania a údržby protipožiarnych pásov a priesekov v lesných porastoch;
- výstavby, rekonštrukcie protipožiarnych lesných ciest najmä ak slúžia ako prístup k vybudovaným objektom protipožiarnej ochrany v rámci tohto podopatrenia.

Tieto činnosti môžu mať aj negatívny vplyv na životné prostredie, menovite na lesné ekosystémy. Preto doporučujeme podporiť len tie projekty, ktoré tieto negatívne vplyvy v maximálnej miere vylúčia.

b) Oprávnené náklady, podmienky oprávnenosti:

Za oprávnené náklady sa považujú výdavky na hmotné a nehmotné investície súvisiace s budovaním ochrannej protipožiarnej infraštruktúry.

c) Princípy nastavenia výberových kritérií:

Návrh: Medzi výberové kritéria by bolo vhodné zaradiť:

- **vylúčenie negatívnych vplyvov výstavby a výrubu predovšetkým na chránené biotopy, ale aj na ostatné lesné ekosystémy, ako aj**
- **elimináciu erózneho ohrozenia na priesekoch a lesných cestách.**

Podopatrenie 8.4: Podpora prevencie poškodzovania lesov lesnými požiarmi a prírodnými pohromami a katastrofickými udalosťami a obnova poškodených lesov

Podopatrenie sa bude realizovať dvoma operáciami:

8.4.1: Podpora obnovy lesného potenciálu za účelom obnovy, zachovania a zvýšenie biologickej diverzity

8.4.2 Podpora prevencie lesných požiarov, prírodných katastrof a katastrofických udalostí za účelom obnovy, zachovania a zvýšenie biologickej diverzity

Operácia 8.4.1: Podpora obnovy lesného potenciálu za účelom obnovy, zachovania a zvýšenie biologickej diverzity

a) Opis, zameranie aktivít, rozsah činností:

Operácie zahŕňa nasledovné skupiny aktivít:

- revitalizácia a obnova lesných spoločenstiev (vrátane obnovy lesných porastov, ochrany, ošetrovania a výchovy lesov);
- ozdravné opatrenia v lesoch poškodených v dôsledku zmeny klímy, premnožením kalamitných škodcov či vplyvom iných významných biotických, abiotických a antropogénnych škodlivých činiteľov;
- konverzia smrečín vo vysokom stupni rozpadu na lesy zmiešané.

Tieto činnosti majú výrazný ekologický aspekt, preto je potrebné osobitne sledovať spôsob realizácie týchto činností.

b) Oprávnené náklady, podmienky oprávnenosti:

Oprávnenými nákladmi sú výdavky na hmotné a nehmotné investície súvisiace s obnovou lesného potenciálu, ako aj súvisiace všeobecné náklady, ako sú projektová dokumentácia, inžinierska činnosť investora, poradenská činnosť a štúdie realizovateľnosti.

Návrh: Medzi podmienky oprávnenosti by bolo dobré zaradiť aj vyjadrenie orgánu ochrany prírody, resp. súlad projektu so zákonom ochrany prírody.

c) Princípy nastavenia výberových kritérií:

Návrh: Medzi výberové kritériá podpory projektov zaradiť súlad s vyjadrením orgánu ochrany prírody

Operácia 8.4.2: Podpora prevencie lesných požiarov, prírodných katastrof a katastrofických udalostí za účelom obnovy, zachovania a zvýšenie biologickej diverzity

a) Opis, zameranie aktivít, rozsah činností:

Operácia sa týka týchto činností:

- opatrenia miestneho významu a malého rozsahu proti kalamitným biotickým škodcom formou kladenia a asanácie lapákov, inštalácie a prevádzky feromónových lapačov a aplikácie chemických prípravkov v lesných porastoch;

- realizácia projektov komplexného protipožiarneho monitorovacieho systému v lesnej krajine s vysokým stupňom požiarovosti;
- výstavba, rekonštrukcia a dodávka protipožiarnych monitorovacích veží a súvisiacich prostriedkov komunikácie.

Z hľadiska vplyvov na životné prostredie všetky tieto aktivity majú kladný vplyv na životné prostredie, s výnimkou aplikácie chemických prípravkov. Ich aplikácia vyžaduje osobitnú pozornosť.

b) Oprávnené náklady, podmienky oprávnenosti:

Návrh: Náklady na aplikácia chemických prípravkov by sa mali pripustiť len v prípade súladu s vyjadrením orgánu ochrany prírody, resp. so zákonom o ochrane prírody.

c) Princípy nastavenia výberových kritérií:

Návrh: Jednoznačné kritérium podpory projektov musí byť súlad s vyjadrením orgánu ochrany prírody, resp. so zákonom o ochrane prírody.

Podopatrenie 8.5: Podpora investícií zlepšujúcich odolnosť a environmentálnu hodnotu

Operácia: Podpora rekonštrukcie smrekových porastov, hniezdnych príležitostí vtákov a rozvoja občianskej a poznávacej infraštruktúry v lesných ekosystémoch

a) Opis, zameranie aktivít, rozsah činností:

Operácia sa bude realizovať troma skupinami činností:

- rekonštrukcia smrekových porastov;
- budovanie a obnova občianskej a poznávacej infraštruktúry v lesných ekosystémoch;
- zlepšenie hniezdnych príležitostí vtákov v lese a iných prvkov zvyšujúcich biodiverzitu lesných ekosystémov, a to hlavne výrobou a inštaláciou hniezdnych búdok pre dutinové hniezdiče a hmyzožravé spevavce, príp. výrobou a inštaláciou iných prvkov infraštruktúry biodiverzity pre ochranu, resp. podporu ohrozených druhov živočíchov.

Aj táto operácia má výrazný ekologický aspekt, pričom vplyv týchto činností na životné prostredie možno hodnotiť kladne.

b) Prijímateľ podpory, oprávnené náklady, podmienky oprávnenosti:

Ekologické aspekty oprávnenosti sú v opise uvedené vhodne.

c) Princípy nastavenia výberových kritérií:

Ekologické princípy sú v opise uvedené vhodne.

Podopatrenie 8.6: Podpora investícií do lesných technológií a do spracovania, mobilizácie a marketingu lesných produktov

Operácia: Podpora investícií lesných technológií, spracovania, mobilizácie a marketingu lesných produktov

a) Opis, zameranie aktivít, rozsah činností:

Operácia bude podporovať

- lepšie postupy obhospodarovania lesa,
- spracovanie lesných produktov,
- rozvoj IKT v lesníctve,

- podporu efektívneho využívania dreva ako suroviny alebo zdroja energie.

Sú to veľmi rôznorodé činnosti, zároveň s rôznym možným vplyvom na životné prostredie.

b) Oprávnené náklady, podmienky oprávnenosti:

Náklady sa týkajú investícií do strojného zariadenia na ťažbu a do postupov ťažby, vrátane približovania dreva, odvozu dreva a manipulácie s drevom a tiež investícií súvisiacich s pestovaním lesa, investícií do technológií spracovania, do IKT .

Návrh: Ťažba, doprava a spracovanie dreva má vplyv na ŽP, preto medzi podmienky oprávnenosti je potrebné zaradiť aj plnenie požiadaviek na ochranu ŽP.

c) Princípy nastavenia výberových kritérií:

Medzi kritériami je uvedené, že uprednostnené budú projekty primárne prispievajúce k životnému prostrediu a klíme.

Návrh: Súlad s požiadavkami na ochranu ŽP musí byť podmienkou podpory, nielen aspektom pre uprednostnenie projektu.

3) Súhrnný návrh ku Opatreniu č.8, podopatreniam a operáciám

Súhrnný návrh pre opatrenie je problematický, pretože zahŕňa veľmi rôznorodé podopatrenia a operácie, a to operácie s jednoznačne kladným ekologickým aspektom a kladným vplyvom na životné prostredie, ako aj operácie, ktoré môžu mať aj negatívne aj pozitívne vplyvy. Preto je potrebné každé podopatrenie a každú operáciu posudzovať osobitne, tak ako sme to uviedli vyššie.

Vzhľadom na dôležitosť týchto operácií z hľadiska vplyvov na ŽP, v zásade je možné stanoviť, že podmieňujúce aj výberové kritériá podpory by mali byť viazané na vyjadrenie orgánu ochrany prírody, resp. by sa mal zabezpečiť súlad projektu so zákonom ochrany prírody. Pri posudzovaní projektov odporúčame stálu vzájomnú **informovanosť a spoluprácu s orgánmi ochrany prírody.**

Opatrenie č. 9: Zakladanie skupín a organizácií výrobcov

1) Všeobecné návrhy podľa opisu opatrenia

Opatrenie č.9. je zamerané výlučne na zlepšenie podmienok uplatnenia sa výrobcov na trhu. Hodnotenie tohto opatrenia z hľadiska jeho vplyvu na životné prostredie je bezpredmetné.

2) Návrhy pre podopatrenia

Bezpredmetné.

Opatrenie č. 10: Agro-environmentálno-klimatické opatrenia

1) Všeobecné návrhy podľa opisu opatrenia

Opatrenie má prispieť k tomu, aby poľnohospodári hospodárili v súlade s požiadavkami na zmiernenie klimatických zmien a ochranu životného prostredia a prírodných zdrojov, najmä vody, pôdy a biodiverzity. Poľnohospodárske činnosti šetrné ku ŽP samozrejme majú vplyv

aj na klímu. Keďže ale názov Opatrenia č.10 má v názve explicitne uvedený aj aspekt klímy, vzťah opatrenia ku klimatickým zmenám by mohol byť rozobratý podrobnejšie.

Ciele opatrenia prispievajú najmä k fokusovým oblastiam 4A, 4B, 4C a 5D.

Z týchto len fokusová oblasť 5D má priamy vzťah ku klimatickým zmenám.

Návrh: Pri realizácii Opatrenia treba dbať na uplatnenie rozhodujúceho cieľa, ktorý je definovaný ako komplexné, „agroenvironmentálno-klimatické“ opatrenie, teda aj na uplatnenie klimatických aspektov.

2) Návrhy pre podopatrenia

Podopatrenie 10.1: Platby za agroenvironmentálno-klimatické záväzky

Podopatrenie sa realizuje cez nasledovné operácie:

10.1.1: *Integrovaná produkcia v ovocinárstve*

10.1.2 : *Integrovaná produkcia v zeleninárstve*

10.1.3 : *Integrovaná produkcia vo vinohradníctve*

10.1.4 : *Ochrana proti erózii pôdy*

10.1.5 : *Ochrana biotopov poloprirodných a prírodných trávnych porastov*

Vo všetkých operáciách sa v časti Princípy nastavenia výberových kritérií uvádza, že „Výber príjemcov bude nastavený pre celé podopatrenie vo vnútroštátnej legislatíve prioritne v oblastiach NATURA 2000 alebo zraniteľných oblastiach, avšak budú uplatnené len pri pretlaku žiadostí nad stanovené možnosti financovania“.

Predpokladáme, že sa v tomto stanovisku jedná nie o výber „príjemcov“, ale o výber projektov (žiadostí, ktoré sú podopreté projektmi). Okrem toho nemožno súhlasiť s tým, aby sa výberové kritériá uplatňovali len vo vybraných oblastiach, majú byť uplatňované celoplošne.

Návrh (platný pre všetky operácie tohto podopatrenia): Bolo by vhodné dopracovať princípy nastavenia výberových kritérií aj pre túto operáciu, tak ako pre všetky ostatné opatrenia.

Opis všetkých operácií uvádza, že „Oprávnené sú **všetky náklady** spojené so ...“ – nasleduje vymenovanie činností, ako zvýšené nároky, obmedzenia, atď., ďalej, že „**Dodatočné náklady** vznikajú pri ...“ - nasleduje vymenovanie možných povinností.

Samozrejme oprávnené náklady budú pri každom projekte rôzne. Operácie však uvádzajú pevnú výšku podpory v Eurách na hektár, teda nie rozsah, nie hornú alebo dolnú hranicu. Táto skutočnosť môže viesť k nejasnostiam v každom prípade, keď oprávnené náklady v konkrétnych projektoch sú nižšie, alebo vyššie, ako uvedené hodnoty Výšky a miery podpory. Ak to má byť pevná sadzba, nemá príliš zmysel skúmať oprávnené náklady u jednotlivých projektoch, každý žiadateľ sa bude snažiť získať maximálnu sumu.

Návrh (platný pre všetky operácie tohto podopatrenia): Je potrebné vyjasniť, či skutočne ide o pevnú sadzbu, alebo je to maximum, alebo minimum.

Operácia 10.1.1: Integrovaná produkcia v ovocinárstve

a) Opis operácie, zameranie aktivít, rozsah činností:

Kontrolované pestovanie ovocia, ktoré uprednostňuje ekologicky bezpečnejšie postupy, minimalizujúce vedľajšie nežiaduce účinky, a to znižovaním počtu zásahov prípravkov na ochranu rastlín a hnojenia, zvýšenie bezpečnosti pre životné prostredie, zabezpečenie

udržania a rozvoja prirodzeného biologického života na plochách oprávnených na podporu. Zabezpečenie celoročného zeleného krytu pôdy porastom bylinných alebo trávových zmesí, slamou, senom alebo iným mulčovacím materiálom minimálne v každej druhej uličke ovocného sadu alebo hospodáriť na terasách; alebo zabezpečiť pokrytie pôdy bylinným porastom bohato kvitnúcich rastlín.

Opis zodpovedá požiadavkám na zosúladenie výroby a environmentálnych aspektov. Tieto aspekty však nie sú zaradené do kritérií podpory budúcich projektov.

b) Prijímateľ podpory, oprávnené náklady a podmienky oprávnenosti:

Návrh: Medzi oprávnené náklady by bolo potrebné zaradiť aj:

- ***náklady na realizáciu prípadných lemových porastov a na začlenenie sadov a porastov do ÚSES.***
- ***náklady na projekt, ak spôsob obhospodarovania a začlenenia plôch nie sú projektované už v iných projektoch – napr. PPÚ, ÚSES, plán manažmentu povodňového rizika, príp. iný projekt.***

c) Princípy nastavenia výberových kritérií:

Princípy výberových kritérií nie sú rozpracované.

Návrh: Medzi budúce výberové kritériá určite by sa malo zaradiť uprednostnenie projektov, ktoré sa opierajú alebo sú v súlade s krajinno-ekologickým plánom, projektom ÚSES alebo s iným projektom ekologicky optimálnej organizácie a využitia plôch.

Operácia 10.1.2: Integrovaná produkcia v zeleninárstve

a) Opis, zameranie aktivít, rozsah činností:

Kontrolované pestovanie zeleniny a zemiakov, ktoré uprednostňuje ekologicky bezpečnejšie postupy, minimalizujúce vedľajšie nežiaduce účinky znížením počtu zásahov chemických prípravkov na ochranu rastlín. Vylúčenie aplikácie dusíkatých minerálnych hnojív.

Opis zodpovedá požiadavkám na zosúladenie výroby a environmentálnych aspektov. Tieto aspekty však nie sú zaradené do kritérií podpory budúcich projektov.

b) Prijímateľ podpory, oprávnené náklady, podmienky oprávnenosti:

Návrh: Medzi oprávnené náklady navrhujeme zaradiť aj:

- ***náklady na rozčlenenie parciel a na realizáciu, prípadných medzí, lemových porastov a na ich začlenenie do ÚSES.***
- ***náklady na projekt, ak spôsob obhospodarovania a začlenenia plôch nie je projektovaný už v iných projektoch – napr. PPÚ, ÚSES, plán manažmentu povodňového rizika, príp. iný projekt.***

c) Princípy nastavenia výberových kritérií:

Princípy výberových kritérií nie sú rozpracované.

Návrh: Medzi budúce výberové kritériá by sa určite malo zaradiť uprednostnenie projektov, ktoré sa opierajú alebo sú v súlade s krajinno-ekologickým plánom, projektom ÚSES alebo s iným projektom ekologicky optimálnej organizácie a využitia plôch.

Operácia 10.1.3: Integrovaná produkcia vo vinohradníctve

a) Opis, zameranie aktivít, rozsah činností:

Kontrolované pestovanie viniča, ktoré uprednostňuje ekologicky bezpečnejšie postupy, minimalizujúce vedľajšie nežiaduce účinky, obmedzením počtu zásahov prípravkov na

ochranu rastlín a redukciu hnojenia. Vylúčiť alebo minimalizovať chemické prípravky na ochranu rastlín. Zabezpečenie celoročného zeleného krytu pôdy zatrávením, zazelenením bylinným porastom bohato kvitnúcich rastlín.

Opis zodpovedá požiadavkám na zosúladienie výroby a environmentálnych aspektov. Navrhujeme však podporovať aj tradičné spôsoby vinohradníctva, a to na obmedzenej výmere aj v oblastiach, kde prevažujú súčasné technológie. Zaradenie takýchto aktivít celkom iste zodpovedá pojmu integrovanej produkcie a ekologicky vhodným postupom, prispievajú k biologickej aj krajinskej diverzite. Tieto aspekty však nie sú zaradené do kritérií podpory budúcich projektov.

b) Prijímateľ podpory, oprávnené náklady, podmienky oprávnenosti:

Návrh: Medzi oprávnené náklady by bolo potrebné zaradiť

- ***náklady na rozčlenenie parciel a na realizáciu prípadných medzí, lemových porastov a na ich začlenenie do ÚSES.***
- ***špecifické náklady na zachovanie tradičných spôsobov vinohradníctva,***
- ***náklady na projekt, ak spôsob obhospodarovania a začlenenia plôch nie je projektovaný už v iných projektoch – napr. PPÚ, ÚSES, plán manažmentu povodňového rizika, príp. iný projekt.***

c) Princípy nastavenia výberových kritérií:

Princípy výberových kritérií nie sú rozpracované.

Návrh: Medzi budúce výberové kritériá by sa určite malo zaradiť uprednostnenie projektov, ktoré sa opierajú alebo sú v súlade s krajinno-ekologickým plánom, projektom ÚSES alebo s iným projektom ekologicky optimálnej organizácie a využitia plôch.

Operácia 10.1.4: Ochrana proti erózii pôdy

a) Opis, zameranie aktivít, rozsah činností:

Cieľom je ochrana proti erózii pôdy vytváraním stabilizujúcich pásov a zníženie rizika erózie pôdy. Ďalším efektom je spomalenie povrchového odtoku vôd na ornej pôde, ochrana a zvyšovanie biodiverzity prostredníctvom rozširovania zelených plôch (stabilizujúce pásy), zmierňovanie klimatickej zmeny redukciou skleníkových plynov a zvyšovaní záchyty týchto plynov.

Konkrétnym cieľom je rozdeliť užívanú výmeru dielu pôdneho bloku na menšie časti. a ich obsiatie uznaným osivom d'atelinotráv, lucernotráv alebo trávami na semeno v stanovenom termíne, po vrstevniciach. Stanovuje sa spôsob kosby a zakazuje sa aplikácia herbicídov na zatrávených stabilizujúcich pásoch počas prvých dvoch rokov.

Princípy uvedené v opise operácie sú správne. Veľmi dôležitá je však koordinácia tohto opatrenia s operáciami podopatrenia 4.3., menovite s operáciami *Vypracovanie a vykonanie projektov pozemkových úprav a Vybudovanie spoločných zariadení*. Fragmentácia pozemkov je totiž v podopatrení 4.3 uvedená ako hlavný cieľ pozemkových úprav. To je v priamom protiklade s cieľmi tohto podopatrenia, ktoré uvádza práve opačný princíp, teda že „Podmienkou podopatrenia je rozdeliť užívanú výmeru dielu pôdneho bloku na menšie časti ...“

Návrh: Navrhujeme zosúladienie kritérií podpory operácií *Vypracovanie a vykonanie projektov pozemkových úprav a Vybudovanie spoločných zariadení* z podopatrenia.4.3 s operáciou *Ochrana proti erózii pôdy* z podopatrenia 10.1., prípadne prepracovať opisy týchto opatrení.

b) Prijímateľ podpory, oprávnené náklady, podmienky oprávnenosti:

Návrh:

- *V prípade prehodnotenia opisu operácií je potrebné prehodnotiť aj oprávnené náklady a podmienky oprávnenosti*
- *Výška a miera podpory je stanovená na 50€/ha. Je potrebné vyjasniť, či ide o podporu na výmeru stabilizujúcich pásov, alebo na celkovú výmeru poľnohospodárskej pôdy, ktorá vstupuje do projektu ochrany pred eróziou.*
- *Medzi oprávnené náklady by bolo vhodné zaradiť aj náklady na projekt, náklady na prípadné projekty, ak stabilizujúce pásy nie sú projektované už v iných projektoch – napr. PPÚ, ÚSES, plán manažmentu povodňového rizika, príp. iný projekt.*

c) Princípy nastavenia výberových kritérií:

Princípy výberových kritérií nie sú rozpracované.

Návrh:

- *Podporia sa žiadosti, ktoré sú podopreté projektom, v ktorých návrh stabilizujúcich pásov vychádza z vyhodnoteného povrchového odtoku*
- *Uprednostia sa projekty, ktoré zodpovedajú požiadavke na integrovaný manažment krajiny podľa Zákona NR SR č. 7 /2010 o protipovodňovej ochrane, §9 Koordinácia plánu manažmentu povodňového rizika s plánom manažmentu povodia a ostatnými priestorovými plánovacími nástrojmi, najmä projektmi ÚSES, alebo krajinno-ekologickým plánom.*

Operácia 10.1.5: Ochrana biotopov poloprárodných a prírodných trávnych porastov

a) Opis, zameranie aktivít, rozsah činností:

Operácia sa týka obhospodarovania vybraných plôch 7 typov poloprárodných a prírodných trávnych porastov. Operácia prispieva k zvyšovaniu biologickej rôznorodosti a ekologickej stability krajiny.

b) Prijímateľ podpory, oprávnené náklady, podmienky oprávnenosti:

Návrh:

Medzi oprávnené náklady navrhujeme zaradiť aj náklady na projekt, ak spôsob obhospodarovania a začlenenia plôch nie je projektovaný už v iných projektoch – napr. PPÚ, ÚSES, plán manažmentu povodňového rizika, príp. iný projekt.

c) Princípy nastavenia výberových kritérií:

Princípy výberových kritérií nie sú rozpracované.

Návrhy:

- *Za výberové kritérium je potrebné stanoviť posúdenie, príp. projekt začlenenia predmetných plôch do okolitej krajiny, podľa toho by mali byť uprednostnené žiadosti, ktoré sú podopreté projektom ÚSES, alebo krajinno-ekologickým plánom.*
- *Je potrebné jednoznačnejšie definovať, či sa oprávnenosť týka minimálne 1 ha vybraného typu trávnych porastov, alebo celkove 1 ha poľnohospodárskej pôdy, z ktorých aspoň časť patrí medzi vybrané typy. Výmera tejto časti by sa mala určiť.*

Podopatrenie 10.2: Podpora na zachovanie a udržateľné využívanie a rozvoj genetických zdrojov v poľnohospodárstve

Operácia: Chov a udržanie ohrozených druhov zvierat

a) Opis operácie, zameranie aktivít, rozsah činností:

Cieľom podopatrenia je podporiť také chovy zvierat, ktorých stavy klesli pod kritickú úroveň. Ich zachovanie prispieva k rôznorodosti druhových plemien. Zoznam ohrozených druhov SR vypracovalo Národné poľnohospodárske a potravinárske centrum – Výskumný ústav živočíšnej výroby.

b) Prijímateľ podpory, oprávnené náklady, podmienky oprávnenosti:

Návrh:

- **Mala by sa uviesť zmienka o počtoch chovaných zvierat, prípadne uviesť, že podpora sa týka akéhokoľvek počtu.**
- **Výška a miera podpory je uvedená ako 200 €/ha. Je potrebné vyjasniť, či táto podpora je oprávnená paušálne pri akomkoľvek počte zvierat, alebo je to horná hranica.**

c) Princípy nastavenia výberových kritérií:

Princípy výberových kritérií nie sú rozpracované.

Návrh: Rozpracovať výberové kritériá.

3) Súhrnný návrh ku Opatreniu č.10, podopatreniam a operáciám

Pretože Opatrenie č. 10 má veľmi jednoznačný názov „Agroenvironmentálno-klimatické opatrenia“, podopatrenie 10.1. dokonca názov „Platby za agroenvironmentálno-klimatické záväzky“, ale obsah operácií sa len okrajovo dotýka klímy, dávame na zváženie zosúladienie **názvu opatrenia a podopatrenia 10.1 s obsahom operácií.**

Za dôležitejšie však považujeme **zosúladienie kritérií podpory operácií** Vypracovanie a vykonanie projektov pozemkových úprav a Vybudovanie spoločných zariadení z podopatrenia.4.3 s operáciou Ochrana proti erózii pôdy z podopatrenia 10.1.

Pretože Operácie v tomto opatrení nemajú rozpracované princípy nastavenia výberových kritérií, navrhujeme ich **dopracovať** tak, ako aj pri ostatných opatreniach.

Medzi budúce výberové kritériá je potrebné zaradiť uprednostnenie projektov, ktoré zodpovedajú požiadavke na **integrovaný manažment krajiny** podľa Zákona NR SR č. 7 /2010 o protipovodňovej ochrane, §9 Koordinácia plánu manažmentu povodňového rizika s plánom manažmentu povodia a ostatnými priestorovými plánovacími nástrojmi, najmä s projektmi ÚSES, alebo krajinno-ekologickým plánom.

Pretože všetky operácie uvádzajú pevnú sadzbu výšky a miery podpory, navrhujeme explicitne vyjadriť, či sú to skutočne pevné sadzby, alebo sú to maximá, príp. minimá.

Opatrenie č. 11: Ekologické poľnohospodárstvo

1) Všeobecné návrhy podľa opisu opatrenia

Je to jedno z rozhodujúcich opatrení pre podporu trvalo-udržateľného poľnohospodárstva pri zachovaní biodiverzity, prírodného stavu pôdy a vody. Pretože sa vo všeobecnosti prijíma názor, že ekologické poľnohospodárstvo znamená zvýšené náklady oproti konvenčnému poľnohospodárstvu, opatrenie sa realizuje cez finančnú podporu na tieto náklady.

Opatrenie prispieva k najvýznamnejším fokusovým oblastiam pre ochranu a racionálne využívanie prírodných zdrojov, a to pre 4A, 4B, 4C, 5E.

Je nastavené tak, aby malo len pozitívny vplyv na ŽP.

2) Návrhy pre podopatrenia

Podopatrenie 11.1: Platby na konverziu na ekologické poľnohospodárstvo

Operácia: Podpora obhospodarovania poľnohospodárskej pôdy v kontrolovanom a registrovanom systéme ekologickej poľnohospodárskej výroby počas obdobia konverzie (prechodu) na ekologické poľnohospodárstvo

a) Opis operácie, zameranie aktivít, rozsah činností:

Podpora sa poskytuje na prechod z konvenčného na ekologickú formu hospodárenia na pôde v registrovanom a kontrolovanom systéme ekologickej poľnohospodárskej výroby vo forme kompenzačnej platby na ornú pôdu, zeleninu, liečivé rastliny, ovocné sady, vinohrady, TTP.

Bez dodatočných návrhov.

b) Oprávnené náklady, podmienky oprávnenosti:

Platby sú na kompenzáciu dodatočných nákladov a strát príjmu.

Výška a miera podpory je uvedená ako pevná sadzba na rôzne kultúry. Je potrebné explicitne vyjadriť, či táto podpora je paušálna pri akýchkoľvek prírodných podmienkach, alebo je to horná hranica. Ak je platba paušálna, je prakticky zbytočné stanovovať kritériá oprávnenosti a výberové kritériá, stačí dodržať administratívne kritériá.

Pretože v rôznych prírodných podmienkach a pri rôznej intenzite doterajšieho hospodárenia jednotlivých poľnohospodárov sa aj náklady na konverziu budú líšiť, navrhujeme diferencovať výšku podpory podľa prírodných podmienok a doterajšieho spôsobu a intenzity hospodárenia, teda podľa skutočných nákladov na konverziu na požadovanú úroveň hospodárenia..

Návrh:

- **Medzi oprávnené náklady by bolo vhodné zaradiť aj náklady na prepojenie konvergovaných plôch na miestne ÚSES, príp. na realizáciu lemových spoločenstiev a výsadbu podpornej zelene.**
- **Výška a miera podpory je uvedená ako pevná sadzba na rôzne kultúry. Je potrebné explicitne vyjadriť, či táto podpora je paušálna pri akýchkoľvek podmienkach, alebo je to horná hranica. Navrhujeme diferencovať podľa prírodných podmienok a doterajšieho spôsobu a intenzity hospodárenia.**

c) Princípy nastavenia výberových kritérií:

Návrh: Medzi uprednostňujúce kritériá navrhujeme zaradiť, ak projekt nadväzuje na integrovaný manažment krajiny podľa Zákona NR SR č. 7 /2010 o protipovodňovej ochrane, §9 Koordinácia plánu manažmentu povodňového rizika s plánom manažmentu povodia, alebo sa opiera o iné plány a projekty na ekologicky optimálne využitie krajiny, napr. na krajinno-ekologický plán, ÚSES.

Podopatrenie 11.2: Platby za udržanie ekologického poľnohospodárstva

Operácia: Podpora obhospodarovania poľnohospodárskej pôdy v kontrolovanom a registrovanom systéme ekologickej poľnohospodárskej výroby počas obdobia po

období konverzie na ekologické poľnohospodárstvo (udržiavanie ekologického poľnohospodárstva)

a) Opis operácie, zameranie aktivít, rozsah činností:

Podopatrenie podporuje udržanie systému ekologického poľnohospodárstva na pôde v registrovanom a kontrolovanom systéme ekologickej poľnohospodárskej výroby vo forme kompenzačnej platby podľa podobných princípov, ako v predchádzajúcom podopatrení.

b) Oprávnené náklady, podmienky oprávnenosti:

Návrh:

- *Medzi oprávnené náklady navrhujeme zaradiť aj náklady na prepojenie konvergovaných plôch na miestne ÚSES, príp. na realizáciu a údržbu lemových spoločenstiev a výsadbu a údržbu podpornej zelene.*
- *Výška a miera podpory je uvedená ako pevná sadzba na rôzne kultúry. Je potrebné explicitne vyjadriť, či táto podpora je paušálna pri akýchkoľvek prírodných podmienkach, alebo je to horná hranica. Navrhujeme diferencovať podľa prírodných podmienok.*

c) Princípy nastavenia výberových kritérií:

Návrh: Medzi uprednostňujúce kritériá by bolo dobré zaradiť, ak projekt nadväzuje na integrovaný manažment krajiny podľa Zákona NR SR č. 7 /2010 o protipovodňovej ochrane, §9 Koordinácia plánu manažmentu povodňového rizika s plánom manažmentu povodia, alebo ak sa opiera o iné plány a projekty na ekologicky optimálne využitie krajiny, napr. na krajinno-ekologický plán, ÚSES.

3) Súhrnný návrh ku Opatreniu č.11, podopatreniam a operáciám

Opatrenie je zamerané výsostne na ochranu a racionálne využívanie prírody a prírodných zdrojov - „opatrením na prevenciu, elimináciu, minimalizáciu a kompenzáciu vplyvov na životné prostredie a zdravie”.

Návrhy uvedené vyššie teda majú len doplňujúci a upresňujúci charakter.

Navrhujeme

- medzi oprávnené náklady by bolo dobré zaradiť aj náklady na prepojenie konvergovaných plôch na miestne ÚSES, príp. na realizáciu a údržbu lemových spoločenstiev a výsadbu a údržbu podpornej zelene;
- medzi uprednostňujúce kritériá navrhujeme zaradiť, ak projekt nadväzuje na integrovaný manažment krajiny, alebo ak sa opiera o iné plány a projekty na ekologicky optimálne využitie krajiny, napr. na krajinno-ekologický plán, alebo projekt ÚSES;
- vyjasniť, či výška podpory je nemenná na jednotlivé kultúry, alebo je možné ju upravovať podľa prírodných podmienok a reálnych nákladov na konverziu.

Opatrenie č. 12: Platby v rámci sústavy NATURA 2000

1) Všeobecné návrhy podľa opisu opatrenia

Aj toto opatrenie má výsostne ekologické zameranie. Podporuje poľnohospodárov a obhospodarovateľov lesa, ktorí v dôsledku obmedzení hospodária na plochách sústavy NATURA 2000, teda v osobitne chránených územiach (v chránených vtáčích územiach CHVÚ), alebo na chránených biotopoch (územia európskeho významu ÚEV), majú zvýšené náklady na hospodárenie .

Opatrenie prispieva k najvýznamnejším fokusovým oblastiam pre ochranu prírody a a racionálne využívanie prírodných zdrojov, a to pre 4A, 4B, 4C, 5E.

Je nastavené tak, by malo len pozitívny vplyv na ŽP.

2) Návrhy pre podopatrenia

Podopatrenie 12.1: Kompenzačné platby v rámci sústavy Natura 2000 – poľnohospodárska pôda

a) Opis operácie, zameranie aktivít, rozsah činností:

Poznámka: Operácia nemá osobitný názov.

Ide o možné kompenzačné platby na obhospodarovanie presne vymedzených trvalých trávnych porastov na 133 lokalitách ÚEV v 4. a 5. stupni ochrany prírody s celkovou rozlohou 2664,57 ha.

b) Oprávnené náklady, podmienky oprávnenosti:

Sú to kompenzačné platby na vyššie náklady a stratu príjmu v dôsledku obmedzení.

Návrh: Podmienky oprávnenosti by sa mali definovať aj všeobecne, ako dodržiavanie úplného súladu hospodárenia s obmedzeniami v príslušných stupňoch ochrany daných zákonom § 27 ods. 1 zákona č. 543/2002 Z.z. o ochrane prírody a krajiny.

c) Princípy nastavenia výberových kritérií:

Ak sa dodržia podmienky oprávnenosti, nie sú potrebné osobitné kritériá.

Podopatrenie 12.2: Kompenzačné platby v rámci sústavy Natura 2000 – lesný pozemok

a) Opis operácie, zameranie aktivít, rozsah činností:

Poznámka: Operácia nemá osobitný názov.

Operácia podporuje starostlivosť o lesné pozemky v územiach NATURA 2000 (UEV) spadajúcich do 5. stupňa ochrany, ale aj lesné pozemky mimo území NATURA 2000 spadajúcich do 5. stupňa ochrany podľa podmienok stanovených pre podporu. Je to spolu 30450 ha s 5. stupňom ochrany

b) Oprávnené náklady, podmienky oprávnenosti:

Prijímateľmi sú len súkromní vlastníci lesa a ich združenia s právnou subjektivitou. Sú to kompenzačné platby za stratu príjmu v dôsledku obmedzení v 5. stupni ochrany.

Návrh: Podmienky oprávnenosti by sa mali definovať aj všeobecne, ako dodržiavanie úplného súladu hospodárenia s obmedzeniami v príslušných stupňoch ochrany daných zákonom § 27 ods. 1 zákona č. 543/2002 Z.z. o ochrane prírody a krajiny

c) Princípy nastavenia výberových kritérií:

Ak sa dodržia podmienky oprávnenosti, nie sú potrebné osobitné kritériá.

3) Súhrnný návrh ku Opatreniu č.12, podopatreniam a operáciám

Opatrenie č. 12 je zamerané vyslovene na ochranu a racionálne využívanie prírody a prírodných zdrojov, teda je „*opatrením na prevenciu, elimináciu, minimalizáciu a kompenzáciu vplyvov na životné prostredie a zdravie*“.

Máme len jeden upresňujúci návrh, aby sa podmienky oprávnenosti definovali širšie, ako dodržiavanie úplného súladu hospodárenia s obmedzeniami v 5. stupni ochrany daných zákonom č. 543/2002 Z.z. o ochrane prírody a krajiny. Je to len upresnenie, nie je podmienkou.

Opatrenie č. 13: Platby pre oblasti s prírodnými alebo inými osobitnými obmedzeniami

1) Všeobecné návrhy podľa opisu opatrenia

Cieľom tejto podpory je pokračovať v poľnohospodárskej činnosti aj v oblastiach s prírodnými alebo inými osobitnými obmedzeniami, čo má dopad na zabezpečenie príjmov a udržanie zamestnanosti, zameriava sa na zachovanie krajinnej diverzity, vzhľad kultúrnej krajiny, čo okrem pozitívnych krajinnno-ekologických vplyvov následne znamená aj ekonomické prínosy z rekreácie a cestovného ruchu.

Opatrenie prispieva k fokusovým oblastiam 2A, 4A, 4B, 4C. Je vyslovene orientované ekologicky a environmentálne, jeho vplyv na ŽP pri správnej aplikácii je pozitívny. Pri nesprávnej aplikácii kritérií však môže Opatrenie mať aj negatívne vplyvy na ŽP, resp. napriek finančným podporám sa nedosiahnu ciele Opatrenia.

Príspevky podľa Programu sa budú posudzovať podľa troch aspektov:

a) podľa kategórií znevýhodnenia (stav obmedzenia ovplyvňujúceho poľnohospodársku činnosť). Základnou územnou jednotkou pre zaradenie poľnohospodárskej pôdy do horských a ostatných znevýhodnených oblastí bola obec (NUTS 5), do oblastí so špecifickými nevýhodami katastrálne územie.

- horské oblasti (4 subkategórie H1 až H4))
- ostatné znevýhodnené oblasti (8 subkategórií, O1/1 až O4/3)
- oblasti so špecifickými nevýhodami (6 subkategórií S1 až S6)

b) podľa typov výrobného zamerania (rastlinná, zmiešaná a živočíšna výroba)

c) podľa posúdenia úspor z rozsahu (degresia platieb podľa výmery podnikov)

Tak ako sme to prehodnotili v kapitole IV. tejto Správy, ku spôsobu uplatnenia kritérií pre zaradenie do znevýhodnených oblastí máme výhrady, pričom za východisko problémov považujeme 2 okruhy, a to že:

- základnou územnou jednotkou pre zaradenie do horských a ostatných znevýhodnených oblastí je **obec**, do oblastí so špecifickými nevýhodami **katastrálne územie, nie konkrétny pôdny blok**, alebo akýkoľvek iný prírodný útvar;
- miesto skutočných hodnôt sa uplatňujú štatistické kritériá, a to **priemerné hodnoty** – napr. priemerná nadmorská výška, priemerná sklonitosť, alebo **podiely** vybraných ukazovateľov na celkovej ploche katastrálneho územia, napr. podiel sklonitých plôch, podiel trávnych porastov, podiel pôd so špecifickými nevýhodami.

Žiaden zo skutočných agroekologických ukazovateľov sa však nemení podľa štatistických priemerov, ani podľa podielov na celkových plochách, ale len a len na

konkrétnych parcelách. Preto aj podpora hospodárenia by sa mala viazať na konkrétne pôdne bloky.

Vytvára sa týmto:

- významná nerovnosť medzi poľnohospodármi v rámci tej istej obce, medzi susediacimi obcami, aj medzi obcami celého Slovenska;
- napriek princípom podpory sa stanovené ciele nedosiahnu, buď sa naďalej bude praktizovať nesprávna, devastujúca, intenzívna poľnohospodárska výroba s eróziou, zrýchleným odtokom vody, atď, alebo sa zanechá poľnohospodárstvo úplne.
- nakoniec možno hovoriť aj o neoprávnenej podpore tých poľnohospodárov, ktorí hospodária síce v oprávnených obciach ale v dobrých podmienkach, tým dochádza k nesprávnemu prerozdeleniu finančných zdrojov.

2) Návrhy pre podopatrenia

Podopatrenie 13. 1: Kompenzačné platby v horských oblastiach

a) Opis operácie, zameranie aktivít, rozsah činností:

Rozhodujúcim aspektom operácie je zaradenie obcí do tzv. horských oblastí v kategóriách H1 až H4, a to najmä podľa priemernej nadmorskej výšky obce, druhotne v kombinácii so svahovitosťou.

Výhrady k tomuto postupu sme uviedli v kapitole IV.

b) Oprávnené náklady, podmienky oprávnenosti:

Navrhujeme výraznú zmenu v spôsobe aplikácie kritérií:

Návrhy:

- **podľa stanovených kritérií navrhujeme hodnotiť konkrétne pôdne bloky poľnohospodárskej pôdy – teda nie priemerné hodnoty ukazovateľa pre celé územie obce, nezapočítavať nadmorské výšky lesnej pôdy plôch. V prechodnom období k stanoveniu hodnôt pre pôdne bloky možno využiť BPEJ. Pre budúce obdobia je vhodné vytvoriť špecifickú databázu týchto ukazovateľov;**
- **Vyhraničenie oblastí – ak je nutné – možno naďalej stanoviť hranicami obcí. Miesto priemerných hodnôt je však potrebné použiť reálne hodnoty, podľa princípu, že keď určený podiel rozlohy pôdných blokov poľnohospodárskej pôdy – bez lesnej pôdy - dosiahne stanovenú hodnotu kritérií pre jednotlivé kategórie, obec je možné zaradiť do príslušnej oblasti. Napr. do oblastí subkategórie H1 môže byť zaradená obec, keď 10 % rozlohy pôdných blokov poľnohospodárskej pôdy je lokalizovaných v nadmorskej výške nad 700 m.n.n.**
- **Zdôrazňujeme však, že treba kompenzovať hospodárenie na konkrétnych pôdných blokoch so sťaženými podmienkami kdekoľvek na území SR, nie na všetkých pôdných blokoch v danej obci.**

Žiaduce je uviesť aj environmentálne zdôvodnenie, resp. možné environmentálne dopady výrazných rozdielov výšky a miery podpory medzi jednotlivými typmi výrobného zamerania podnikov, napr. dopad 3-násobného zvýhodnenia živočíšnej výroby voči rastlinnej.

c) Princípy nastavenia výberových kritérií:

Nárokovateľná platba, ak sa dodržia podmienky oprávnenosti, nie sú potrebné ďalšie kritériá.

Podopatrenie 13.2: Kompenzačné platby pre ostatné oblasti čeliace významným prírodným obmedzeniam

a) Opis operácie, zameranie aktivít, rozsah činností:

Rozhodujúcim aspektom operácie je zaradenie obcí do tzv. ostatných znevýhodnených oblastí, a to do 8 subhorských oblastí v kategóriách O1/ 1 až O 4/3 podľa nasledovných kritérií: **výnosovosť** poľnohospodárskej pôdy (menšia ako 80 % národného priemeru), **zastúpenie trvalých trávnych porastov a krmovín** na poľnohospodárskej pôde obce (väčšie alebo rovné ako 50 % a počet VDJ/ha na týchto plochách je menší ako 1); **výnos (úroda) obilia** (menšia ako 80 % národného priemeru, t.j. 3,89 t/ha); **hustota** obyvateľstva okresu (menšia ako 72 obyvateľov na km²); **podiel pracovníkov** v pôdohospodárstve na ekonomicky aktívnom obyvateľstve v okrese (väčší alebo rovný ako 12 %).

b) Oprávnené náklady, podmienky oprávnenosti:

Návrhy:

Ako pri Podopatrení 13.1. Navrhujeme zmenu v spôsobe aplikácie kritérií

- **podľa stanovených kritérií hodnotiť konkrétne pôdne bloky poľnohospodárskej pôdy – teda nie priemerné hodnoty ukazovateľa pre celé územie obce.**

c) Princípy nastavenia výberových kritérií:

Nárokovateľná platba, nie sú potrebné ďalšie kritériá.

Podopatrenie 13.3: Kompenzačné platby v ostatných oblastiach postihnutých špecifickými obmedzeniami

a) Opis operácie, zameranie aktivít, rozsah činností:

Do oblastí so špecifickými nevýhodami sú zaradené katastrálne územia obcí, na území ktorých sú zamokrené pôdy na výmere väčšej alebo rovnej 50 % výmery poľnohospodárskej pôdy; pôdy extrémne suché na výmere väčšej alebo rovnej 50 % výmery poľnohospodárskej pôdy; skeletnaté pôdy na výmere väčšej alebo rovnej 50 % výmery poľnohospodárskej pôdy; flyšového pásma; málo produkčné pôdy (výnosovosť do 27 b.); pôdy prechodných území.

Sú to skutočne kritériá, obmedzujúce, resp. sťažujúce poľnohospodárske aktivity, najmä na ornej pôde. Výhrady k postupu uplatnenia týchto kritérií sme uviedli v kapitole IV.

b) Oprávnené náklady, podmienky oprávnenosti:

Návrhy: Ako pri Podopatrení 13.1. Navrhujeme zmenu v spôsobe aplikácie kritérií - podľa stanovených kritérií hodnotiť konkrétne pôdne bloky poľnohospodárskej pôdy – teda nie priemerné hodnoty ukazovateľa pre celé územie obce.

Okrem toho:

- **Žiaduce je uviesť pôdno-ekologické zdôvodnenie kategórií S4, a S6, príp. aj S5. Napr. subkategória S4: vo flyšovom pásme sa vyskytujú síce prevažne pôdy horšej kvality, ale v zásade je to pásmo veľmi všeobecne definované, s rôznorodými pôdnymi typmi a subtypmi, s rôznorodými pôdnymi druhmi, s rôznou hĺbkou aj skeletnosťou. Napr. na pôdotvornom substráte miestnych, svahových a podsvahových sedimentov sú aj hlinité, slabo skeletnaté a hlboké pôdy, teda relatívne kvalitné. Navrhujeme upresniť toto kritérium na základe ukazovateľov zrnitosti, hĺbky a skeletnatosti, v najjednoduchšom prípade podľa BPEJ.**

Žiadúce je uviesť aj environmentálne zdôvodnenie, resp. možné environmentálne dopady výrazných rozdielov výšky a miery podpory medzi jednotlivými typmi výrobného zamerania podnikov, napr. zdôvodnenie a dopad 3-násobného zvýhodnenia živočíšnej výroby voči rastlinnej.

c) Princípy nastavenia výberových kritérií:

Nárokovateľná platba, nie sú potrebné ďalšie kritériá.

3) Súhrnný návrh ku Opatreniu č.13, podopatreniam a operáciám

Rozhodujúcim návrhom je zásadná zmena v spôsobe aplikácie kritérií, menovite podľa stanovených kritérií hodnotiť konkrétne pôdne bloky poľnohospodárskej pôdy– teda nie priemerné hodnoty ukazovateľa pre celé územie obce, nie zalesnené plochy. Pri nesprávnej aplikácii kritérií môže Opatrenie mať aj negatívne vplyvy na ŽP, môže spôsobiť nerovnosti a napätie medzi poľnohospodármi a napriek finančným podporám sa zoslabuje dopad Opatrenia.

Opatrenie č. 14: Dobré životné podmienky zvierat

1) Všeobecné návrhy podľa opisu opatrenia

Podpora sa realizuje ako kompenzácia nákladov chovateľom, súvisiaca so zavádzaním takých chovných postupov, ktoré sú nad rámec príslušných povinných štandardov a bežnej chovateľskej praxe, vedúce k zlepšeniu životných podmienok zvierat. Cieľom je cez zlepšené životné podmienky v chove zlepšiť aj kvalitu konečných produktov zo živočíšnej výroby, ale aj prínosov zo zníženia úhynu a stresu zlepšením zdravotného stavu, znížením úhynov a spotreby liečiv pri odchove. V zásade možno indikovať, že opatrenie bude mať pozitívny vplyv aj na ŽP, najmä vplyvom vhodnejšieho postupu zaobchádzania s exkrementami (podstielka) .

Opatrenie sa realizuje cez nasledujúce operácie:

- Zlepšenie životných podmienok v chove hydiny
- Zlepšenie starostlivosti o dojnice a teľatá pri pôrode
- Zlepšenie životných podmienok rodiacich a dojčiacich prasníc
- Zlepšenie ustajňovacej pohody výkrmových ošípaných

a) Opis operácií, zameranie aktivít, rozsah činností:

Podpora kompenzuje ušlý príjem zo straty na produkcii zo zníženia zaťaženia, zvýšené náklady s realizáciou

b) Oprávnené náklady, podmienky oprávnenosti:

Oprávnené náklady definované všeobecne ako kompenzácia dodatočných nákladov na zvýšené pracovné a sociálne náklady, na zvýšené mzdové náklady na ošetrovateľa, na kompenzáciu ušlého príjmu zo straty na produkcii z predĺženia doby odstavu, zo zníženia zaťaženia, pričom sa činnosti, ktoré vyvolávajú dodatočné náklady, charakterizujú ako „nad rámec legislatívy i bežných chovateľských postupov“.

K tomu je nutné poznamenať:

- síce sú to reálne existujúce faktory, ktoré naozaj znižujú príjmy, ale dôležité je, voči čomu. Súčasný stav je totiž výsledkom jednoznačného postupu zameraného práve na zvyšovanie ziskov, hoci na úkor únosnosti chovných podmienok, vplyvu na životné prostredie, ako aj na úkor kvality produktov. Kompenzované položky nie sú teda v skutočnosti žiadnymi stratami, ale len zníženými ziskami, voči neúnosnej

situácii, ktorú chce EU odstrániť. EU – presnejšie jej obyvatelia - kompenzujú teda situáciu, ktorú chovatelia vytvorili sami, samozrejme v dôsledku nekompromisného vplyvu fungovania trhových mechanizmov, ktoré zohľadňovali len ekonomické faktory, v konečnom dôsledku preto, aby mali menej kvalitné, ale cenovo prijateľné produkty.

- činnosti, ktoré vyžadujú dodatočné náklady, síce môžu byť charakterizované, ako budú „nad rámec legislatívy“, ale ťažko prijať, že nad rámec „bežných chovateľských postupov“. Samozrejme je možné polemizovať o definícii bežných chovateľských postupov – zrejme sa pod týmto pojmom charakterizuje súčasná neúnosná prax – v skutočnosti však ťažko považovať asistenciu pri pôrode teliat alebo prasiat- hoci aj v noci - alebo dodržiavanie hygieny, zdravotnú starostlivosť atď. za činnosti nad rámec bežných chovateľských postupov.
- Opis Opatrenia správne uvádza, že Opatrenie bude znamenať aj prínos, a to ako zlepšenie kvality konečných produktov zo živočíšnej výroby, prínos zo zníženia úhynu a stresu, zo spotreby liečiv pri odchove a zlepšenia zdravotného stavu. Ako sa to premietne do strát a nákladov?

Z hľadiska predkladaného programu vyššie uvedené má len charakter poznámok, ktoré upresňujú charakteristiku Opatrenia a v danom momente **nemajú charakter návrhov**.

Návrh: Medzi oprávnené náklady, ako aj podmienky oprávnenosti doporučujeme zaradiť náklady na zlepšenie stavu ŽP v areáli aj v okolí chovov, napr. na výsadbu izolačnej a estetickej zelene.

c) Princípy nastavenia výberových kritérií:

Opis Opatrenia uvádza, že budú rozpracované pre opatrenie ako celok.

Návrh: Medzi výberové kritériá by bolo vhodné zaradiť aj vplyv projektu na zlepšenie stavu ŽP a zlepšenie hygieny v okolí chovov.

3) Súhrnný návrh ku Opatreniu č.13

Realizácia Opatrenia bude mať pozitívny vplyv aj na životné prostredie už vylepšením podmienok chovu. Navrhujeme však, aby súčasťou týchto operácií bolo aj zlepšenie životného prostredia, ozelenenia, hygieny a estetiky prostredia v areáloch aj v okolí areálov chovov.

Opatrenie č. 16: Spolupráca

1) Všeobecné návrhy podľa opisu opatrenia

Je to prierezové opatrenie. Tomu zodpovedá aj široko koncipovaný rozsah možných aktivít. Okrem definovaných fokusových oblastí vplyv Opatrenia sa celkom iste prejaví aj na ostatných opatreniach, najmä keď sa naplní deklarovaný princíp Programu o integrovanom pôdohospodárstve a trvalo-udržateľnom rozvoji.

2) Návrhy pre podopatrenia

Podopatrenie 16.1: Podpora zriadenia operačných skupín EIP zameraného na produktivitu a udržateľnosť poľnohospodárstva

Operácia: Zriadenie a prevádzka operačných skupín EIP

a) Opis operácie, zameranie aktivít, rozsah činností:

Úlohou operačných skupín je vypracovanie štúdií a plánov a inovačných projektov na zvýšenie produktivity a udržateľné riadenie zdrojov. Opis Opatrenia je však veľmi všeobecný.

Návrh: Ak nie je možná presnejšia všeobecná formulácia cieľov a činností, ktoré má podopatrienie podporovať, bolo by žiaduce uviesť najfrekvencovanejšie typy očakávaných projektov, ktoré budú operačné skupiny vykonávať.

Bez konkretizácie tejto operácie nie je možné ani rámcové hodnotenie očakávaného vplyvu na ŽP.

b) Oprávnené náklady, podmienky oprávnenosti:

Zahrňujú širokú, vlastne neohraničenú škálu aktivít, od nákladov na štúdie, cez prevádzkové náklady na spoluprácu až po priame náklady „na oživenie príslušnej oblasti s cieľom zabezpečiť uskutočniteľnosť kolektívneho územného projektu“, na „konkrétne projekty spojené s vykonávaním podnikateľského plánu ...“, na „iné činnosti zamerané na inovácie“, až po náklady na propagačné činnosti.

Tento opis generuje množstvo otázok. Napr. ako *Typ podpory* je uvedená aj podpora „investičná“, ale v časti „Ďalšie informácie ...“, v bode 2. je uvedené, že „podpora sa viaže len na náklady spolupráce“. Aké sú to priame náklady na „oživenie príslušnej oblasti s cieľom zabezpečiť uskutočniteľnosť kolektívneho územného projektu“; zároveň čo je to kolektívny územný projekt? Čo zahrňujú **náklady na spoluprácu** na „konkrétne projekty spojené s vykonávaním podnikateľského plánu“ a „iné činnosti zamerané na inovácie“?

Nie je možné posúdenie vplyvu na ŽP.

Návrh: Je potrebná konkretizácia a ohraničenie oprávnenosti.

c) Princípy nastavenia výberových kritérií:

Veľmi všeobecný popis, nie je možné ich vyhodnotenie z hľadiska ich vplyvu na ŽP.

Podopatrenie 16.2: Podpora pilotných projektov a podpora vývoja nových postupov, procesov a technológií

Operácia: Podpora pilotných projektov

a) Opis operácie, zameranie aktivít, rozsah činností:

Nie je indikovaný ani len okruh náplne pilotných projektov.

Nie je možné hodnotenie opatrenia z hľadiska vplyvu na ŽP.

Návrh: Je potrebná aspoň typová konkretizácia možných projektov.

b) Oprávnené náklady, podmienky oprávnenosti:

Nie je možné posúdenie vplyvu na ŽP.

Návrh: Ako pri podopatrení 16.1. je potrebná konkretizácia a ohraničenie oprávnenosti.

c) Princípy nastavenia výberových kritérií:

Ako pri podopatrení 16.1. nie je možné posúdenie vplyvu na ŽP.

Podopatrenie 16.3: Spolupráca medzi strediskami prevádzkovateľov v organizovaní spoločných pracovných procesov pri spoločnom využívaní zariadení a prostriedkov pre rozvoj/marketing cestovného ruchu

Operácia: Podpora novovzniknutých klastrov

a) Opis operácie, zameranie aktivít, rozsah činností:

Všeobecne sformulovaná náplň operácie, hodnotenie vplyvov nie je potrebné, ani možné.

b) Oprávnené náklady, podmienky oprávnenosti:

Nie je možné posúdenie vplyvu na ŽP.

Návrh: *Ako pri podopatrení 16.1. je potrebná konkretizácia a ohraničenie oprávnenosti.*

c) Princípy nastavenia výberových kritérií:

Ako pri podopatrení 16.1. nie je potrebné ani možné posúdenie vplyvu na ŽP.

Podopatrenie 16.4: Podpora horizontálnej a vertikálnej spolupráce medzi účastníkmi dodávateľského reťazca pre vznik a rozvoj krátkych dodávateľských reťazcov a miestnych trhov a podpora propagačných činností v miestnom kontexte týkajúcich sa rozvoja krátkych dodávateľských reťazcov a miestnych trhov

Operácia: Podpora horizontálnej a vertikálnej spolupráce medzi aktérmi krátkeho dodávateľského reťazca pri zriaďovaní logistických platforiem na podporu krátkychdodávateľských reťazcov alebo miestnych trhov

a) Opis operácie, zameranie aktivít, rozsah činností:

Zriaďovaní logistických platforiem. Nie je potrebné posúdenie vplyvu na ŽP.

b) Oprávnené náklady, podmienky oprávnenosti:

Zahrňujú širokú, vlastne neohraničenú škálu aktivít. Opis generuje rovnaké otázky, ako v prípade podopatrenia 16.1.

c) Princípy nastavenia výberových kritérií:

Veľmi všeobecný popis, nie je možné ich vyhodnotenie z hľadiska ich vplyvu na ŽP.

Podopatrenie 16.8: Podpora pre vypracovanie plánov lesného hospodárstva alebo rovnocenných nástrojov

Operácia: Vypracovanie plánov lesného hospodárstva (program starostlivosti o les) alebo rovnocenných nástrojov medzi rôznymi subjektmi v odvetví lesného hospodárstva

Pripomienka: Podľa názvu, charakteru, obsahu podopatrenia aj operácie by toto podopatrenie malo patriť do Opatrenia č. 8, príp. do Podopatrenia 4.3, nie do Opatrenia č. 16.

a) Opis operácie, zameranie aktivít, rozsah činností:

Program starostlivosti o les je charakterizovaný ako významný nástroj trvalo-udržateľného hospodárenia v lesoch. Takýto dokument má veľmi významný vplyv na ŽP, najmä na ochranu prírody, biodiverzitu, ochranu pôdných a vodných zdrojov.

Návrh:

Každý program starostlivosti o les musí byť starostlivo posudzovaný aj z hľadiska vplyvu na ŽP, v odôvodnených prípadoch posudzovaný aj ako strategický dokument v zmysle § 4 Zákona 24/2006 Z.z. v znení neskorších predpisov.

- **Každý program starostlivosti o les by mal byť vyhotovený v súlade s princípmi integrovaného manažmentu krajiny, a to podľa Zákona č. 7/2010 Z.z. o ochrane pred povodňami, konkrétne § 9 Koordinácia plánu manažmentu povodňového rizika s plánom manažmentu povodia, ktorý ustanovuje, že „plán manažmentu povodňového rizika, ako aj plán manažmentu povodia musia byť koordinované s ostatnými nástrojmi plánovania územia, najmä s projektmi pozemkových úprav, územných plánov a lesných hospodárskych plánov, s ktorými budú spoločne tvoriť nástroj integrovaného manažmentu krajiny ...“.**
- **Je nevyhnutná koordinácia Operácií**

b) Oprávnené náklady, podmienky oprávnenosti:

Ako oprávnené náklady sa uvádzajú výlučne „náklady na vyhotovenie a registrovanie plánov starostlivosti o les“ (zrejme sa myslí program starostlivosti o les). Medzi typy podpory sa však uvádza aj investičná podpora.

Návrh: Je potrebné objasnenie, či je možno považovať vyhotovenie Programu starostlivosti o les za investičnú podporu.

c) Princípy nastavenia výberových kritérií:

„Pokrytie čo najväčšieho zalesneného územia v rámci SR“ sa môže považovať za cieľ Operácie, ale nie za výberové kritérium na podporu vyhotovenia konkrétneho programu starostlivosti o les.

Návrh: Mali by sa uprednostniť žiadosti, ktoré program starostlivosti o les chcú vypracovať v intenciách integrovaného manažmentu krajiny v zmysle Zákona NRSR č.7/2010 Z.z. o ochrane pred povodňami a zosúladiť program starostlivosti s projektmi ÚSES, krajinným plánom, alebo inými projektmi ekologicky optimálneho využívania plôch.

3) Súhrnný návrh ku Opatreniu č.16, podopatreniam a operáciám

Je to prierezové opatrenie so všeobecne formulovaným obsahom podopatrení a operácií. Kvôli všeobecnosti nebolo možné, ale v tejto forme opisu ani potrebné posúdenie vplyvu operácií na ŽP. Preto pri jednotlivých opatreniach navrhujeme najmä potrebu konkretizácie obsahu, oprávnených nákladov, podmienok oprávnenosti aj výberových kritérií.

Podopatrenie č. 16.8. má úplne odlišný charakter, ako ostatné a podľa nášho názoru sa nehodí do tohto opatrenia. V prípade tohto podopatrenia navrhujeme uprednostniť žiadosti, ktoré program starostlivosti o les chcú vypracovať v intenciách **integrovaného manažmentu krajiny** v zmysle Zákona NRSR č.7/2010 Z.z. o ochrane pred povodňami, zosúladiť ho s projektmi krajinným plánom, alebo inými projektmi ekologicky optimálneho využívania plôch, ÚSES a pod.

Opatrenie č. 17: Riadenie rizík

1) Všeobecné návrhy podľa opisu opatrenia

Podstata opatrenia spočíva vo vytvorení „**vzájomných fondov**“ – nového finančného mechanizmu na podporu poľnohospodárov v prípade hospodárskych strát spôsobených rôznymi nepriaznivými udalosťami, ako mrazom, krupobitím, búrkami, ľadom, prudkým dažďom, veľkým suchom, ochorením zvierat. Je to alternatíva ku komerčnému poisťovníctvu, ktoré v týchto prípadoch nekryjú riziká poľnohospodárov.

Operácie sa realizujú ako **následné** vyplatenie kompenzácií po udalostiach, ktoré zaiste spôsobili aj environmentálne škody, ale práve pre tento následný charakter má Opatrenie vplyv na ŽP len veľmi sprostredkovane. Tento vplyv sa môže prejaviť cez znovu oživenie poľnohospodárstva pomocou vyplatenej kompenzácie strát.

Z vyššie uvedených dôvodov hodnotenie vplyvu opatrenia na ŽP nemá zmysel.

2) Návrhy pre podopatrenia

Podopatrienie 17.2: Vzájomné fondy pre nepriaznivé poveternostné udalosti, choroby zvierat, rastlín, zamorenie škodcami a environmentálne nehody

Názov operácie: Zakladanie vzájomných fondov, prostredníctvom ktorých sa poľnohospodárom vypláca kompenzácia za straty, ktoré utrpia v dôsledku nepriaznivých poveternostných udalostí, vypuknutia chorôb zvierat alebo rastlín, zamorenia škodcami alebo environmentálnych nehôd

Operácia sa realizuje ako **následné** vyplatenie kompenzácií po udalostiach, ktoré zaiste spôsobili aj environmentálne škody, ale práve pre tento následný charakter má Opatrenie vplyv na ŽP len veľmi sprostredkovane. Tento vplyv sa môže prejaviť cez znovu oživenie poľnohospodárstva pomocou vyplatenej kompenzácie strát.

Z vyššie uvedených dôvodov hodnotenie vplyvu opatrenia na ŽP nemá zmysel.

Opatrenie č. 19: LEADER

1) Všeobecné návrhy podľa opisu opatrenia

Je to významný nový prvok Programu. LEADER je inovatívny prístup pre **integrováný rozvoj** vidieka a jeho politiku ako prierezový nástroj pre miestny rozvoj a zavádzanie inovácií, vrátane **zmierňovania klimatických zmien**, zabezpečenia socio-ekonomického rozvoja a zvýšenia kvality života obyvateľov. Dôraz sa kladie aj na starostlivosť a výsadbu verejnej zelene, alejí, vetrolamov ..

Jeho základná metóda je podporovať rozvoj na základe využívania lokálneho potenciálu územia. Stratéziu rozvoja miestneho rozvoja vypracovávajú a riadia Miestne akčné skupiny (MAS). Na tento rozvoj je možné aplikovať tzv. multifinancovanie cez miestny rozvoj pod vedením komunít (CLLD) z viacerých európskych fondov, konkrétne z EPFVR a ERDF.

Opatrenie má nesporne vplyv na ŽP, zasahuje do všetkých prioritných oblastí a prispieva ku všetkým trom prierezovým cieľom Programu.

Návrh: *Napriek tomu, že sa predpokladá výrazne pozitívny vplyv Opatrenia, každý projekt, vychádzajúci z iniciatívy LEADER si vyžaduje starostlivé posúdenie aj z hľadiska*

- trvalo-udržateľného rozvoja, ochrany prírody a racionálneho využitia prírodných zdrojov, ako aj z hľadiska integrovaného manažmentu krajiny.

2) Návrhy pre podopatrenia

Podopatrienie 19.1: Prípravná podpora

Názov operácie: Budovanie kapacít, tréningy a sieťovanie za účelom prípravy a implementácie stratégie miestneho rozvoja

Táto operácia nemá vplyv na ŽP, nemá zmysel jej ďalšieho hodnotenia z tohto hľadiska

Podopatrenie 19.2: Podpora implementácie operácií v rámci stratégie miestneho rozvoja vedeného komunitou

Názov operácie: Implementácia opatrení v rámci CLLD

a) Opis operácie, zameranie aktivít, rozsah činností:

Je to veľmi široko koncipovaná operácia. Podporuje projekty vo všetkých oblastiach pôsobnosti LEADER, vrátane technológií šetrných ku ŽP, až po vzdelávacie aktivity

b) Oprávnené náklady, podmienky oprávnenosti:

Vzhľadom na veľkú šírku možných projektov operácia podporuje hmotné aj nehmotné investície, ako aj neinvestičné činnosti. Tejto šírke zodpovedá aj veľká šírka podmienok oprávnenosti, ktoré sú definované CLLD v Partnerskej dohode.

Návrh: Pri každom projekte je žiaduce za podmienku oprávnenosti stanoviť aj súlad s požiadavkami na ochranu ŽP, ochranu prírody a racionálne využívanie prírodných zdrojov.

c) Princípy nastavenia výberových kritérií:

Výberové kritériá sú v kompetencii MAS, napriek tomu navrhujeme:

Návrh: Mali by sa uprednostniť žiadosti, ktoré:

- **sú zamerané na integrovaný manažment krajiny,**
- **sú zamerané na zlepšenie stavu ŽP,**
- **opierajú sa o rozvojové dokumenty, ako aj krajinno-ekologické plány, projekty ÚSES**

Osobitne treba podčiarknuť kritériá pre výber stratégií. Podľa opisu Operácie podrobné kritériá pre výber stratégií budú stanovené v metodickej príručke. Napriek tomu musíme namietat' voči jednostrannému kritériu, že „prioritne budú podporené stratégie, ktoré budú smerovať k ekonomickému rastu ...“. To je jednoducho prekonaný prístup, ktorý viedol k súčasnej devastácii ŽP a je v rozpore s prioritnými cieľmi Programu.

Návrh: Toto kritérium je potrebné preformulovať minimálne v tom zmysle, že sa budú podporovať integrované stratégie a stratégie trvalo-udržateľného rozvoja.

Podopatrenie 19. 3: Príprava a vykonávanie činností spolupráce miestnych akčných skupín

Názov operácie: Príprava a vykonávanie projektov spolupráce MAS

a) Opis operácie, zameranie aktivít, rozsah činností:

Operácia podporuje projekty menšieho charakteru. Ktoré sú zamerané najmä na hľadanie spoločného potenciálu, budovanie spoločných tradícií, zvyšovanie turistického potenciálu spolupracujúcich území, ale aj výmenu skúseností, informačné a propagačné aktivity a pod.

b) Oprávnené náklady, podmienky oprávnenosti:

Oprávnené sú náklady hmotné aj nehmotné investície, ako aj administratívne náklady. Náklady sa poskytujú najmä na technickú pomoc, teda na prípravu projektu, ale aj na realizáciu projektu, ak sú v súlade so stratégiou miestneho rozvoja. Podrobné kritériá budú uverejnené v príručke.

Návrh: Príručka by mala obsahovať aj požiadavky na ochranu ŽP, ochranu prírody a racionálne využívanie prírodných zdrojov.

c) Princípy nastavenia výberových kritérií:

Výberové kritériá by sa mali doplniť:

Návrh: Mali by sa uprednostniť žiadosti, ktoré:

- **sú zamerané na integrovaný manažment krajiny,**
- **sú zamerané na zlepšenie stavu ŽP,**
- **opierajú sa o rozvojové dokumenty, ako aj krajinno-ekologické plány, projekty ÚSES**

Podopatrenie 19.4: Chod miestnej akčnej skupiny a animácia

Názov operácie: Chod miestnej akčnej skupiny a animácia

a) Opis operácie, zameranie aktivít, rozsah činností:

Operácia bude podporovať prevádzkovú a administratívnu činnosť schválených miestnych akčných skupín.

Tieto aktivity nemajú vplyv na ŽP.

Je to významné opatrenie so širokým záberom a výrazným predpokladaným vplyvom na ŽP. Za veľmi dôležitý aspekt považujeme, aby sa v rámci Opatrenia č. 19 podporili **integrované stratégie a stratégie trvalo-udržateľného rozvoja**, nie jednostranné stratégie ekonomického rastu.

Preto súhrnným prierezovým návrhom je doplnenie podmienok oprávnenosti a výberových kritérií o požiadavku, aby sa podporili projekty, ktoré sú zamerané na integrovaný manažment krajiny, na zlepšenie stavu ŽP, opierajú sa o rozvojové dokumenty, ako aj krajinno-ekologické plány, projekty ÚSES.

VI. Dôvody pre výber zvažovaných alternatív a popis toho, ako bolo vykonané vyhodnotenie vrátane ťažkostí s poskytovaním potrebných informácií, ako napr. technické nedostatky alebo neurčitosti, ktoré sa vyskytli pri zostavovaní požadovaných informácií

Vzhľadom na charakter predkladaného strategického dokumentu, ako aj vzhľadom k procesu jeho spracovávania na princípe partnerstva je Program spracovaný v jednom variante ako výsledok dohody jednotlivých členov partnerstva.

VII. Nárh monitorovania environmentálnych vplyvov vrátane vplyvov na zdravie

Sledovanie a vyhodnocovanie vplyvov strategického dokumentu na životné prostredie predpisuje Zákon v § 16. Podľa ods. (1) obstarávateľ a rezortný orgán sú povinní zabezpečiť sledovanie a vyhodnocovanie vplyvov schváleného strategického dokumentu na životné prostredie, prípadne použiť na tento účel existujúci monitoring. Podľa ods. (2) sledovanie a vyhodnocovanie vplyvov strategického dokumentu na životné prostredie spočíva v

- a. systematickom sledovaní a vyhodnocovaní jeho vplyvov,
- b. vyhodnocovaní jeho účinnosti,

- c. zabezpečení odborného porovnania predpokladaných vplyvov uvedených v správe o hodnotení strategického dokumentu so skutočným stavom.

V zmysle týchto ustanovení postupujeme aj v tejto Správe.

VII. 1. Obsah sledovania a vyhodnocovania

A. Systematické sledovanie a vyhodnocovanie vplyvov strategického dokumentu

Tento monitoring zodpovedá ustanoveniu bodu a), ods. (1), §16 Zákona.

Reálny vplyv strategického dokumentu Program rozvoja vidieka SR na roky 2014-2020 na životné prostredie je identifikovaný v tejto Správe prostredníctvom Opatrení. Teda skutočný vplyv na životné prostredie budú mať až činnosti, vyplývajúce z Opatrení, podopatrení a operácií uvádzané v Programe, ktoré budú vyžadovať v zmysle §4 ods. (5) Zákona posudzovanie vplyvov činností podľa tretej časti Zákona, pretože v zmysle tohoto paragrafu „posudzovanie vplyvov strategického dokumentu nenahrádza posudzovanie vplyvov navrhovanej činnosti“.

Podľa vyššie uvedeného zákonom stanoveného obsahu rozhodujúcim momentom pre systematické sledovanie a vyhodnocovanie vplyvov strategického dokumentu na ŽP musí byť monitoring **dodržiavania podmienok pre podporu projektov** z konkrétnych operácií. Inými slovami monitoring strategického dokumentu musí zabezpečiť sledovanie, či sa podpora pre jednotlivé žiadosti prideliuje podľa stanoveného strategického rámca, či sa dodržia prijaté strategické podmienky, či sa vyskytujú **riziká implementácie opatrení** a ako sa tieto riziká obmedzujú a odstraňujú. Sledovanie fyzických vplyvov činností je až úlohou monitoringu posudzovanej činnosti podľa §39 Zákona.

V prípade Programu ide o sledovanie dodržiavania súladu obsahu žiadostí o podporu (obsahu projektov) s:

- opisom operácie, zameraním aktivít a rozsahom činností;
- s oprávnenosťou žiadateľa o podporu,
- s **podmienkami oprávnenosti** žiadosti o podporu z pohľadu obsahu aj z pohľadu oprávnenosti nákladov;
- s **výberovými kritériami**.

Z hľadiska vplyvu Programu na ŽP pritom za rozhodujúce považujeme sledovanie **podmienok oprávnenosti a dodržiavanie výberových kritérií**, uvedené v predkladanom Programe, doplnené o návrhy podľa tejto Správy. Program pritom predpokladá, že podmienky oprávnenosti a výberové kritériá budú rozpracované v osobitných príručkách pre žiadateľov.

Formálne a administratívne mechanizmy sledovania a vyhodnocovanie vplyvov strategického dokumentu vo vyššie uvedenom zmysle uvádza Program pre každé Opatrenie v časti „**Overiteľnosť a kontrolovateľnosť opatrenia**“, a to v bodoch:

- a) Riziko implementácie opatrenia: tu sú načrtnuté okruhy problémov, ktoré môžu v negatívnom zmysle ovplyvniť plnenie prijatých podmienok, najmä nesprávny postup verejného obstarávania a zlý výber prijímateľov; nedostatočný riadiaci a kontrolný systém,
- b) nesprávne posúdenie výšky oprávnených nákladov, efektívnosti a primeranosti oprávnených nákladov, nejednoznačné vymedzenie hraníc aktivít v teréne, nadhodnotenie výmer a počtov, neplnenie minimálnych činností,

- c) Opatrenia na zmiernenie rizika implementácie: určuje povinnosť postupovať v zmysle zákona NR SR č. 25/2006 Z. z. o verejnom obstarávaní; kontrolu kritérií spôsobilosti prisudzuje výberovému konaniu, systém riadenia a kontroly viaže na pravidlá vnútroštátnej legislatívy a príslušné útvary (najmä na PPA). Za dôležité aspekty sa považujú metodické usmernenia o podmienkach opatrenia, vhodné školiace a informačné aktivity, opatrenia na zabránenie vzniku konfliktu záujmov, priebežné kontroly,
- d) Celkové posúdenie opatrenia: Program predpokladá kontrolu kritérií formou administratívnej kontroly, vizuálnej kontroly, kontroly cez informačné systémy,
- e) ako aj kontroly na mieste, vykonávaných PPA v zmysle legislatívy upravujúcej kontroly opatrení.

V týchto bodoch sú naznačené základné obsahové hľadiská, na ktoré sa má zameriavať sledovanie a vyhodnocovanie **každého konkrétneho Opatrenia**.

Popis Opatrení v Programe popisuje, že miera rizík implementácie rôznych Opatrení je rôzna, v niektorých Opatreniach zanedbateľná, pri niektorých až nepredvídateľná. Samozrejme väčšiu pozornosť pri monitoringu treba venovať tým Opatreniam, ktoré sú rizikovejšie.

B. Vyhodnocovanie účinnosti strategického dokumentu

Tento aspekt monitoringu zodpovedá ustanoveniu bodu b), ods. (1), §16 Zákona.

Obsahom tohoto hodnotenia je v prípade Programu **naplnenie cieľov, priorít a fokusových oblastí** stanovených v Programe.

Z podstaty tejto požiadavky vyplýva, že je to hodnotenie najmä následné, keď sú už známe výsledky realizácie projektov. Napriek tomu je možné tieto aspekty sledovať aj priebežne a v prípade potreby upozorňovať na potrebu prehodnotenia postupov, ak hrozí riziko nenaplnenia cieľov opatrenia. V prípravnej fáze je hodnotenie týchto aspektov len v teoretickej rovine, môže vychádzať zo skúseností a má spočívať predovšetkým v posúdení súladu žiadostí s opisom opatrenia, s posúdením výšky a predpokladanej efektívnosti nákladov a v posúdení udržateľnosti projektu. Tieto aspekty Program taktiež uvádza pre každé Opatrenie v časti „**Overiteľnosť a kontrolovateľnosť opatrenia**“, a to v bodoch *Riziko implementácie opatrenia*.

C. Zabezpečenie odborného porovnania predpokladaných vplyvov uvedených v správe o hodnotení strategického dokumentu so skutočným stavom

Tento aspekt monitoringu zodpovedá ustanoveniu bodu b), ods. (1), §16 Zákona.

Obsahové kritériá sú totožné s vyššie uvedenými bodmi, majú sa vyhodnotiť tie isté aspekty, ale je to výslovene aktivita ex-post. Program túto aktivitu predpokladá zabezpečovať cez odborné organizácie a hodnotiteľov.

VII. 2. Organizačné zabezpečenie monitoringu

Program uvádza návrh organizácie sledovania a vyhodnocovania v kapitole **9. Hodnotiaci plán**. Obsahuje v súlade s nariadením o spoločných ustanoveniach (CSF) a nariadením o podpore rozvoja vidieka (RDR) ako aj získaných skúseností z minulého obdobia. Navrhnutá organizácia zabezpečí obe funkcie, t.j. monitorovací (sledovanie) aj hodnotiaci (vyhodnocovanie) aspekt §16 Zákona..

A. Účastníci hodnotiaceho systému

Program menuje a podrobne definuje činnosť účastníkov monitorovacieho a hodnotiaceho systému. Najdôležitejšie aspekty tohto systému možno uviesť nasledovne:

- Riadiaci orgán je rozhodujúcim prvkom systému, zodpovedá za celý chod systému, najmä za plány hodnotenia, organizuje hodnotenia na základe hodnotiaceho plánu, predsedá pracovnej/poradnej skupine pre hodnotenie, riadi verejné obstarávanie hodnotiacich služieb.
- Monitorovací výbor – je zložený z vybraných členov celého systému,
- Poľnohospodárska platobná agentúra (PPA) – je hlavným výkonným orgánom systému, je prevádzkovateľom systému hodnotenia.

Ďalšími subjektami systému sú:

- Európska Komisia
- Centrálny koordinačný orgán,
- Pracovná/poradná skupina pre hodnotenie,
- Externé subjekty, ako hlavné zdroje údajov, a to Výskumný ústav pôdoznanectva a ochrany pôdy, Výskumný ústav ekonomiky poľnohospodárstva a potravinárstva, Národné lesnícke centrum, Ústredný kontrolný a skúšobný ústav poľnohospodársky, Výskumný ústav vodného hospodárstva, Slovenský hydrometeorologický ústav, Spoločnosť pre ochranu vtáctva na Slovensku, Slovenská agentúra životného prostredia a Štatistický úrad.

Poznámka: *Bezoporu jednou z rozhodujúcich zdrojov údajov pre Program je aj Štátna ochrana prírody a jej subjekty. Je potrebné ich zaradiť! Bolo by tiež potrebné stanoviť striktný súbor indikátorov pre jednotlivé opatrenia, prípadne operácie, ktoré by sledovali vplyv PRV 2014 – 2020 na životné prostredie a stanoviť organizácie, ktoré by boli zodpovedné za sledovanie a vyhodnocovanie jednotlivých indikátorov. Z hľadiska finančného by bolo efektívne využiť súčasné monitorovacie systémy a navzájom ich zladit'.*

- ostatné rezorty,
- MAS,
- Národná sieť rozvoja vidieka.

Veľmi významnú úlohu zohráva

- široká verejnosť - informácie zhromaždené v rámci procesu hodnotenia od jednotlivých zainteresovaných strán budú poskytované širokej verejnosti najmä prostredníctvom Riadiaceho orgánu
- hodnotitelia – sú funkčne nezávislí od orgánu zodpovedného za vykonávanie programu.

B. Hodnotiace témy a aktivity

Hodnotiace témy sú prepojené na všetky vybrané oblasti Programu na základe analýzy SWOT a hodnotenia potrieb, a to tak na prierezoové (environment, klimatické zmeny, inovácie), ako aj na špecifické témy (Leader, NSRV).

Ďalšie témy budú navrhnuté v priebehu programového obdobia podľa potreby.

Hodnotiace aktivity sú podrobne charakterizované a členené na:

- hodnotiace aktivity spojené s prípravou hodnotenia

- hodnotiace aktivity vykonávané počas programového obdobia.

Tieto sú ešte rozdelené na hodnotiace aktivity vykonané programovými autoritami – Riadiaci orgán a PPA a hodnotiace aktivity, ktoré by mali byť vykonané hodnotiteľom.

C. Zber údajov a informácií

Rozhodujúcim podkladom monitoringu je systém monitorovacích informácií o implementácii PRV. Elektronický systém informácií administruje PPA. Zaznamenáva a uchováva monitorovacie údaje o programe a jeho vykonávaní, ktoré sú potrebné na účely monitorovania a hodnotenia.

D. Časový harmonogram

Komplexnosť programu, ako aj monitorovacieho a hodnotiaceho systému si vyžaduje časové plánovanie jednotlivých aktivít s cieľom dodržať termíny predkladania výročných správ o výkone, monitorovacích údajov, hodnotiacej správy ex post stanovených v nariadeniach č.(CSF/2012) a č.(RDR/2013).

E. Komunikácia

Dosiahnuté výsledky z hodnotení môžu byť využité a implementované iba ak sú prezentované cieľovým skupinám v správnom čase. Z toho dôvodu je dôležitou časťou plánovania hodnotiacich aktivít aj príprava vhodnej komunikačnej stratégie.

Pre komunikačnú stratégiu sú zadané:

- Riadiaci orgán: je zodpovedný za celkovú prípravu a realizáciu komunikačnej stratégie pre výsledky z hodnotení. Riadiacemu orgánu môže asistovať Riadiaca skupina pre hodnotenie.
- Cieľové skupiny komunikácie: okrem účastníkov systému monitorovania a hodnotenia (RO, PPA, Monitorovací výbor, Riadiaca skupina pre hodnotenie, MAS) patria medzi cieľové skupiny aj tvorcovia politiky ako aj široká verejnosť.
- Informačné potreby: obsah informácií pre jednotlivé cieľové skupiny.
- Správne časovanie informácií.
- Komunikačné kanály: minimálnou požiadavkou je zverejniť všetky hodnotiace správy prostredníctvom web stránky RO.

Komunikačná stratégia má byť pravidelne monitorovaná a kontrolovaná.

F. Zdroje

Väčšina monitorovacích a hodnotiacich aktivít môže byť spolufinancovaná z Technickej pomoci

VII. 3. Súhrn Kapitoly VII

Výstupy sledovania a vyhodnocovania vplyvov strategických dokumentov na ŽP určuje Zákon v §16, v nasledovných odsekoch: (3) Ak obstarávateľ zistí, že skutočné vplyvy strategického dokumentu na životné prostredie posudzovaného podľa tohto zákona sú horšie, ako sa uvádza v správe o hodnotení strategického dokumentu, je povinný zabezpečiť opatrenia na ich zmiernenie a zároveň zabezpečiť zmenu, doplnenie, prípadne prepracovanie strategického dokumentu.

(4) Obstarávateľ a rezortný orgán sú povinní bezodkladne oznámiť príslušnému orgánu informácie o výsledkoch sledovania a vyhodnocovania vplyvov strategického dokumentu na životné prostredie podľa odseku 2, ako aj o zabezpečení povinností podľa odseku 3 v elektronickej podobe alebo v listinnej podobe.

(5) Príslušný orgán bezodkladne zverejní informácie doručené podľa odseku 4 na webovom sídle ministerstva.

Po porovnaní obsahu Programu v jednotlivých opatreniach, ako aj v kapitole **9. Hodnotiaci plán**, môžeme konštatovať, že Program na úrovni strategického dokumentu požiadavky spĺňa.

VIII. Pravdepodobne významné cezhraničné environmentálne vplyvy

Vzhľadom na zameranie dokumentu a na implementáciu medzinárodných záväzkov v rámci územia Slovenskej republiky nie sú predpokladané priame cezhraničné environmentálne vplyvy. Po realizácii Programu možno očakávať pozitívne environmentálne vplyvy v prihraničných regiónoch – znižovania produkcie znečisťujúcich látok a následné zníženie zaťaženia jednotlivých zložiek životného prostredia

IX. Netechnické zhrnutie poskytovaných informácií

Globálnym cieľom programu a stratégie je multifunkčné poľnohospodárstvo, potravinárstvo, lesníctvo a udržateľný rozvoj vidieka, ktorý rámcovo definuje oblasť záujmu z pohľadu multifunkčného poľnohospodárstva, potravinárstva, lesného hospodárstva a udržateľného rozvoja vidieka. Dôraz je kladený na:

- zlepšenie stavu životného prostredia a krajiny v zmysle zavádzania vhodných poľnohospodárskych a lesohospodárskych postupov
- zlepšenie konkurencieschopnosti agropotravinárskeho a lesného sektora prostredníctvom zvyšovania efektívnosti a kvality výroby so zachovaním princípov udržateľného rozvoja a princípov ekologizácie hospodárenia na vidieku
- skvalitnenie života vo vidieckych oblastiach a diverzifikáciu vidieckeho hospodárstva v rámci vytvárania nových pracovných príležitostí, vzdelávania obnovy a rozvoja obcí, čo prispeje k zníženiu regionálnych rozdielov vidieka na Slovensku.

Stratégia Programu prispieva k naplneniu hlavných cieľov Koncepcie rozvoja pôdohospodárstva SR na roky 2013-2020 a to podporou zvýšenia rastu (vyššej pridanej hodnoty), udržaniu a tvorby pracovných miest na vidieku a to všetko v súlade s ochranou životného prostredia. Tým prispieva aj k plneniu cieľov SPP a Stratégii Európa 2020.

Najvyššie strategické ciele v zmysle Koncepcie sú:

- 1. Zvýšenie produkčnej výkonnosti v nosných poľnohospodárskych komoditách na úroveň 80% súčasnej spotreby obyvateľstva na Slovensku.** Na tento cieľ reaguje stratégia PRV hlavne v rámci priority 2 a 3 a čiastočne 5 a 6. Na priority 2 a 3 je alokovaných približne 33 % z celkových verejných výdavkov programu, ktoré budú použité na podporu investícií do poľnohospodárskych podnikov, spracovania a odbytu. Tieto podpory sú nevyhnutné na zabezpečenie trvalej existencie a posilnenia konkurencieschopnosti domácich producentov poľnohospodárskych produktov a potravín.

Podpora investícií do podnikov prispeje aj k zachovaniu poľnohospodárskej činnosti v znevýhodnených oblastiach a tým sa podporí aj zachovanie poľnohospodárstva v menej priaznivých oblastiach. Na podporu poľnohospodárskych podnikov hospodáriacich v znevýhodnených oblastiach je alokovaných približne 23 % z celkových verejných výdavkov programu. Ako vyplynulo zo SWOT analýzy, existujú možnosti v zvyšovaní pridanej hodnoty v poľnohospodárstve. Tieto možnosti majú byť aktivované v spojení s inovatívnymi metódami, cieleným poradenstvom a transferom vedomostí a zručností (priorita 1, ktoré prispieva prierezovo k ostatným prioritám programu). Pre riešenie potreby „zvýšenia efektivity všetkých výrobných faktorov a pridanej hodnoty v lesných podnikoch“ bola do programu zahrnutá dodatočná fokusová oblasť 2C „Zlepšenie hospodárskeho výkonu lesného hospodárstva“. Dôvodom doplnenia tejto novej oblasti je, že pre SR je to jedna z dôležitých priorit (SR je 4. najlesnatejšou krajinou v EÚ), ktorá nie je zahrnutá do spoločných fokusových oblastí (18). Opatrenia v rámci fokusovej oblasti 3A, ktoré sa týkajú potravinového reťazca, majú poľnohospodárom umožniť nárast ich podielu na tvorbe pridanej hodnoty v produkcii potravín ako aj zvýšiť kvalitu produkcie a zlepšiť odbyt na domácom trhu. Projekty spolupráce zlepšia organizáciu prvovýrobcov, ich vertikálnu integráciu ako aj zavádzanie inovácií a nových poznatkov z výskumu do výroby potravín. Štrukturálne vylepšenia v spracovateľských a odbytových podnikoch sú spojené aj so zabezpečením pracovných miest. Významná časť prostriedkov v rámci priority 3, fokusovej oblasti 3A (približne 36% z rozpočtu verejných výdavkov alokovaných pre fokusovú oblasť 3A) je určená na dočasné finančné náhrady vyšších produkčných nákladov, ktoré sú vyvolané opatreniami na zlepšenie životných podmienok zvierat nad rámec zákona. Týmto kompenzačnými platbami sa prispeje k zvýšeniu kvality domácej produkcie produktov živočíšnej výroby. Účelom tejto podpory je reagovať na požiadavky konzumentov, ktorým záleží na kvalite potravín, prostredníctvom stimulácie adekvátnej ponuky domácej produkcie s vyššou kvalitou za prijateľné ceny. V rámci fokusovej oblasti 3B program prispeje k prevencii rizika, či už prostredníctvom poradenstva a transferu informácií a vedomostí (zvýšenie povedomia poľnohospodárov vzhľadom k produkčným a príjmovým rizikám), ako aj investíciami do obnovy hydromelioračných zariadení, ktoré zvýšia retenčnú schopnosť poľnohospodárskeho územia v prípade dlhotrvajúcich zrážok a tým zabezpečia protipovodňovú ochranu priľahlého územia. Sekundárne sa prispeje k riadeniu rizika v lesoch prostredníctvom podpory ochrannej funkcie lesov a ich obnovy po prírodných katastrofách. Okrem podpory prevencie bude pilotne podporené aj riadenie rizika prostredníctvom zakladania vzájomných fondov.

Predpokladané dopady realizácie tohto cieľa sú:

- zlepšenie odbytu domácej produkcie a zvyšovanie kvality, rozvoj krátkych dodávateľských reťazcov vrátane investícií v oblasti spracovania a odbytu/marketingu poľnohospodárskej a lesnej produkcie
- zvýšenie efektivity všetkých výrobných faktorov a dosiahnutie nárastu pridanej hodnoty poľnohospodárskych a lesných podnikov vrátane diverzifikácie činnosti
- udržanie existujúcich a vytváranie nových pracovných miest na vidieku
- usporiadanie vlastníctva a konsolidácia pôdy – podpora hospodárenia na vlastnej pôde
- obnova produkčného potenciálu poľnohospodárskej pôdy a prevencia pred negatívnymi dôsledkami povodní s negatívnym dopadom na potenciál poľnohospodárskej výroby
- vstup mladých farmárov do odvetvia a generačná výmena
- zlepšenie investičných aktivít malých podnikov s výrazne obmedzeným prístupom k zdrojom financovania

2. Udržateľný manažment prírodných zdrojov a prispôsobovanie sa klimatickým zmenám. Na tento cieľ reaguje stratégia PRV hlavne v rámci priority 4 a 5. Na prioritu 4

je predurčených približne viac ako 42 % z prostriedkov programu vrátane podpôr pre poľnohospodárske podniky hospodáriace v znevýhodnených oblastiach. Na vyplácanie vyrovnávacích platieb poľnohospodárom hospodáriacim v znevýhodnených oblastiach bude použitých približne 23 % z celkových verejných výdavkov programu. Touto podporou sa očakáva zabezpečenie doterajšieho rozsahu obhospodarovania v znevýhodnených oblastiach a zachovanie zamestnanosti. Okrem týchto podpôr sa v rámci priority 4 poskytnú kompenzačné platby poľnohospodárom v rámci opatrení agroenvironmentu, ekologického poľnohospodárstva a podpory NATURA 2000 a tým sa im zabezpečí uspokojujúci príjem, na to aby mohli ďalej pokračovať v obhospodarovaní poľnohospodárskej pôdy v súlade s požiadavkami ochrany životného prostredia a zároveň aj produkovať kvalitnú poľnohospodársku produkciu a vytvárať pracovné príležitosti vo vidieckych oblastiach. Okrem podpory udržateľného manažmentu prírodných zdrojov v poľnohospodárstve bude v rámci priority 4 podporené aj lesné hospodárstvo. V zmysle koncepcie je v poradí druhým strategickým cieľom zabezpečenie trvalo udržateľného obhospodarovania lesov. Pre tento cieľ bude alokovaných približne 6 % z rozpočtu verejných výdavkov PRV. Keďže poľnohospodárska produkcia by nemala byť iba šetrná k životnému prostrediu, ale aj šetrná ku klíme, je veľmi dôležitá synergia poskytnutých podpôr v rámci priority 4 s fokusovou oblasťou 5D a 5E priority 5, ktorej cieľom je zabraňovanie emisiám a zvyšovanie sekvencie oxidu uhličitého v pôdohospodárstve. K tomuto cieľu prispievajú aj neproduktívne investície zamerané na uskladňovanie organických hnojív a exkrementov hospodárskych zvierat. V rámci priority 5 sa budú ťažiskovo podporovať investície do zvýšenia energetickej efektívnosti a úspor energie v poľnohospodárstve a pri výrobe potravín, ako aj spracovanie a využívanie odpadovej biomasy a iných OZE, čím sa prostredníctvom programu prispeje k zvýšeniu podielu získavania energie z obnoviteľných zdrojov v SR. Priority 4 a 5 s približne 50 % rozpočtu programu významne prispievajú k dosiahnutiu tematických cieľov týkajúcich sa CO₂, klímy a životného prostredia.

Predpokladané dopady realizácie tohto cieľa sú:

- zachovanie poľnohospodárstva v menej priaznivých oblastiach
- zvýšenie energetickej efektívnosti a úspory energie v poľnohospodárstve a pri výrobe potravín
- zvýšenie podielu využívania a spracovania odpadovej biomasy, rastlinných zvyškov, exkrementov živočíšnej výroby a iných OZE na produkciu energie
- spomalenie negatívneho trendu vo využívaní závlah a zvýšenie efektívnosti využívania vody v poľnohospodárstve
- pomerné zníženie tvorby emisií skleníkových plynov vo vzťahu k zvýšeniu poľnohospodárskej produkcie
- lepšie využitie potenciálu krajiny na maximalizáciu sekvencie CO₂ v poľnohospodárstve a lesnom hospodárstve

3. V poradí tretím strategickým cieľom je rozvoj vidieka a zlepšovanie životných podmienok a zamestnanosti vidieckeho obyvateľstva. Na tento cieľ reaguje stratégia PRV hlavne v rámci priority 6. Na prioritu 6 je určených približne 14 % rozpočtu programu, pričom na realizáciu iniciatívy LEADER bude vyčlenených 5 % prostriedkov programu. Oblasť tvorby pracovných miest ako jedného z hlavných cieľov programu je prioritne riešená v rámci fokusových oblastí cieľa 6A a to podporou diverzifikácie poľnohospodárskych a lesohospodárskych subjektov do oblastí poskytovania služieb a výroby produktov nepoľnohospodárskeho charakteru. Naplnenie potrieb zlepšovania kvality života na vidieku a podpory rozvoja miestnych komunít/partnerstiev vo vidieckych obciach s dôrazom na zachovanie miestneho kultúrneho a historického rázu územia pre fokusovú oblasť 6B bude zabezpečené podporou činností na vytváranie podmienok pre zabezpečovanie základných služieb na vidieku, zvyšovanie dostupnosti vidieka,

využívanie kultúrno-historického a prírodného potenciálu vrátane využívania obnoviteľných zdrojov energie, ktoré urýchlia naštartovanie miestneho ekonomického rozvoja založeného na efektívnom využívaní endogénnych zdrojov. Pri potrebe rozvoja IKT vo vidieckych obciach sa fokusová oblasť 6C zameria na budovanie fyzickej infraštruktúry internetu, podporu elektronizácie služieb vidieckeho priestoru, budovanie informačných terminálov a kontaktných bodov. Riešenie danej potreby prispeje k synergii medzi potrebami priority 6.

Predpokladané dopady realizácie tohto cieľa sú:

- udržanie existujúcich a vytváranie nových pracovných miest na vidieku
- zlepšenie kvality života na vidieku a podpora rozvoja miestnych komunít/partnerstiev vo vidieckych obciach s dôrazom na zachovanie miestneho kultúrneho a historického rázu územia
- posilnenie ekonomickej stability / životaschopnosti malých podnikov na vidieku
- rozvoj IKT vo vidieckych obciach

X. Informácia o ekonomickej náročnosti (ak to charakter a rozsah strategického dokumentu umožňuje)

Celkové plánované príspevky na Program rozvoja vidieka na plánovacie obdobie 2014 – 2020 z EPFRV je podľa údajov z Programu na všetky opatrenia spolu 1 541 473 493 EUR, spolu s výkonnostnou rezervou 1 637 989 215 EUR.

Absolútna hodnota tejto sumy nie je predmetom posudzovania. Z hľadiska posudzovania vplyvu Programu na životné prostredie je relevantnejšie posúdenie finančného zabezpečenia aktivít, ktoré môžu vplyvať na ŽP negatívne, alebo naopak môžu stav ŽP zlepšovať, a to podielu týchto aktivít na celkovej sume. Pretože celý Program deklaruje pozitívny vplyv na ŽP, negatívny vplyv žiadneho opatrenia sa nepripúšťa, resp. v návrhoch opatrení tejto Správy sú navrhnuté také kritériá na podporu projektov, ktoré by mali vylúčiť negatívne vplyvy, príspevok Programu ku zlepšeniu stavu životného prostredia prostrediu možno hodnotiť podľa sumy pripadajúcej na vybrané opatrenia. Nie je to jednoduchý proces, pretože finančné prostriedky sa nevzťahujú na operácie, ale na Opatrenia, v rámci ktorých môžu byť činnosti s rôznym charakterom a vplyvom na ŽP. Ešte zložitejšie a špekulatívnejšie by bolo posúdiť podiel Programu, ktorý prispieva ku zlepšeniu zdravia, pretože nemôžeme pripustiť, že akákoľvek operácia Programu by pôsobila na zdravie negatívne.

Určitý prehľad môžeme dostať z podielu financií na Opatrenia vyslovene alebo prevažne s ekologickým/environmentálnym zameraním, teda podiel Opatrení č. 7, 9, 10, 11, 12 (v Tab.19 podfarbené zelenou farbou). Tento podiel je ca 40%. Ak zoberieme do tejto kalkulácie aj opatrenia ktoré majú deklarované aj environmentálne ciele, teda ešte Opatrenia č. 4, 5 a 14 (v Tab.19 podfarbené tyrkysovou farbou), tento podiel je až 82%.

Mierne jemnejšie členenie financií ponúka Tab. 20, ktorá obsahuje celkovú sumu alokácií podľa podopatrení. Podiely vybraných „zelených“, príp. „zelených + tyrkysových“ opatrení však dávajú podobný obraz.

Tieto počty sú však len teoretické. Práve preto, lebo mnohé opatrenia, podopatrenia, dokonca aj operácie sú dosť široko koncipované, umožňujú realizovať veľmi rôznorodé projekty. Podrobnejšie hodnotenie finančného aspektu bude mať reálny význam až po alokácii zdrojov na skutočné platby a projekty.

Tab. 19. Celkový príspevok EPFRV na opatrenie a indikatívne rozčlenenie podľa opatrení (v EUR)

Miera príspevku EPFRV	Príspevok EPFRV
opatrenie č. 1 – Prenos znalostí a informačné aktivity	3 511 612,80
opatrenie č. 2 – Poradenské služby	2 168 735,70
opatrenie č. 4 – Investície do hmotného majetku	434 759 420,00
opatrenie č. 5 – Obnova potenciálu poľnohosp. výroby zničeného prírodnými pohromami a katastrof. udalosťami a zavedenie vhodných prevent. opatrení	52 500 000,00
opatrenie č. 6 – Rozvoj poľnohospodárskych podnikov a podnikania	64 892 510,00
opatrenie č. 7 – Základné služby a obnova dedín vo vidieckych oblastiach	89 256 907,00
opatrenie č. 8 – Invest. do rozvoja les. oblastí a zlepšenia životaschopnosti lesov	79 725 632,00
opatrenie č. 9 - Zakladanie skupín a organizácií výrobcov	7 412 000,00
opatrenie č. 10 – Agroenvironmentálno- klimatické opatrenie	110 445 438,00
opatrenie č. 11 – Ekologické poľnohospodárstvo	67 242 600,00
opatrenie č. 12 – Platby v rámci sústavy NATURA 2000	6 520 774,16
opatrenie č. 13 – Platby pre oblasti s prírodnými alebo inými osobitnými obmedzeniami (LFA)	360 246 098,80
opatrenie č. 14 – Dobré životné podmienky zvierat	79 812 000,00
opatrenie č. 16 – Spolupráca	49 195 705,29
opatrenie č. 17 – Riadenie rizík	7 395 720,00
opatrenie č. 19 - LEADER	77 269 746,00
opatrenie čl. 51 – Technická pomoc	52 630 206,75
opatrenie – Prvé zalesnenie poľnohospodárskej pôdy (pokračujúce záväzky)	287 737,50
Spolu	1 541 473 493,70

Tab. 20. Alokácia verejných zdrojov podľa opatrení a podopatrení

Č.	Opatrenie/podopatrenie	Verejné výdavky spolu (€)
1	Prenos znalostí a informačné akcie Z toho BA: 401 760€	4 800 000,00
2	Poradenské služby Z toho BA: 62 565€	2 910 000,00
4.1	Investície do hmotného majetku – farmy Z toho BA: 7 602 000€	210 000 000,00
4.2	Investície do hmotného majetku – spracovatelia Z toho BA: 7 840 000€	200 000 000,00
4.3.1	Investície do hmotného majetku - pozemkové úpravy Z toho BA: 0€	85 000 000,00
4.3.3	Investície do hmotného majetku – infraštruktúra/prístup k lesnej pôde Z toho BA: 501 000€	30 000 000,00
4.4	Investície do hmotného majetku – neproduktívne investície v poľnohospodárstve Z toho BA: 2 196 000€	60 000 000,00

5	Obnova poľnohospodárskeho potenciálu – prevencia Z toho BA: 0€	70 000 000,00
6.1-3	Podpora mladých farmárov (5 950 000€) a malých fariem(1 550 000€) Z toho BA: 169 500€	7 500 000,00
6.4	Podpora investícií do nepoľnohospodárskych činností Z toho BA: 3 160 000€	80 000 000,00
7	Základné služby a obnova dedín vo vidieckych oblastiach Z toho BA: 1 673 150€	119 500 000,00
8.3-8.4	Prevencia a odstraňovanie škôd v lesoch Z toho BA: 9 405 400€	82 000 000,00
8.5	Investície na zlepšenie odolnosti a environmentálnej hodnoty lesných ekosystémov Z toho BA: 150 000€	5 000 000,00
8.6	Investície do nových lesných technológií Z toho BA: 669 000€	22 300 000,00
9	Zakladanie skupín a organizácií výrobcov Z toho BA: 400 000€	10 000 000,00
10	Agroenvironmentálne operácie súvisiace s klímou Z toho BA: 4 907 100€	148 700 000,00
11	Ekologické poľnohospodárstvo Z toho BA: 1 170 000€	90 000 000,00
12	Platby v rámci NATURA 2000 a WFD Z toho BA: 155 572€	8 740 000,00
13	LFA Z toho BA: 7 915 460€	482 650 000,00
14	Životné podmienky zvierat Z toho BA: 5 400 000€	108 000 000,00
16	Spolupráca Z toho BA: 3 230 000€	66 541 740,39
17	Vzájomné fondy pre nepriaznivé poveternostné udalosti, choroby zvierat a rastlín Z toho BA: 474 000€	10 000 000,00
19	LEADER Z toho BA: 5 988 718,87€	104 783 018,87
51/	Technická pomoc /Národná sieť pre rozvoj vidieka	70 173 609,00
	Prvé zalesnenie poľnohospodárskej pôdy (pokračujúce záväzky)	383 650,00
	Celkový súhrn Z toho BA: 63 471 225,87 €	2 078 982 018,25

XI. Miesto a dátum vypracovania oznámenia

Bratislava, apríl 2014

XII. Potvrdenie správnosti údajov

XII. 1. Meno spracovateľa oznámenia

Ústav krajiny ekológie SAV – RNDr. Zita Izakovičová, PhD., Mgr. Pavol Kenderessy, PhD.,
prof., RNDr. László Miklós, DrSc. RNDr. Viktória Miklósová

Použitá literatúra:

BEZÁK, P., IZAKOVIČOVÁ, Z., MIKLÓS, L. 2010. *Reprezentatívne typy krajiny Slovenska*. ÚKE SAV Bratislava. s. 52 – 77, ISBN 978-80-89325-15-3

EURÓPSKA KOMISIA. 2010. *Stratégia Európa 2020*.

<http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2010:2020:FIN:SK:PDF>

EURÓPSKA KOMISIA. 2012. Pozičný dokument Európskej komisie k Partnerskej dohode a programom SR na roky 2014 – 2020

<http://www.nsrr.sk/sk/programove-obdobie-2014---2020/pozicny-dokument-europskej-komisie-k-partnerskej-dohode-a-programom-sr-na-roky-2014---2020/>

LISABONSKÁ STRATÉGIA PRE SR

<http://www.euroinfo.gov.sk/narodna-lisabonska-strategia/>

MINISTERSTVO DOBRÁVY, VÝSTAVBY A REGIONÁLNEHO ROZVOJA SR. *Koncepcia územného rozvoja SR DO ROKU 2011*.

<http://www.telecom.gov.sk/index/index.php?ids=124582>

MINISTERSTVO SPRÁVODLIVOSTI SR. *Inovačná stratégia SR na roky 2014 – 2020*.

[https://lt.justice.gov.sk/\(S\(caokzo55izgfb345nlh1vznj\)\)/Attachment/Vlastn%C3%BD%20materi%C3%A1l_doc.pdf?instEID=48&attEID=51522&docEID=287000&matEID=5788&langEID=1&tStamp=20130102100012757](https://lt.justice.gov.sk/(S(caokzo55izgfb345nlh1vznj))/Attachment/Vlastn%C3%BD%20materi%C3%A1l_doc.pdf?instEID=48&attEID=51522&docEID=287000&matEID=5788&langEID=1&tStamp=20130102100012757)

MINISTERSTVO HOSPODÁRSTVA SR. *Koncepcia využívania obnoviteľných zdrojov energie SR. MH SR, 2003*.

<http://www.economy.gov.sk/koncepcia-vyuzivania-oze-5656/127341s>

MINISTERSTVO HOSPODÁRSTVA SR. *Stratégia vyššieho využitia obnoviteľných zdrojov energie v SR. MH SR, 2007*.

<http://www.economy.gov.sk/strategia-vyssieho-vyuzitia-oze-6320/128005s>

MINISTERSTVO HOSPODÁRSTVA SR. *Návrh energetickej politiky Slovenskej republiky. MH SR, 2013*.

<http://www.economy.gov.sk/navrh-energetickej-politiky-sr>

MINISTERSTVO FINANCIÍ SR. *Stratégia informatizácie spoločnosti na roky 2009 - 2013*.

<http://www.informatizacia.sk/aktuality/6322c>

Pavlenda, P., Pajtik, P., Priwitzer, T., et al.. 2013. *Monitoring lesov Slovenska. Správa za ČMS Lesy za rok 2012*. NLC – LVÚ Zvolen, 2013, 142 s., ISBN: 978 - 80 - 8093 - 173 – 5

MINISTERSTVO HOSPODÁRSTVA SR. *Energetická politika SR v zmysle UV č. 29/2006 (na 25 rokov)*.

<http://www.economy.gov.sk/energeticka-politika-sr-5925/127610s>

MINISTERSTVO PÔDOHOSPODÁRSTVA A ROZVOJA VIDIEKA SR. 2003. *Sektorový operačný program Poľnohospodárstvo a rozvoj vidieka Slovenskej republiky 2004 - 2006*. Bratislava: Ministerstvo pôdohospodárstva a rozvoja vidieka SR, 2003, 121 s.

MINISTERSTVO PÔDOHOSPODÁRSTVA A ROZVOJA VIDIEKA SR. 2004. *Návrh - Program rozvoja vidieka Slovenskej republiky 2014 – 2020*. Bratislava: Ministerstvo pôdohospodárstva a rozvoja vidieka SR, 2013

MINISTERSTVO PÔDOHOSPODÁRSTVA A ROZVOJA VIDIEKA SR. 2004. *Program rozvoja vidieka Slovenskej republiky 2007 – 2013*. Bratislava: Ministerstvo pôdohospodárstva a rozvoja vidieka SR, 2007, 234 s.

MINISTERSTVO PÔDOHOSPODÁRSTVA A ROZVOJA VIDIEKA SR. 2011. *Národný strategický plán rozvoja vidieka SR na programovacie obdobie 2007 – 2013, verzia č. 2*. Bratislava: Ministerstvo pôdohospodárstva a rozvoja vidieka SR, 2011, 58 s.

MINISTERSTVO PÔDOHOSPODÁRSTVA A ROZVOJA VIDIEKA SR. *Návrh adaptačných opatrení v pôdohospodárstve na klimatickú zmenu*.

MINISTERSTVO PÔDOHOSPODÁRSTVA A ROZVOJA VIDIEKA SR. 2005. *Akčný plán rozvoja ekologického poľnohospodárstva v Slovenskej republike do roku 2010*. Bratislava: Ministerstvo pôdohospodárstva a rozvoja vidieka SR, 2005, 13 s.

MINISTERSTVO PÔDOHOSPODÁRSTVA A ROZVOJA VIDIEKA SR. 2005. *Akčný plán rozvoja pôdohospodárstva SR na roky 2014-2020*. Bratislava: Ministerstvo pôdohospodárstva a rozvoja vidieka SR, 2013, 16 s.

MINISTERSTVO PÔDOHOSPODÁRSTVA A ROZVOJA VIDIEKA SR. 2013. *Koncepcia rozvoja pôdohospodárstva na roky 2013 – 2020*. Bratislava: Ministerstvo pôdohospodárstva a rozvoja vidieka SR, 2013. 151 s.

MINISTERSTVO PÔDOHOSPODÁRSTVA A ROZVOJA VIDIEKA SR. 2013. *Správa o poľnohospodárstve a potravinárstve v SR za rok 2012 (Zelená správa)*. Bratislava: Ministerstvo pôdohospodárstva a rozvoja vidieka SR, 2013, 63 s.

MINISTERSTVO PÔDOHOSPODÁRSTVA A ROZVOJA VIDIEKA SR, NÁRODNÉ LESNÍCKE CENTRUM. 2013. *Správa o lesnom hospodárstve v SR za rok 2012 (zelená správa)*. Bratislava: Ministerstvo pôdohospodárstva a rozvoja vidieka SR, 2013, 83 s.

MINISTERSTVO PÔDOHOSPODÁRSTVA A ROZVOJA VIDIEKA SR, NÁRODNÉ LESNÍCKE CENTRUM. 2007. *Národný lesnícky program Slovenskej republiky*. Bratislava: Ministerstvo pôdohospodárstva a rozvoja vidieka SR, 2007, 65 s.

MINISTERSTVO PÔDOHOSPODÁRSTVA A ROZVOJA VIDIEKA SR, NÁRODNÉ LESNÍCKE CENTRUM. 2009. *Akčný plán Národného lesníckeho programu Slovenskej republiky na roky 2009-2013*. Bratislava: Ministerstvo pôdohospodárstva a rozvoja vidieka SR, 2007, 45 s.

MINISTERSTVO PÔDOHOSPODÁRSTVA A ROZVOJA VIDIEKA SR, 2009. *Koncepcia využitia poľnohospodárskej a lesníckej biomasy na energetické účely (2004)*. Bratislava: MPRV, 2004

MINISTERSTVO ŽIVOTNÉHO PROSTREDIA SR, SLOVENSKÁ AGENTÚRA ŽIVOTNÉHO PROSTREDIA. 2012, *Správa o stave životného prostredia SR v roku 2012*.

MINISTERSTVO ŽIVOTNÉHO PROSTREDIA SR. *Stratégia, zásady a priority štátnej environmentálnej politiky (schválená uznesením vlády Slovenskej republiky zo 7. septembra 1993 číslo 619 a uznesením Národnej rady Slovenskej republiky z 18. novembra 1993 číslo 339)*

<http://www.minzp.sk/dokumenty/strategicke-dokumenty/strategia-zasady-priority-statnej-environmentalnej-politiky.html>

MINISTERSTVO ŽIVOTNÉHO PROSTREDIA SR. *Národný environmentálny akčný program I (1996), II (1999)*

<http://www.minzp.sk/dokumenty/strategicke-dokumenty/narodny-environmentalny-akcny-program-ii.html>

MINISTERSTVO ŽIVOTNÉHO PROSTREDIA SR. *Národná stratégia trvalo udržateľného rozvoja SR, schválená uznesením vlády SR č. 978/2001*
<http://www.minzp.sk/files/dokumenty/strategicke-dokumenty/narodna-strategia-trvalo-udrzatelneho-rozvoja-slovenskej-republiky-cast-1.rtf>

MINISTERSTVO ŽIVOTNÉHO PROSTREDIA SR. *Akčný plán trvalo udržateľného rozvoja v SR na roky 2005 – 2010, schválený uznesením vlády SR č. 574/2005*.

<http://www.rokovania.sk/File.aspx/Index/Mater-Dokum-20307>

MINISTERSTVO ŽIVOTNÉHO PROSTREDIA SR. *Agenda 21*.

<http://www.minzp.sk/dokumenty/strategicke-dokumenty/agenda-21.html>

MINISTERSTVO ŽIVOTNÉHO PROSTREDIA SR. *Národná stratégia ochrany biodiverzity (aktualizácia na roky 2012-2020)*

http://www.minzp.sk/files/sekcia-ochranyprrodyakrajiny/dohovory/draft_ansob_2012_2020.doc

MINISTERSTVO ŽIVOTNÉHO PROSTREDIA SR. *Koncepcia vodohospodárskej politiky Slovenskej republiky do roku 2015*

<http://www.minzp.sk/oblasti/voda/koncepcne-aplanovacie-dokumenty/koncepcia-vodohospodarskej-politiky-slovenskej-republiky-do-roku-2015.html>

MINISTERSTVO ŽIVOTNÉHO PROSTREDIA SR, SLOVENSKÁ AGENTÚRA ŽIVOTNÉHO PROSTREDIA. *Akčný plán pre environmentálne technológie v Slovenskej republike.*

<http://www.sazp.sk/public/index/go.php?id=1914>

MINISTERSTVO ŽIVOTNÉHO PROSTREDIA SR, VÝSKUMNÝ ÚSTAV VODNÉHO HOSPODÁRSTVA. 2013. *Správa o vodnom hospodárstve v SR v roku 2012*. Bratislava: Ministerstvo životného prostredia SR, 2013, 93 s.

MINISTERSTVO ŽIVOTNÉHO PROSTREDIA SR, VÝSKUMNÝ ÚSTAV VODNÉHO HOSPODÁRSTVA. 2009. *Vodný plán Slovenska*. Bratislava: Ministerstvo životného prostredia SR, 2009, 136 s.

MINISTERSTVO ŽIVOTNÉHO PROSTREDIA SR, SLOVENSKÝ HYDROMETEOROLOGICKÝ ÚSTAV. 2013. *Správa o kvalite ovzdušia a podiele jednotlivých zdrojov na jeho znečisťovaní 2011*. Bratislava: SHMÚ, 2013, 85 s.

MINISTERSTVO ŽIVOTNÉHO PROSTREDIA SR, SLOVENSKÝ HYDROMETEOROLOGICKÝ ÚSTAV. 2013. *Šiesta národná správa SR o zmene klímy*. Bratislava: SHMÚ, 2013, 136 s.

MINISTERSTVO ŽIVOTNÉHO PROSTREDIA SR, SLOVENSKÝ HYDROMETEOROLOGICKÝ ÚSTAV. 2012. *Hodnotenie kvality ovzdušia v Slovenskej republike 2011*. Bratislava: SHMÚ, 2012, 72 s.

NÁRODNÝ STRATEGICKÝ REFERENČNÝ RÁMEC SR PRE PROGRAMOVACIE OBDOBIE 2007 – 2013

<http://www.nsrr.sk/narodny-strategicky-referencny-ramec-2007-2013/>

SOBOCKÁ, J., ŠURINA, B., TORMA, S., DODOK, R. 2005. *Klimatická zmena a jej možné dopady na pôdny fond Slovenska*. Bratislava: Výskumný ústav pôdoznalectva a ochrany pôdy, 2005, 48 s.

ŠEFFER, J., LASÁK, R., GALVÁNEK, D. AND STANOVÁ, V. 2002. *Grasslands of Slovakia. Final report on National Grassland Inventory 1998 – 2002*. DAPHNE - Institute of Applied Ecology, Bratislava

ŠSTATISTICKÝ ÚRAD SR. *Štatistická ročenka SR, 2010. 2010, Štatistický úrad SR*

ŠSTATISTICKÝ ÚRAD SR. *Štatistická ročenka SR, 2006. 2006, Štatistický úrad SR*

ÚRAD VEREJNÉHO ZDRAVOTNÍCTVA SLOVENSKEJ REPUBLIKY. *Správa o zdravotnom stave obyvateľstva SR za roky 2009 – 2011*

http://www.uvzsr.sk/docs/info/podpora/Sprava_o_zdravotnom_stave_obyvateľstva_SR_za_roky_2009_2011.pdf

VÝSKUMNÝ ÚSTAV PÔDOZNALECTVA A OCHRANY PÔDY. 2000. *Jubilejná správa o pôde Slovenskej republiky a činnosti VÚPOP v Bratislave*. Bratislava: Výskumný ústav pôdoznanectva a ochrany pôdy, 2000, 123 s.

VLÁDA SLOVENSKEJ REPUBLIKY. Partnerská dohoda SR 2014 – 2020.

http://www.partnerskadohoda.gov.sk/data/files/4662_1- navrh_pd_sr_2014-2020_11-7-2013.pdf

VLÁDA SLOVENSKEJ REPUBLIKY. *Stratégia konkurencieschopnosti Slovenska do roku 2010, schválená uznesením vlády SR č. 140/2005*

<http://www.finance.gov.sk/Default.aspx?catID=3977>

VÝSKUMNÝ ÚSTAV PÔDOZNALECTVA A OCHRANY PÔDY - VÝSKUMNÝ ÚSTAV VODNÉHO HOPOSDÁRSTVA. 2001. *Ochrana vôd pred znečistením dusičnanmi z poľnohospodárskych zdrojov: Kódex správnej poľnohospodárskej praxe v SR*. Bratislava: Ministerstvo pôdohospodárstva SR, 2001, 21 s.

VÝSKUMNÝ ÚSTAV PÔDOZNALECTVA A OCHRANY PÔDY. 2010. *Monitoring a hodnotenie vlastností pôd SR a potenciálov ich vývoja*, 2010, 142 s.

Zoznam použitých skratiek:

AEO	agroenvironmentálne opatrenia
BPS	bioplynová stanica
CCI	spoločné indikátory pre hodnotenie, common context indicator
EFNRH	Európsky fond námorného a rybného hospodárstva
EIP	Európske Informačné Partnerstvo
EPFRV	Európsky poľnohospodársky fond pre rozvoj vidieka
EPV	ekologická poľnohospodárska výroba
ES	Európske Spoločenstvo
FAO	Food and Agricultural Organisation
HP TUR	horizontálna priorita trvale udržateľný rozvoj
CHKO	chránená krajinná oblasť
CHVO	Chránené vodohospodárske oblasti
IKT	informačné a komunikačné technológie
IROP	Integrovaný regionálny operačný program
LFA	územia s prírodnými obmedzeniami, Less Favoured Areas
MAS	miestna akčná skupina
MDVRR SR	Ministerstvo dopravy, výstavby a regionálneho rozvoja SR
MPRV SR	Ministerstvo pôdohospodárstva a rozvoja vidieka SR
MCHÚ	maloplošné chránené územia
MŽP SR	Ministerstvo životného prostredia SR
NLC SR	Národné lesnícke centrum SR
NP	národný park
NPP	národná prírodná pamiatka
OP	orná pôda
OP KŽP	Operačný program Kvalita životného prostredia
OP VaI	Operačný program Výskum a inovácie
OZE	obnoviteľné zdroje energie
PHO	pásma hygienickej ochrany
POC	pôdny organický uhlík
PP	prírodná pamiatka
PRV SR 2014-2020	Program rozvoja vidieka SR na obdobie 2014 – 2020
SAC	osobitné územia ochrany, Special Areas of Conservation
SPA	osobitne chránené územia, Special Protection Areas
SPP	Spoločná Poľnohospodárska Politika
TC	tematický cieľ

TTP	trvalé trávne porasty
ÚEV	Územie európskeho významu
ÚKSÚP	Ústredný kontrolný a skúšobný ústav poľnohospodársky
VÚPOP	Výskumný ústav pôdoznanectva a ochrany pôdy

Zoznam tabuliek:

Tab. 1.	Strategické zameranie priorít a špecifický opis jednotlivých opatrení
Tab. 2.	Prehľad maloplošne chránených území Slovenska
Tab. 3.	Aktuálny súhrnný prehľad LFA
Tab. 4.	Územia s extenzívnym poľnohospodárstvom
Tab. 5.	Index zmeny početnosti vybraných druhov vtáctva poľnohospodárskej krajiny
Tab. 6.	Spotreba prípravkov na ochranu rastlín podľa skupín FAO (v kg, resp. l.)
Tab. 7.	Bilancia dusíka v SR za roky 2007-2011
Tab. 8.	Bilancia fosforu v SR za roky 2007-2011
Tab. 9.	Výsledky agrochemického skúšania pôd Slovenska za roky 2006-2011 (v % podiele výmery)
Tab. 10.	Percentuálne zastúpenie kategórií erodovanosti pôd na území SR
Tab. 11.	Vývoj výmery p.p. evidovanej v EPV poľnohospodárskej pôdy podľa druhu pozemku evidovanej v EPV v SR za roky 2007 – 2011 v ha
Tab. 12.	Vývoj závlah na Slovensku
Tab. 13.	Výmera na ktorú boli vyplatené „podporné platby pre energetické plodiny“ v súlade s Reg (EC) 1782/2003 v rokoch 2007-2009 (v ha)
Tab. 14.	Vývoj produkcie obnoviteľnej energie z poľnohospodárstva a lesníctva v rokoch 2007-2011 v SR (v Ktoe)
Tab. 15.	Tržby za drevo v lesnom hospodárstve SR v bežných cenách (mil. EUR)
Tab. 16.	Ostatné tržby a výnosy v LH SR v bežných cenách (mil. €)
Tab. 17.	Lokality na Slovensku zapísané v zozname svetového a kultúrneho dedičstva
Tab. 18.	Špecifikácia vplyvov jednotlivých opatrení PRV 2014-2020
Tab. 19.	Celkový príspevok EPFRV na opatrenie a indikatívne rozčlenenie podľa opatrení (v EUR)
Tab. 20.	Alokácia verejných zdrojov podľa opatrení a podopatrení

Zoznam obrázkov:

Obr. 1.	Prehľadná mapka navrhovaných chránených vtáčích území v SR
Obr. 2.	Prehľadná mapka navrhovaných území európskeho významu v SR

- Obr. 3. Zhutnenie poľnohospodárskych pôd na Slovensku
- Obr. 4. Vývoj výmery ekologicky obrábanej poľnohospodárskej pôdy podľa druhu pozemku v SR za roky 2007 – 2011 v ha
- Obr. 5. Výroba na 1 ha poľnohospodárskej pôdy v kg
- Obr. 6. Vývoj intenzity živočíšnej výroby – počet dobytčích jednotiek na 100 ha poľnohospodárskej pôdy